

889.59
ΙΩΑΝΝΟΥ Α. ΚΟΝΤΟΥ
ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΑΤΡΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΗΣ

Πάν αντίτυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν μου εἶναι κλοπιμαῖον
καὶ καταδιώκεται κατὰ τὸν Νόμον.

Κωνσταντίνος

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Αρ. Πρωτ. 5143
Νέοι τίτλοι 16.4.1958
Επιστολὴ 16.4.1958
Αριθ. 8839/kow

ΕΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΚΡΗΤΗΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Δ. ΑΛΕΞΙΟΥ

1912

Πρωτ. 2441.
Αριθ. _____
Διεκπ. 1240.

Ἐν Χανίοις τῇ 17 Αὐγούστου 1912

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ΑΝΩΤΕΡΑ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Πρὸς τὸν Δημοδιδάσκαλον κ. **ΙΩΑΝΝΗΝ ΚΟΝΤΟΝ**

Ἐνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι διὰ διαταγῆς ἡμῶν ὑπ' ἀριθ. 72 καὶ
χρονολογίαν σημερινὴν ἐνεκρίθη τὸ ὑφ' ὑμῶν ἐκωσθηδὲν βι-
βλίον «Ἀναγνωσματάριον» ἵνα εἰσαχθῆ ἐν τῇ 3ῃ Τάξει τῶν
Δημοτ. Ἐχομείων κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1912—1913, ἀφ' οὗ
συμμορφωθῆτε ἀμέσως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 51)51 τῆς 10 Αὐ-
γούστου 1912 ἐκδοσιν τῆς Ἰκτιτικῆς Ἐπιτροπείας.

Ο ΔΙΟΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ
Μ. Ρ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΣ

ἄΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ἄραωποὶ συνάδελφοι,

Ἐν τῇ συγγραφῇ «τῆς Κρητικῆς Πατρίδος» εἶχον ὑπ' ὄψιν μου, ὡς πρὸς τὸ τοπογραφικὸν μέρος ἀφ' ἑνὸς μὲν ἰδίᾳς παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας ἐνήργησα εἰς διαφόρους κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἐκδρομάς, ἀφ' ἑτέρου δὲ πάσας τὰς μέχρι σήμερον ἐκδοθείσας περὶ Κρήτης χωρογραφικὰς μελέτας καὶ συγγραφάς, ὡς καὶ πληροφορίας εὐγενῶν καὶ φιλοτίμων συναδέλφων καὶ ἀνδρῶν τῆς Χωροφυλακῆς, οὓς πάντας θερμῶς καὶ ἀπὸ τῆς σελίδος ταύτης εὐχαριστῶ. Διὰ τὴν σύνταξιν τῶν βιογραφιῶν συμβουλευθῆναι τὰς Κρητικὰς Ἱστορίας τοῦ Γ. Παπαδοπετραράκη, Β. Ψιλιάκη, Π. Κριαρῆ, Σ. Ξανθουδίδου καὶ ἄλλας, μὴ ὀκνήσας, εἰς ἃ μέρη τὰ βιβλία ταῦτα δὲν ἦσαν ἐπαρκῆ πρὸς τὸν σκοπὸν μου, νὰ ζητήσω πληροφορίας παρ' ἐπιζώντων ἀγωνιστῶν ἢ παρὰ συγγενῶν τῶν ἥρῶν.

Τὸ ὅλον βιβλίον διήρσα εἰς τρία μέρη ἐπὶ τῇ βίᾳ τῶν τριῶν διαμερισμάτων τῆς Πατρίδος μας—Μέσον, Δυτικόν, καὶ Ἀνατολικόν— καὶ τῶν τριῶν τῆς διηγήσεως χρονικῶν περιόδων καθ' ἃς ἐκ διαφόρων βιωτικῶν λόγων ἀναγκάζεται νὰ περιοδύσῃ τὰ τρία ταῦτα διαμερίσματα ὁ νεαρὸς ἦρως τοῦ βιβλίου μου.

Ἐν τῇ ἐνιαίᾳ ἱστορίᾳ τῆς «Κρητικῆς Πατρίδος» τρία εἶναι τὰ πρωτεύοντα πρόσωπα. Ὁ προμνηθεὶς νεαρὸς ἦρως, ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ καὶ ἡ ἀγροτικὴ Κοινότης, ἐν ἣ διαβιοῖ ἡ οἰκογένεια αὐτῆ. Τὴν Κοινότητα ταύτην περιγράφω, ὡς θὰ ἀπῆται αὐτὴν ὁ εἰσηγητὴς τοῦ τελευταίου περὶ «αὐτοδιοικουμένων Κοινοτήτων» θεσμοῦ, ἀφῆκα τοπικῶς ἀόριστον καὶ ἀνόνημον, διότι αἱ ἐν αὐτῇ ἀναφερόμεναι πρόοδοι δὲν ὑπάρχουσι δυστυχῶς ἐν συνόλῳ ἐν οὐδεμιᾷ ἀγροτικῇ κοινότητι, θὰ ἡλεγχόμεν δὲ ψευδολογῶν ἐνώπιον τῶν μαθητῶν τῆς Κοινοτήτος ἐκείνης, τὴν ὁποίαν θὰ ἐτόλμων νὰ περικοσμήσω μὲ προοδευτικὰ ἔργα ἀνύπαρκτα.

Πρὸς οἰκονομίαν ὅμως τοῦ ἔργου ἐντοπίζω ἀπλῶς τὴν φανταστικὴν Κοινότητά μου ἐντὸς τῆς ἐκτεταμένης χώρας τῆς Μεσαρᾶς, ἐνθα δύσκολος καθίσταται ἡ ἀναζήτησίς της, μίᾳ δὲ μεγάλῃ καὶ ὠραίᾳ κωμόπολιν ἐν αὐτῇ ἢ Πόμπηρα, ἀρκετὰς ἐπιτελέσασα κοινοτικὰς προόδους, εἰς τοὺς τελευ-

ταίους χρόνους, δύναται ἐν ἀνάγκῃ νὰ βαστάσῃ ἀκινδύνως δι' ἐμὲ τὸ βάρος τῆς τιμῆς.

Ἀγαπητοὶ συναδέλφω, συναισθανόμενος πλήρως τὸ δυσχερὲς τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβον νὰ φέρω εἰς πέρας, δὲν ἔχω τὴν ἀξίωσιν ὅτι παρουσιάζω ἤδη πρὸ ὑμῶν τέλειόν τι. Ἀπεναντίας εἶμαι βέβαιος ὅτι παρ' ὅλας τὰς ἀτυχεῖς προσπαθείας μου ὅπως περιγράψω πιστῶς τὴν χώραν, πολὺ θὰ μοὶ διέφυγον τοπογραφικαὶ ἀνακρίβειαι, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐξαιτούμενος τὴν ἐπιεικεῖάν σας καὶ ἀναμένων εὐγνωμόνως τὴν ὑπόδειξιν αὐτῶν διατελῶ

Ἡράκλειον 10 Ἰουνίου 1912.

Μετὰ πολλῆς ἀγάπης

Ἰωάννης Α. Κόντος

Ἡμῖν φιλίαν Κυρίου Ζακ Μουρζιζάου
Διοικητῆ τῆς "Νέας Ἐφημερίδος"
ἐπαχίσιον δῶγμα ἐπιτίμησιν.
10/9/12 Ἰ. Κόντος.

« Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΑΤΡΙΣ »

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΟΛΙΣ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

§ 1. Ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ γέρον ὄνος του.

Πρὸς Ν. τῆς μικρᾶς πεδιάδος τοῦ Ἡρακλείου ἐκτείνεται ἕν ἀρκετὰ μέγα καὶ εὐφορον λεκανοπέδιον. Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Γιωφύρου ποταμοῦ καὶ ἀποτελεῖ κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν Ἐπαρχίαν τοῦ Τριμένους. Περὶ τὸ μέσον τοῦ λεκανοπεδίου τούτου καὶ κάτωθεν ἑνὸς πετρώδους καὶ ἀποκρήμνου λόφου εἶναι ἐκτισμένον τὸ χωριὸν Κανλι Καστέλλι. Ἀνώμαλος καὶ σκολιὸς δρομίσκος συνδέει τὸ χωριὸν τοῦτο μὲ τὴν πρὸς τὰ ΒΑ. αὐτοῦ κειμένην κωμόπολιν Ἀρχάναις.

Ἦτο μεσημβρία μιᾶς τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 19... Τὸν ἀνωτέρω ἀνώμαλον καὶ σκολιὸν δρομίσκον

ήκολούθει ἐν παιδίον ηλικίας 13 ἕως 14 ἐτῶν. Ἡ εὐρωστία ὅμως καὶ ἡ ῥωμαλεότης τοῦ σώματός του θὰ σὲ ἔκαμνε νὰ τὸ ὑποθέσῃς καὶ κατὰ δύο ἔτη μεγαλύτερον. Ὁδήγει ἐμπρὸς τοῦ ὄνον φορτωμένον μὲ διάφορα δοχεῖα καὶ σκεύη ἐκ λευκοσιδήρου. Ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν του ἐφαίνετο πτωχόν, πολὺ πτωχόν, καθὼς δὲ ἐβάδιζεν ἀνυπόδητον, τὰ ξηρὰ χαμόκλαδα εἶχον προξενήσει ἐπὶ τῶν ποδῶν του πολλὰς ἀμυχάς. Ἀλλά, καίτοι πτωχόν καὶ κακοενδεδυμένον τὸ παιδίον τοῦτο, διήγειρε μᾶλλον τὴν συμπάθειαν ἢ τὴν περιφρόνησιν, διότι ἦτο πολὺ καθαρὸν εἶχε δὲ τὴν φυσιογνωμίαν πολὺ ἡμέρον καὶ γλυκείαν.

Πλὴν ποῖον ἦτο τὸ παιδίον τοῦτο; Πῶς ὠνομάζετο; Πόθεν ἦρχετο; Ποιοὶ ἦσαν οἱ γονεῖς του;

Ὀνομάζετο Θεόδωρος. Τὰ ἐπιλοιπα θὰ τὰ μάθωμεν κατόπιν. Τώρα ἄς τὸ παρακολουθήσωμεν μόνον:

Ἐβάδιζεν ἀργὰ - ἀργὰ ἔχον εἰς τὴν χεῖρα λεπτὸν ῥαβδίον, διὰ τοῦ ὁποῦ οὔτε μὲν ἐστηρίζετο οὔτε δὲ ἐθώπευεν ἀπαλὰ - ἀπαλὰ τὰ νῶτα τοῦ γηραιοῦ ὄνου του. Τὸ καλὸν ζῶον δὲν ἐβάδιζε καὶ αὐτὸ ταχύτερον. Εἶχε κουρασθῆ; Ὅχι, τὸ βαρὺ φορτίον τοῦ γήρατος τὸ εἶχεν ἐξαντλήσει περισσότερον ἀπὸ τὸ φορτίον τῶν λευκοσιδηρῶν σκευῶν.

— Μὴ στενοχωρῆσαι, καλὸν ζῶον, καὶ φθάνομεν πλέον! Εἶπε μετ' ὀλίγον τὸ παιδίον καὶ ἔθηκε θωπευτικῶς καὶ τὰς δύο του χεῖρας ἐπὶ τῆς βράχειος τοῦ ζώου.

Τὸ πιστὸν ζῶον, ὡς ἂν ἐνόησε τοὺς παρηγορητικοὺς λόγους τοῦ μικροῦ κυρίου του, ἐσταμάτησε πρὸς στιγμὴν, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ ἔρριψε πρὸς αὐτὸν ἐν βλέμμα πλήρες εὐγνωμοσύνης. ὦ! ἐὰν ὠμίλει τὸ καλὸν ζῶον! Θὰ ἔλεγεν ἐξάπαντος: «Πόσον εἶσαι καλός, μικρὲ μου Κύριε. Φροντίζεις περισσότερον δι' ἐμὲ ἢ διὰ τὸν ἑαυτὸν σου. Εἶσαι καὶ σὺ κουρασμένος, ὅπως καὶ ἐγώ, σὺ μάλιστα, ὅστις περιπατεῖς χωρὶς ὑποδήματα καὶ αἱ ἀκάνθαι σ' ἔ-

χουσι πληγώσει. Καί ὄμως δὲν καθίζεις ἐπάνω μου! *ὦ! εἶσαι καλός, πολὺ καλός, καὶ σὲ εὐχαριστῶ!»

§ 2. Τὸ καθῆκον πρὸς τὴν παρουσίαν τῶν ἄλλων.

Ὁ καύσων ἦτο ὑπερβαλὶκὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ὁ ἰδρῶς ἔτρεχεν ἄφθονος ἀπὸ τὰς παρειάς, τὰς χεῖρας καὶ τὰς γυμνάς κνήμας τοῦ μικροῦ ὄδοιπόρου μας. Ἡ ὁδὸς ἦτο ἔρημος. Μικρὰ καλύβη εἰς τὴν γωνίαν δροσεροῦ λειμῶνος φαίνεται μόνον πλησίον τῆς ὁδοῦ. Ὁ ἰδιοκτῆτης αὐτῆς μεσήλιξ χωρικός, ὡς ἐὰν ἐξύπνησε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκ τοῦ κρότου, τὸν ὁποῖον ἔκαμνον τὰ λευκοσιδηρὰ σκευῆ, ἐφάνη εἰς τὴν θύραν τριῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς.

— Δὸς μου, παιδί μου, ἕνα τενεκὲ τοῦ νεροῦ, εἶπεν.

Ὁ Θεόδωρος ἔδωκεν αὐτῷ ἐν δοχεῖον χωροῦν 100 δράμια ὕδατος καὶ τὸν ἠρώτησε.

— Διατί κάθησαι μόνος ἐδῶ;

Ὁ χωρικός δειξάς διὰ τῆς χειρὸς τὸ καλλιεργημένον μέρος τοῦ λειμῶνος εἶπεν.

— Ἐφύτευσα ἐδῶ μερικά πεπόνια καὶ καρπούζια καί, ἂν δὲν κάθημαι νὰ τὰ φυλάσω, ἔρχονται καὶ μοῦ τὰ τρώγουν. Πρὸ δύο ἡμερῶν, περὶ τὰ ἐξημερώματα, ἦλθον δύο ὄπλισμένοι, οἱ ὁποῖοι παρ' ὀλίγον μάλιστα καὶ νὰ μὲ φονεύσουν, διότι ἐτόλμησα νὰ τοῖς ἀντισταθῶ!

Ὁ Θεόδωρος ἀνετριχίασεν ἐκεῖνος δὲ ἐξηκολούθησε.

Τὶ νὰ κάμω ὁ δυστυχής! Ἐκάμα τὸ σφάλμα νὰ τὰ φυτεύσω καὶ τώρα εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ κάθημαι ἡμέραν καὶ νύκτα νὰ τὰ φυλάττω. Δὲν ἀντέχω ὄμως πλέον....

— Οἱ ζημιωταὶ εἶναι οἱ γείτονές σου ἢ οἱ διαβάται;

— Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ.

— Ἄλλ' οἱ χωροφύλακες καὶ οἱ ἀγροφύλακες δὲν κατορθώνουσι νὰ συλλαμβάνωσι τοὺς ἄρπαγας αὐτοὺς;

—Ποῦ νὰ προφθάσουν, παιδί μου, καὶ αὐτοὶ οἱ χωροφύλακες καὶ ἀγροφύλακες! Ἄνθρωποι εἶναι καὶ αὐτοὶ καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι πανταχοῦ παρόντες. Ἡμεῖς πρέπει νὰ σεβώμεθα ὁ καθείς τὴν περιουσίαν τοῦ ἄλλου καὶ νὰ μὴ τὴν βλάπτωμεν, καθὼς δὲν θέλομεν καὶ οἱ ἄλλοι νὰ βλάπτουν τὴν ἰδικήν μας. Νὰ ἔχωμεν δὲ ὑπ' ἔψιν μας, ὅτι, ὅταν βλάπτωμεν τὸν γείτονά μας, βλάπτωμεν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ τὴν Πατρίδα μας.

Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἔκοφεν ἓν ὠραῖον πεπόνιον καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν Θεόδωρον. Ὁ Θεόδωρος εὐχαριστήσας ἀπῆλθεν.

§ 3. Ὁ τρυγητός. Αἱ Ἀρχάναις. Ἡ φιλοπονία.

Μετ' ὀλίγον διήρχετο πλησίον μικροῦ βυακίου. Ἐσταμάτησεν. Ἐπλυνε τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον ἀπὸ τὸν κονιορτόν, ὃ δὲ γέμων ὄνος τοῦ ἔπιε δροσερὸν ὕδωρ. Ὁ καθαρὸς καὶ δροσερὸς ἀγῆρ, ὃ ὁποῖος φυσᾷ συνήθως πλησίον τῶν βυακίων ἐζωογόνησεν ἀμφοτέρους.

Ὁ ἥλιος ἐν τοσοῦτῳ ἤρχισε νὰ κλίνη πρὸς τὴν δύσιν του.

—Ἐ! ἄς πηγαίνω τώρα, εἶπε, διὰ νὰ προφθάσω νὰ εἰσέλθω εἰς ταῖς Ἀρχάναις ἐνωρίς.

Ἀπ' ἐδῶ καὶ πέραν ἄρχονται τὰ ἀμπέλια τῶν Ἀρχανῶν. Οἱ ἰδιοκτῆται αὐτῶν μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων των τρυγῶσι τὰς ὠρίμους σταφυλάς. Εἰς ἓν ἐκ τούτων παρὰ τὴν ὁδὸν τρυγᾷ εἰς πατῆρ μετὰ τῶν τριῶν θυγατέρων του καὶ τοῦ δεκαεταῦς υἱοῦ του. Ὁ Θεόδωρος ἐστάθη, ὅπως θαυμάσῃ τὸν ὠραῖον τρυγητόν. Ἐκαστος ἔχει περάσει τὸ καλάθιον του ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς κόπτει τὰς σταφυλάς. Ὁ μικρὸς κρατεῖ καὶ αὐτὸς τὸ ἰδικόν του καλάθιον. Δὲν εἶναι ὅμως ἀκόμη ἔμπειρος τρυγητής. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ πατῆρ τὸν ἔχει πλησίον του καὶ τὸν ὀδηγεῖ πῶς πρέπει νὰ τρυγᾷ.

Ταυτοχρόνως ὁ πατῆρ ἀμπελουργὸς ἐκλέγει ἀδιακόπως τὰς ὠ-

ρίμους σταφυλάς, δι' ἑνὸς ἀστραπιαίου βλέμματος τὰς ἐπιθεωρεῖ, ἀπορρίπτει τὰς βεβλαμμένας βᾶγας καὶ τὰ περιπεπλεγμένα φύλλα καὶ κατόπιν τὰς θέτει εἰς τὸ κοφίνιον.

Ὁ Θεόδωρος ἐντεῦθεν ἐξακολουθῶν τὸν δρόμον του εὐρίσκετο περὶ τὴν 4 καὶ ἡμίσειαν πρὸ τῆς κωμοπόλεως.

Ὁ ἥλιος ἐχρύσωνε κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ Γιοῦκτα, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου κεῖνται αἱ Ἀρχάναις.

Εἰσελθὼν εἰς τὴν κωμόπολιν ὠδήγησεν ἀμέσως τὸν ὄνον του εἰς ἓν πανδοχεῖον παρὰ τὴν ἀγοράν. Ἀφ' οὗ τὸν ἐξεφόρτωσε καὶ παρήγγειλε νὰ τὸν περιποιηθῶσι, ἐφορτώθη ὁ ἴδιος τὰ λευκοσιδηρὰ σκεύη, ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὴν θερμάστραν καὶ τὰ ἐργαλεῖα του καὶ ἐξῆλθε λέγων εἰς τὸν πανδοχέα.

Θὰ κάμω ἓνα γύρον τώρα ἀμέσως εἰς τὴν κωμόπολιν. Οἱ ἄνθρωποι σχολάζουσι μετ' ὀλίγον ἀπὸ τὰς ἐργασίας των καὶ εἶναι καιρὸς νὰ πωλήσω κάτι τι. Καὶ ἤρchiσε νὰ διαλαλῇ με φωνὴν ἡχηρὰν τὸ μικρὸν ἐμπόρευμα καὶ τὴν τέχνην του.

—Ὁ μικρὸς φανοποιός! ὁ μικρὸς φανοποιός! Ἐφώναξαν με χαράν, ὡς τὸν εἶδον τὰ μικρὰ παιδία, τὰ ὁποῖα ἔπαιζον εἰς τὸν δρόμον.

Ἐκεῖνος πλησιάσας ἐθώπευσε δύο ἐξ αὐτῶν καὶ τοῖς εἶπεν.

—Ἐλθετε νὰ σᾶς μάθω τὴν τέχνην.

Αἱ γυναῖκες εἰς τὰς φωνὰς τῶν μικρῶν ἐξήρχοντο εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν παρὰ καὶ ἄλλαι μὲν ἠγόραζον φανάρια ἢ δοχεῖα τοῦ καφφέ ἢ δοχεῖα τοῦ νεροῦ, ἄλλαι δὲ ἔδιδον πρὸς συγκόλλησιν παλαιὰ δοχεῖα. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ὁ μικρὸς φανοποιὸς καθήμενος πρὸ τῶν κατωφλιῶν τῶν θυρῶν συνεκόλληε μετὰ πολλὴν τέχνην καὶ κομψότητα, περιτριγυρισμένος πάντοτε ἀπὸ τὰ μικρὰ παιδία τὰ ὁποῖα τὸν ἔβλεπον μετὰ πολλὴν περιέργειαν.

Ἀφ' οὗ περιῆλθε τοιοῦτοτρόπως ὅλους τοὺς κεντρικωτέρους δρό-

μους τῆς κωμοπόλεως, ἐπανήλθεν εἰς τὸ πανδοχεῖον μὲ μόνην τὴν θερμάστραν καὶ τὰ ἐργαλεῖα του εἰς τὰς χεῖρας.

§ 4. Μία σελὶς τῆς Κρητικῆς Ἱστορίας.

Ποῖος εἶναι ὁ καλὸς πατριώτης.

Ἐν τσοῦτῳ εἶχε νυκτώσει. Ἠγόρασε τότε ἕν ὠόν, ὀλίγας ἐλάτας, τεμάχιον ἄρτου καὶ ἐδείπνησε. Μετὰ τὸ δείπνον ἔθεσε τὸ κάθισμά του ἔξω ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου τοῦ πανδοχείου καὶ διὰ νὰ ἀναπνέῃ καθαρὸν ἀέρα καὶ διὰ νὰ βλέπῃ τὸν κόσμον, μέχρις ὅτου ἔλθῃ ἢ κατάλληλος ὥρα τοῦ ὕπνου.

Οἱ χωρικοί, οἵτινες καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν εἰργάζοντο εἰς τὴν τραγητὸν ἢ εἰς τὰ πατητήριά των ἤρχοντο ἤδη ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον καὶ ἐκάθιζον εἰς τὰ ἀπέναντι καφφενεῖα, ἀπαρτίζοντας δὲ ὁμίλους συνεζήτουν.

Μετ' ὀλίγον ἦλθον καὶ ἐκάθισαν πλησίον τοῦ μικροῦ μας φίλου τρεῖς χωρικοὶ μέσης ἡλικίας.

Ἐκ τούτων οἱ δύο ἐφαίνοντο ἀπὸ τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας ὁ δὲ τρίτος ἐντόπιος.

—Τὶ κάμνεις Θεόδωρε; ἐρωτᾷ μετὰ τινα χρόνον ὁ ἐντόπιος, ἀφοῦ ἔκυψε καὶ τὸν παρετήρησεν εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης. Τὶ κάμνει ὁ πατήρ σου;

—Εἶμαι καλὰ καὶ σὰς εὐχριστῶ! ἀπήντησεν ὁ Θεόδωρος μὲ εὐγένειαν. Καὶ ὁ πατήρ μου εἶναι ἐπίσης δόξα τῷ Θεῷ καλὰ.

Μετὰ ταῦτα οἱ τρεῖς ἄνθρωποι ἤρχισαν συνομιλίαν ἰδικήν των.

—Ἐνθυμοῦμαι, ἔλεγε μεταξὺ ἄλλων ὁ εἰς τῶν ξένων, ὅταν περὶ τὰ μέσα τοῦ Μαρτίου κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν ἦλθον οἱ Τούρκοι νὰ καύσουν ταῖς Ἀρχάνας, ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἐκαθήμην εἰς τοῦτο ἀκριβῶς τὸ μέρος μὲ πολλοὺς ἄλλους ὁμοχωρίους μου, ὅτε ἦλθον ἢ εἰδήσεις καὶ ἠκούσθησαν οἱ πρῶτοι πυροβολισμοί.

—Ναί, εἶπεν ὁ ἄλλος ξένος, τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔγινεν ἡ μεγαλυτέρα μάχη καὶ ἐφρονεύθησαν πολλοί.

—Οἱ Τοῦρκοι τότε ἐξάπαντος, εἶπεν ὁ ἐντόπιος, θὰ ἐκυρίεουν τὴν κωμόπολιν, εἴαν ἔλειπεν ἡ βοήθεια, ἡ ὁποία μᾶς ἦλθεν ἀπὸ τὰ ἄλλα χωρία καὶ τὰς ἄλλας ἐπαρχίας. Οἱ Πεδιαδίται, οἱ Μεσαρίται, οἱ Ἀποκωρωνιώται, οἱ Μυλοποταμίται, οἱ Σφρακιανοὶ ἐπολέμησαν τότε ὑπὲρ ἡμῶν γενναϊότατα.

—Καὶ εἶχον καθήκον νὰ πολεμήσουν, εἶπεν ὁ εἰς τῶν ξένων, διότι καλὸς πατριώτης δὲν εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πολεμεῖ καὶ ὑπερασπίζει μόνον τὸ χωρίον του, ἀλλ' ἐκεῖνος, ὅστις διακινδυνεύει χάριν ὅλης τῆς πατρίδος.

ἌΟ Θεόδωρος ἤκουε μὲ πολλὴν προσοχὴν τὴν συνομιλίαν ταύτην, μολοντί δὲ εἶχε πολλὴν ὄρεξιν νὰ τὴν παρακολουθήσῃ ὀλόκληρον, ὅμως ἠγγέρθη, ἐκαληνύκτισεν εὐγενῶς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Πανδοχεῖον. Ἐνεθυμήθη ὅτι τὴν ἐπαύριον ἔπρεπε νὰ ἐγερθῆ λίαν πρῶτ', ἐπομένως ἔπρεπε νὰ κοιμηθῆ καὶ ἐνωρίς.

§ 5 Ποῖος ὁ πατὴρ τοῦ Θεοδώρου.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Θεόδωρος κοιμᾶται, ἄς παρακολουθήσωμεν ἡμεῖς τὴν συνομιλίαν τῶν τριῶν χωρικῶν.

—Ποῖον εἶναι τὸ παιδί αὐτό; Ἠρώτησεν ὁ εἰς τῶν ξένων, ὅτε ὁ Θεόδωρος εἰσῆλθεν εἰς τὸ πανδοχεῖον.

—Εἶναι τέκνον τοῦ Ἀθανασίου, Σκορδύλη ἀπὸ τὴν Μεσαράν.

—Ἐκείνου, ὅστις ἐπληγώθη σοβαρῶς εἰς τὸν πόδα ἐδῶ, κατὰ τὴν μεγάλην μάχην τοῦ Μαρτίου; Ἠρώτησε μὲ ἐκπληξιν ὁ ἄλλος ξένος.

—Ναί τοῦ γενναίου ἐκείνου ἀνδρὸς εἶναι τέκνον.

ἌΟ δὲ ἕτερος τῶν ξένων προσέθηκε.

—Πράγματι γενναῖος ὑπῆρξεν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, καί, καθὼς

ἐνθυμούμαι, διὰ τοῦ αἵματός του καὶ μερικῶν ἄλλων ἡρώων ἐξηγο-
ράσθη κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἢ σωτηρία τῶν Ἀρχαῶν.

— Ἄλλ' εἰπέ μας, σὲ παρακαλοῦμεν, ποῖος ἦτο ὁ ἄνθρωπος ἐ-
κείνος καὶ τί ἀπέγινεν; Ἠρώτησαν καὶ οἱ δύο ξένοι ὁμοῦ.

— Εὐχαρίστως, εἰμαι πρόθυμος νὰ σὰς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν
του. Ἦτο πολὺ φίλος μου καὶ πολλάκις μοῦ εἶπε τὰ κατ' αὐτόν.

Κατήγγετο ἐκ τῆς Ἀνωπόλεως τῶν Σφακιῶν, ἐκ νεαρᾶς ὅμως
ἡλικίας ἐγκατεστάθη εἰς Μεσαρᾶν, ὅπου ἐνουμφεύθη καὶ κατοικεῖ
καὶ μέχρι σήμερον. Ὅταν τὸν ἐγνώρισα εἶχε τρία τέκνα, ἕκτοτε
δὲ δὲν ἀπέκτησεν ἄλλο. Τὸ μεγαλύτερόν του εἶναι ὁ Θεόδωρος,
τὸ παιδί, τὸ ὁποῖον ἐκάθητο ἐδῶ πλησίον μας πρωτίτερα. Τὸ δεύ-
τερον ὀνομάζεται Μαρία τὸ δὲ μικρότερον Ἀνδρέας.

Εἰς τὸ χωρίον τῆς Μεσαρᾶς ὅπου ἐγκατεστάθη εἶχεν ὡς μό-
νην περιουσίαν μίαν μικρὰν οἰκίαν καὶ οὐδὲν ἄλλο.

Ἐν τούτοις τὴν ἔλλειψιν περιουσίας ἀνεπλήρωνε διὰ τῆς φιλο-
πονίας του. Εἶχεν ἓνα ἡμίονον καὶ ἔκαμνε τὸν ἀγωγέα, χάριν δὲ
τοῦ ἄρτου τῆς οἰκογενείας του ἦτο ἱκανὸς νὰ διατρέξῃ τὴν Κρήτην
ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου.

Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως, ἀφ' οὗ ἠσφάλισε τὴν οἰ-
κογένειάν του εἰς τὸ χωρίον του, ὅπου ἐβεβαιώθη ὅτι δὲν θὰ ἔφθα-
νον οἱ ἐχθροί, ἔτρεξεν ἐδῶ, ὅπως ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς κωμοπόλεως
μας, ἢ ὁποῖα, ὡς ἐνθυμείσθε, ἐκινδύνευε τότε περισσότερον. Ἐδῶ
τὸν ἐγνώρισα τὸ πρῶτον καὶ ἐδῶ ἔμαθα τὰ κατ' αὐτόν.

Τὴν παραμονὴν τῆς μάχης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπληρώθη, ἦλθεν εἰς
τοῦτο ἐδῶ τὸ πανδοχεῖον, μοῦ ἐζήτησε χάρτην καὶ ἔγραψε πρὸς
τὴν σύζυγόν του μίαν ἐπιστολήν.

Τὴν ἐπομένην δέ, ὅτε ἠκούσθησαν οἱ πρῶτοι πυροβολισμοὶ τῶν
ἐχθρῶν καὶ οἱ φύλακες ἐσήμμαναν τὸν κίνδυνον, ὁ Ἀθανάσιος ἔ-
σπευσε μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὴν φωνὴν τῶν ἀρχηγῶν. Τὰ τοῦ
ἡρωϊκοῦ τραυματισμοῦ του, θεωρῶ περιττὸν νὰ σὰς ἀναφέρω, διότι
παρευρέθητε καὶ σεῖς εἰς τὴν μάχην ἐκείνην.

1897
0
μηνή
13-4

—Ναὶ ἐνθυμούμεθα ὅτι ἐπολέμησεν ὡς λέων, ἀλλὰ τὸ τί ἀπέγι-
νεν ἔπειτα δὲν γνωρίζομεν.

—Ἡ σφαῖρα, τοῦ εἶχε σπάσει τὸ κόκκαλον τοῦ μηροῦ. Οἱ ἐδῶ
ἰατροὶ τοῦ ἐσταμάτησαν ἀπλῶς τὸ αἷμα, ἀλλ' ἐργαλεῖα καὶ ἐν γένει
τὰ μέσα διὰ σπουδαίαν ἐγχείρησιν δὲν εἶχον. Ἐχρειάσθη λοιπὸν
νὰ τὸν ἀποστείλωμεν εἰς Ἀθήνας.

Πρὶν ὅμως τὸν μεταφέρωμεν εἰς Ἀγίαν Πελαγίαν, ὁπόθεν θὰ
τὸν ἔπαιρνε κανὲν Ἑλληνικὸν πλοῖον, ἐζήτησε νὰ τὸν περάσωμεν
ἀπὸ τὸ χωρίον του. Ἦθελε νὰ ἴδῃ καὶ ν' ἀποχαιρετίσῃ τὴν οἰκογέ-
νειάν του, διότι ἐπίστευε φαίνεται ὅτι θὰ ἀπέθνησκε. Εἰς ἐκ τῶν
συνοδῶν του ὑπῆρξα καὶ ἐγώ.

Τὸν ἐθέσαμεν ἐπὶ ἐνὸς ξυλοκραββάτου καὶ τὸν μεταφέραμεν εἰς
τὴν Μεσαράν. Καθ' ὅλον τὸν δρόμον ἦτο φύχραιμος καὶ τοὺς φο-
βεροὺς πόνους τῆς πληγῆς τοὺς ὑπέμενε μὲ πολλὴν καρτερίαν.

§ 6. Ἔργασία ἀντὶ ἐπαιτείας. Τὸ ἔργον τοῦ Θεοδώρου.

— Ἀφ' οὗ τὸν ἐφέραμεν εἰς τὴν οἰκίαν του, δὲν ἤθελε πλέον
νὰ τὸν πάρωμεν ἀπ' ἐκεῖ. Ἔμεινε δὲ ἐκεῖ δύο ἡμέρας. Κατὰ τὰς
ἡμέρας αὐτὰς περιέμενε τὸν θάνατον, καθὼς ἐνόησα. Τὸ πρῶτ' ὅμως
τῆς τρίτης ἡμέρας οἱ πόνοι του ἠῤῥξησαν πάρα πολὺ. Ἐνέδωκε τότε
εἰς τὰς προτροπὰς μας καὶ ἀμέσως ἠτοιμάσαμεν ἡμίονον καλόν,
τὸν ἐθέσαμεν ἐπάνω καὶ ἀνεχωρήσαμεν.

Ἦτο μεσονύκτιον, ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς Ἀγίαν Πελαγίαν. Τὸ
πλοῖον, τὸ ὅποιον θὰ τὸν ἔπαιρνε ἀνεχῆραι τὴν στιγμὴν ἐκείνην.
Νέα πάλιν δυσκολία. Μὲ πολλοὺς ἔμως πυροβολισμοὺς καταρωθῶ-
σαμεν νὰ σημάνωμεν εἰς αὐτὸ νὰ σταματήσῃ καὶ νὰ τὸν παραλάβῃ.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Ἀθανάσιος ἐθεραπεύθη, ἀλλ' ἔχασεν ὁ δυ-
στυχῆς τὸν πληγωμένον πόδα. Ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε σαπίσει
τοῦ τὸν ἔκοψαν ἀπὸ τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ μηροῦ. Ἀφ' οὗ ἐξῆλθεν ἀπὸ
τὸ νοσοκομεῖον, ἐζήτησε νὰ κάμνῃ μίαν καθιστικὴν ἐργασίαν, ἀπὸ

τὴν ὁποῖαν νὰ κερδίξῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ σιγά-σιγά νὰ ἀποταμεύσῃ τὰ ἔξοδα τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς Κρήτην.

Εἰς φανοποιὸς τότε, ὡς μοῦ ἔλεγε κατόπιν, κάλλιτος ἀνθρωπος καὶ τεχνίτης ἄριστος προσεφέρθη νὰ τὸν διδάξῃ τὴν τέχνην ἐντὸς ἕξ μηνῶν καὶ νὰ τοῦ δίδῃ συγχρόνως καὶ ἕν μικρὸν ἡμερομίσθιον.

Ὁ Ἀθανάσιος ἐδέχθη καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῶν ἕξ μηνῶν ἦτο πράγματι εἰς θέσιν νὰ κατασκευάζῃ ὠραιότατα ὄ,τι δῆποτε τῆς φανοποιΐας σκευὸς.

Ὅτε ἀποκατεστάθη ἡ τάξις ἐντελῶς, ἐπανήλθεν εἰς Κρήτην καὶ ἐγκατεστάθη πάλιν εἰς τὸ χωρίον του μετὰ τῆς οἰκογενείας του.

Ἐκεῖ ἐξηκολούθησε καὶ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον νὰ ἐργάζεται τὴν φανοποιίαν. Τὰ προϊόντα δὲ τῆς τέχνης του, ἄλλα μὲν πωλεῖ ἐντὸς τοῦ χωρίου του, ἄλλα δὲ δίδει εἰς τὸν Θεόδωρον, ὁ ὁποῖος περιέρχεται τὰ διάφορα χωρία τοῦ Νομοῦ μας καὶ τὰ πωλεῖ.

Ἄλλ' εἶναι τοῦλάχιστον καλὸς υἱός, αὐτὸς ὁ Θεόδωρος, ὥστε ὅσα κερδίξει νὰ τὰ παραδίδῃ εἰς τὸν πατέρα του; Ἠρώτησεν ὁ εἰς τῶν ξένων.

— Ἄ! εἶναι υἱὸς ἄριστος! Ἐχει σπανίας ἀρετάς.

— Ὁ Ἀθανάσιος λοιπὸν εἶναι ὀλιγώτερον δυστυχῆς ἀφ' οὗ ἔχει ἕνα τοιοῦτον υἱόν. Εἶπον καὶ οἱ δύο ξένοι ὁμοῦ.

— Πρὸ ἑνὸς ὅμως ἔτους, εἶπεν ὁ ἐντόπιος τελειῶνων τὴν ἱστορίαν του, συνέβη εἰς τὸν ἀτυχῆ αὐτὸν φίλον μου καὶ ἄλλο δυστύχημα. Ἡ καλὴ σύζυγός του ἠσθένησε καὶ ἐντὸς μιᾶς ἐβδομάδος ἀπέθανε.

Μετὰ ταῦτα οἱ τρεῖς χωρικοὶ ἀπεσύρθησαν δι' ὕπνον.

§ 7. Ἡ συγκοινωνία εἶναι μέσον εὐημερίας.

Τὴν ἐπομένην ἄμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου ὁ Θεόδωρος ἦτο ἐπὶ ποδός. Οἱ κάτοικοι ὅμως τῆς Κωμοπόλεως εἶχον ἐξυπνήσει πολὺ ἐνωρίτερον. Διότι, ὅτε διήρχετο τὴν μικρὰν πεδιάδα τῶν κρεβθα-

τινῶν, τοὺς εἶδεν ὅλους διεσκορπισμένους εἰς τοὺς ἀμπελῶνας των καὶ τρυγῶντας τὰ ὄραια ῥαζακιά καὶ τὰ ἄλλα τοῦ μαύρου οἴνου.

Ἐπέβαινε τοῦ γηραιοῦ ὄνου του, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ εἶχε φάγει ἀφ' ἐσπέρας καὶ ἀναπαυθῆ καλά, εἶχε πολλὴν διάθεσιν νὰ τρέχη, παρ' ὄλην τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν του.

Ἡ πρωϊνὴ ἐκείνη πορεία ἦτο ἐκτάκτως ὄρατα. Τὰ πτηνὰ ἐκελάδουν χαιρετίζοντα τὴν ἀνατολήν.

Μετ' ὀλίγον διήρχετο ταῖς Κάτω Ἀρχάναις, τὸν ἕτερον συνοικισμὸν τῆς Κομοπόλεως.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην βήματα πεζοῦ ὀπισθέν του ἐρχόμενα τὸν ἔκαμον νὰ στραφῆ.

Ἦτο γηραιὸς τις ἀστὸς εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένος καὶ μὲ εὐγενῆ τὴν φυσιογνωμίαν. Ὁ Θεόδωρος τὸν ἐκαλημέρισεν ἐκεῖνος δὲ ἀνταπέδωκε φιλοφρόνως τὸν χαιρετισμὸν.

— Ποὺ πηγαίνεις μικρὲ μου ; Τὸν ἠρώτησε μετ' ὀλίγον ὁ γηραιὸς κύριος.

— Πηγαίνω εἰς τὸ Ἡράκλειον διὰ νὰ ἀγοράσω ὑλικά τῆς φανοποιίας.

— Ἀπὸ ποῖον μέρος εἶσαι ;

— Ἀπὸ τὴν Μεσαρᾶν.

— Ἄ ! εἶσαι ἀπὸ τὸ εὐφορώτερον μέρος τῆς πατρίδος μας.

— Παρ' ὄλην ὅμως τὴν εὐφορίαν τῆς ἡ ἐπαρχία μου δυστυχῶς δὲν εὐήμερεῖ.

— Διὰ νὰ εὐήμερῆ, μικρὲ μου, τόπος τις δὲν ἀρκεῖ μόνον τὸ νὰ εἶναι παραγωγικός. Ἀνάγκη νὰ ἔχη καὶ ταχίαν καὶ εὐκόλον συγκοινωνίαν μὲ τὰ κέντρα τῆς καταναλώσεως. Ἡ Μεσαρᾶ δὲ δὲν ἔχει τοιαύτην συγκοινωνίαν.

— Ναὶ δυστυχῶς. Μόλις τώρα ἤρχισε νὰ κατασκευάζεται εἰς ἀμαξιτὸς δρόμος ὅλοι δὲ οἱ ἐπίλοιποι δρόμοι μας εἶναι ἐλεεινοὶ καὶ ἄθλιοι.

—Ναί τὸ γνωρίζω αὐτό, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κάμω-
μεν διὰ μιᾶς οὔτε ἐκεῖ οὔτε ἄλλοῦ καλυτέρους πρὸς τὸ παρόν.

—Διατί;

—Διότι οἱ ἀμαξίται δρόμοι ἀπαιτοῦσι χρήματα πολλὰ καὶ χρή-
ματα πολλὰ δυστυχῶς δὲν ἔχομεν.

—Δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ εὐρωμεν χρήματα;

—Υπάρχει, ὅταν δανεισθῶμεν ἢ ὅταν πληρῶνομεν τακτικῶς
τοὺς φόρους μας.

—Ἐ! τότε διατί νὰ μὴ κάμνωμεν τὸ δεύτερον, τὸ ὅποιον βεβαί-
ως εἶναι καὶ τὸ καλύτερον;

—Ἡ ἀπορία σου εἶναι ὀρθή, μικρέ μου, ἀλλ' ἐγὼ θὰ σοὶ λύσω
αὐτὴν ἀμέσως.

§ 8. Οἱ φόροι. Ἡ ἀληθὴς φιλοπατρία.

Οἱ γεωργικοὶ Σύλλογοι.

—Μὲ τοὺς φόρους βεβαίως ἡ Πολιτεία θὰ κάμη καὶ τοὺς κα-
λοὺς δρόμους, καὶ τοὺς καλοὺς λιμένας, καὶ τὰ καλὰ Σχολεῖα, θὰ
πληρῶνη τοὺς ὑπαλλήλους της καὶ θὰ τρέφῃ τοὺς στρατιώτας της,
οἱ ὅποιοι θὰ τὴν φυλάττωσι καὶ ἐν καιρῷ ἀνάγκης θὰ τὴν ὑπερα-
σπίσωσι. Δὲν εἶναι ἔτσι;

—Μάλιστα.

—Ἄλλὰ, καὶ μὲ ὅλα αὐτά, τοὺς φόρους μας δὲν τοὺς πληρῶ-
νομεν!

—Ὁ πατήρ μου ὅμως γνωρίζω, ὅτι πληρῶνει τακτικά, εἶπεν
ὁ Θεόδωρος.

—Ὁ πατήρ σου εἶναι ἀξιέπαινος πολίτης, μικρέ μου, καὶ σὲ
συγχαίρω, διότι ἔχεις τοιοῦτον πατέρα. Ὁ καλὸς πολίτης βεβαίως
καὶ ἐν γένει ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του καὶ θέλει
τὴν πρόοδον αὐτῆς, πληρῶνει τοὺς φόρους του. Διότι ἡ ἀγάπη πρὸς
τὴν πατρίδα δὲν ἀπαιτεῖ μόνον τὸ νὰ μάχηται κανεὶς καὶ νὰ ἀπο-

θνήσκῃ ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλὰ, καὶ ὅταν δὲν γίνωνται πόλεμοι καὶ μά-
χαι, νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς Νόμους τῆς καὶ νὰ πληρώνη τακτικὰ
τοὺς φόρους του. Αὐτὰ τὰ δύο μαζὺ ἀποτελοῦσι τὸν ἀληθῆ πατρι-
ωτισμόν.

Ταῦτα εἰπὼν ἐσιώπησεν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς κατόπιν δὲ ἐξηγο-
λούθησε.

Καὶ εἶπες μὲν ὅτι ὁ πατήρ σου πληρώνει τακτικὰ, ἴσως δὲ πλη-
ρύνουσι καὶ πολλοὶ ἄλλοι φρόνιμοι καὶ καλοὶ πολῖται. Ἄλλὰ τοῦ-
το δὲν ἀρκεῖ. Πρέπει νὰ πληρώσωμεν πάντες.

— Ἄλλὰ διατί, κύριε, νὰ μὴ πληρώνωσι καὶ οἱ ἄλλοι ἐκεῖνοι ;
Δὲν ἀγαπῶσιν ἀραγε αὐτοὶ τὴν Πατρίδα των ;

— Ἐκεῖνοι δὲν πληρώνουσι, διότι ἢ δὲν ἔχουσι ἢ δὲν εἶναι ἐδῶ
νὰ πληρώσωσι. Καί, ὅσους μὲν δὲν ἔχουσι, δὲν δυνάμεθα νὰ τοὺς
συγχωρήσωμεν, διότι δὲν ἐργάζονται διὰ νὰ ἔχουσι. Κάθηνται μὲ
τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας καὶ τὰ περιμένουσιν ὅλα ἀπὸ τὴν τύχην
ἢ ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

— Ὅσοι δὲ δὲν εἶνε ἐδῶ, ἀλλ' ἔφυγον εἰς ξένας χώρας, διὰ νὰ ἐρ-
γασθῶσι δῆθεν καλύτερον ἐκεῖ, καὶ αὐτοὶ ἐπίσης εἶναι ἀσυγχώρη-
τοι, διότι καὶ ἐδῶ εἰς τὴν πατρίδα μας, ἠϋρισκον ἐργασίαν, ἐὰν ἢ
θελον.

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἴσως δικαιολογοῦνται καὶ μὲ μίαν ἄλλην
δικαιολογίαν. Ὅτι τὰ εἰσοδήματα τοῦ τόπου μας πωλοῦνται τόσον
εὐθηνά, ὥστε εἶναι ἀδύνατον, καὶ εἰς τὸν φιλοπονώτερον νὰ ἀποτα-
μιεύσῃ κατὰ τι.

Ἡ δικαιολογία των δὲ αὕτη δυστυχῶς εἶναι ἀληθής. Ἐὰν ὅμως
τὰ εἰσοδήματα τοῦ τόπου μας πωλῶνται εὐθηνά, κατὰ μέγα μέρος
πταίωμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, οἱ ὅποιοι τὰ συσκευάζομεν κακῶς, πολλά-
κις δὲ τὰ ἐμπιστευόμεθα εἰς χεῖρας κακοπίστων καὶ αἰσχροκερδῶν
ἐμπόρων. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον κακὸν διορθῶνεται, ἐὰν οἱ παραγωγεῖς
γίνωσιν εἰς τὸ μέλλον ἐπιμελέστεροι καὶ τιμιώτεροι. Τὸ δὲ δευτε-

ρον, ἐὰν συσταθῶσι κατὰ τόπους γεωργικοὶ Σύλλογοι,¹ οἱ ὅποιοι ν' ἀναλάβωσι, ὡς εἰς ἄνθρωπος, τὴν πώλησιν τῶν εἰσοδημάτων ἢ πρὸς τοὺς εἰς τὰς πόλεις ἐμπόρους, ἢ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς ἀγοράς. Ἡμεῖς ἐδῶ, ἐν Ἀρχάναις, ἰδρύσαμεν πρό τινος Σύλλογον τῶν οἰνοπαραγωγέων, δι' αὐτοῦ δὲ πωλεῖται σήμερον ὁ οἴνος μας πολὺ ἀκριβότερα ἀπὸ ἄλλοτε καὶ πωλεῖται καὶ τακτικά.

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ γηραιὸς κύριος ἀπεχαιρέτισε τὸν Θεόδωρον καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἓν πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ μονοπάτιον.

Ο ΘΡΟΝΟΣ ΤΟΥ ΜΙΝΩΣ ΕΝ Τῼ ΑΝΑΚΤΟΡῼ ΤΗΣ ΚΝΩΣΟΥ

§ 9. Ἡ Κνωσός. Ὁ ἔμπορος τῶν ὑλικῶν.

Ὁ Θεόδωρος ἐξακολουθῶν τὸν δρόμον τοῦ διήρχετο μετ' ὀλίγον πλησίον τῶν ἐρείπιων τῆς Κνωσοῦ. Κατὰ τὴν στιγμήν ἐκεῖνην πλῆθος περιηγητῶν καὶ περιηγητριῶν κατήρχοντο ἐκ τῶν ἀμαξῶν τῶν εἰς τὴν Προϊστορικὴν πόλιν.

— Ἀπὸ ποῖον μέρος εἶναι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί; Ἠρώτησεν ὁ Θεόδωρος ἕνα ἐκ τῶν ἐντοπίων συνοδῶν τῶν.

— Ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν. Εἶπεν ὁ συνοδός.

Σημ. (1) Ἐς ὁμιλίῃ ὁ διδάσκαλος ἐκτενῶς περὶ τῶν ὠφελειῶν τῶν Συλλόγων.

—Και τί θά ἴδωσιν ἐδῶ ἐκτὸς τῶν ἐρειπίων;

— Ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ ἐρείπια θά ἴδωσιν. Ἐκ τούτων δὲ θά συναγάγωσι τὸν πολιτισμὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸν ὁποῖον κατόπιν θά μελετήσωσι καὶ θά συγκρίνωσι πρὸς τὸν σημερινὸν πολιτισμὸν. Αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπός, διὰ τὸν ὁποῖον ἐξεκίνησαν ἐκ τῆς μεμακρυσμένης πατρίδος των καὶ ἦλθον ἐδῶ νὰ ἐπισκεφθῶσι τὰ διὰ σέ ἄσημα ταῦτα ἐρείπια!

Ὁ Θεόδωρος μετὰ πολλῆς ἐκπλήξεως ἤκουσε τοὺς λόγους τοῦ συνοδοῦ καὶ ἐκάκισεν ἑαυτὸν, διότι ἔσπευσεν εἰς τὰς κρίσεις του. Ἐξακολουθῶν δὲ ἐντεθῆν τὴν πορείαν του εὐρίσκειτο περὶ τὴν θῆν ὄραν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς μεγαλυτέρας πόλεως τῆς Κρήτης.

Εἰς τὸ Ἡράκλειον ἦτο ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ἦρχετο. Διότι μέχρι σήμερον ὁσάκις ὁ πατὴρ του ἦθελεν ὑλικά ἔδιδε παραγγελίαν εἰς τοὺς ἑμοχωρίους του ἀγωγεῖς.

Τὴν φορὰν ὅμως αὐτήν, ἐπειδὴ ὁ υἱὸς του θά ἔφθανε μέχρι Ἀρχανῶν, παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ μεταβῆ καὶ εἰς τὸ Ἡράκλειον καὶ νὰ ἀγοράσῃ ὁ ἴδιος τὰ ὑλικά. Ὁ Ἀθανάσιος ἐξ ἄλλου ἐσκέφθη ὅτι δὲν θά ἦτο ἀνωφελὲς διὰ τὸν Θεόδωρον τὸ νὰ γνωρισθῆ καὶ προσωπικῶς μετὰ τοῦ ἐμπόρου.

Ὁ ἔμπορος οὗτος, ὀνόματι Παναγιώτης Παυλίδης, ἦτο Σμυρναῖος, εἶχε δὲ ἐγκατασταθῆ μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐν Κρήτῃ ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ 1898. Προηγουμένως κατὰ τὴν ἐπανάστασιν εἶχεν ἔλθει μόνος, ὡς ἐθελοντής, καὶ ἐπολέμησεν ἐν Ἀρχάναις ἐκεῖ δὲ ἐγνωρίσθη καὶ συνεδέθη μετὰ τοῦ Ἀθανασίου.

§ 10. Τὸ φρουρίον. Τὸ φανοποιεῖον. Τὸ καλὸν ὄνομα τοῦ πατρός.

Ὁ Θεόδωρος φθάσας πρὸ τοῦ φρουρίου ἐσταμάτησεν ἐπὶ τινα λεπτά, ὅπως ἴδῃ καὶ θαυμάσῃ τὰ ὀχυρὰ τεῖχη, τὸ γιγάντιον τοῦτο τῶν Ἐνετῶν κατασκευάσμα, τὸ ὁποῖον ἔδλεπε διὰ πρώτην φορὰν.

ΤΟ ΦΡΟΥΡΕΙΟΝ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Εἰσελθὼν κατόπιν εἰς τὴν πόλιν ᾠδήγησε τὸν ὄνον του εἰς ἓν πανδοχεῖον, ὅπου ἀνεπαύθη καὶ αὐτὸς καὶ ἐπρογευματίσσε. Μετὰ ταῦτα λαβὼν ὁδηγίαν παρὰ τοῦ πανδοχέως μετέβη πρὸς τὸν ἔμπορον τῶν ὕλικῶν.

Εἰς τὸ κατάστημά του ὁ κύρ-Παναγιώτης — οὕτω συνήθως τὸν προσηγόρευον οἱ φίλοι του, — εἶχε καὶ ὑπαλλήλους, οἵτινες κατὰ τὰς ὑποδείξεις του εἰργάζοντο τὴν φανοποιίαν.

Ὁ Θεόδωρος, μόλις ἐπάτησε τὴν θύραν τοῦ καταστήματος, ἐξέβαλεν ἀμέσως τὸν πῖλον του καὶ προχωρήσας ἐχαιρέτισε διὰ χειραφίας τὸν ἔμπορον. Οὗτος ἡλικίας 45-50 ἐτῶν, μὲ διόπτρας εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μὲ μακρὰν λευκὴν ἐμπροσθέλλαν πρὸ τῶν γονάτων καὶ τοῦ στήθους χάριν τῆς καθαριότητος, ἴστατο πρὸ τῆς τραπέζης του καὶ ἰχνογράφει ἓν σκεῦος. Εἰς τῶν ὑπαλλήλων του παρηκολούθει· τὸ ἰχνογράφημα καὶ ἐλάμβανε μαθήματα. Ἄφ' οὗ ὁ ἔμπορος ἐτελείωσε τὸ ἰχνογράφημα ὁ Θεόδωρος ἐνεχείρησεν εἰς αὐτὸν ἓν ἐπιστόλιον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Ἄθανάσιος συνίστα τὸν υἱὸν του καὶ ἔγραφε περὶ τῶν ἀναγκαιούτων αὐτῷ ὕλικῶν.

— Πολὺ καλὰ, μικρὲ μου Θεόδωρε, πολὺ καλὰ! Εἶπεν, ἀφ' οὗ

ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολήν, ἐν ᾗ τὸ βλέμμα του εἶχε λάβει ἔκφρασιν ζωηροτάτης συμπαθείας. Πότε θὰ ἀναχωρήσῃς;

— Ἄφ' οὗ ἀγοράσω ἐν ζεύγος ὑποδημάτων, ἔπειτα εἶμαι ἔτοιμος. Μοὶ εἶπεν ὁ πατήρ μου νὰ καθίσω, ἂν θέλω, ὅλην τὴν ἡμέραν, διὰ νὰ ἴδω τὸ Ἡράκλειον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔρχομαι διὰ πρώτην φοράν. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν ἔχω κανένα νὰ μὲ περιφέρῃ εἰς τὰ ἀξιοθέατα μέρη, σκέπτομαι νὰ ἀναχωρήσω ἀμέσως.

— Ἄφ' οὗ πάρῃς τὰ ὑποδήματα, πέρασε ἀπ' ἐδῶ καὶ τότε ἴσως διορθωθῇ τὸ πρᾶγμα, ἂν ἔχῃ ἐν τῇ μεταξὺ σχολάσει ὁ υἱός μου Ἀλέξανδρος.

— Σὰς εὐχαριστῶ πολύ! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος, ἐννοήσας τὴν ἐσθμαινὸν αἱ λέξεις αὐταὶ καὶ χαιρετίσας ἐξῆλθε θέτων τὸν πῖλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του.

§ 11. Ὁ Ἀλέξανδρος. Τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον.

Μετά τινα χρόνον φορῶν τὰ καινουργῆ του ὑποδήματα ὁ Θεόδωρος, οὕτω δὲ πλέον εὐπαρουσίαστος καὶ εὐπρεπέης τὴν φοράν αὐτήν, ἐπανήλθεν εἰς τὸ φανοποιεῖον. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις ἐν τῇ μεταξὺ εἶχε σχολάσει, περιέμενε κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς του τὴν ἐπάνοδον τοῦ Θεοδώρου. Ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο ἡλικίας 15—16 ἐτῶν ἀδύνατος καὶ μὲ συμπαθῆ φυσιογνωμίαν. Ἐφοῖτα εἰς τὴν Β' τάξιν τοῦ Γυμνασίου ἦτο δὲ φρονιμώτατος καὶ ἐπιμελέστατος.

Ὅτε ὁ Θεόδωρος εἰσῆλθεν, ὁ κυρ-Παναγιώτης εἶπεν εἰς τὸν υἱὸν του.

— Ἀλέξανδρε, σοὶ συνιστῶ τὸν Θεόδωρον Σκορδύλην, υἱὸν ἐνδὲς καλοῦ φίλου μου ἀπὸ τὴν Μεσαρᾶν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπλησίασε καὶ τοῦ ἔσφιγγε τὴν χεῖρα μὲ εἰλικρινῆ ἀγάπην καὶ εὐγένειαν.

— Τώρα δέ, προσέθηκεν ὁ κύρ-Παναγιώτης, πηγαίνετε νὰ

περιπατήσητε μαζί. Ἐπισκεφθῆτε ὅλα τὰ ἀξιοθέατα μέρη καὶ τὴν μεσημβρίαν ἐπανέλθετε πάλιν μαζί, ἵνα γευματίσωμεν.

Ὁ Ἀλέξανδρος κρατῶν μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης τὴν χεῖρα τοῦ Θεοδώρου διηυθύνθη μετ' αὐτοῦ πρὸς τὴν πλατεῖαν τοῦ Πρίγκιπος καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐκεῖ πλησίον ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον.

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Μία τετράγωνος αἴθουσα ὑφόρουτος καὶ ἐπιβλητικῆ ἀποτελεῖ τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τοῦ Ἡρακλείου.

Ἐντὸς αὐτῆς προθῆκαι κομψαί, ὑαλόφρακτοι, κλείουσι καὶ φυλάττουσι τὰ ἀρχαῖα κειμήλια. Εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος τῶν προθηκῶν τούτων ἀναγιγνώσκει τις τὰς ἐπιγραφάς: «Νεολιθική ἐποχή», «Πρωτομινωϊκὴ ἐποχή», «Μεσομινωϊκὴ ἐποχή», Ὑστερομινωϊκὴ ἐποχή», κλπ. μετὰ ὀνομάτων διαφόρων χωρίων ἢ πόλεων τῆς Κρήτης, οἷον Φαιστός, Κνωσός, Ἁγία Τριάς, κλπ.

Μετὰ σύντομον διδασκαλίαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς χρονολογικῆς διαρκείας ἐκάστης τῶν ἐποχῶν τούτων, οἱ δύο φίλοι, μετὸν πῖλον εἰς τὴν χεῖρα, περιῆλθον τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην ὅλας τὰς προθήκας καὶ εἶδον ὅλα τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα ἔργα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐγκατέλειπεν ὁ Μινωϊκὸς πολιτισμὸς.

Εἶδον ἐκεῖ ἀγγελία κομψότατα ἐκ λίθου ἢ πηλοῦ, ἀγαλμάτια με-

τάλλινα, μαρμάρια, πήλινα και ελεφάντινα, ξίφη χαλκᾶ, ἀσπίδας, λάρνακας, κοσμήματα, ἐπιγραφάς, τοιχογραφίας, κλπ. κλπ.

Ὁ Θεόδωρος, ὅσῳκις δὲν ἐνόει τι, ἐζήτει τὴν ἐξήγησιν ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις τὰ ἤξευρεν ὅλα, διότι τὰ εἶχεν ἐπισκεφθῆ τρίς τῇ συνοδείᾳ τοῦ καθηγητοῦ των. Εὐρίσκοντο ἀκόμη ἐντὸς τοῦ μουσείου, ὅτε ἐσήμανεν ὁ Κώδων τῆς μεσημβρίας.

— Ἐμπρὸς πηγαίνωμεν τώρα ! Εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος, διότι θὰ κλείσωσιν οἱ φύλακες.

§ 12. Ἡ ὁδὸς Μαρτύρων. Ὁ λιμὴν. Ἡ βορβοροφάγος.

Ὁ Θεόδωρος ἐγευμάτισεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ φίλου του.

Ἀφ' οὗ παρήλθον αἱ πρῶται μεταμεσημβριναὶ ὥραι, ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις δὲν εἶχεν ἀρχίσει ἀκόμη τακτικὰ μαθήματα, παρέλαβεν αὐτὸν καὶ ἐξήλθον.

— Ποῦ θέλεις νὰ ὑπάγωμεν τώρα; Τὸν ἠρώτησεν, ὅτε ἔφθασαν εἰς τὴν ἀγοράν.

— Ἄς καταβῶμεν εἰς τὸν λιμένα! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος.

Ἦρχισαν τότε νὰ κατέρχονται βραδέως τὴν κατηφορικὴν ὁδὸν τῶν Μαρτύρων, τὴν τοιαύτην ἐπωνυμίαν τῆς ὁποίας ἐξήγησεν ὁ Ἀλέξανδρος. Εἰς τὴν ἐσχατιὰν τῆς ὁδοῦ ταύτης κείται ὁ μικρὸς τεχνητὸς λιμὴν τῆς πόλεως, κατασκευάσμα τῶν Ἑνετῶν. Μία εἰκοσὰς λέμβων καὶ τινὰ ἰστιοφόρα καὶ ἀλιευτικὰ ἐναυλόχουν ἐντὸς αὐτοῦ, παρὰ τὴν εἴσοδον δ' αὐτοῦ ἴσταντο δύο ἀτμόπλοια, τὰ ὁποῖα παρελάμβανον σταφίδα.

— Διατί δὲν εἰσέρχονται εἰς τὸν λιμένα τὰ ἀτμόπλοια αὐτά; ἠρώτησεν ὁ Θεόδωρος.

— Διότι ὁ λιμὴν μας εἶναι μικρὸς καὶ δὲν τὰ χωρεῖ. Εἶναι δὲ καὶ

ΣΗΜ. (1) Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος (1912) ἡ Κυβέρνησις ἔδωκεν εἰς μειοδοσίαν τὴν ἐκβάθυνσιν τοῦ λιμένος τούτου.

ἀδαθής, ὥστε, καὶ ἂν τὰ ἐχώρει, πάλιν δὲν θὰ εἰσήρχοντο, διότι θὰ ἐκάθιζον κάτω εἰς τὸν βορβορώδη πυθμένα του.

— Δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ μεγαλώσῃ καὶ νὰ βαθυνθῇ;

— Διὰ νὰ μεγαλώσῃ, πρέπει, ὡς εἶπον οἱ μηχανικοὶ, νὰ ἐκταθῇ πρὸς τὰ μέσα ὁ ἀριστερὸς λιμενοβραχίον, ὅποτε ὁ λιμὴν θὰ περιλάβῃ μεγαλυτέραν ἔκτασιν θαλάσσης, διὰ νὰ βαθυνθῇ δὲ χρειάζομεθα ἔν εἶδος πλοίου, τὸ ὁποῖον λέγεται βορβοροφάγος. Καὶ τὰ δύο ὅμως αὐτὰ ἀπαιτοῦσι χρήματα πολλά, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχει πρὸς τὸ παρὸν ἡ πτωχὴ Πολιτεία μας.

§ 13. Ἡ ἀτμομηχανή. Πῶς κατασκευάζεται τὸ κονιάκ.

Οὐχὶ μακρὰν τοῦ λιμένος παρὰ τὸ θαλάσσιον τεῖχος, ἐγείρεται μέγα ἀτμοκίνητον ἐργοστάσιον τοῦ κονιάκ μετὰ παραρτήματος ἀλευρομύλου καὶ ἐλαιοτριβείου. Ἡ ἐκ λαμαρίνας ὑψηλὴ καπνοδόχος του ἀναδίδει πυκνὰς τολύπας καπνοῦ, καθ' ὃν χρόνον οἱ δύο φίλοι περιπατοῦσι κατὰ μῆκος τοῦ τεύχους.

— Θέλεις νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸ ἐργοστάσιον αὐτό; Ἡρώτησεν ὁ Ἀλέξανδρος.

Μπεύ — Ναι, διότι εἶμαι περίεργος νὰ ἴδω, πῶς ὁ ἀτμὸς κινεῖ τὰ βαρῆα μηχανήματα τοῦ ἐργοστασίου.

Εἰς τὴν θύραν τοῦ ἐργοστασίου ἴστατο ὁ διευθυντὴς αὐτοῦ.

— Θὰ μὰς ἐπιτρέψῃτε νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸ ἐργοστάσιόν σας; Ἡρώτησεν αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐξέβαλε τὸ πηλήκιόν του καὶ ἔχαιρέτισεν.

— Εὐχαρίστως εἰσέλθετε! Εἶπεν ὁ διευθυντὴς καὶ ἔδωκε διαταγὴν εἰς τινὰ ἐργάτην νὰ τοὺς συνοδεύσῃ.

Οὗτος τοὺς ὠδήγησε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου ἔκειτο ἡ ἀτμομηχανή, τοποθετημένη ἄνωθεν μιᾶς φλογερᾶς καμίνου καιούσης γαιάνθρακος. Ἡ ἀτμομηχανὴ αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν κυρίως μερῶν. Δὸν ἐκ τοῦ λέβητος τοῦ παράγοντος τὸν ἀτμὸν.

Βον ἐκ δύο ἐμβόλων κινουμένων παλινδρομικῶς ἐντὸς δύο σωλήνων. Καὶ Γον ἐξ ἐνὸς στελέχους, τὸ ὁποῖον ἦτο σνδεδεμένον μὲ τὰ ἔμβολα καὶ ἐκίνει διὰ στροφάλου τὸν μέγαν ἄξονα τοῦ ἐργοστασίου.

Τὸ στέλεχος τοῦτο, καθὼς ἐλειτούργει, ὁμοιάζει πρὸς τὸν βραχίονα ἐνὸς σιδηροσώμου γίγαντος.

Μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦ κονιάκ. Ἐδῶ εἶδον τὸ πολυσύνθετον μηχανήμα, διὰ τοῦ ὁποῖου κατασκευάζεται τὸ οἶνόπνευμα.

—Τὸ μηχανήμα τοῦτο, εἶπεν ὁ Θεόδωρος, ὁμοιάζει ἐν μέρει πρὸς ἐκεῖνο, μὲ τὸ ὁποῖον εἰς τὰ χωρία μας ἐξάγουσι τὴν βρακὴν.

—Μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως, εἶπεν ὁ ὀδηγὸς ἐργάτης, ὅτι τοῦτο δὲν ἔχει λέβητα ἰδιαίτερον, διὰ νὰ βράζη τὰ στέμφυλα, ἀντὶ στεμφύλων δὲ μεταχειριζόμεθα οἶνον ἢ σιρόπιον σταφίδων, τὸ ὁποῖον θέτομεν εἰς ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ δοχεῖον. Καὶ ἔδειξεν ἐν κιλυδρικὸν δοχεῖον παραπλεύρως τοῦ φυκτῆρος.

—Πῶς μεταβάλλεται κατόπιν τὸ οἶνόπνευμα εἰς κονιάκ;

—Τὸ χρωματίζομεν διὰ κεκαυμένης ζακχάρους καὶ τὸ ἀρωματίζομεν διὰ καταλλήλου οὐσίας.

§ 14. Τὸ ἐλαιοτριβεῖον. Ἡ βιομηχανία τοῦ Ἡρακλείου. Τὸ ἐνθύμιον τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Κατόπιν οἱ δύο φίλοι ἐπεσκέφθησαν ἀλληλοδιαδόχως καὶ τὰ ἄλλα δύο διαμερίσματα τοῦ ἐργοστασίου, τὸν ἀλευρόμυλον καὶ τὸ ἐλαιοτριβεῖον. Ἀμφότερα ταῦτα μετὰ τοῦ διαμερίσματος τοῦ κονιάκ ἐλειτούργουν διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀτμομηχανῆς, ἐξ ἧς μετεφέρετο καὶ εἰς τὰ τρία ἢ δύναμις τοῦ ἀτμοῦ διὰ λωρίων.

Καθ' ὃν χρόνον περιεργάζοντο ἀκόμη τὸ διαμέρισμα τοῦ ἐλαιοτριβεῖου, εἰσῆλθεν ὁ διευθυντής.

—Πότε θὰ ἀρχίσητε τὸ ἄλεσμα τῶν ἐλαίων; Ἡρώτησεν αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος.

—Μετ' ὀλίγας ἡμέρας διότι μόνον σήμερον τὸ ἐκαθαρίσαμεν.

Πράγματι τὸ διαμέρισμα τοῦτο εἶχεν ἄρτι καθαρισθῆ, ὁ γάλυψ δὲ τῶν μηχανῶν, ὁ χαλκός, αἱ πέτραι καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ δοχεῖα ἀπήστραπτον ἐκ τῆς καθαριότητος. Κατόπιν εὐχαριστήσαντες τὸν εὐγενῆ ἐργοστασιάρχην ἀνεχώρησαν.

— Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἀτμοκίνητα ἐργοστάσια εἰς τὸ Ἡράκλειον; Ἠρώτησεν ὁ Θεόδωρος καθ' ὃν χρόνον ἐπανήρχοντο εἰς τὸ φανοποιεῖον.

— Ὑπάρχουσιν ἀκόμη δύο ἄλλα τοῦ κονιάκ, δύο ἐλαιοτριβεία, ἓν μέγα πυρηνελαιουργεῖον, δύο ξυλουργεῖα καὶ εἰς ἀτμόμυλος, ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερος ἐκείνου, τὸν ὅποιον εἶδομεν.

Ἄφ' οὗ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ φανοποιεῖον, ὁ Θεόδωρος ἔφερε τὸν ὄνον του καὶ ἐφόρτωσε τὰ ὑλικά. Ἐπειτα ἀποχαιρετίζων τὸν Κύριον Παναγιώτην καὶ τὸν υἱὸν του ἠὲ χαρίστησεν αὐτοὺς θερμότητα διὰ τὰς περιποιήσεις των.

— Διὰ νὰ με ἐνθυμῆσαι πάντοτε, Θεόδωρε, εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος θὰ σοὶ δώσω ἓν μικρὸν ἐνθύμιον. Καὶ ἀνοίξας τὸ ἐρμάριον μιᾶς τραπεζῆς ἐξήγαγεν ἓν κομψὸν δερματόδετον βιβλίον καὶ τὸ ἐνεχείρισεν εἰς αὐτόν.

— Εἶναι ἡ Ἱστορία τῆς Κρήτης, εἶπεν, ἐν τῇ ὁποίᾳ θὰ ἴδῃς ὅλους τοὺς μεγάλους ἄνδρας τῆς Πατρίδος μας.

Ὁ Θεόδωρος, εὐχαριστήσας καὶ σφίγγας ἄλλην μίαν φορὰν τὴν χεῖρα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀνεχώρησεν.

§ 15. Ἐμπόριον μὲ 4 δραχμῆς. Οἱ αἰσχροκερδεῖς σταφιδοπαραγωγεῖς.

Μετὰ τὴν πληρωμὴν καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ πανδοχείου ἐπερίσσευσαν εἰς τὸν Θεόδωρον 4 δρ. Μὲ τὰ χρήματα αὐτά, ἀντὶ νὰ τὰ φέρῃ ὀπίσω εἰς τὸ χωρίον του, ἠγγόρασεν ἴσης ἀξίας μικροπραγματείας, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ πωλήσῃ αὐτὰς ἢ καθ' ὁδὸν ἢ ἀφ' οὗ θὰ ἔφθανεν εἰς τὸ χωρίον του. Τὴν ἐπομένην δέ, Κυριακὴν, λίαν πρῶτ' ἀνεχώρησε διὰ τὴν Μεσσαρᾶν.

Καθ' ὃν χρόνον διήρχετο τὴν Πύλην τῶν Χανίων, ὄμιλος χωρικῶν ἐφιλονεῖκει μὲ τὸν ὑπάλληλον ἐπὶ τῆς ἐξελεγγεως τῆς σταφίδος. Οὗτοι εἶχον φέρει σταφίδα μὴ καλῶς ἐξηραμένην, ὃ δὲ ὑπάλληλος τοὺς ἠμπόδιζεν ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Θεόδωρος ἀγνοῶν τὴν ἀφορμὴν τῆς φιλονεικίας ἐπλησίασε καὶ ἠρώτησεν ἔμπορόν τινα, ὅστις παρηκολούθει τὸ ἐπεισόδιον.

Οὗτος, κινήσας θλιβερῶς τὴν κεφαλὴν, εἶπεν.

— Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, παιδί μου, δὲν ἐντρέπονται διόλου! Διότι, εἰάν ἐντρέποντο δὲν θὰ ἔφερον πρὸς πώλησιν τοιαύτην σταφίδα, ἢ ὅποια μετὰ δύο ἡμέρας θὰ εἶναι γεμάτη ἀπὸ σκώληκας!

— Διατὶ ἀρά γε τὴν ἀφήκαν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν;

— Διὰ νὰ ἔχη περισσότερον βᾶρος καὶ κερδίσωσι περισσότερον! Ἡ Πολιτεία ὅμως δικαίως δὲν δέχεται τοιαύτην σταφίδα, ἢ ὅποια καὶ ὀλικῶς ζημιώνει τὸν τόπον μας καὶ συνάμα κακοσυνιστᾷ αὐτὸν εἰς τοὺς Εὐρωπαϊοὺς ἀγοραστάς.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην δύο χωροφύλακες προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ ὑπαλλήλου, ἀπώθησαν βιαίως τοὺς αἰσχροκερδεῖς σταφιδοπαραγωγεῖς καὶ τοὺς διέταξαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ χωρία τῶν μαζὺ μὲ τὸ κοπρῶδες εἰσόδγημά των.

Ὁ Θεόδωρος τότε ἐξακολουθῶν τὸν δρόμον του διέβη τὸν Γιώφυρον ποταμὸν καὶ μετὰ τινα χρόνον ἤρχισε νὰ ἀναβαίνει τὴν ἀμαξιτὴν λεωφόρον, ἣτις διασχίζει κατὰ μῆκος τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Μαλεβυζίου.

§ 16. Ὁ ἀσφαλὴς ἀπλωτός.

Τὸ Μαλεβύζιον οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αὐτὸ τοῦτο τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Γαζανοῦ ποταμοῦ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ. Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο, κατάφυτον ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἀπὸ ἐλαιῶνας ἰδίως καὶ ἀμπελῶνας, ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν σταφιδοπαραγωγὸν διαμέρισμα τῆς Πατρίδος μας.

Ὁ Θεόδωρος βαδίζων ἀργά-ἀργά τὴν ἀνηφορικὴν ὁδὸν παρετή-

ρησεν αἴφνης εἰς μίαν ἄμπελον κάτι τι, τὸ ὁποῖον ἐκίνησε τὴν περιέργειάν του. Αἱ σταφίδες δὲν εἶχον ἀπλωθῆ κατὰ γῆς, ἀλλ' ἐπὶ ἀπλωτοῦ, ὅστις εἶχε κατασκευασθῆ ἐκ καλαμωτῶν, περιστεφομένων ὑπὸ ξυλίνου πλαισίου, ὕψους 10 ἑκατοστών τοῦ μέτρου. Σταματήσας παρατήρει τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἀποξηράνσεως τῆς σταφίδος, ὅτε αἴφνης ὁ κύριος τῆς ἀμπέλου ἤλθε νὰ ἀναστρέψῃ αὐτάς.

— Διατί ἀπλώνετε τὰς σταφίδας τοιουτοτρόπως; Τὸν ἠρώτησεν ὁ Θεόδωρος.

— Διότι ἀποξηραίνονται καὶ ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον. Ὅταν ὁμοῦ ἀπλώνονται κατὰ γῆς, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ ὑγρασία τῆς νυκτὸς τὰς διαπερᾶ καὶ ἐπιβραδύνεται ἡ ἀποξήρανσις των, ἀφ' ἑτέρου δὲ, ὅταν βρέξῃ, βρέχονται καὶ εἶναι καὶ ἐπικίνδυνοι νὰ παρασυρθῶσιν ὑπὸ τῆς βροχῆς. Ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔχασα δύο ἐτῶν εἰσόδημα καὶ ἐζημιώθην ἕως 2 χιλ. δραχ., διότι δὲν ἐφρόντισα ἐγκαίρως νὰ κατασκευάσω ἀπλωτοῦς, ὡς τούτους ἐδῶ.

— Ἀλλὰ πόσον σὰς στοιχίζει ὁ τεχνητὸς οὗτος ἀπλωτὸς;

— Μοῦ στοιχίζει ἐλάχιστα ἀπέναντι τῶν ὠφελειῶν, τὰς ὁποίας μοῦ δίδει. Καὶ λέγων ταῦτα ὁ φρόνιμος σταφιδοπαραγωγὸς ἀνέστρεφεν ἀδιακόπως ἐπὶ τῶν καλαμωτῶν τὰ ἐκλεκτὰ σταφύλια, ὅπως τὰ ξηράνη ὁ ἥλιος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος.

§ 17. Τὸ κέρδος τῶν 4 δραχμῶν.

Τὰ διδάγματα τῆς φύσεως. Ὁ Ἅγιος Μύρων.

Μετ' ὀλίγον ἀφίσας πρὸς τὰ δεξιὰ του τοὺς δύο συνοικισμοὺς τῶν Καλεσῶν εἰσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον Βούταις. Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, ἀρκετὰ μέγα καὶ ὠραῖον, ἐπώλησεν ἀμέσως τὰς πραγματείας του, μὲ ὀλίκον κέρδος 80 λεπτῶν. Κατόπιν ἤρχισε καὶ πάλιν τὴν πορείαν του.

Ὁ ὄνος ἐβάδιζεν ἐμπρὸς φορτωμένος μὲ τὰ ὑλικά, αὐτὸς δὲ ἠκολούθει κατόπιν. Βαδίζων ὁ Θεόδωρος μόνος, ἄνευ συνοδοιπόρου,

ὡς μόνον σύντροφον εἶχε τὴν πέριξ φύσιν. Ἐγνώριζεν ὁμοῦς νὰ διασκεδάζῃ μὲ αὐτὴν καὶ συγχρόνως διδάσκηται ἀπὸ τὰ διδάγματα τῆς. Παρατηρῶν π.χ. τὰ ἐλαιόδενδρα ἔβλεπεν ὅτι, ὅσα μὲν εἶχον κλαδευθῆ τεχνιέντως, εἶχον πολὺν καρπὸν, ἐν ᾧ ὅσα ἔμενον ἀκλάδευτα μὲ τὴν κόμην πυκνὴν καὶ ἀδιαπέραστον ἀπὸ τὸ φῶς, τὸν ἀέρα καὶ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ταῦτα ἢ οὐδόλως ἢ πενιχρῶς ἐκαρποφόρου.

Ἐκ τούτου ἐξήγαγε τὸ ἀλάθηστον συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐλαία, διὰ νὰ καρποφορῇ, ἔκτος τοῦ ὅτι πρέπει νὰ κοπρίζηται ἐπαρκῶς, ἀνάγκη καὶ νὰ κλαδευῆται τακτικῶς, ὅπως δύνανται τὰ ζωογόνα τῆς ἀτμοσφαιρας στοιχεῖα νὰ εἰσδύωσι μέχρι τῶν ἐσωτάτων κλώνων καὶ κλωνίων αὐτῆς.

Ταῦτα καὶ ἄλλα παρατηρῶν ὁ Θεόδωρος καὶ ἐξετάζων ἔφθανε περὶ τὴν 11ην καὶ ἡμίσειαν εἰς Ἁγίον Μύρινα. Ὁ Ἁγιος Μύρινα εἶναι κωμόπολις ὠραία, εὐανδρος καὶ γραφικωτάτη, κειμένη ἐπὶ ὑψηλοῦ λόφου δεσπόζοντος τῶν δύο ὁμόρων λεκανοπεδίων.

Εἶχε διατρέξει αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου, ἐτοιμαζόμενος νὰ κατέλθῃ ἀπὸ τὸ ἀντιπέραν μέρος τοῦ λόφου, ὅτε

ΗΡΑΚΛΗΣ ΚΟΚΚΙΝΙΑΔΗΣ*

* Τὴν «Κρητικὴν Πατριδα» θὰ ἐκόσμου μὲ τὰ *ciichés* ὅλων τῶν ἡρώων μας, ἐάν εἶχον κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τὸν ἀνάλογον χρόνον. Ἐπιφυλάσσομαι ὁμοῦς νὰ πράξω τοῦτο εἰς τὴν Βαν ἔκδοσιν.

φίλος τις τοῦ πατρὸς του τὸν συνήνητησε καὶ τὸν παρέλαβεν εἰς τὴν οἰκίαν του.

§ 18. Ἡ ὀκνηρία καὶ ἡ πολυτέλεια εἶναι
δύο πηγαὶ κακοδαιμονίας.

Ἐν τῇ φιλοξένῳ οἴκῳ τοῦ πατρικοῦ φίλου ὁ Θεόδωρος ἐγευματίσεν. Ἐπειτα ἤρχισαν συνομιλίαν ἐπὶ τῶν κερδῶν τῆς φανοποιίας. Αἰφνῆς, ἐνῶ συνεζήτουν, κραυγαὶ γοεραὶ ἀντήχησαν εἰς τὸν δρόμον.

—Τί συμβαίνει; Ἠρώτησεν ὁ Θεόδωρος ἐκπληκτος.

Ὁ πατρικὸς φίλος, κινήσας θλιβερώς τὴν κεφαλὴν, εἶπεν.

—Εἶναι ἡ σύζυγος ἐνὸς γείτονός μας ἐδῶ, τοῦ ὁποίου ἡ περιουσία πωλεῖται σήμερον εἰς τὸν πλειστηριασμόν. Ἐπειδὴ δὲ ἀναλογίζεται ἡ δυστυχὴς τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ περιέλθῃ αὐτὴ καὶ τὰ τέκνα τῆς, κλαίει καὶ ὀδύρεται ἀπὸ σήμερον.

—Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν βοηθήσωμεν;

—Δυστυχῶς δὲν εἶναι δυνατόν, διότι πρέπει νὰ πληρώσωμεν ἡμεῖς τὸ χρέος τοῦ ἀνδρός τῆς, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀρκετὰ χιλιάδες δραχμῶν. Ἐξ ἄλλου ὁ σύζυγος τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ ἐν γένει ὄλοι οἱ ὅμοιοί του εἶναι ἀνάξιοι λύπης.

—Διατί;

—Διότι, οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ὅταν χρεωστοῦσι, δὲν ἐννοοῦσι ποτὲ νὰ πληρώσωσι.

Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο. Ἄλλὰ καὶ ἐνῶ χρεωστοῦσι, γίνονται περισσότερο σπάταλοι καὶ ὀκνηροί.

—Ἄλλὰ μὲ τὴν τακτικὴν αὐτὴν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πληρώσωσι ποτὲ τὸ χρέος των!

—Βεβαίωτατα! Ἐντὸς ἑξ μηνῶν ἔχουσι γίνει εἰς τὴν Κωμόπολιν μας δέκα πλειστηριασμοὶ καὶ ἔχουσι μείνει δέκα ὀλόκληραι οἰκογένειαι εἰς τὸν δρόμον λόγῳ τῆς τακτικῆς αὐτῆς. Καὶ φω-

νάζουσι μὲν ἐκεῖνοι ὅτι πταίει ἢ τοκογλυφία καὶ ἡ ἀισχροκέρδεια τῶν δανειστῶν, ἀλλὰ λησμονοῦσι τὰ κύρια αἷτια, τὴν ὀκνηρίαν καὶ τὴν ἀσωτίαν αὐτῶν. Πρόσθεσε δὲ εἰς τὰ δύο ταῦτα κακὰ καὶ τρίτον. Τὴν πολυτέλειαν. Ἡ πολυτέλεια εἶναι ἡ τρίτη μάλιστα τῆς κωμοπόλεως μας.

Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς πολυτελείας εἶναι καὶ ἡ ἐντελής ἀποχὴ τῶν περισσοτέρων γυναικῶν ἐδῶ ἀπὸ τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας.

—Εἰς τὸ χωρίον μας δὲν γίνεταὶ αὐτό! Ἐκεῖ δὲν θεωροῦσιν ἐντροπήν αἱ κόραι καὶ αἱ γυναῖκες τῶν γεωργῶν νὰ βοηθῶσι τοὺς ἀνδρας εἰς τὰ ἔργα των.

—Τὸ γνωρίζω αὐτὸ καὶ αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ ὀρθόν. Διότι, ὅταν δὲν κάμνης τὴν ἐργασίαν μόνος σου, εἶσαι ὑποχρεωμένος ἢ νὰ πληρώσῃς ἄλλον νὰ τὴν κάμῃ, ὁπότε δίδεις τὸ κέρδος σου εἰς ἄλλον, ἢ νὰ τὴν ἀφίσῃς ἀνεκτέλεστον, ὁπότε πάλιν ἡ ζημία σου εἶναι πολὺ μεγαλύτερα.

Καὶ μετὰ μικρὰν σιωπὴν ἐξηκολούθησε.

Αὐτὴν λοιπὸν τὴν ζημίαν ὑφίστανται κατ' ἔτος αἱ οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐργάζονται αὐτοπροσώπως εἰς τὰ κτήματά των. Τοιοῦτοτρόπως μετὰ τινα ἔτη ἔρχονται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δανεισθῶσι, δανειζόμεναι ὅμως δὲν δύνανται νὰ πληρώσωσι ποτὲ τὸ χρέος των. Οἱ δανεισταὶ δὲ τοῖς πωλοῦσι τὴν περιουσίαν των εἰς τὸν πλειστηριασμόν. Τότε κλαίουσι καὶ καλοῦσι τοὺς ἄλλους εἰς βοήθειαν. Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ ἄλλοι τί θὰ τοῖς κάμωμεν;

—Τίποτε βεβαίως! Οἱ ἄνθρωποι δὲ αὐτοὶ, ὡς εἶπατε, εἶναι ἀνάξιτοι λύπης.

Μετὰ ταῦτα ὁ Θεόδωρος, ἀποχαιρετίσας τὸν φρόνιμον πατρικὸν, φίλον, ἀνεχώρησεν.

§ 19. Ὁ Ζαρός. Ὁ ἀνάδοχος τοῦ Θεοδώρου.

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου μέχρι τοῦ χωρίου του εἶχε νὰ διανύσῃ

ἀκόμη ἑπτὰ ὥρων δρόμον. Κατελθὼν τὰς κατωφερεῖς κλιτύς τοῦ λόφου εἰσῆλθεν εἰς τὸν κεντρικὸν κλάδον τῆς ὁδοῦ Ἡρακλείου — Μεσαράς, ὅστις, διερχόμενος μεταξὺ Βενεράτου καὶ Αὐγενικῆς, ἀνέρχεται κατόπιν ὀφιοειδῶς τὴν λοφοσειράν, ἣτις κλείει ἐκ Ν. τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Μαλεβουζίου. Περὶ τὴν 4ην δὲ μ. μ., ἀφίσσας πρὸς τὰ ἀριστερὰ του τὰς συνδένδρους κόμας Ἁγ. Βαρβάραν καὶ Ἁγ. Θωμᾶν, ἤρχισε νὰ κατέρχεται εἰς τὸ μέγα λεκανοπέδιον τοῦ Γέρω-ποταμοῦ.

Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο μετὰ τοῦ πρὸς Α. λεκανοπεδίου τοῦ Ἀναποδάρη ἀποτελοῦσι τὴν μεγάλην πεδιάδα τῆς Μεσαράς. Ἐκτείνεται δὲ ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως, καὶ περιλαμβάνει δύο ἐπαρχίας τὸ Καινούριον καὶ τὴν Πυργιώτισσαν.

Ὁ Θεόδωρος καταβάς εἰς τὸ λ. τοῦ Γέρω-ποταμοῦ, εἰσῆλθε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Φουντάνας. Διῆλθε τὰ χωρία αὐτῆς Μπανασόν, Γέργερην καὶ Νύβρητον καὶ εἰσῆλθε κατόπιν εἰς τὴν μικρὰν ἀλλὰ περικαλλῆ κοιλάδα τοῦ Βοτόμου. Εἰς τὸ δυτικὸν χεῖλος τῆς κοιλάδος ταύτης εἶναι ἐκτισμένη κατὰ συνοικίας ἡ ὠραία κόμη Ζαρός. Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸν Ζαρόν ὁ ἥλιος εἶχε δύσει πλέον.

Ἄς εἰσέλθωμεν τώρα μετὰ τοῦ Θεοδώρου μας εἰς τὴν μικρὰν ἀλλὰ κομψὴν ἐκεῖνην οἰκίαν, ἣτις κεῖται εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου. Εἶναι ἡ οἰκία τοῦ ἀναδόχου του, εἰς τὴν ὁποῖαν διανυκτερεῖται συχνά, ἔταν νυκτωθῆ πλησίον τοῦ Ζαροῦ. Ἐκ τοῦ καθαροῦ καὶ κομφοπρεποῦς ἐξωτερικοῦ τῆς οἰκίας ταύτης δύναται τις νὰ συμπεράνη ὅτι ὁ κύριος αὐτῆς εἶναι μεμορφωμένος χωρικός καὶ καλὸς οἰκοδεσπότης.

Πράγματι, ἴδετε τον ἐκεῖ, εἶναι ὁ μεσήλιξ ἐκεῖνος, ὅστις κάθηται εὐσχήμως εἰς τὴν τράπεζαν. Εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ἀναγινώσκετε τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἡμερότητα, ἀμφότερα δείγματα τῆς καλλιεργημένης ψυχῆς του. Παρὰ τὸ πλευρόν του κάθηται ὁ δεκαετῆς υἱὸς του Θωμᾶς καὶ παρὰ τὸ ἄλλο εἰς ἐξηκοντούτης γέ-

ρων, με μακρὰν λευκὴν γενειάδα. Εἶναι παλαιὸς φίλος καὶ συναγωνιστὴς τοῦ ἐκ Δαφνῶν. Μόλις ἔχουσιν ἀρχίσει τὸ δεῖπνον, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ λαχανικῶν.

Ὅτε ὁ Θεόδωρος εἰσῆλθε πάντες τὸν ὑπεδέχθησαν φιλοφρόνως, ἡ δὲ οἰκοδέσποινα τῷ ἔδωκε κάθισμα πλησίον τῆς τραπέζης.

§ 20. Τὸ κατάστιχον. Δὲν πλουτεῖ ποτέ τις κλέπτων.

Μετὰ τὸ δεῖπνον αἱ μὲν γυναῖκες ἀνέλαβον τὰ οἰκιακὰ ἔργα των, ὁ δὲ οἰκοδεσπότης διέταξε τὸν υἱὸν τοῦ Θωμᾶ νὰ φέρῃ τὸ κατάστιχον, ὅπως γράψωσι τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τῆς ἡμέρας. Ὁ μικρὸς ἐγερθεὶς ἐκόμισεν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἓν μέγα δερματόδετον βιβλίον καὶ ἀνοίξας αὐτὸ ἤρχισε νὰ γράφῃ καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ πατρὸς του. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς γραφῆς ὁ πατήρ τοῦ Θωμᾶ, λαβὼν τὸ βιβλίον εἰς χεῖρας του, εἶπε πρὸς τὸν γηραιὸν τοῦ φίλου.

— Βλέπεις αὐτό, φίλε Εὐστράτιε; Ἐδῶ εὐρίσκονται ὅλα, καὶ ὅσα λαμβάνω καὶ ὅσα δίδω καὶ ὅσα μοὶ ἀπομένουσι καθ' ἕκαστον ἔτος. Οἱ περισσότεροι λογαριασμοὶ ἐδῶ εἶναι τοῦ Θωμᾶ. Τοῦ ὑπαγορεύω καὶ γράφει, διότι ἐγώ, καθὼς γνωρίζεις, δὲν μὲ βοηθεῖ πλέον τὸ φῶς μου νὰ γράφω καθαρά. Ὁ Θωμᾶς ὁμῶς γράφει καθαρά καὶ κάμνει καὶ ὀλίγας ἀνορθογραφίας.

— Πραγματικῶς! Εἶπε ὁ γέρον Εὐστράτιος, λαμβάνων καὶ παρατηρῶν τὸ κατάστιχον, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἔβηκε τὰς διόπτρας του εἰς τὸ ἄκρον τῆς μύτης του. Εὐγε Θωμᾶ!

Καὶ ποῖος βόσκει τὰ πρόβατα ἀφέτος; Ἠρώτησεν κατόπιν ὁ γέρον ἀποθέτων τὸ βιβλίον ἐπὶ τῆς τραπέζης.

— Ὁ μεγαλύτερος υἱός μου μαζὺ μὲ δύο βοσκούς!

— Δὲν ἦρκει μόνος ὁ υἱός σου;

— Δὲν ἦρκει δυστυχῶς, διότι οἱ ζωοκλέπται εἶναι πολλοί.

Ἄνοιξε τὴν μερίδα τοῦ ποιμνίου καὶ θὰ ἴδῃς τὰς περυσινὰς μου καταστροφάς. Τὸν Μάρτιον μού ἐκλεψαν διὰ μᾶς 30 πρόβατα!

— Ἐκ τῶν 30 δὲν ἐλύτρωσες τίποτε:

— Οἱ κλέπται συνελήφθησαν καὶ κρατοῦνται εἰς τὰς φυλακάς. Τὰ ζῖφα ἕμωσ ἐν τῇ μεταξὺ εἶχον φαγωθῆ καὶ τώρα οὐδεμίαν ἐλπίζω ὅτι θὰ λάβω ἀποζημίωσιν παρ' αὐτῶν, διότι δὲν ἔχουσι καμμίαν περιουσίαν.

— Βεβαίως οἱ κλέπται οὔτε ἔχουσι οὔτε πλουτοῦσι ποτέ!

Ὁ Θεοδῶρος μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἤκουε προσεκτικῶς τὴν ὁμιλίαν. Ἦδη ἤλθε καὶ ἡ ἰδική του σειρά νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ ἀνάδοχος τοῦ τὸν ἠρώτησε πῶς ἀπέβη ἡ περιοδεία του, οὗτος δὲ διηγήθη ἐν συντόμῳ τὸ μέχρις Ἡρακλείου ταξείδιον, τὰ τῆς γνωριμίας μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐν τέλει ἔδειξε τὸ δῶρον τοῦ καλοῦ τούτου φίλου.

Πάντες διαδοχικῶς ἔλαβον εἰς χεῖρας τὸ κομψὸν βιβλίον καὶ τὸ περιειργάσθησαν. Κατόπιν ὁ ἀνάδοχος τοῦ Θεοδῶρου ἐνεχείρισεν αὐτὸ εἰς τὸν υἱὸν του εἰπών.

— Ἀνάγνωσέ μας, Θωμᾶ, τὴν ἱστορίαν τοῦ Κόρακα.

Ὁ Θωμᾶς πλήρης χαρᾶς διὰ τὴν προτίμησιν ταύτην ἤρχισε νὰ ἀναγινώσκῃ τὰ ἐξῆς περίπου.

§ 21. Μιχ. Κόρακας.

Ἡ φιλάττη πατρὶς διέτρεφε τὴν περίοδον τῆς πλέον μαύρης δουλείας καθ' ἣν ἐποχὴν ἐγεννήθη, τῷ 1797, ἐν Πόμπηα Καινουρίου ὁ Μιχαὴλ Κόρακας.

Εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν ὁ Κόρακας ἐδικαιούμενος τὸν ἀδικον θάνατον ἐνὸς θείου του ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὄρη. Ἐπὶ τῶν ὁρέων δέ, διάγοντα κλέφτικον βίον τὸν εὔρεν ἡ μεγάλη ἐπανάστασις τοῦ 1821. Ἀφ' οὗ ἐτελείωσεν ὁ ἀγὼν ἐν Κρήτῃ μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμησε καὶ ἐκεῖ ὑπὲρ τῆς Μεγάλῃς Πατρίδος. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος κατῆλθε πάλιν εἰς Κρήτην, ὅπου ἐξελέγη ὄπλαρχηγὸς τοῦ χωρίου του καὶ ἐνυμφεύθη. Βραδύτερον, μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ ἤρωος Μαλικούτη, ἐξελέγη

ἀρχηγὸς τῆς Μεσαρᾶς, κατὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ἀνεγνωρίσθη γενικῶς ἀρχηγὸς τῶν 11 ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν.

ΜΙΧΑΗΛ ΚΟΡΑΚΑΣ

Τὰ ἀνωτέρω ἀξιώματα, καὶ ἄλλα ἀκόμη, ἀπένευμεν ἡ Πατρίς εἰς τὸν ἀνδρεῖον Κόρακα τὰ μάλιστα ἐπαξίως.

Ἡ ἀφάνταστος φιλοπατρία του, ἡ ὑπέροχος γενναιότης του, ἡ ἄκρα

εὐσέβειά του, ἡ σπανία σύνεσις του, τὸ στρατηγικώτατον πνεῦμα του, τὸ πρᾶον καὶ μειλίχιον τοῦ χαρακτήρος του, ἀρεταὶ σπανίως συνηγόμεναι εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνδρα, ἀνέδειξαν τὸν Κόρακα, ἓνα τῶν πρώτων Κρητικῶν ἡρώων.

Διὰ τὰς ἀρετάς του ταύτας ἢ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη τῶν στρατιωτῶν του ἔφθανε μέχρι λατρείας, οἱ δὲ συναδέλφοί του τὸν ἐσέβοντο καὶ τὸν ἐτίμων εἰς ἄκρον.

Πρὸς τοὺς πολεμίους ἔφερετο ἱπποτικῶς. Οὐδέποτε ἐφόρευεν αἰχμαλώτους, ἀλλὰ πάντοτε τοὺς ἀπέδιδεν εἰς τὸ στρατόπεδόν των. Διὰ τὰς πολλὰς ταύτας ἀρετάς του καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν μεγάλην θεοσέβειάν του, καὶ ἡ θεία Πρόνοια διωφύλαξεν αὐτὸν ἀπὸ τὰς ἐχθρικὰς σφαιράς, αἱ ὁποῖαι πλειστάκις ἔπεσαν βροχηδὸν ἐπάνω του, ὡσάκις ἐμάχετο ἔξω τῶν χαρακωμάτων. Ἀλλὰ δὲν ἠτύχησεν ὁ σεμνὸς ἦρωες νὰ ἴδῃ καὶ τὴν Ἐλευθερίαν τῆς ἰδιαίτερας του Πατρίδος, διότι ἀπέθανε κατὰ τὸ 1882.*

— Ὡ! θαυμάσια χαρακτηρίζει τὸν Κόρακα τὸ βιβλίον τοῦτο!

Εἶπεν ὁ γέρον Εὐστράτιος.

— Ἀνάγνωσέ μας καὶ κάτι ἄλλο! Εἶπε μετ' ὀλίγον ὁ πατήρ τοῦ Θωμᾶ.

Ὁ Θωμᾶς ἐξεφύλλισε φύλλα τινα προηγουμένως καὶ ἤρchiσε νὰ ἀναγνώσκῃ τὰ ἐξῆς περιῶπου.

§ 22. Δημ. Λόγιος.

Παρὰ τὸ βορειοδυτικόν ἄκρον τοῦ Μονοφασίου καὶ ἐν μέσῳ βραχέων καὶ ἀνωμάλου κοιλάδος ἐγείρεται τὸ χωριὸν Ἁγ. Θωμᾶς. Τὸ χωριὸν τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ ἰδιαίτερα πατρίς τοῦ Δημ. Λογίου, ἐνὸς τῶν διασημοτέρων Κρητικῶν Κλεφτῶν.

Ὁ Λόγιος ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἐποχὴν τῶν μεγάλων τῆς Πατρίδος βασιάνων κατὰ τὸ ἔτος 1781. Ὁ πατήρ του, ὅστις ἦτο ἱερεὺς καὶ ἀρετὰ εὐπορος, ἀφοῦ τὸν ἐδίδαξε τὰ πρώτα γράμματα, τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὴν Τεργέστην, ὅπως συμπληρώσῃ τὰ σπουδὰς του.

Εἰς τὴν Τεργέστην ὁ νεαρὸς Λόγιος, ἐπιδοθεὶς καὶ εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης, διέτριψεν ἔτη πολλὰ καὶ ὁ γέρον ἱερεὺς εἶχεν ἀπελπισθῆ περὶ τῆς ἐπανόδου του.

Αἴφνης μίαν ἐσπέραν εἶδον οἱ ὁμοχώριοι τοῦ Λογίου νεανίαν τινα, ὄραϊον καὶ εὐσταλῆ, νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ χωριὸν των. Ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ

ιερέως, ὅστις ἐπανήρχετο ἐκ τῆς ξένης ἱκανὸς καὶ ἄξιος πλέον, ὅπως ὑπερηγήσῃ τὴν προσφιλή Πατρίδα.

Ἡ φήμη του ὡς Λόγιου — ἔξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμόν του, — καὶ ὡς ἱατροῦ ἐπιστήμονος διεδόθη πάραυτα εἰς τὰς πέριξ ἐπαρχίας καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν νὰ τὸν σέβωνται καὶ νὰ τῷ ἀναγνωρίζωσι θέσιν ἀνωτέραν τῆς τῶν ἄλλων δούλων.

Ἴδου μία εὐκαιρία διὰ τὸν Λόγιον, ὅπως πλουτήσῃ καὶ ζήσῃ, μόνος αὐτός, ἐλεύθερος καὶ ἀνενόητος ἐν μέσῳ τῶν δουλευόντων καὶ βασανιζόμενων ἀδελφῶν του. Ἄλλ' ὁ Λόγιος δὲν ἠθέλησε οὔτε τὰ πλούτη οὔτε τὴν δόξαν τῶν δούλων. Ἄνιερ φύσει φιλελεύθερος, ἀναπτύξας δ' ἐπὶ μᾶλλον τὰ φιλελεύθερα αἰσθητά του διὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ σπουδῶν του, δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ ἀσυγκινήτως τὰ μαρτύρια καὶ τὰ λοιπὰ πείσεις τῶν ἀδελφῶν. Ἐπέταξε λοιπὸν εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐκεῖθεν, ὡς ἀετός, ἐπιπίπτων κατὰ τῶν αἰμοχαρῶν γενιτσάρων ἐξωλόθρευεν αὐτούς.

Εἰς τὰς ἡρωϊκὰς ταύτας ἐπιδρομάς του εἶχεν, ὡς βοηθούς, καὶ ὀλίγους τινὰς γενναίους συντρόφους, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀνδρείον δημοχώριόν του Παγγέριον. Ἐνήργει δὲ κατὰ ταύτας μετὰ τόσης εὐστροφίας, ὠκυποδίας καὶ τόλμης, ὥστε οἱ ἐχθροὶ του καταληψόμενοι δὲν ἠδύνατο πολλακις νὰ ἐννοήσωσι, ἂν παρ' ἀνθρώπου ἢ παρὰ θεοῦ τινος ἐπιωροῦντο.

Ὀλίγα ἔτη τοιαύτης συντόνου ἐκδικητικῆς δράσεως ἤρκεσαν, ὅπως ὁ Λόγιος καταστῇ τὸ φόβητρον τῶν γενιτσάρων τοῦ Ἑρακλειωτικοῦ τμήματος.

Μόνον εἰς, ὁ διαβόητος Ἀγριολίδης τῆς Μεσσαρῆς, ἀφηφῶν τὸν Λόγον ἐξηκολούθει ἀκόμη τὰς θηριωδίας του, ἔτοιμος ἐν ἀνάγκῃ νὰ κλεισθῇ ἐντός του παρὰ τὴν Φαιστόν ὄχυρόν Πύργου του καὶ ἐκεῖθεν, μετὰ τῶν πολλῶν συγγενῶν καὶ σωματοφυλάκων του, νὰ ἀμυνθῇ κατὰ τοῦ ἀνδρείου ἐκδικητοῦ. Τὸν ὑπερφίαλον τοῦτον γενίτσαρον ἀποφασίσας νὰ ἀνταμείψῃ ὁ Λόγιος παρέλαβε μίαν νύκτα τοὺς γενναίους συντρόφους του καὶ ἦλθε καὶ ἐπολιόρησε τὸν πύργον. Διὰ τὴν παράδοσιν τοῦ πύργου εἶχε προσυνηνοθηθῆ μετὰ τινος μαύρου, δούλου τοῦ γενιτσαροῦ, πρὸς ὃν ὁ Λόγιος ὀλίγας ἡμέρας πρότερον, ἐπὶ τῷ ὄρφι τούτῳ, εἶχε χαρίσει τὴν ζωὴν.

Πλὴν φεῦ, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἠπατήθη ὑπὸ τοῦ ἀπίστου μαύρου, ὅστις ἀντὶ νὰ προδώσῃ τὸν αὐθέντην, προέδωκε τὸν Λόγιον. Ὁ Ἀγριολίδης λοιπὸν προειδοποιημένος περὶ τῆς νυκτερινῆς ἐφόδου καὶ ἐγρηγορῶν μετὰ τῶν ἀνδρῶν του ὑπεδέχθη τὸν Λόγιον μὲ βροχὴν πυρός. Μία σφαῖρα ἐ-

πληξε τὸν ἥρωα θανασίμως. Σώζων τότε τοὺς συντρόφους του διέταξεν αὐτοὺς νὰ φύγωσιν ἀμέσως, αὐτὸς δὲ περιμείνας ὀλίγον κατώρθωσε νὰ ἐδιηθητῆ τὸν μαῦρον προδότην. Ἐπειτα ὑποχωρῶν βραδέως ἀπεσύρθη κάτωθεν μιᾶς ἀχλαδέας, ὅπου μετ' ὀλίγον ἐξέπνευσε.

Τὴν πρῶταν τῆς ἐπομένης, εὐρόντες οἱ Τοῦρκοι τὸν νεκρὸν τοῦ Λογίου κάτωθεν τῆς ἀχλαδέας, ἀπέκοψαν τὴν κεφαλὴν του καὶ τὴν ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ἡράκλειον, ὡς τροπαίον.

Πάντες ἔμειναν ἐπὶ πολὺ σιωπῶντες ἐκ τῆς συγκινητικῆς ἱστορίας. Ὁ δὲ Θωμᾶς, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὀποίου ἔκαμεν μεγίστην ἐντύπωσιν ὁ ὑπέροχος ἥρωας, τὴν ἀνέγνωσε χαμηλοφώνως ἄλλην μίαν φοράν.

§ 23. Ὁ Ἀθανάσιος. Ἡ Μαρία ἀδελφὴ καὶ μήτηρ.

Τὴν ἐπαύριον πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἐγερθεὶς ὁ Θεόδωρος ἀνεχώρησεν ἀμέσως, σπεύδων νὰ φθάσῃ εἰς τὸ χωρίον του, τὸ ὀποῖον κείμενον εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ἀρκτικῶν κλιτύων τῶν Ἀστερουσιῶν, ἀπέχει τρεῖς ὥρας καὶ πλεόν τοῦ Ζαροῦ. Κατὰ τὴν πορείαν ταύτην συνώδευσεν αὐτὸν ὁ γέρον Εὐστράτιος μέχρι Μοιρῶν, ἔνθα μετέβαινε διὰ μίαν του ὑπόθεσιν.

Ὅτε ἔφθασαν εἰς Μοίραις, οὗτος μὲν εἰσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον, ὁ δὲ Θεόδωρος, ἐξακολουθῶν τὸν δρόμον του, διέβη τὸν Γέρω-ποταμὸν καὶ περὶ τὴν 10ην ὥραν εὐρίσκετο πλησίον τῆς οἰκογενείας του. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ πατήρ του κατεγίνετο εἰς τὸ ἔργον του, ἡ ἀδελφὴ του Μαρία παρεσκεύαζε τὸ φαγητὸν τῆς μεσημβρίας, ὁ δὲ Ἀνδρέας ἦτο ἀκόμη εἰς τὸ σχολεῖον.

Ὁ Ἀθανάσιος ἦτο 55—60 ἐτῶν, μὲ ὠραίαν καὶ εὐγενῆ τὴν φυσιογνωμίαν. Τὸ γιγάντιόν του σῶμα διετήρει εἰσέτι τὰς ὠραίας ἀθλητικὰς γραμμὰς, δείγματα παλαιᾶς βώμης καὶ κάλλους. Ἀλλὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν βώμην ὁ Ἀθανάσιος δὲν τὰ εἶχε μόνον εἰς τὸ σῶμα, τὰ εἶχε καὶ εἰς τὴν ψυχὴν. Ἡ μεγάλη του ψυχὴ ἐπλημμύριζε πάντοτε ἀπὸ γενναῖα καὶ εὐγενῆ αἰσθήματα, οὐδέποτε δὲ πρὸ οὐδενὸς ἐμποδίου ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποχωρήσῃ, ὅσάκις ἀπεφάσιζε νὰ διαπράξῃ γενναῖον ἢ καλὸν τι.

Ἡ Μαρία, ἡλικίας 12—13 ἐτῶν ἦτο ἐν κοράσιον πολὺ λεπτοφυές, ἀλλὰ συμπαθέστατον. Ὁχρὰ ἐκ τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὑπέφερε συχνά, ἐφαίνετο ἔτι ὠχροτέρα ἐντὸς τῆς μαύρης ποδιάς, τὴν ὁποίαν ἐφόρει διὰ τὸ πένθος τῆς μητρὸς τῆς. Ὅτε ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν κηδείαν τῆς μητρὸς τῆς, ἡ καλὴ διδασκάλισσά τῆς τὴν προσεκάλεσε καὶ τῆς εἶπε: «Μαρία, τώρα εἶσαι ὀρφανή, μητέρα δὲν ἔχεις πλέον! Εἰς τὸ ἔξῃς σὺ θὰ γίνῃς ἡ μήτηρ καὶ τῆς ἑαυτῆς σου καὶ τῶν ἀδελφῶν σου!» Αὐτὸ ἤρκεσε. Ἀπὸ δέκα ἐτῶν ἡ Μαρία ἐφέρετο ὡς μήτηρ. Ἐκτένιζε τοὺς ἀδελφούς τῆς, ἔπλυνε καὶ ἔραπτε τὰ φορέματα αὐτῶν, ἐμαγαίρευε καὶ εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν τῆς οἰκίας διατηροῦσα αὐτὴν εἰς ἀμειπτον καθαριότητα.

§ 24 Ἡ οἰκία τοῦ Ἀθανασίου. Ὁ μικρὸς Ἀνδρέας.

Ἡ οἰκία τοῦ Ἀθανασίου κεῖται εἰς τὸ ἐξώτατον μέρος τοῦ χωρίου. Τὸ δωμάτιον, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῖ οὗτος, ὡς ἐργαστήριον, εἶναι μία μικρὰ ἰσόγειος αἴθουσα μὲ βράφια ὀλόγυρα, ἐπὶ τῶν ὁποίων τοποθετεῖ τὰ λευκοσιδηρὰ σκευὴ καὶ τὰς μικροπραγματείας, τὰς ὁποίας πωλεῖ μαζὺ μὲ τὰ ἔργα τῆς τέχνης του.

Ἀπέναντι τῆς ἐσωτερικῆς θύρας τοῦ ἐργαστηρίου ὑπάρχει ἡ θύρα μικροῦ στάβλου, ὅστις συγκοινωνεῖ δι' ὀπισθίας θύρας μετὰ ξηροκηπίου, ἐκτάσεως ὡσεὶ ἐνὸς μουζουρίου. Ἐντὸς τοῦ ξηροκηπίου ὑπάρχει φρέαρ, ὡς καὶ μία δεκάς μωρεῶν, τὰς ὁποίας ὁ Ἀθανάσιος ἐφύτευσε, ἀφ' ἧς ἠκοδόμησε τὴν οἰκίαν του.

Κατέναντι τῆς αὐλοθύρας ἀνοίγεται ἰσόγειος αἴθουσα ὑπεράνω δ' αὐτῆς κεῖται ἀνώγειον ἴσης ἐκτάσεως. Τὸ τελευταῖον τοῦτο χρησιμεύει ὡς κοιτῶν τῶν τριῶν ὀρφανῶν. Εἰς τὸ ἰσόγειον ἐπὶ ἐνὸς εὐρέος ἀνακλίντρου κοιμάται ὁ Ἀθανάσιος, ὅστις λόγῳ τοῦ παθήματός του δὲν δύναται, ὁ δυστυχῆς, νὰ ἀναδοκαταβαίῃ τὴν κλίμακα.

Τὰ ἐπιπλά τῆς οἰκίας ταύτης εἶναι ὀλίγα καὶ πτωχικά, ἀλλὰ

μέ πολλήν τάξιν καὶ οἰκοκυροσύνην τοποθετημένα, λάμπουσι δὲ ὄλα ἀπὸ καθαριότητα, χάρις εἰς τὰς δύο χεῖρας τῆς φιλοπόνου Μαρίας. Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι καὶ ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Ἀνδρέας οὐδέποτε ῥίπτουσι ἀκαθαρσίας ἀπὸ ἐπώρας ἢ ἄλλο τι ἐντὸς τῆς οἰκίας, ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι ἀγαπῶσι τὴν καθαριότητα καὶ ἐξ ἄλλου, διότι σέβονται τὸν κόπον τῆς ἀδελφῆς των.

Περὶ τὴν 11ην ὁ μικρὸς Ἀνδρέας ἐσχόλασε ἀπὸ τοῦ σχολείου. Οὗτος μαθητὴς τῆς Γης τάξεως τότε εἶχε ἡλικίαν 8—9 ἐτῶν. Ἦτο λεπτοφυής, ὡς ἡ ἀδελφή του, διέφερον ὅμως ἐκείνης ὡς πρὸς τὸν χαρακτήρα, διότι αὐτὸς ἦτο πάντοτε φαιδρός, χαρίεις, καὶ ἄλλος. Μόλις εἶδε τὸν ἀδελφὸν του ἔτρεξε καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας του. Ὁ Θεόδωρος τὸν ἠσπάσθη, ἔπειτα τὸν ἔβαλε νὰ καθίσῃ ἐπὶ τῶν γονάτων του.

§ 25. Μία καλὴ συνήθεια τοῦ Ἀθανασίου

Τὸ ἑσπέρας μετὰ τὸ δεῖπνον, καλέσας ὁ Ἀθανάσιος τὰ δύο μεγαλύτερα τέκνα του, εἶπε πρὸς αὐτά.

— Παιδιά μου, ἐνθυμείσθε ὅτι ἐκ τῶν κερδῶν τῆς ἐργασίας μας εἶχομεν ἀποταμιεύσει κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 500 δραχμὰς καὶ ὅτι τὸ ποσὸν τοῦτο ἔδανείσαμεν εἰς τὸν ὀμοχώριόν μας Δημήτριον. Ἦδη ἡ προθεσμία τῆς ὀφειλῆς ἐτελείωσεν ἀπὸ τῆς χθὲς καί, καθὼς μοῦ εἶπεν ὁ Δημήτριος, θὰ μὰς μετρήσῃ αὐριον τὰ χρήματα. Ἦθελον λοιπὸν νὰ ἀκούσω καὶ τὴν γνώμην σας περὶ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ μεταχειρισθῶμεν εἰς τὸ μέλλον τὰ χρήματα αὐτά. Θέλετε νὰ τὰ θέσωμεν εἰς τὸ μικρὸν μας ἐμπόριον ἢ νὰ ἀγοράσωμεν μὲ αὐτὰ τὸ ἐλαιόφυτον, τὸ ὁποῖον ἐπώλει σήμερον ὁ κήρυξ;

Ὁ μικρὸς Ἀνδρέας, ὅστις οὐδὲ λέξιν ἔχασεν ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν τοῦ πατρὸς του εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ ἐλαιοφύτου, διότι ἠγάπα πολὺ τὰ δένδρα καὶ τὴν γεωργίαν, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε

νά εἶπη τίποτε, διότι οὔτε μεγαλύτερος ἦτο, οὔτε ἡ ἰδική του γνώμη ἐζητήθη.

Μετὰ μικράν σιωπὴν, καθ' ἣν ἐπεκράτησεν ἄκρα σιγὴ καὶ αἱ τρεῖς ἐκείναι παιδικαὶ κεφαλαὶ ἐσκέπτοντο ἐκάστη τὸ οἰκογενειακὸν συμφέρον, ὁ Θεόδωρος, λαβὼν πρῶτος τὸν λόγον, εἶπεν.

— Ἐγὼ, πατέρα, εὐρίσκω συμφερότερον νὰ ἀγοράσωμεν τὸ ἐλαιόφυτον, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς καλὰς ἐσοδαίας, θὰ μᾶς δίδῃ ἄνω τῶν 400 ὀκάδων ἐλαίου.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν 400 ὀκάδων ἔκαμε τὸν Ἀνδρέαν νὰ κρατήσῃ τὰς χεῖρας ἐκ χαρᾶς καὶ νὰ ἀφίσῃ τὴν σιωπὴν διὰ νὰ φωνάξῃ δυνατὰ.

— Τὸ ἐλαιόφυτον, πατέρα, τὸ ἐλαιόφυτον ν' ἀγοράσωμεν!

Ἡ Μαρία ἠκολούθησε καὶ αὐτὴ τὴν γνώμην τῶν ἀδελφῶν τῆς.

— Πολὸν καλὰ! ἀπήντησεν ὁ Ἀθανάσιος μειδιῶν, ἀλλὰ πρέπει καὶ σὺ Ἀνδρέα νὰ ἐργάζησαι τότε, διότι αἱ ἐλαίαι δὲν μαζεύονται μόναι τῶν.

— Ἐγὼ θὰ τὰς μαζεύω ἄλλας! εἶπεν ὁ μικρὸς χοροπηδῶν εἰς τὸ μέσον τοῦ δωματίου.

Ὁ Ἀθανάσιος δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ἐξήτει τὴν γνώμην τῶν τέκνων του. Τὸ τοιοῦτον συνήθιζε νὰ κάμνῃ συχνά, σκοπῶν διὰ τοῦ τρόπου τούτου νὰ ἀσκήσῃ τὰ τέκνα του εἰς τὸ νὰ σκέπτονται ὡς μεγάλοι, καὶ νὰ συμμερίζωνται σιγὰ-σιγὰ τοὺς πόθους καὶ τὰς βλέψεις του.

§ 26. Τὸ νυκτέριον. Τὰ ἠγαπημένα ἀδέλφια.

Τὰ ὄνειρα τοῦ μικροῦ Ἀνδρέου.

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω συζήτησιν ὁ Ἀθανάσιος λαβὼν τὰ δοκανί-κιά του ἐξῆλθεν, ὅπως μεταβῆ εἰς τὸ γειτονικὸν καφφενεῖον.

Ὁ Ἀθανάσιος δὲν μετέβαινεν εἰς τὸ καφφενεῖον, εἰμὴ ὁσάκις αἱ ἐργασίαι τὸ ἐπέτρεπον καὶ ὁ καιρὸς ἦτο καλός. Τὰ τέκνα του δέ,

τέκνα καλὰ καὶ εὐπειθῆ καὶ μεταξύ των ἀγαπώμενα, ἔμενον πάντοτε εἰς τὴν οἰκίαν, καταγινόμενα ἕκαστον εἰς τὴν ἐργασίαν του. Ὁ Ἄνδρέας λ. χ. ἔγραφεν ἡ ἐμελέτα τὸ μάθημά του, ἡ Μαρία ἔπλεκεν ἡ ἔρραπτεν, ὁ δὲ Θεόδωρος ἀνεγίνωσκεν ὠφέλιμόν τι βιβλίον, τὸ ὅποιον ἐδανείζετο ἐκ τῆς σχολικῆς βιβλιοθήκης.

Ἦτο δὲ ἐξόχως ὠραία καὶ συγκινητικὴ ἡ σκηνή, καθ' ἣν τὰ τρία ἡγαπημένα ἀδελφία, καθήμενα περίξ τῆς μικρᾶς των τραπέζης ὑπὸ τὸ ὠχρὸν φῶς τῆς λάμπας, συνήνουν ἀσυναίσθητως, ἐν ᾧ εἰργάζοντο, τὰς μικρὰς κομφᾶς κεφαλᾶς των εἰς ἓν σύμπλεγμα ἀπείρως τρυφερόν, σύμπλεγμα, τὸ ὅποιον ὑπεβάσταζεν ἡ ὄρφανία καὶ ἐστεφάνωνεν ἡ ἀγάπη.

Κατὰ τὴν ἑσπέραν ταύτην ὁ Θεόδωρος, κουρασμένος ἐκ τῆς μακρινῆς ὁδοπορίας του, ἐκοιμήθη ἀμέσως. Μετ' ὀλίγον ἐτελείωσε καὶ ὁ Ἄνδρέας τὸ σχολικὸν ἔργον του. Τότε στραφεὶς πρὸς τὴν ἀδελφήν του εἶπε :

— Μαρία, νυστάζω, ἀλλὰ θὰ καθίσω νὰ σὲ συντροφεύσω, ἕως ἔτου ἀποπλέξης τὴν κάλτσαν.

— Ναί, Ἄνδρέα μου, κάθισε ὀλίγον ἀκόμη !

Ἐν ᾧ δὲ ἐκείνη εἰργάζετο βεβουθισμένη εἰς τὸ πλέξιμόν της, ὁ Ἄνδρέας ἤρχισε νὰ μονολογῇ ὡς ἑξῆς :

« Τί ὠραία θὰ εἶναι τώρα, ποῦ θ' ἀγοράσωμεν τὸ ἐλαιόφυτον ! θὰ ἔχωμεν 45 ἐλαιόδενδρα. Τὰς ἐλαίας θὰ τὰς μαζεύω ἐγὼ καὶ δὲν θ' ἀφίνω οὔτε μίαν νὰ χαθῇ... Ἄμα μεγαλώσω, θὰ ἀγοράσω καὶ ἓν χωράφιον, τὸ ὅποιον θὰ σπείρω καὶ θὰ γεωργῶ μόνος μου... Ἄν ἔχω περισσότερα χρήματα, θ' ἀγοράσω καὶ μίαν ἀγγελάδα, τὴν ὁποίαν, ἐπειδὴ θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ περιποιούμαι, θὰ εἶναι ἡ παχυτέρα καὶ ἡ ὠραιότερα ἀπὸ ἄλλας... ».

— Σοῦ εὐχομαι νὰ τὰ ἀποκτήσης ἄλλα αὐτὰ ! Εἶπεν ἡ Μαρία μειδιῶσα.

— Ναί, Μαρία, θὰ τὰ ἀποκτήσω ἄλλα αὐτὰ, ἄμα μεγαλώσω.

Τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον χρειάζεται εἶναι ἐργασία, καὶ ἐγὼ ἔχω ἀπόφασιν νὰ ἐργασθῶ!

§ 27. Τὸ ἐλαιόφυτον. Ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ Ἀνδρέου.

Ὁ μικρὸς κηπουρὸς.

Τὴν ἐπομένην ὁ Ἀθανάσιος ἔλαβε τὰ χρήματα καὶ μετὰ 8 ἡμέρας ἠγγόρασε τὸ ἐλαιόφυτον.

Ἡ χαρὰ πάντων ὑπῆρξε μεγάλη καὶ πρὸ πάντων τοῦ μικροῦ Ἀνδρέου. Οὗτος, ὅταν ἐσχόλασε τὸ ἀπόγευμα καὶ ἔμαθε τὰ περὶ τῆς ἀγορᾶς, ἐλησημόνησε καὶ αὐτὸ τὸ δειλινόν του προσφάγιον καὶ ἤρχισε νὰ τρέχη εἰς τὸ μέσον τῆς οἰκίας φωνάζων.

— Ἐχομεν καὶ ἡμεῖς ἐλαιόφυτον! Ἐχομεν καὶ ἡμεῖς ἐλαιόφυτον! Τί χαρὰ μου! Τώρα δὲν θὰ μοῦ λέγη πλέον ὁ Ἀντώνιος ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα οἱ πτωχότεροι τοῦ χωρίου.

Τὰς ζωηρὰς ταύτας ἐκδηλώσεις τῆς παιδικῆς χαρᾶς τοῦ μικροῦ διέκοφεν ἡ Μαρία, εἰπούσα αὐστηρῶς πρὸς αὐτόν.

— Ἀνδρέα, δὲν πρέπει νὰ ὑπερηφανεύησαι ὅτι ἀπέκτησες κάτι τι. Ἐὰν ὁ συμμαθητῆς σου Ἀντώνιος εἶναι ὑπερήφανος, σὺ δὲν πρέπει νὰ εἶσαι, διότι καὶ ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι μισοῦσι τοὺς ὑπερηφάνους.

Καὶ μετ' ὀλίγον προσέθημεν.

Ὁ Θεόδωρος μαζὶ μὲ τὸν πατέρα ἔχουσιν ὑπάγει εἰς τὸ ἐλαιόφυτον, μοὶ παρήγγειλαν δὲ νὰ σοὶ εἶπω, ἅμα σχολάσης, ὅτι πρέπει νὰ ποτίσης τὸ ξηροκῆπιον.

Ὁ Ἀνδρέας ὑπήκουσεν ἀμέσως.

Τὸ ξηροκῆπιον τοῦτο, ὡς καὶ τὸ ὄνομα του φανερώνει, ἦτο ἀρχικῶς ξηρόν. Καὶ τοῦτο, διότι ὁ μὲν Ἀθανάσιος, ὡς ἐκ τοῦ παθῆματός του ὁ δὲ Θεόδωρος ὡς ἐκ τῆς ἐργασίας του, δὲν ἠδύναντο νὰ τὸ καλλιεργῶσιν. Ἀφ' οὗ ὅμως ὁ Ἀνδρέας ἐμεγάλωσεν ὀλίγον, συνειθίσας καὶ ἀπὸ τὸ ἀγροκῆπιον τοῦ σχολείου των, ἤρχισε νὰ τὸ

καλλιεργῆ. Διὰ τῆς κήπουρικῆς δὲ ταύτης τοῦ μικροῦ Ἀνδρέου ἐπὶ δύο τῶρα ἔτη ἠκονομεῖτο ἐξαίρετα ἢ οἰκογένεια τοῦ Ἀθανασίου, χωρὶς ἂν ἀγοράζῃ ἀπ' ἐξω οὐδεμίαν ὀκνῶν λαχανικῶν.

§ 28. Ἡ σχολικὴ βιβλιοθήκη.

Τὰ νυκτερινὰ μαθήματα.

Τὴν πρώτην τοῦ Ὀκτωβρίου πινακίς, ἀνηρτημένη ἐπὶ τῆς ἐξωθύρας τοῦ σχολείου, ἐγνωστοποιεῖ εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου ὅτι τὰ μαθήματα τῆς νυκτερινῆς σχολῆς θὰ ἤρχιζον ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ἐκείνης. Ὁ Θεόδωρος, ὅστις καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν παρηκολούθει, ἐφ' ὅσον τῷ ἐπέτρεπον αἱ ἐργασίαι του, τὰ νυκτερινὰ μαθήματα, μετὰ πολλῆς χαρᾶς εἶδε τὴν ἀγγελίαν ταύτην.

Εἰς τὴν νυκτερινὴν σχολὴν ἐδίδασκον καὶ οἱ δύο διδάσκαλοι τοῦ χωρίου, ἀλλ' ἕκαστος ἰδιαιτέρον μάθημα. Ἐδίδασκον δὲ κατ' ἀρχὰς ἀμισθεῖ, βραδύτερον ὁμως ἢ Κοινότης, ἀμειβούσα τὸ κοινωφελέστατον καὶ πατριωτικώτατον ἔργον των, ἐχορήγησεν αὐτοῖς μικρὸν τι ἐπιμίσθιον.

Χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν καλῶν τούτων διδασκάλων, ἡ Κοινότης εἶχε καταρτίσει καὶ μικρὰν σχολικὴν βιβλιοθήκην ἐκ βιβλίων ἀπλῶν, ὠφελίμων καὶ διδακτικῶν, τὰ ὅποια αὐτοὶ οἱ ἴδιοι διδάσκαλοι ὑπέδειξαν εἰς τὴν Κοινότητα πρὸς ἀγοράν.

Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη εἶχε τοποθετηθῆ ἐν τινι μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ σχολείου, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπῆρχον σειραὶ τινεὶ θρανίων, εἰς τὰ ὅποια ἐκάθιζον οἱ ἀναγνώσται ἢ οἱ ἀκροαταὶ τῆς νυκτερινῆς σχολῆς. Εἰς τὸ ἔργον των, καὶ τοὺς μὲν καὶ τοὺς δὲ, ἐφώτιζε μία λάμπα ἀνηρτημένη ἀπὸ τῆς ὀροφῆς. Τὰ βιβλία ἦσαν τοποθετημένα ἐντὸς δύο ὑαλοφράκτων προθηκῶν. Τὴν ἐπιμέλειαν δὲ αὐτῶν καὶ τῆς ἐν γένει αἰθούσης εἶχεν ἀναθέσει ἡ Κοινότης εἰς τὸν ἡμερινὸν ἐπιστάτην τῆς σχολῆς. Ὁ ἴδιος ἐπιστάτης ἐφύλαττε

καὶ τὸ βιβλίον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐνεγράφοντο ὅσοι ἐλάμβανον κατ'

οἶκον βιβλία ἐκ τῆς βιβλιοθήκης.

Ἀναγνώσται τῆς βιβλιοθήκης καὶ ἀκροαταὶ τῆς σχολῆς δὲν ἦσαν μόνον νέοι ἢ μείρακες, ἀπόφοιτοι τοῦ σχολείου, ἀλλὰ καὶ ἄνδρες καὶ λευκοὶ γέροντες.

Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ὁ Θεόδωρος μετέβη εἰς τὸ μάθημα, ὅτε δὲ ἐπέστρεψε διηγήθη τοῦτο εἰς τὰ ἀδελφιά του. Τὸ μάθημα τοῦτο ἀφεώρα εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

§ 29. Τὸ κενοτάφιον τοῦ Μακεδονομάχου.

Τὴν ἐπομένην ἐξημέρωνα Κυριακῇ, ἅψ' ἑσπέρας εἶχον εἰδοποιηθῆ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου, ὅτι μετὰ τὴν λειτουργίαν θὰ ἐτελεῖτο ἐπίσημον μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς ἐνὸς νεαροῦ ὁμοχωρίου των, ὅστις γενναίως μαχόμενος ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατριδὸς ἔπεσεν ἐν Μακεδονίᾳ.

Λίαν πρῶτ' ἐγερθεὶς ὁ Θεόδωρος, κατὰ τὴν συνήθειάν του, παρέλαβε τὸν Ἄνδρέαν ἐκ τῆς χειρὸς καὶ μετέβησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ καιρὸς ἦτο ὀμιχλώδης καὶ νότιος ἄνεμος, σφοδρῶς πνέων,

ἤπειλαι νὰ ἐκσπάσῃ εἰς βρογχίην. Ἐν τούτοις οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τοῦ νὰ ἔλθωσι πάντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἱεράς λειτουργίας, οἱ ἱερεῖς, ἐνδεδυμένοι τὰς ἱερατικὰς στολὰς των, ἐβάδισαν πρὸς τὸ νεκροταφεῖον. Ἀμέσως ὀπισθεν αὐτῶν ἠκολούθησε τὸ πλῆθος καὶ ὁ Θεόδωρος σύρων τὸν ἀδελφόν του ἐκ τῆς χειρός. Τὸ μνημόσυνον θὰ ἐτελεῖτο εἰς τὸ νεκροταφεῖον, διότι ἡ Κοινότης εἶχεν ἀνεγείρει ἐκεῖ κενοτάφιον πρὸς τιμὴν τοῦ ἥρωος.

Ἀφ' οὗ οἱ ἱερεῖς ἔψαλαν τὴν ἐπιμνημόσυνον ἀκολουθίαν, οἱ ὀμοχώριοι τοῦ νεκροῦ, διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Κοινότητος, κατέθηκαν ἐπὶ τοῦ κενοταφίου δύο ὠραίους στεφάνους, τὸν ἓνα ἐκ δάφνης καὶ τὸν ἕτερον ἐκ φυσικῶν ἀνθέων, ὡς φόρον εὐγνωμοσύνης. Ἰδιαίτερον στέφανον κατέθηκαν οἱ διδάσκαλοι τοῦ χωρίου, ὁ νεώτερος δὲ τούτων προσεφώνησε τὴν σκιάν τοῦ ἐνδόξου νεκροῦ δι' ὠραίου καὶ συγκινητικοῦ λόγου.

Μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψαν πάντες εἰς τὰ ἴδια. Ἐν τοσοῦτῳ ὁ θυελλώδης καιρὸς ἐξέσπασεν εἰς βρογχίην, τὴν πρώτην βρογχίην τοῦ φθινοπώρου ἐκεῖνου.

§ 30. Ἡ συλλογὴ τῶν ἐλαιῶν. Ἡ καθαρὰ λινάτσα.

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ὄριμοι ἐλαῖαι τοῦ ἐλαιοφύτου συνελέγοντο βαθμηδὸν ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου, βοηθουμένου εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὑπὸ τῆς Μαρίας καὶ τοῦ Ἀνδρέου. Ὁ τελευταῖος οὗτος, μόλις ἤθελε σχολάσει, παρελάμβανε τὸν ὄνον καὶ μετέβαινε εἰς τὸ ἐλαιοφυτόν. Καθήμενος δὲ ἐκεῖ μέχρι τῶν τελευταίων ἀναλαμπῶν τῆς δύσεως ἐβοήθει τοὺς ἀδελφούς του.

Ἀφοῦ ἤθελον συλλέξει ἓν φορτίον ἐλαιῶν, τὰς ἐφόρτωνον ἐπὶ τοῦ ὄνου καὶ τὰς ἔφερον εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐκεῖ τὰς ἔχυνον εἰς μίαν γωνίαν τοῦ μαγειρείου ἐπὶ σανίδων, ἐπὶ τῶν ὁποίων προηγουμένως εἶχεν ἀπλώσει ἡ Μαρία μίαν καθαρὰν λινάτσαν.

— Διατί ἤπλωσες τὴν λινάτσαν αὐτήν, ἣ ὅποια θὰ λαδωθῇ; Ἡ-
ρώτησε μίαν ἡμέραν ὁ Ἄνδρέας τὴν ἀδελφήν του.

— Ἡ λινάτσα, ἀπεκρίθη ἐκείνη, ὅταν λαδωθῇ, θὰ πλυθῇ καὶ
θὰ καθαρισθῇ, αἱ ἐλαίαι ὅμως, ὅταν ρυπανθῶσι, δυσκόλως καθα-
θαρίζονται.

Ὁ συλλεγόμενος οὗτος ἐλαιόκαρπος μεθ' ἐκάστην τρίτην ἡμέ-
ραν παρεδίδοτο εἰς ἓν καθαρὸν ἐλαιοτριβεῖον πρὸς ἄλεσιν, τὸ δὲ ἐ-
ξαγόμενον ἔλαιον ἐτίθετο ἐντὸς δύο πίθων, οἵτινες εἶχον πλυθῆ
προηγουμένως διὰ βραστοῦ ὕδατος καὶ ποτάσης.

Ἀπέμενον εἰσέτι δύο ἕως τρία φορτία ἐλαίων ἀσύλληκτα, ὅτε
μίαν ἑσπέραν ὁ Ἄθανάσιος εἶπεν εἰς τὸν υἱὸν του.

— Παιδί μου, ἣ ἐργασία μου ἐτελείωσε. Τὰ ὑλικά ἔλα μετεπι-
ήθησαν εἰς δοχεῖα. Τώρα εἶναι ἀνάγκη νὰ συλλέξωμεν τὰ χρή-
ματά μας. Αὔριον, Σάββατον, θὰ ὑπάγῃς εἰς τὴν ἐμποροπανήγυριν
τῶν Μοιρῶν.

— Καλά, πατέρα, ἀλλὰ μένουσιν ἀκόμη μερικαὶ ἐλαίαι ἀσύλ-
λεκτοι.

— Αὐτὰς θὰ τὰς συλλέξῃ ἣ Μαρία μετ' τὸν Ἄνδρέαν!

Ὁ εὐπειθὴς υἱὸς δὲν ἐξέφερεν ἄλλην ἀντιλογίαν.

§ 31. Ἡ περιοδεία εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσαρῶν.

Τὴν ἐπομένην λίαν πρῶτῃ ἐγερθεὶς ὁ Θεόδωρος ἠτοιμάζετο διὰ
τὴν ἐμποροπανήγυριν. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον βροχὴ ῥαγδαία ἤρ-
χισε νὰ πίπτῃ.

— Περίμενε ὀλίγον, ἕως ὅτου παύσῃ! Εἶπεν αὐτῷ ὁ πατήρ του.
Ἄλλ' ἣ βροχὴ οὐχὶ μόνον δὲν ἔπαυσε μετ' ὀλίγον, ἀλλ' ἐξηκολού-
θησε φιλή καὶ συνεχῆς καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὰς ἐπομένας
μέχρι τέλους τοῦ μηνός. Ὁ Ἄθανάσιος, μένων ἄνευ ἐργασίας καθ'
ἕλον τὸ διάστημα τοῦτο, ἐδυσανασχέτει τὰ μάλιστα κατὰ τοῦ και-

ροῦ, ὁ ὅποιος δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὸν Θεόδωρον νὰ ἐξέλθῃ εἰς περι-
οδείαν.

Αἴφνης τὴν 2αν τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου, ἡμέραν Πέμπτην, ἡ
πρωῖα ἀνέτειλεν αἰθρία καὶ ὥραια, προμηνύουσα τελείαν ἑαρινὴν
ἡμέραν. Αἱ χιονοσκεπεῖς κορυφαὶ τῆς Ἰδοῦς ἐλαμποκόπουν ὑπὸ
τὰς πρωινὰς ἀκτῖνας, ὡς ἔαν εἶχον στρωθῆ ὑπὸ ἀδαμάντων καὶ
μαργαριτῶν.

— Σήμερον εἶναι καλὰ, ὅπως ἐξέλθω εἰς περιοδείαν. Εἶπεν ὁ Θε-
όδωρος εἰς τὸν πατέρα του καὶ φορτώσας τὸν ὄνον του ἔθηκεν ἐπὶ
τοῦ φορτίου ἓνα μουσαμᾶν, ἔλαβε τὸ ἐπανωφόριόν του καὶ ἐξε-
κίνησεν.

Τὸ ψῦχος ἦτο μέτριον, ἡ ὁδὸς ὅμως εἶχε καταστῆ εἰς τινα μέρη
σχεδὸν ἀβατος ἐκ τῆς λάσπης. Ὁ Γέρω-ποταμὸς δὲ καὶ τὰ εἰς αὐ-
τὸν ἐκβάλλοντα ρυάκια ἐκύλυον ὄγκους θολῶν ὑδάτων.

Μέχρι τῆς μεσημβρίας εἶχε περιοδεύσει ὅλα τὰ χωρία τῆς γραμ-
μῆς Πόμπητας-Βαγιωνιάς, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσε νὰ πωλήσῃ εἰς αὐ-
τά, διότι μόλις πρὸ δύο μηνῶν τὰ εἶχε καὶ πάλιν ἐπισκεφθῆ. Ἐν-
τεῦθεν, ἀφ' οὗ παρετήρησε τὸν καιρὸν, ἐξηκολούθησε τὴν πρὸς τὰ
πρόσω πορείαν του περιοδεύσας διαδοχικῶς τὰ χωρίδια Στάβιας,
Παναγιᾶν καὶ Στέρνας, τοπογραφικῶς μὲν ἀνήκοντα εἰς τὸ λεκα-
νοπέδιον τοῦ Γέρω - ποταμοῦ, διοικητικῶς δὲ ὑπαγόμενα εἰς τὸ Μο-
νοφάτσιον.

Ὅτε εὗρίσκετο εἰς Στέρνας, ἦτο ἡ 4 μ. μ. ὥρα. Ἐσκέφθη τότε
νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω, ἀλλ' ὁ καλὸς καιρὸς καὶ τὸ βαρὺ εἰσέτι φορ-
τίον τοῦ ὄνου του τὴν παρεκίνησαν νὰ προχωρήσῃ ἀκόμη ὀλίγον
καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ἀναποδάρη.

Τὸ λ. τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τῆς Μεσαρᾶς καὶ
κατὰ τὸ πλείστον τὴν Ἐπαρχίαν τοῦ Μονοφατισίου. Ὁ Θεόδωρος
εἰσελθὼν εἰς αὐτὸ περιώδευσε κατὰ πρῶτον τὸ χωρίον Χάρακα, κα-
τότιν δὲ ἐπροχώρησε πρὸς τὸ χωρίον Πύργον, τὴν Εἰρηνοδικειακὴν
ἔδραν τῆς Ἐπαρχίας.

§ 32. Πῶς λαμβάνει τὸ δίκαιόν του εἰς φρόνιμος ἄνθρωπος.

Εἶχε νυκτώσει πλέον, ὅτε ὁ Θεόδωρος ἔφθασεν εἰς τὸν Πύργον.

Ἐδήγησε τότε τὸν ὄνον του εἰς τι πανδοχεῖον σκεφθεὶς τὰ περιέλθῃ τὸ χωρίον τὴν ἐπομένην. Εἰς τὸ αὐτὸ πανδοχεῖον, εἶχε καταλύσει καὶ παιδίον τι ὁμίλικον τῆ Θεοδώρου μας. Ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν του ἐφαίνετο παιδίον καλῆς οἰκογενείας καὶ ἀνατροφῆς. Ὁ Θεόδωρος, ἐρωτήσας αὐτό, ἔμαθε ὅτι ὠνομάζετο Ἰωάννης, ὅτι ἦτο ἐξ Ἀγίας Βαρβάρας καὶ ὅτι εἶχεν ἔλθει ὡς μάρτυς διὰ μίαν ὑπόθεσιν, ἣ ὅποια θὰ ἐξεδικάζετο τὴν ἐπαύριον.

Α. ΚΑΤΕΧΑΚΗΣ

— Εἰπέ μοι τώρα, Ἰωάννη, τὴν ὑπόθεσιν, διὰ τὴν ὅποیان ἐκλήθης ἐδῶ ὡς μάρτυς. Εἶπε μετὰ ταῦτα ὁ Θεόδωρος.

— Εἰς τὴν Ἀγίαν Βαρβάραν, ἤρχισε τὸ παιδίον, ἔχομεν πολλὰ περιβόλια. Τὰ περιβόλια αὐτὰ διὰ νὰ ποτισθῶσι τὸ καλοκαίρι χρειάζονται βεβαίως πολὺ νερόν. Τὸ νερόν ὅμως, τὸ ἰδικόν μας, εἶναι ἄφθονον καὶ θὰ ἤρκει νὰ ποτίζωνται ὅλα, ἐὰν διειροράζετο δικαίως καὶ κανονικῶς. Τώρα ὅμως συμβαίνει τὸ ἐναντίον. Ὁ δυνατότερος καὶ ὁ πλέον φιλόνηκος λαμβάνει τὸ περισσότερον καὶ ποτίζει, ὅσας θέλη, ὁ ἀσθενέστερος δὲ καὶ ὑποχωρητικώτερος δὲν ποτίζει καθόλου ἢ πολὺ σπανίως καὶ τὸ περιβόλιόν του ξηραίνεται. Με-

ταξὺ ἐνὸς τοιούτου φιλονείκου καὶ ἐνὸς ὑποχωρητικοῦ εἶναι ἢ αὐριανὴ ὑπόθεσις.

Εἰς τὰς ἀρχὰς δηλαδὴ τοῦ παρασμένου Αὐγούστου ἐπῆγεν ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν νὰ ποτίσῃ τὸν κήπον του. Ἦτο δὲ ἡ σειρά του. Ὁ ἄλλος ὁμως τοῦ ἔκοψε τὸ νερόν. Ἦμην παρὼν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ὁ ἀδικούμενος μὲ ἐφώνησε τότε καὶ μοῦ εἶπε: «Νὰ εἶσαι μάρτυς Ἰωάννη, ὅτι μοῦ κόπτει τὸ νερόν καὶ ὅτι ἡ πράξις του αὐτῆ εἶναι ἡ αἰτία τῆς καταστροφῆς τοῦ κήπου μου!». Καὶ χωρὶς νὰ εἶπῃ τίποτε ἄλλο, ἀνεχώρησε. Πράγματι μετὰ 8 ἡμέρας ὁ κήπος του ἐξηράνθη ἐντελῶς, διότι εἶχε καὶ προηγουμένως πλέον τῶν 15 ἡμερῶν νὰ ποτισθῇ. Τώρα λοιπὸν ἤγειρεν ἀγωγὴν καὶ ζητεῖ παρ' αὐτοῦ ἀποζημίωσιν, καλεῖ δὲ ἐμέ, ὡς μάρτυρα.

— Αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον πρέπει νὰ παίρῃ τὸ δίκαιόν του κάθε φρόνιμος ἄνθρωπος. Εἶπεν γέρων τις χωρικός, ὅστις παρηκολούθει τὴν ὁμιλίαν τῶν δύο παιδίων.

§ 33. Ἀπὸ Πύργου μέχρις Ἀρκαλοχωρίου.

Τὴν ἐπομένην, ὁ Θεόδωρος ἀφοῦ ἐπώλησε πραγματείας τινὰς ἐν Πύργῳ, ἤτοιμάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ. Ἦτο τότε ἡ 9η π. μ. περίπου. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην κατέφθασεν εἰς τὸ πανδοχεῖον χωρικός τις, ἀπὸ τὰ ὁδηγῶν ἡμίονον, κατὰφορτον ἀπὸ μαλλία, τυρὸν καὶ δέρματα. Ἦτο πλησιόχωρα καὶ ἤρχετο ὅπως ζητήσῃ ζῶον μὲ ἀγώγιον μέχρις Ἀρκαλοχωρίου, ὅπου μετέβαινε διὰ τὴν ἐμποροπανήγυριν τῆς ἐπομένης.

— Τί θὰ φορτώσῃς; Ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Θεόδωρος.

— Τὰ δέρματα, διὰ νὰ ἐλαφρώσω ὀλίγον τὸ κακόμοιρον, τὸ ζῶόν μου!

— Σοὶ δίδω λοιπὸν ἐγὼ τὸν ὄνον μου, ἀλλὰ θὰ ἔλθω καὶ ἐγώ, ὅπως πωλήσω τὰς ἐπιλοίπους πραγματείας μου.

—Ο χωρικός ἐδέχθη, συνεφώνησαν τὸ ἀγώγιον καὶ ἀνεχώρησαν.

Ἡ κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἀπόστασις ἀπὸ Πύργου μέχρις Ἀρκαλοχωρίου εἶναι τεσσάρων περίπου ὥρων. Ἄλλ' ἢ κατὰ τὴν γραμμὴν ταύτην ὁδὸς διακόπτεται συχνὰ ὑπὸ ἀγεφυρώτων βυάκων καὶ βυακίων, ἔθεν κατὰ τὸν χειμῶνα ἀποβαίνει δυσχερσεσάτη ἢ δι' αὐτῆς διάβασις. Διὰ τοῦτο ὁ συνοδοιπόρος τοῦ Θεοδώρου, γνώστης ἔμπειρος τῶν μερῶν, προετίμησε τὴν ἄλλην, τὴν διὰ τοῦ Σχοινιαῖ. Ἡ τελευταία αὕτη βαίνει κατὰ μῆκος τῆς κυρίως πεδιάδος τοῦ Ἀναποδάρη, ἀφίνει δεξιὰ τῆς χωρία τινα ἡρειπωμένα καὶ διερχομένα διὰ γεφύρας τὸ πλατὺ βεῖθρον τοῦ Ἀναποδάρη εἰσέρχεται εἰς τὸ κατώτερον μέρος τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐμπαρίτου καὶ φθάνει εἰς τὸν Σχοινιαῖν.

Ἐντὸς τοῦ Σχοινιαῖ ἦσαν οἱ δύο συνοδοιπόροι τὴν 1ην μ. μ. Ἐντεῦθεν, ἐξακολουθοῦντες τὴν πορείαν των, εἰσῆλθον εἰς τὴν χλοερὰν κοιλάδα τοῦ Αὐλιώτου. Ἀπ' ἐδῶ ἡ ὁδὸς καθίσταται ἀνηφορικὴ, καθόσον ἀνέρχεται τὰς νοτίας κλιτῆς τῆς ἀπὸ βορρᾶν κλειούσης τὸ λεκανοπέδιον λοφοσειρᾶς. Ἐνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ἀνηφορικῆς ὁδοῦ βλέπει τις μεγάλας ἐκτάσεις ἀκαλλιεργήτους καὶ ἡρειπωμένους συνοικισμοὺς.

—Διατί καὶ πάλιν τὰ ἐρείπια ταῦτα; Ἠρώτησεν ὁ Θεόδωρος.

—Τὰ ἐρείπια αὐτὰ ἦσαν ἄλλοτε χωρία Τουρκικὰ, τὰ ὅποια μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1897 ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων των καὶ ἡρημώθησαν. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ περισσότερα χωρία τῆς ἐπαρχίας μου ἦσαν Τουρκικὰ καὶ ἐγκατελείφθησαν, διὰ τοῦτο καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ Μονοφαταίου δὲν καλλιεργεῖται σήμερον.

Ἐκ Βουτουφοῦς εἰσῆλθον κατόπιν διὰ δευτέραν φορὰν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Αὐλιώτου καὶ ἐντεῦθεν, μετὰ πορείαν μιᾶς ὥρας, εὐρίσκοντο περὶ τὴν ἠὴν καὶ ἡμίσειαν εἰς τὸ Ἀρκαλοχώριον.

§ 34. Ἡ ἐμποροπανήγυρις. Τὸ ἐμπόριον τοῦ τυροῦ.

Τὴν ἐπομένην λῆαν πρῶτῃ ἢ ἐμποροπανήγυρις ἤρχισε. Καθὼς ἐν Μοίραις, οὕτω καὶ ἐδῶ, εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου καὶ ὑπὸ τὸ ὑπόστεγον αὐτῆς εἶχον ἐκτεθῆ τὰ πρῶτα προϊόντα τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν. Ἦτοι τὰ γεώμηλα καὶ τὰ χειμερινὰ ἀπίδια καὶ μῆλα τοῦ Λασηθίου. Τὰ διαυγῆ καὶ καθάρια ἔλαια τῆς Βιάννου. Τὰ φασόλια, αἱ φακαὶ καὶ τὰ ἄλλα ὄσπρια τῆς Ηεδιάδος. Τὸ λίνον, τὰ σιτηρά, ὁ βάμβαξ, τὰ πουλερικά, οἱ χοῖροι καὶ τὰ ὑποζύγια, τὰ ὅποια τρέφει εἰς τοὺς ἐκτεταμένους λειμῶνας τοῦ τὸ μέγα καὶ εὐφορον λ. τοῦ Ἀναποδάρη κλπ. κλπ.

Ὁ καιρὸς ἦτο συννεφώδης, ἀλλὰ ξηρὸς βορρᾶς πνέων ἠμποδίζε τὴν πτώσιν βροχῆς.

Ὁ Θεόδωρος, πρῶτος ἐξ ὄλων ἐπώλησε τὸ ἐμπόρευμά του. Κατόπιν ἔτρεξε πρὸς τὸν σύντροφόν του.

—Θὰ σὲ βοηθήσω, νὰ πωλήσης καὶ τὸ ἰδικόν σου! Τῷ εἶπε καὶ ἤρχισε νὰ διαλαλῆ μὲ φωνὴν μεγάλην τὰ ἔρια, τὸν τυρὸν καὶ τὰ δέρματα.

Πλήθος ἀγοραστῶν περιεκύκλωσε τότε τὸν μικρὸν, ἀλλ' ἐπιτήδειον πωλητὴν καὶ ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τὰ ἔρια καὶ τὰ δέρματα εἶχον πωληθῆ ὅλα καὶ εἰς πολὺ καλὴν τιμὴν. Ἀπέμεινεν ἤδη ὁ τυρὸς, τυρὸς πρώτης ποιότητος. Μετὰ τινα χρόνον προσήλθε τις καὶ ἠγόρασε τὸ ἥμισυ τοῦ φορτίου πρὸς 1,40 δρ. τὴν ὀκᾶν, ἔμεινε δὲ τὸ ἄλλο ἥμισυ 22 ἀκριβῶς ὀκάδων.

Τὸ ὑπόλοιπον τοῦτο, παρ' ὄλλας τὰς διαφημιστικὰς φωνὰς τοῦ Θεοδώρου, δὲν εὗρεν μέχρι τῆς μεσημβρίας ἀγοραστήν. Μετ' ὀλίγον ἢ πλατεῖα τῆς ἀγορᾶς ἐκενώθη ἐντελῶς. Ὁ συνοδοιπὸρος τοῦ Θεοδώρου εἶπε τότε πρὸς αὐτόν.

—Θεόδωρε, τὸ ὑπόλοιπον τοῦ τυροῦ εἶμαι ἠναγκασμένος ἢ νὰ τὸ πάρω ὀπίσω ἢ νὰ τὸ μεταφέρω εἰς τὸ Ἡράκλειον. Ἐπειδὴ ὁμῶς βιάζομαι νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν οἰκογένειαν μου, σοῦ τὸ δίδω,

ἂν θέλῃς, νὰ τὸ πωλήσῃς σὺ εἰς τὸ Ἡράκλειον. Μένεις εὐχαριστη-
μένος νὰ τὸ ἀγοράσῃς πρὸς 1,20 δρ. τὴν ὀκτῶν καὶ μὲ ἔκπτωσιν
τριῶν ὀκτῶν διὰ τὸ μέχρις ἐδῶ ἀγώγιον τοῦ ζώου του;

Ὁ Θεόδωρος, ἀφοῦ ἐσκέφθη ὀλίγον, ἐδέχθη τὴν συμφωνίαν,
λαβὼν δὲ τὸ σημειωματάρδιον καὶ τὸ μολυβδοκόνδυλόν του ἐλογά-
ρισσε τὴν ἀξίαν τοῦ τυροῦ καὶ ἐπλήρωσε τὸ ποσόν. Κατόπιν φορ-
τώσας τὸν τυρὸν εἰς τὸν ὄνον του, ἀπεχαιρέτισε τὸν συνοδοιπόρον
του καὶ ἐξεκίνησε διὰ τὸ Ἡράκλειον.

Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Θεόδωρος δὲν εἶχεν ἐμπορευθῆ ἢ
μικροπραγματείας καὶ τὰ προϊόντα τῆς τέχνης του. Ἐν τούτοις
ἦτο ἱκανὸς γὰρ ἐμπορευθῆ καὶ ὅτι δῆποτε ἄλλο. Ἡ ἐμποροπανήγυ-
ρις τῶν Μοιρῶν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε πολλάκις παρευρεθῆ, ἐπειδὴ
ἦτο παρατηρητικὸς, τὸν εἶχε διδάξει πολλὰ πράγματα.

§ 35. Οἱ ἀδελφοὶ ἀγγειοπῶλαι.

Ἐξελθὼν ἐκ τοῦ Ἀρκαλοχωρίου ὁ Θεόδωρος συνήντησεν εἰς μι-
κρὰν ἀπόστασιν δύο νεαροὺς ἀγγειοπῶλαις, οἵτινες ἀνεχώρουν ἐκ
τῆς ἐμποροπανηγύρεως. Ἐκ τῆς μεγάλης ὁμοιότητός, τῶν τοὺς ἀ-
νεγνώριζέ τις ἀμέσως ὅτι ἦσαν ἀδελφοί, ὁ μικρότερος δὲ ἦτο ὁμή-
λικος περίπου τῷ Θεοδώρῳ μας. Τὸ ἓν ἐκ τῶν δύο ζώων, τὰ ὁποῖα
ὠδήγγουν, ἔφερον ἀκόμη ἀκέραιον τὸ φορτίον του, ἀπὸ τὸ τοῦ ἄλλου
δὲ ἔλειπον ὀλίγα μόνον ἀγγεῖα.

— Δεῖξατέ μοι, σὰς παρακαλῶ, τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος φέρει ἀπὸ
τοῦ Θραφσανοῦ εἰς Ἀγιάς Παρασκευάς! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος πλησιά-
ζων αὐτούς.

— Ἀκολούθησέ μας, διότι καὶ ἡμεῖς θὰ περάσωμεν ἀπὸ τὸν ἴ-
διον δρόμον! Εἶπεν ὁ μεγαλύτερος.

Ἐν τσοσούτῳ ὁ μικρότερος, ἀφήσας τὸν ὄνον του νὰ προηγῆται, καὶ
ἐπλησίασε τὸν Θεόδωρον καὶ ἤρχισε συνομιλίαν μετ' αὐτοῦ. Ἐκ
τῆς συνομιλίας ταύτης ἔμαθεν ὁ Θεόδωρος ὅτι ὁ συνομιλητής του

ὠνομάζετο Κωνσταντίνος, ὅτι ὁ πατήρ των ἦτο ἀγγειοπλάστης εἰς τὸ Θραφανόν καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς των σήμερον ἦτο νὰ διευθυνθῶσιν εἰς τὸ Ἡράκλειον, ἀφ' οὗ δὲν κατώρθωσαν νὰ πωλήσωσι τὰ ἀγγεῖα των εἰς τὴν πανήγυριν.

— Ὡς ἐκ τῆς ἐργασίας σου, πόσας ἐπαρχίας ἔχεις περιοδεύσει ἕως τώρα; Ἡρώτησεν ὁ Θεόδωρος, ἀφ' οὗ ἔμαθε τὰ κατ' αὐτόν.

— Μόνον τὴν ἐπαρχίαν μου, διότι πέρυσιν ἀκόμη ἦμην εἰς τὸ σχολεῖον. Σὺ πόσας ἔχεις περιοδεύσει;

— Ἐγὼ ἔχω περιοδεύσει τὸ Τέμενος, τὸ Μαλεβύζιον, τὴν Μεσαρὰν ὀλόκληρον, σήμερον δὲ εἰσέρχομαι τὸ πρῶτον καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν σου, τὴν ὅποιαν ὅμως δυστυχῶς δὲν θὰ προλάβω νὰ ἴδω ὀλόκληρον, ἀφ' οὗ πηγαίνω διὰ τὸ Ἡράκλειον

— Καὶ ἂν δὲν τὴν γνωρίσης ὀλόκληρον, θὰ ἴδῃς ὅμως τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς. Εἶπεν ὁ Κωνσταντίνος.

Πράγματι ἡ ὑψηλὴ καὶ σχεδὸν περιφερικὴ πεδιάς τοῦ Καστελλίου, ἡ κατέχουσα τὸ κέντρον τῆς ἐπαρχίας, ἐξετείνεται σύμπασα ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν, ἐξικνουμένη ἀπὸ τοῦ μέρους, ἔνθα εὕρισκοντο μέχρι τῶν ἀποκρήμων κλιτύων τῆς Δίκτης. Δύο κωμοπόλεις, τὸ Καστέλλιον καὶ τὸ Θραφανόν, ὡς καὶ μία δεκάς χωριδίων ἐγείρονται ἐπ' αὐτῆς ἀναμέσον τῶν ἐλαιῶνων καὶ τῶν γονιμοτάτων ἀγρῶν. Πρὸς Β. ἡ πεδιάς αὕτη συνεχίζεται εἰς δύο μεγάλα λεκανοπέδια, τὸ τοῦ Καρτεροῦ καὶ τοῦ Ἀποσελέμη, πρὸς Ν. δὲ εἰς τὰς χλοερὰς

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΤΡΥΦΙΤΟΣ

καὶ δασώδεις κοιλάδας τοῦ Αὐλιώτου καὶ τοῦ Ἐμπαρίτου, τὰ κατώτερα μέρη τῶν ὁποίων ὑπάγονται διοικητικῶς εἰς τὸ Μονοφάτιον.

Βαδίζοντας παραπλευρῶς ὁ εἰς τοῦ ἄλλου οἱ δύο μικροὶ βιοπαιλαισταί, ἐξηκολούθησαν τὴν περὶ Πεδιάδος συζήτησίν των, τοῦ Κωνσταντίνου ἀπαριθμήσαντος ἅπαντα τὰ προσόντα, ὡς καὶ τὰς ἐλλείψεις τῆς ἐπαρχίας του.

§ 36. Ἡ ἀγγειοπλαστική. Ὁ λιθάργυρος.

Ταῦτα καὶ ἄλλα λέγοντες ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἐπροχώρουσαν ὁλονὲν πρὸς τὴν κωμόπολιν τοῦ Θραψανοῦ, τῆς ὁποίας τὰ ἀγγειοπλαστεῖα ἤρχισαν ἤδη νὰ διακρίνονται ἔν πρὸς ἓν ἀναμέσον τῶν ἀγγῶν.

Ὅτε ἐφθασαν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς κωμοπόλεως, ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς εἰσῆλθεν εἰς αὐτήν, ὅπως συμπληρώσῃ τὸ φορτίον καὶ τοῦ ἄλλου ζήου, τὰ δὲ δύο παιδιά, καθίσαντα εἰς τὴν βίξαν μιᾶς ἀμυγδαλῆς, περιέμενον.

— Ἄλλ' εἰπέ μοι, Κωνσταντῖνε, ἠρώτησε τότε ὁ Θεόδωρος, πῶς κατασκευάζετε τὰ ἀγγεῖά σας;

— Τὸ ὑλικόν, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ κατασκευάζομεν, ἢ ἀργίλλος δηλαδὴ, εἶναι ἄφθονος εἰς τὰ πέριξ ἐδῶ. Καθαρίζομεν πρῶτον τὸ ὑλικόν τοῦτο ἀπὸ τοὺς λίθους. Κατόπιν τὸ κοπανίζομεν καὶ τὸ κοσκινίζομεν, ἕως ὅτου γίνῃ φιλόν, ὡς ἄλευρον. Ἐπειτα τὸ ζυμῶνομεν καλὰ μὲ ἀνάλογον νερὸν καὶ τότε εἶναι ἔτοιμον, ὅπως πλάσσομεν τὰ ἀγγεῖα. Πλάσσομεν δὲ αὐτὰ τῇ βοηθείᾳ ἑνὸς ξυλίνου τροχοῦ, ἐπιτοῦ ὁποίου θέτομεν κατὰ πρῶτον τὴν βάσιν τοῦ ἀγγείου. Καθόσον δὲ περιστρέφεται ὁ τροχός, προσθέτομεν κατὰ λωρίδας τὸν πηλὸν καὶ τοιουτοτρόπως κατασκευάζομεν βαθμηδὸν τὸ ἀγγεῖον. Ἐὰν ἔχη λαβὰς τὰς πλάσσομεν ἰδιαιτέρως καὶ κατόπιν τὰς προσκολλῶμεν.

Ἄφ' οὗ τὸ νεόπλαστον τοῦτο ἀγγεῖον ξηρανθῆ ἀρκετά, ὥστε

νά δύναται νά μετατοπισθῆ, τὸ θέτομεν μαζὺ μὲ τὰ ἄλλα εἰς τὴν κάμινον, ἐκεῖ δὲ φήνονται ἔλα καὶ ἀποκτῶσι τὴν στερεότητα καὶ τὸ κόκκινον χρῶμα.

Διὰ νά κατασκευάσωμεν δὲ καὶ ἀδιάβροχα μερικά ἐξ αὐτῶν, τὰ μολυδῶνομεν.

— Πῶς τὰ μολυδῶνετε;

— Τὰ χρίομεν ἐσωτερικῶς μὲ ἓν ὑλικόν, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται λιθάργυρος.

Μετ' ἀπουσίαν ἑνὸς τετάρτου ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς ἐπέστρεψεν. Ἐξηκολούθησαν τότε, τὸν δρόμον των καὶ οἱ τρεῖς ὁμοῦ καὶ μετὰ πορείαν μιᾶς ὥρας κατήλθον εἰς Ἀγίαις Παρασκιαῖς. Ἀπ' ἐδῶ ἄρχεται ἡ διὰ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Κάρτερου πρὸς τὸ Ἡράκλειον βαίνουσα ἀμαξιτὴ ὁδός. Τὴν ὁδὸν ταύτην διήνυσαν εἰς 4 ὥρας.

§ 37. Ὁ ζωοκλέπτης.

Τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ὁ Θεόδωρος καὶ οἱ δύο ἀγγειοπῶλαι εἰσῆρχοντο εἰς τὸ Ἡράκλειον, εἰσῆρχοντο ἐπίσης καὶ δύο χωροφύλακες, ὀδηγοῦντες ἐν σπουδῇ νεαρόν τινα χωρικὸν φέροντα χειροπέδας καὶ δέρμα προβάτου ἐπὶ τῆς ῥάχως.

— Ποῖος εἶναι αὐτός; Ἠρώτησεν ὁ Θεόδωρος.

— Δὲν τὸν γνωρίζω εἶπεν ὁ μεγαλύτερος ἀγγειοπῶλης, οἷονδὴ ποτε ἔμωσ καὶ ἂν εἶναι τὸ ὄνομά του, μάς εἶναι ἀδιάφορον. Μᾶς ἀρκεῖ ὅτι μανθάνομεν τὸ ἐπάγγελμά του, τὸ αἰσχρὸν, καὶ ὅτι ὀφειλομεν νά προφυλακτώμεθα ἀπὸ αὐτόν.

— Ποῖον εἶναι τὸ ἐπάγγελμά του; Ἠρώτησεν ὁ Θεόδωρος ἐκπληκτός.

— Ζωοκλέπτης!

— Ζωοκλέπτης! Πῶς τὸ εἰξεύρετε;

— Μᾶς τὸ εἶπον αἱ χειροπέδες καὶ τὸ δέρμα, τὸ ὁποῖον τοῦ ἔ-

χουσι κρεμάσει εις τὴν βράχιν. Τὸ δέριμα αὐτὸ εἶναι τὸ δέριμα τοῦ προβάτου, τὸ ὁποῖον ἐκλεψε!

— Διατί τοῦ τὸ ἐκρέμασαν εἰς τὴν βράχιν; Ἐρώτησεν ὁ Κωνσταντῖνος.

— Διὰ τὸν τὸν βλέπη ὁ κόσμος καὶ μανθάνη ἀμέσως ὅτι εἶναι ζωοκλέπτης.

— Ἀλλοίμονον τί ἐντροπή! Ἀνέκραξεν ὁ Θεόδωρος. Καὶ μετὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν;

— Βεβαίότατα, ὡς εἶναι δεδεμένος καὶ μετὰ τὸ δέριμα εἰς τοὺς ὤμους, θὰ διέλθῃ ἕλην τὴν ἀγορὰν ἀπὸ τῆς πύλης ταύτης μέχρι τῶν φυλακῶν τοῦ στρατῶνος. Οἱ ἄνθρωποι δὲ θὰ ἐξέρχωνται ἀπὸ τὰ μαγαζιά των καὶ θὰ τὸν βλέπωσι μετὰ ἀηδίαν καὶ φρίκην καὶ οἱ διαβάται θὰ σταματῶσιν, ὅπως τοῦ βίψωσιν ἐν βλέμμα περιφρονησεως καὶ ἀποστοφῆς.

— Τί φοβερὰ ἐντροπή! Τί φοβερός ἐξευτελισμός! Εἶπεν ὁ Κωνσταντῖνος.

— Ὁ ἐξευτελισμὸς αὐτός, ἐξηκολούθησεν ὁ ἀδελφός του, εἶναι ἡ πρώτη τιμωρία τοῦ ζωοκλέπτου. Κατόπιν ἔρχονται ἡ φυλάκισις, τὰ καταναγκαστικὰ ἔργα καὶ ἡ ἀποζημίωσις τοῦ κλαπέντος.

Ἐν τοσούτῳ ὁ ζωοκλέπτης, ἀκολουθούμενος πάντοτε κατὰ πόδας ὑπὸ τῶν χωροφυλάκων καὶ κύπτων τὴν κεφαλὴν ἐξ ἐντροπῆς ἐξηφανίσθη ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν διαβατῶν, ἐκ τοῦ στόματος τῶν ὁποίων ἤκουε τις τὰς φράσεις.

— Ἄ! τὸν ἀχρεῖον.

— Ἄ! τὸν αἰσχρόν!

— Τί καλὰ ποῦ τὸν συνέλαβον!

Μετ' ὀλίγον οἱ δύο ἀγγειοπῶλαι ἐστάθμευσαν ἐν τινὶ πανδοχείῳ παρὰ τὴν καινούργιαν Πόρταν. Ὁ Θεόδωρος σφίγγας τότε ἀδελφικῶς τὴν χεῖρα αὐτῶν ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του διὰ μέσου τῆς ἀγορᾶς ἐπὶ πολὺ σκεπτόμενος τὸν ἐλεεινὸν ἐκείνον ζωοκλέπτην,

ὅστις αὐτοθελήτως καὶ διὰ τῆς αἰσχροῦς του πράξεως, προῦκά-
λεσεν ἐφ' ἑαυτὸν τὴν τιμωρίαν τῶν νόμων καὶ τὴν βδελυγμίαν τῶν
ἀνθρώπων.

§ 38. Ὁ Θεόδωρος ἀσθενής. Τὰ ἀδύρματα.

Τὴν ἐπομένην, πωλίσας ὁ Θεόδωρος τὸν τυρὸν πρὸς 1,85 δρ.
τὴν ὀκτῶν, ἐπέστρεψεν ἀμέσως εἰς τὸ χωρίον του. Μόλις ὅμως ἔ-
φθασε καὶ ἔπεσεν ἀσθενής. Ἡ ὑπερβολικὴ ἐξάντλησις, τὴν ὁποίαν
τῷ ἐπέφερεν ἡ τελευταία μακρινὴ περιοδεία, ἐξέσπασεν εἰς πυρε-
τὸν σφοδρὸν καὶ συνεχῆ, διαρκέσαντα περὶ τὰς δέκα ἡμέρας. Ὁ
Ἄθανάσιος περίλυπος ἐκ τοῦ ἀτυχήματος, ἔμενε καθ' ὄλον τὸ διά-
στημα τοῦτο κατάκλειστος ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του. Ἡ Μαρία δὲ
ἐσκυμμένη νυκθημερόν, ὡς μήτηρ, εἰς τὸ προσκεφάλαιον τοῦ ἀδελ-
φοῦ τῆς, ἠλλάσσε διαρκῶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὰ κρύα πανία, τὰ
ὅποια ὁ ἰατρὸς εἶχε διατάξει κλαίουσα, δσάκις δὲν τὴν ἔβλεπέ τις,
καὶ παρακαλοῦσα τὴν Παναγίαν, ὅπως βοηθήσῃ τὸν ἀδελφόν τῆς.
Ὁ Ἄνδρέας ἐπίσης, καίτοι μικρὸς, ἐν τούτοις ἔπασχε καὶ αὐτός.
Ἡσθάνετο ὅτι ὁ ἀδελφός του ὑπέφερε πρὸς χάριν των.

Καταπαύσαντος ἐντελῶς τοῦ πυρετοῦ, ἡ ἐκ τούτου ἐπακολου-
θήσασα ἀδυναμία ἀνεπληρώθη βαθμηδὸν διὰ τῆς καλῆς διαίτης
καί, μετὰ ἄλλας δέκα ἡμέρας, ὁ Θεόδωρος ἦτο ὡς καὶ πρότερον,
πρὸς μεγάλην χαρὰν τῆς οἰκογενείας του.

Ἦτο ἤδη εἰς θέσιν νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον του ἀμέσως, εἰάν ὁ
πατὴρ του εἶχεν ἠτοιμασμένην ἐργασίαν. Ἄλλ' ὁ Ἄθανάσιος ἀφ' ἐ-
νόης μὲν δὲν εἰργάζετο τακτικῶς ἕνεκα τοῦ ἀτυχήματος, ἀφ' ἑτέρου
δέ, ἐπειδὴ ἐπλησίαζον αἱ ἑορταὶ τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆς Πρω-
τοχρονιάς, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ μαγαζεῖον των εἰργάζετο κάπως,
δὲν παρίστατο ἀνάγκη νέας περιοδείας.

Ἦρχισε λοιπὸν τότε, ἀντὶ νὰ περιοδεύῃ, νὰ ἐργάζεται ἐν τῷ
ἐργαστηρίῳ τοῦ πατρὸς του καὶ νὰ προετοιμάζῃ μετ' αὐτοῦ ἐργα-

σίαν διὰ τὰς ἐορτάς. Κάποτε δὲ κατὰ τὸ νυκτέριον, ὁσάκις τῷ ἔ-
μενον τεμάχια λευκοσιδήρου ἢ ὑελοπινάκων, ἄχρηστα διὰ τὴν φα-
νοποιΐαν, κατεσκεύαζε δι' αὐτῶν διάφορα κομψὰ παιγνίδια, χρήσιμα
πρὸς διασκέδασιν τῶν παιδίων.

§ 39. Ἡ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἐπιστολή.

Τὴν προπαραμονὴν τῶν Χριστουγέννων μετὰ τὸ δεῖπνον ἐκά-
θισεν ὁ Θεόδωρος καὶ ἔγραψε τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν :

Ἀγαπητέ μοι Ἀλέξανδρε,

Κατὰ τὸ τελευταῖον μέχρις Ἡρακλείου ταξιδιόν μου δὲν σὰς
εἶδον, διότι, ὡς μοι εἶπεν ὁ πατήρ σας, ἦσθε τότε εἰς τὸ σχολεῖον.
Ἐν ᾧ ὁμοῦς ἐσκεπτόμενην νὰ σὰς γράψω, μόλις θὰ ἔφθανον ἐδῶ, ἦσ-
θὲν ἡσθα σοβαρῶς. Ἡ ὑπερκόπωσις, τὴν ὁποῖαν ἔπαθον κατὰ τὸ βι-
αστικὸν τοῦτο ταξίδιον, μὲ ἔρριψεν ἀσθενῆ ἐπὶ δέκα καὶ πλέον ἡ-
μέρας.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο δὲν εἶχον συναίσθησιν τοῦ ἑαυτοῦ
μου.

Τὰ ἀγαπητά μου ἀδέλφια, ὡς καὶ ὁ πατήρ μου, βλέποντές με
εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ὑπέφερον πολὺ.

Ὁ πατήρ μου δὲν ἠδυνήθη ἐπὶ 10 ὄλας ἡμέρας νὰ κατασκευ-
άσῃ οὔτε ἕν δοχεῖον, ἢ δὲ ἀδελφή μου νύκτα καὶ ἡμέραν δὲν ἔφυ-
γεν ἀπὸ τὸ προσκεφάλαιόν μου. Καί, ὅταν δὲν ἠγγρύπνει ἐκείνη,
ἠγγρύπνει ὁ μικρὸς Ἀνδρέας. Ὁ τελευταῖος οὗτος μόλις ἤθελε σχο-
λάσει, ἦρχετο καὶ ἐκάθιζε παρὰ τοὺς πόδας μου καὶ εἰς τὴν θέσιν
ταύτην τὸν εὔρειν ἢ πρῶτα δύο φορές.

Μητέρα, καθὼς γνωρίζετε, δὲν ἔχω, καὶ τὰ ἀγαπητά μου ἀδελ-
φια ἔγιναν ἡ μήτηρ μου. Μολαταῦτα δὲν ἔπαυον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνθυ-
μῶμαι τὴν καλὴν μου μητέρα, διότι ἐπίστευον ὅτι θὰ ἰατρευόμην

μόνον ἐὰν ἡσθανόμην τὴν ἀναπνοὴν τῆς ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς μου.

ὦ! εἶναι εὐτυχεῖς ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔχουσι μητέρα! Δι' αὐτοὺς αἱ δοκιμασίαι τῆς ζωῆς εἶναι ὀλιγώτερον σκληραί.

Σήμερον ὅμως, ἀγαπητέ Ἀλέξανδρε, δόξα τῷ Θεῷ εἶμαι καλὰ καὶ βλαὶ αἱ πικρῖαι ἐλησημονήθησαν.

Προσφέρετε τοὺς χαιρετισμοὺς μου εἰς τοὺς σεβαστοὺς μοι γονεῖς σας, ἐν τέλει δὲ σὰς εὐχομαι, ἵνα διέλθητε ἐν ὑγείᾳ καὶ εὐτυχίᾳ τὰς ἑορτάς.

Ὁ φίλος σας

Θεόδωρος Ἐκκορδύνης

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἀφ' οὗ ἐκαθαρόγραψεν, τὴν ἔρριψεν εἰς τὸ ταχυδρομεῖον τὸ αὐτὸ ἐσπέρας.

§ 40. Ἡ καθαριότης εἶναι ὑγεία καὶ ὠραιότης.

Ἦτο ἡ 8η μ. μ. ὥρα τῆς παραμονῆς τοῦ Νέου ἔτους. Ὁ καιρὸς ἦτο ψυχρὸς καὶ ξηρὸς. Κίνησις τις ἐπεκράτει εἰσέτι ἐν ταῖς ὁδοῖς τοῦ χωρίου ἐκ τῶν παιδίων, τὰ ὅποια ἔφαλλον τὰ κάλανθα. Τὰ καφφενεῖα ἦσαν ὑπερπλήρη κόσμου ἐπιζητούντος, ὅπως διέλθη ὥρας τινὰς εὐχαρίστους κατὰ τὴν ὠραίαν ταύτην ἐσπέραν, ἥτις εἰς τὰς μεγαλουπόλεις ἑορτάζεται πανηγυρικώτατα.

Ὁ Ἀθανάσιος εἶχεν ἐξέλθει καὶ αὐτὸς πρὸ ὀλίγου καὶ εἶχε μεταβῆ εἰς τὸ γειτονικὸν καφφενεῖον.

Οἱ δύο ἀδελφοὶ μείναντες μόνοι μετὰ τῆς ἀδελφῆς των ἐμέτρησαν πρῶτον τὰς εἰσπράξεις τῶν παιγνιδίων, κατόπιν δὲ ὁ Ἀνδρέας παρεκάλεσε τὸν ἀδελφὸν του, ὅπως τῷ διηγηθῇ τὰ τῆς τελευταίας περιουσίας του.

Ὁ Θεόδωρος, θέσας ἐπὶ τῆς τραπέζης τὸν χάρτην, ἔδειξεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ δρομολόγιον, τὸ ὅποιον ἠκολούθησε καὶ περιέγραψε λεπτομερῶς τὰ μέρη, διὰ τῶν ὁποίων διήλθεν.

“Ότε ὁ Θεόδωρος ἐτελείωσε τὴν περιγραφὴν του, ὁ Ἀνδρέας ἠρώτησεν.

— Ὅμοιάζουσι, Θεόδωρε, τὰ χωρία ταῦτα μὲ τὸ ἰδικόν μας;

— Ὡς πρὸς τί;

— Ὡς πρὸς τὴν ὠραιότητα!

— Τὴν ὠραιότητα, Ἀνδρέα εἰς ἓν χωρίον τὴν δίδει πρὸ παντὸς ἢ καθαριότης του. Ἡ καθαριότης τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ὁδῶν του. Ὡς πρὸς τὴν τοιαύτην λοιπὸν ὠραιότητα, δὲν εὔρον ἐγὼ ὠραία τὰ χωρία τῆς τελευταίας περιοδείας μου. Διότι τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν ἔχουσι δρόμους ἀκαθάρτους καὶ βρωμεροῦς. Ἐχουσιν οἰκίας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἠσβεστώθησαν, ἀπ’ ὅτου ἐκτίσθησαν. Οἰκίας μὲ χωρὶς ἀποπάτους καὶ ἀντ’ αὐτῶν μὲ δυσώδεις κοπρολάκκουσ εἰς τὰς ἀλλὰς των καὶ μὲ σταύλους, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἢ κόπρος εἶναι ὕψους ἑνὸς καὶ ἡμίσεος μέτρου. Ἐπὶ τῆς κόπρου δὲ ἐκείνης, ἢ ὅποια ἦτο ἀναμειγμένη μὲ ἀνθρώπινα περιττώματα καὶ ἀνέδιδε τρομερὰν δυσσομίαν, εἶδα νὰ κυλῶνται τὰ δυστυχή ζῶα των, τὰ φορτηγὰ καὶ τὰ ἄλλα κατοικίδια!

— Ἡ βρώμα ἐκείνη τῶν σταύλων δὲν βλάπτει τὰ ζῶα των;

Ἠρώτησεν ὁ Ἀνδρέας.

— Τὰ βλάπτει βεβαίως καὶ τὰ παραβλάπτει καὶ διὰ τοῦτο τακτικώτατα εἰς τὰ μέρη αὐτὰ πίπτουσιν ἐπιζωοτῖαι ἐξολοθρευτικαί.

Καὶ μετ’ ὀλίγον προσέθηκεν.

Ἡ καθαριότης Ἀνδρέα, μάθε ὅτι εἶναι ὑγεία καὶ ὠραιότης.

§ 41. Ἡ ἀπάντησις καὶ τὸ δῶρον τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Καθ’ ὃν χρόνον ὁ Θεόδωρος προσέφερε τὰς ἀνωτέρω λέξεις, ἢ ἔκρουσθη καὶ ὁ ταχυδρομικὸς διανομεὺς ἐνεχείρησεν εἰς αὐτὸν φάκελλον καὶ ἐν μικρὸν δέμα. Ὁ φάκελλος οὗτος περιεῖχε τὰ ἑξῆς:

« Ἡράκλειον τῆ 28 Δεκεμβρίου 19. .

Ἀγαπητέ μοι Θεόδωρε,

Ἔλαβον τὴν ἀπὸ 23ης λήγοντος ἐπιστολὴν σας καὶ σὰς εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὰς εὐχὰς σας. Μὲ ἐλύπησε πολὺ τὸ ὅτι ἠσθενήσατε τόσον σοβαρῶς, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐχαροποίησε τὰ μέγιστα ἡ ταχεία ἐπανάκτησις τῆς υἰείας σας. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ σὰς συνιστῶ νὰ ἀποφεύγητε τοὺς ὑπερβολικοὺς κόπους, οἵτινες οὐχὶ σπανίως γίνονται ἀφορμὴ πολλῶν ἀσθενειῶν.

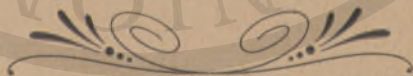
Ἡμεῖς τώρα ἔχομεν διακοπὰς χάριν τῶν ἑορτῶν. Τὰς διακοπὰς ὅμως ταύτας χρησιμοποιοῦ εἰς τὴν μελέτην τῶν μαθητημένων μου, διότι μετὰ τὴν λήξιν τῶν ἑορτῶν θὰ ἔχωμεν ἐξετάσεις τῆς τριμηνίας.

Εἰς τὸν μικρὸν Ἀνδρέαν στέλλω, ὡς δῶρον, διὰ τὸ Νέον ἔτος ἐν Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον θὰ τῷ χρειασθῆ καὶ εἰς τὸ σχολεῖον καὶ κατόπιν. Δεχθῆτε λοιπόν, ἀγαπητὲ Θεόδωρε, τὸ μικρὸν τοῦτο δῶρον μετὰ τῶν εὐχῶν μου καὶ τῆς ἐγκαρδίου ἀγάπης μου καὶ προσφέρετε τὰ σέβη μου εἰς τὸν πατέρα σας.

Ὁ φίλος σας

Ἀλέξανδρος Πανίδης.

Ἡ χαρὰ τοῦ Ἀνδρέου, ὅτε ἤκουσε διὰ τὸ δῶρον, δὲν περιγράφεται. Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἐκοιμήθη μαζὺ μὲ τὸ Εὐαγγέλιόν του.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

§ 42. Μετὰ ἓν καὶ ἡμισυ ἔτος. Τὸ τραγικὸν δυστύχημα.

Παρῆλθεν ἓν καὶ ἡμισυ ἔτος. Σπουδαῖόν τι συμβεβηκὸς κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον δὲν ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν.

Αἰφνης, πρῶταν τινὰ μιᾶς τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Μαΐου, ὁ Ἀθανάσιος ἔλαβε τὴν κατωτέρω ἐπιστολήν, περικεκλεισμένην ἐντὸς πενθίμου φακέλλου.

« Ἐν Ἀνωπόλει Σφακίων τῇ 29ῃ Μαΐου 19. .

Ἀγαπητέ μου ἀδελφὲ Ἀθανάσιε,

Διὰ τῆς παρουσίας μου ἔρχομαι νὰ σοῦ ἀναγγεῖλω ἓν τρομερὸν δυστύχημα, τὸ ὅποιον ἔπληξε χθὲς τὸ ἑσπέρας τὸν πτωχικὸν μας οἶκον. Κακοῦργος χεὶρ ἐφόνευσε τὸν ἀγαπητὸν μου σύζυγον, καθ' ἓν χρόνον ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην εἰς Ἀνώπολιν. Ἐπειδὴ ὁ σύζυγός μου μὲ κανένα δὲν εἶχε πάθος, λέγουσιν ὅτι ὁ φονεὺς τὸν ἐξέλαβεν ἀντὶ ἐνὸς ἄλλου, τὸν ὅποιον παρεμόνευε νὰ φονεύσῃ, ἐκδικούμενος τὸν φόνον ἐνὸς ἐξαδέλφου του.

Καὶ ἦδη εἶμαι ἡ δυστυχὴς, χήρα καὶ ἔρημος, μὴ ἔχουσα ποῦ τὴν κεφαλὴν νὰ κλίνω. Ἐὰν εἶχον τέκνα, ἡ δυστυχία μου θὰ ἦτο ὀλιγωτέρα, διότι τὰ τέκνα θὰ ἀνεκούφιζον ἐν μέρει τὸν πόνον καὶ τὰ βάσανά μου. Δὲν μοῦ μένει λοιπὸν ἄλλος κανεὶς εἰς τὸν κόσμον ἢ μόνον σὺ, ἀδελφὲ Ἀθανάσιε, καὶ ὁ Θεὸς εἰς τὸν Οὐρανόν.

Ἡ ἀδελφὴ σου *Σαρμῖα*»

Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐδύθισε πάντας εἰς λύπην ἄφατον. Τὸν φρονευθέντα θεῖον, ὡς καὶ τὴν γράφουσαν θεῖαν τὰ τέκνα τοῦ Ἀθανασίου οὐδέποτε ἐγνώρισαν. Ἀλλὰ δὲν συνετέλεσε τοῦτο, ὅπως, λυπηθῶσιν ὀλιγώτερον. Τοῦναντίον οἱ ἀνεψιοὶ τῆς ἀτυχοῦς χήρας ἦσαν ἀπαρηγόρητοι, διότι πολλάκις εἶχον ἀκούσει παρὰ τοῦ πατρὸς των περὶ τῆς ἐν Ἀνωπόλει διαμενούσης ἀδελφῆς του καὶ πολλάκις διέγνωσαν εἰς τοὺς λόγους του τὴν τρυφεράν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην του.

— Ἀχ! καὶ νὰ μοὶ ἦτο δυνατόν νὰ τρέξω ἀμέσως, ἔλεγεν ὁ Θεόδωρος κλαίων, νὰ παραλάβω τὴν καλὴν μου θεῖαν, τὴν ὅποιαν ἀπὸ τοῦδε θὰ ἔχω καὶ θὰ ἀγαπῶ, ὡς μητέρα μου.

§ 43. Ἡ συλλυπητήριος ἀπάντησις.
Τὸ δρομολόγιον τοῦ ταξιδείου.

Κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀθανασίου, δόσαντος καὶ τὸ σχέδιον, ἐκάθισεν ἀμέσως ὁ Θεόδωρος καὶ συνέταξε τὴν ἀκόλουθον ἀπάντησιν:

Ἀγαπητὴ μου ἀδελφὴ *Σαρμωία*,

Τὸ θλιβερὸν δυστύχημα ἐμάθομεν διὰ τῆς ἐπιστολῆς σου. Σὲ συλλυπούμεθα ἐκ βάθους καρδίας ἐγὼ καὶ τὰ τέκνα μου· καὶ εὐχόμεθα ἵνα ὁ Ὑψιστος σὲ παρηγορήσῃ. Ὁ ἀγαπητὸς μου γαμβρὸς ἔπεσεν, ὡς γράφεις, θῦμα τοῦ βαρδάρου ἐθίμου τῶν ἀντεκδικήσεων, τὸ ὅποιον φεῦ! ἐξακολουθεῖ νὰ μολύνῃ τὴν ἔνδοξον ἐπαρχίαν μας! Εἶθε νὰ εἶναι οὗτος τὸ τελευταῖον θῦμα!

Τὸ καθήκον μου, ἀγαπητὴ μου ἀδελφῆ, εἶναι νὰ σὲ συνδράμω τώρα εἰς τὴν δυστυχίαν σου, καὶ θὰ τὸ πράξω. Ἐχε ὅμως ὀλίγην ὑπομονὴν μέχρις ὅτου στείλω τὸν υἱόν μου Θεόδωρον νὰ σε παραλάβῃ.

Ἐὸ ἀδελφός σου Ἀθανάσιος.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀνδρέας ἔφερε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τὸ ταχυδρομεῖον, ὁ Ἀθανάσιος εἶπεν εἰς τὸν Θεόδωρον.

— Παιδί μου, ἐσκέφθην ὅτι θὰ ἦτο καλύτερον νὰ ἀναχωρήσῃς ἀμέσως αὐριον διὰ τὰ Σφακιά, διὰ νὰ μὴ χάνωμεν καιρὸν. Τὸ ἀποταμίευσμά μας συμπτουῖται σήμερον εἰς δύο εἰκοσάφραγκα, διὰ τὸ ταξείδιον δὲ αὐτὸ πρέπει νὰ τὰ πάρῃς μαζί σου καὶ τὰ δύο.

Μετὰ ταῦτα ἐσημείωσεν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὸν διὰ ξηρᾶς ὁρμόν, τὸν ὅποιον ὄφειλε νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ υἱὸς του κατὰ τὴν μετάβασιν καὶ ἐπιστροφὴν. Τῷ ἔδωκε δὲ καὶ ἄλλας τινὰς ὁδηγίας καὶ συμβουλὰς, τὰς ὁποίας οὗτος ἤκουσε μετὰ πολλῆς προσοχῆς.

§ 44. Ἡ ἀναχώρησις. Ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἁγίας Γαλήνης. Αἱ προτάσεις τοῦ πανδοχέως.

Τὴν ἐπομένην περὶ τὴν 10ην π. μ. ὁ Θεόδωρος ἐφορτώθη τὸ δέμα του, ἔλαβε τὴν ράβδον καὶ τὸ ἐπανωφόριόν του, ἐφίλησε τὸν πατέρα καὶ τὰ ἀδελφία του καὶ ἐξεκίνησεν. Ἀναχωρῶν ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν Ἱστορίαν τῆς Κρήτης, ὅπως τὴν ἀναγινώσκῃ εἰς τοὺς διαφόρους σταθμοὺς του.

Ἡ Μαρία καὶ ὁ Ἀνδρέας τὸν συνώδευσαν μέχρι ἐξω τοῦ χωρίου. Ἐκεῖ ἐξω τῷ ἠγχίθησαν ἐκ δευτέρου τὴν καλὴν ἀντάμωσιν, τῷ ἔδωκαν καὶ δεῦτερον θερμὸν φίλημα καὶ σταματήσαντες τὸν παρηκολούθησαν διὰ τοῦ βλέμματος, μέχρις ὅτου ἐξηφανίσθη.

Ἄς ἀφίσωμεν ἐν τούτῳ τὴν καλὴν τοῦ Θεοδώρου οἰκογένειαν ἀναμένουσαν αὐτόν, καὶ ἄς παρακολουθήσωμεν ἡμεῖς τὸν φίλιτον ἥρωά μας κατὰ τὸ μακρινὸν αὐτοῦ ταξείδιον.

Ἀφίσας ὁ Θεόδωρος ὄπισθεν αὐτοῦ τὸ χωρίον του, διήλθε μετὰ τινα χρόνον κάτωθεν τοῦ χθαμαλοῦ γηλόφου, ἐφ' οὗ κεῖνται τὰ εἰρεΐπια τῆς Φαιστοῦ καὶ περὶ τὴν 1ην μ. μεῦρσινετο εἰς τὸ Τυμπάκιον, τὴν μεγάλην καὶ ὠραίαν κωμόπολιν τῆς Πυργιωτίσσης. Ἐντεῦθεν, ἀφ' οὗ ἐγευματίσε καὶ ἀνεπαύθη ἐπὶ τινα χρόνον, ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν παραλίαν ὁδὸν τοῦ Ἀμαρίου. Ἡ ὁδὸς αὕτη διατρέχουσα τὰ νότια χεῖλη τοῦ Ἀμαριωτικοῦ λεκανοπεδίου, καταλήγει εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς Ἁγίας Γαλήνης. Ὁ συνοικισμὸς οὗτος, κείμενος παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Λυγιώτου, ἀποτελεῖται ἐκ τινων δεκάδων οἰκιῶν καὶ ἐμπορικῶν καταστημάτων καὶ ἔχει εὐρύχωρον καὶ ἀσφαλῆ ὄρμον.

Ἐν ἰστιοφόρον τῶν 120 τόνων καὶ τινὰ ἀλιευτικὰ ἐναυλόχουν ἐν τῷ ὄρμῳ τούτῳ, καθ' ὃν χρόνον ὁ Θεόδωρος ἐφθασεν εἰς τὸν συνοικισμὸν.

Ὁ ἥλιος ἐν τῷ μεταξύ εἶχε δώσει ἐντελῶς. Διηρθύθη τότε εἰς τι πανδοχεῖον, ὅπως καταλύσῃ τὸ ἐσπέρας ἐκεῖνο. Τὸ πανδοχεῖον τοῦτο διηρθύθη ἀγαθὸς τις γέρον, κύπτων ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐτῶν.

Μετὰ τὸ δεῖπνον ὁ Θεόδωρος ἐξέθηκεν εἰς αὐτὸν τὸν σκοπὸν τοῦ ταξειδίου του καὶ τῷ ἐζήτησε πληροφορίας περὶ τῆς ὁδοῦ.

— Διατί δὲν προτιμᾷς τὸν διὰ θαλάσσης δρόμον; Ἠρώτησεν ὁ γέρον.

— Ἀλλὰ πῶς καὶ μὲ τί θὰ ἀναχωρήσω διὰ θαλάσσης;

— Ὑπάρχει εὐκαιρία. Τὸ ἰστιοφόρον, τὸ ὁποῖον σταθμεύει κάτω εἰς τὸν ὄρμον, ἀναχωρεῖ αὔριον πρωὶ διὰ τὴν Χώραν τῶν Σφακιῶν.

Ὁ Θεόδωρος ἤκουσε τὸ προτεινόμενον ὁρομολόγιον μετὰ τινος δυσπιστίας. Ὁ πανδοχεὺς ἐννοήσας τὰς σκέψεις του εἶπε.

— Μὴ φοβείσαι, μικρὲ μου, τὴν θάλασσαν, ὅταν δὲν εἶναι χειμῶν καὶ ὅταν ταξειδεύῃς μὲ πλοίαρχον, ὁποῖος εἶναι ὁ Καπετάν-Μανοῦσος. Τὸ δύσκολον εἶναι, ἐὰν θέλῃ νὰ σε παραλάβῃ εἰς τὸ πλοῖόν του, διότι συνήθως δὲν δέχεται ἐπιβάτας.

§ 45. Ὁ πλοίαρχος. Ἡ συμφωνία. Ἡ ἐργασία ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ πλοίου.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ γέρον πανδοχεὺς προέφερε τὰς ἀνωτέρω λέξεις ἀνθρωπὸς τις, πεντηκοντούτης, γιγαντώσωμος, μὲ τὸ πρόσωπον ἡλιοκαῆς καὶ τραχύ, εἰσήλθεν.

— Ἠτοίμασες τὰ πράγματα, κύρ - Θωμᾶ; Ἠρώτησε.

— Μάλιστα, καπετάν - Μανοῦσε, ὅλα εἶναι ἔτοιμα! Εἶπεν ὁ γέρον.

Ὁ Καπετάν - Μανοῦσος, ὅστις οὐδεὶς ἄλλος ἦτο ἢ ὁ κυβερνήτης τοῦ ἐν τῷ ὄρμῳ ἰστιοφόρου, ἐκάθισε τρίβων τὰς χεῖρας, τὰς ὁποίας ἢ θάλασσα καὶ ἢ τραχεῖα ἐργασία εἶχον καταστήσει ὡς ῥόπαλα. Ὁ πανδοχεὺς διηγῆθη εἰς αὐτὸν τὰ ὅσα ἐγνώριζεν ἐκ στόματος τοῦ Θεοδώρου, παρακαλέσας αὐτὸν ἐν τέλει, ὅπως τὸν παραλάβῃ εἰς τὸ πλοῖόν του.

— Μόνον τότε, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, θὰ τὸν πάρω μαζί μου, ἐὰν

ἤμπορῇ νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ πλοίου. Ναῦλον καὶ τροφήν δὲν θὰ πληρώσῃ, ἀλλὰ θὰ ἐργασθῇ εἰς τὴν φόρτωσιν καὶ τὴν ἐκφόρτωσιν!

— Θὰ βοηθήσω, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπουσιν αἱ δυνάμεις μου! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος μὲ τόνον, ὅστις ἐφανέρωνεν αὐτοπεποιθήσιν καὶ ἀνδρισμόν.

Μετά τινα χρόνον, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ γιγαντοσώμου πλοιάρχου, ἐπεδιβάζετο τοῦ ἰστιοφόρου.

Ἡ σελήνη, πλησιφαής, ἀνέτελλε κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, κατοπτρίζουσα τὸ ἀργυροῦν φῶς της ἐπὶ τῶν ἡρεμαίων ὑδάτων. Τὸ πλοῖον δὲν ἦτο τόσον μικρόν, ὅσον ἐφαίνετο ἐκ τῆς ἀποβάθρας. Εἶχε δύο ἰστούς καὶ τὸ σκάφος του ἦτο ἀρκετὰ εὐρύ. Παρὰ τὴν πρῶμνην ἠγεῖρετο μικρὰ ἀλλὰ κομφῆ αἶθουσα, ἡ τοῦ Πλοιάρχου, παρὰ δὲ τὴν πρῶραν τὸ μαγειρεῖον καὶ ὁ κοιτῶν τῶν ναυτῶν.

Ἐφ' οὗ ἀνήλθεν ἐπὶ τοῦ πλοίου, γηραιὸς τις ναύτης, ὁ πηδαλιούχος τοῦ πλοίου, παρέλαβε τὸν Θεόδωρον καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀποθήκην.

Ἐδῶ θὰ βοηθήσῃς, τῇ εἶπε, καὶ ἔπειτα θὰ ὑπάγῃς νὰ κοιμηθῆς εἰς τὴν κλίνην μου, ἡ ὁποία ἀπόψε θὰ μένῃ κενή.

Ἐτερος ναύτης, μὲ εὐρεῖς τοὺς ὦμους καὶ στιβαροὺς τοὺς βραχίονας, ἀνυπόδητος, ἐταξινόμει ἐντὸς τῆς ἀποθήκης τοὺς σάνικους τῶν σιτηρῶν, τῶν ξυλανθράκων καὶ τὰ βυτία τοῦ ἐλαίου. Ὁ Θεόδωρος, καίτοι ἡ ἡλικία του δὲν ἦτο διὰ τοιαύτην ἀχθοφορικὴν ἐργασίαν, ἐν τούτοις, χάρις εἰς τὴν φυσικὴν ῥώμην τῶν μυῶνων του, ἐδοθήθη εἰς τὴν ταξινόμησιν μὲ πολλὴν ἀντοχὴν. Ἐφ' οὗ δὲ ἐτελείωσε τὸ ἔργον, ἀνήλθεν εἰς τὸ κατάστρωμα καὶ ἐβάδισε πρὸς τὴν κρεμαστὴν τοῦ κλίνην.

§ 46. Αἱ περὶ τοῦ Θεοδώρου κρίσεις. Ὁ ἀπόπλους.

Ἄς ἀφίσωμεν ἐν τοσοῦτῳ τὸν Θεόδωρον κοιμώμενον καὶ ἄς παρακολουθήσωμεν ἡμεῖς τὴν ἐπὶ τοῦ πλοίου κίνησιν.

Ἦτο ἡ 10 μ.μ. ὥρα. Τὸ πλοῖον ἦτο ἐντελῶς ἑτοιμον πρὸς ἀπόπλουν, ἀλλ' ἄκρα νηνεμία ἐκράτει αὐτὸ προσκεκολλημένον εἰς τὴν ἀποβάθραν. Ὁ Καπετάν - Μανούσος, γνωρίζων καλῶς τὰς ἀκτὰς τῆς Πατρίδος του, οὐδόλως παρεξενεύετο διὰ τὴν νεκρικὴν ταύτην

τοῦ ἀνέμου σιγῆν. Δοῦς διαταγὴν εἰς τὸ ὑπὸ ἐφεδρείαν πλήρωμα νὰ ἀναπαύηται ἐν τῇ μεταξῦ, ἐκάθητο αὐτὸς ἐν τῇ δωματίῳ του καὶ συνωμίλει μετὰ τοῦ γηραιοῦ πηδαλιούχου, ὅστις ἐφαίνετο ἀνθρωπος μὲ ἀγαθωτάτην καρδίαν, παρ' ὅλας τὰς πικρίας καὶ τὰς συμφοράς, τὰς ὁποίας ἀνεγίνωσκε τις ἐπὶ τῶν πυκνῶν βυτίδων τοῦ μετώπου του. Τὸ θέμα τῆς ὀμιλίας ἐστράφη τέλος περὶ τὸν Θεόδωρον καὶ ὁ πηδαλιούχος εἶπε.

— Φαίνεται καλὸ παιδί αὐτὸς ὁ Θεόδωρος!

— Ναὶ ἔτσι φαίνεται, Καπετάν - Παῦλε!

— Ἄν ἤθελε νὰ μείνῃ διὰ παντὸς εἰς τὸ πλοῖόν μας θὰ ἔκαμνεν ἕνα καλὸν ναύτην.

— Ἐὰν ἦτο κανεὶς ἄλλος, δὲν θὰ τὸν ἔπαιρνα μαζὺ μου. Ὁ μικρὸς ὅμως αὐτὸς φαίνεται πολὺ ἀξίος καὶ γενναιοκάρδος, ὥστε, καὶ ἂν συμβῆ νὰ δοκιμάσωμεν κανένα κίνδυνον, δὲν φοβούμεθα ὅτι θὰ κλαίῃ, ὡς μικρὸν παιδίον.

Καὶ εἰπὼν ταῦτα ὁ γιγαντόσωμος πλοίαρχος ἔκλινεν ἐπὶ τῆς τραπέζης τὴν κεφαλὴν καὶ μετ' ὀλίγον ἀπεκοιμᾶτο ἐπὶ τοῦ καθίσματός του. Ὁ πηδαλιούχος ἐν τούτοις ἠγγρύπνει.

Περὶ τὴν 3ην μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐλαφρὸς νοτιοανατολικὸς ἀνεμος ἤρχισε νὰ πνέῃ. Ὁ πλοίαρχος, ἐγερθεὶς τότε, ἐκάλεσε τοὺς ναύτας εἰς τὰ ἱστία καὶ τὴν ἄγκυραν καὶ μετ' ὀλίγον τὸ ἱστιοφόρον, ὅμοιον πρὸς ὑπερμεγέθη κύκνον, ἐξήρχετο βραδέως τοῦ ὄρμου.

Εἰς τὸν θόρυβον τῶν βαρούλικων, τῶν τροχαλιῶν καὶ τὰς κραυγὰς τῶν ναυτῶν ἀφυπνισθεὶς ὁ Θεόδωρος ἐνεδύθη ἐν τάχει καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸ κατάστρωμα. Πλησιάζας δὲ τὸν πηδαλιούχον ἐκάθισεν παρ' αὐτῷ ἐπὶ τινος σωροῦ σχοινίων.

Ὁ πηδαλιούχος, ὅστις κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον εἶχε μεταξὺ τῶν χειρῶν του τὸν τροχὸν τοῦ πηδαλίου εἶπε πρὸς αὐτόν.

— Θεόδωρε, τώρα θὰ ἀρχίσωμεν νὰ περνῶμεν τὰς ἀκτὰς τῆς ἐπαρχίας μου!

Ἐν τῇ μεταξὺ ἡ ἡμέρα ἤρχισε νὰ ὑποφώσκη.

§ 47. Τὸ ἐμπόρευμα τοῦ πλοίου. Ἡ ἐπιβράδυνσις τοῦ πλοῦ.

Μόλις εἶχον ἐξέλθει τοῦ ὄρμου τῆς Ἀγ. Γαλήνης καὶ τὸ τέως

ἀσάλευτον πλοῖον ἤρχισε νὰ κινῆται δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἔμπρὸς καὶ ὀπίσω, ἀναλόγως τῆς φορᾶς τῶν κυμάτων. Ὁ Θεόδωρος, ἀσυνεῖθιστος εἰς τὸν σάλον τοῦτον, ἐφοβήθη κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς πηδαλιούχος καθησούχασεν αὐτόν. Διὰ νὰ ἐξαγάγῃ δὲ αὐτὸν ἐντελῶς ἀπὸ τὴν περὶ κινδύνου δυσάρεστον σκέψιν, ἐσκέφθη νὰ ἀνοίξῃ θέμα ὀμιλίας καὶ τὸν ἤρώτησε:

— Θεόδωρε, πῶς ἐπῆγγεν ἡ ἐργασία χθὲς βράδυ;

— Ἀρκετὰ καλὰ! Ὁ σύντροφός μου εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοὶ ἀναθέσῃ τὸ ἐλαφρότερον μέρος καὶ, ὡς ἐκ τούτου, δὲν ἐκοπίασα πολὺ. Ἄλλ' εἰπέτε μοι, Καπετάν-Παῦλε, πόθεν ἐφορτώθησαν ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμπορεύματα τῆς ἀπαθήκης;

— Σχεδὸν ὅλα ἀπὸ τὴν Ἀγ. Γαλήνην, διότι τὰ περισσότερα εἶνε προϊόντα τοῦ Ἀμαρίου καὶ τῆς ἐπαρχίας μου.

— Καὶ διὰ ποῖον μέρος διευθύνονται;

— Ἐκτὸς τῶν ἀνθράκων καὶ τῶν σιτηρῶν τὰ ὅποια θὰ ἀφίσωμεν εἰς τὰ Χανιά, τὰ λοιπὰ διευθύνονται διὰ τὴν Τεργέστην.

— Εἰς τί χρησιμοποιοῦνται ἐκεῖ;

— Τὰ μὲν ἔλαια διὰ τὴν βαφήν τῶν ὑφασμάτων, διὰ τὰς μηχανὰς καὶ διὰ τὴν σαπωνοποιίαν, τὰ δὲ δέρματα διὰ τὴν ὑποδηματοποιίαν, ἀφ' οὗ ἐννοεῖται κατεργασθῶσι προηγουμένως.

Μετὰ ταῦτα, ἐν ᾧ τὸ πλοῖον ἔτρεχε τὸν ὑδάτινον δρόμον του, ὁ πηδαλιούχος ὠμίλησε καὶ περὶ τῶν λοιπῶν φυσικῶν καὶ τεχνητῶν προϊόντων τῆς Ἐπαρχίας του, δεικνύων ἐκάστοτε τὰ διάφορα αὐτῆς διαμερίσματα, τὰ ὅποια κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπέφραττον ὕψηλαι καὶ ἀπότομοι ἄκται. Τὰ διαμερίσματα ταῦτα ἐξ Α πρὸς Δ εἶναι ἡ κοιλάς τῶν Μελάμπων, ἡ κοιλάς τοῦ Κουμιανοῦ ποταμοῦ, τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Μεγάλου Ποταμοῦ, ἡ Κοιλὰς τῶν Λευκογείων καὶ ἡ Κοιλὰς τῆς Μύρθου.

Ὁ Θεόδωρος καθήμενος ἐπὶ τοῦ σωροῦ τῶν σχοινίων καὶ ἔχων ἐνηγκαλισμένον διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς τὸν πρυμνήσιον ἰστόν, παρηκολούθει μετὰ πολλῆς προσοχῆς τὸ τοπογραφικὸν μάθημα τοῦ πηδαλιούχου.

Περὶ τὴν Μεσημβρίαν διήρχοντο ἔμπροσθεν τοῦ γραφικοῦ κόλπου τοῦ Πλακιά, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ἐπὶ θέσεως γραφικωτάτης εἶναι ἐκτισμένον τὸ εὐάνδρον χωρίον Σελλιά.

Ἄπό τινος ὁ ἄνεμος εἶχεν ὀλιγοστεύσει κατὰ πολὺ καὶ τὸ πλοῖον μόλις διήνυε δύο μίλια τὴν ὥραν.

§ 48. Ἄντ. Μελιδόνης.

Μετὰ τὸ γεῦμα ὁ πηδαλιούχος ἐπανήλθεν εἰς τὸ καθήκον του, ὁ Θεόδωρος δὲ μετέβη εἰς τὴν κοιτωνίσκον, ἔλαβε τὴν Ἱστορίαν τῆς Κρήτης καὶ ἐπιστρέψας ἐκάθισε καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ σωροῦ τῶν σχολίων.

— Ἀνάγνωσε μεγαλοφώνως ἐν κεφάλαιον! Εἶπεν ὁ πηδαλιούχος.

Ὁ Θεόδωρος ἤρχισε νὰ ἀναγινώσκῃ τὰ ἐξῆς περίπτου:

Ἐἰς ἐκ τῶν ἡρώων τῆς πρώτης γραμμῆς, τοὺς ὁποίους μεθ' ὑπερηφάνιας ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Κορητικὴ Πατρις, εἶναι καὶ ὁ Ἄντ. Μελιδόνης.

Οὗτος ἐγεννήθη εἰς τὸ ὀμόνυμον αὐτῷ χωρίον τοῦ Μυλοποτάμου κατὰ τὸ ἔτος 1790 περίπου. Ἦτο παιδίον ἀκόμη, ὅτε ἠσθάνθη νὰ κοχλάξῃ εἰς τὰ στήθη του τὸ κατὰ τῶν τυράννων μῖσος. Μὴ δυνάμενος ὅμως εἰς ταύτην ἡλικίαν νὰ ἐδιδασθῇ, ἐγκατέλειπε τὸ χωρίον του καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀσιατικὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ διαμείνας ἔτη πολλὰ ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς ἐπιναστίας, ὃ τὸ τῶν Φιλικῶν. Τελευταῖον δὲ καταρτίσας μικρὸν σῶμα ἐκ τῶν φιλοπαιριδίων νέων κατήλθε μετ' αὐτῶν εἰς Κρήτην, ἅμα τῇ ἐνάοξαι τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος.

Στρατηγικότης, εὐρυτά καὶ τόλμη διέκρινον τὸν Μελιδόνην. Αἱ μεγάλαι αὐταὶ ἀρεταὶ του κατεδείχθησαν πολλαχοῦ καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν μάχην, ἣτις ἔλαβε χώραν τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 1822 παρὰ τὴν ἔξωθεν τῆς Ρεθύμνης θέσιν « Ἀκόνια ». Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Μελιδόνης μετὰ 400 μόνον ἀσυντάκτων ἐπιναστατῶν κατόρθωσε νὰ νικήσῃ κατὰ κράτος 2 χιλ. Τουρκικοῦ στρατοῦ.

Διὰ τὸ κατόρθωμά του τοῦτο ἡ Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις ἀπένευμεν εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν τοῦ πεντακοσίουρχου, ὅστις ἐλογίζετο τότε ὡς τὸ ἀνώτατον στρατιωτικὸν ἀξίωμα.

Ἄλλ' ὁ Μελιδόνης ἀνεδείχθη ἀπαράμιλλος τολμητίας πρὸ πάντων ἐν τῇ ὑπερασπίσει τοῦ Ἀμαριωτικοῦ λεκανοπεδίου.

Τὸ λ. τοῦτο, περιλαβόμενον, ὡς γνωστόν, ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων ἀποτελεῖ ἐν παμμέγιστον φυσικὸν φρούριον, ἐφόσον δὲ κατεῖχον τοῦτο οἱ Ἕλληνας σπουδαίως ἔβλαπτον τὰς ἐνεργείας τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ Τούρκοι, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν μάχην τῶν Ἀκονίων εἰσβαλόντες εἰς αὐτὸ ἐκ Μεσαρῶς με 6 τάγματα στρατοῦ, κατέλαβον τὴν κοιλάδα τοῦ Βαθειακοῦ. Ἐξασφαλίσαντες δὲ τὰς ζωτροφίας καὶ τὰ πολεμφοδία τῶν ἐν τῷ Τουρκικῷ χωρίῳ Βαθειακῷ, προὐχώρησαν καὶ κατέλαβον ὅλα τὰ κατὰ μῆκος τῶν προπόδων τῆς Ἰδης Ἑλληνικὰ χωρία.

Οἱ Ἕλληνες, δισχίλιοι περίπου, ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς Μελιδόνην, Πω-
λογιώργην, Βουρδουμπάν καὶ ἄλλους, μὴ δυνηθέντες ν' ἀντιμετωπίσωσι
αὐτοὺς ἀμέσως, ἔλαβον στάσιν ἀμυντικὴν, ὀχυρωθέντες εἰς τὰ χωρία
τῆς ἀπέναντι πλευρᾶς.

Τὴν 10ην Φεβρουαρίου ἰδίου ἔτους οἱ Τούρκοι λίαν πρωὶ διαβάντες
τὸν Λυγιώτην, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλά, μετὰ πεισματώδη
μάχην, διατοξέσασαν δολόκληρον τὴν ἡμέραν, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχω-
ρήσωσι μετὰ πλείστων ζημιῶν καὶ νὰ ὀχυρωθῶσι καὶ πάλιν εἰς τὰ χωρία
Φουρφουράν καὶ Βαθειακόν.

Ἡ νίκη αὕτη ἐνεθάρρυνε τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ δὲν μετεκίνησε καὶ τοὺς
Τούρκους ἐκ τοῦ λεκανοπεδίου. Διὰ τοῦτο τὴν νύκτα τῆς 14 πρὸς τὴν 15
ἰδίου μηνὸς παραλαβὼν ὁ Μελιδόνης 80 γενναίους ἐπετέθη αἰφνιδίως
κατὰ τῶν ἐν Βαθειακῷ Τούρκων, ἐφόνευσεν ἅπαντας, ἔλαβε τὰ ἐφόδια
αὐτῶν καὶ ἐπανήλθε τροπαιοῦχος εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον. Μετὰ
τὴν πανωλεθρίαν ταύτην οἱ λοιποὶ Τούρκοι φοβηθέντες ἐγκατέλειψαν τὸ
Ἀμάριον.

Ἀλλὰ τὸ κατώρθωμα τοῦτο τοῦ ἥρωος Μελιδόνη, τὸ ὁποῖον ἐνέ-
πλησε χαρᾶς καὶ ἐλπίδων δολόκληρον τὴν Κρητικὴν Πατρίδα, ἐπέπρωτο
φεῦ! μετὰ τινὰς ἡμέρας νὰ γίνῃ καὶ ἡ ἀφορμὴ τοῦ θανάτου του.

Ἐνεργήσας ὁ Μελιδόνης τὴν κατὰ τοῦ Βαθειακοῦ ἔφοδον ἀνευ τῆς ἀ-
δείας καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν, δὲν ἠθέλησε κατόπιν νὰ δώσῃ λόγον εἰς
αὐτούς. Προκληθείσης ἔνεκα τούτου ἔριδος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐκειῶν ἐφο-
νεύθη ὑπὸ τοῦ Ρούσου Βουρδουμπᾶ!.

— Δυστυχῶς κατὰ τοὺς διαφόρους ἀγῶνας ἔλαβον χώραν πολλὰι
τοιαῦται ἔριδες, αἱ ὁποῖαι ἀπέστειλαν εἰς τὸν ἄδην ἄνδρας πολὺ
χρησίμους εἰς τὴν Πατρίδα! Εἶπεν ὁ πηδαλιούχος μετὰ λύπης.

§ 49. Ἡ θύελλα. Ὁ κίνδυνος. Τὸ βαρόμετρον.

Ἐν τῇ μεταξὺ τὸ πλοῖον, ἐξακολουθησάν ἐπὶ τινὰ λεπτὰ ἀκόμη
τὴν βραδεῖαν πορείαν του, ἐσταμάτησεν αἰφνῆς ἐντελῶς.

Ὁ πηδαλιούχος ἥστις ἀπὸ τινος εἶχε γίνῃ σκυθρωπός, ἀφῆκε
τότε τὸν τροχὸν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ πλοιάρχου.

Ὁ Θεόδωρος μείνας μόνος ἠγγέρθη ἀπὸ τῆς θέσεώς του καὶ ἤρ-
χισε νὰ παρατηρῇ ὅτε μὲν τὰς τραχεῖας πλὴν γραφικᾶς ἀκτᾶς,
ὅτε δὲ τὸν ἀπέραντον Λιβυκὸν πόντον, τὸν ὁποῖον ἡ ἀπότομος νη-
νεμία εἶχε καταστήσει λείον, ὡς κάτοπρον, καὶ εἶχε χρωματίσει μὲ
ἐν ὑπόλευκον χρῶμα.

Παρήλθεν οὕτω μία ὥρα περίπου. Μετὰ ταῦτα πυκναὶ τολύπαι

μελανῶν νεφῶν ἤρχισαν νὰ συσσωρεύωνται ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος καὶ ἡ τέως γαληνιώσα θάλασσα ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ καὶ αὕτη τὸ ζοφρόν τῆς κακοκαιρίας χρῶμα. Ταυτοχρόνως σφοδρὰ διακεκομμένα φυσήματα, ὡς φοβεροὶ μυκηθμοὶ, καὶ βρονταὶ ἐκκωφαντικαὶ ἐτάραξαν τὴν ἐπικρατοῦσαν σιγήν. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ὁ χειμῶν κατήρχετο πάνοπλος ἐκ τῆς Διθύης.

Αἶφνης τρομέρὸν φύσημα καὶ γιγάντιον κύμα ὤθησαν τὸ ἱστιοφόρον πρὸς τὴν ἀκτὴν. Μικρὸν ἀκόμη καὶ θὰ τὸ ἔθραυον ἐπὶ τῶν βράχων, ὡς φλοιδὸν καρβύου.

—Τὸ κύμα αὐτὸ θὰ μᾶς καταπίῃ! Ἐκραύγασεν ὁ Θεόδωρος ἐν τρομῇ.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ πηδαλιούχος ἔστρεψε τὸ πλοῖον πρὸς νότον, ἐναντίον τοῦ καιροῦ οἱ δὲ ναῦται συνέστελλον τὰ ἱστία. Ἦδη τὸ σκάφος ἔτρεμεν σύσσωμον καὶ οἱ ἱστοὶ ἔτριζον ἰσχυρῶς.

Δὲν εἶχον παρέλθει δύο λεπτά, ἀφ' ἧς τὸ πρῶτον κύμα ἐξέσπασεν ἀφρίζον ἐπὶ τῶν βράχων τῆς ἀκτῆς καὶ δεύτερον, πολὺ ἀγριώτερον ἐπήρχετο κατὰ τοῦ πλοίου.

—Τώρα πλέον τετέλεσται! Ἐψιθύρισε ὁ Θεόδωρος καὶ ἤρχισε νὰ κάμνῃ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Τὸ βουνοειδὲς κύμα διεπέρασε βρυχώμενον ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὸ πλοῖον, ἀποκόπτον κατὰ τὴν διάβασίν του τὸν πρῶτον ἱστόν. Ἐν τοσοῦτῳ ὁ Θεόδωρος καθηλωμένος εἰς τὴν θέσιν του, ἔμενεν ἄφωνος, ἐφαίνετο δὲ ὡς νὰ ἀνέμενε τὸ τελευταῖον ἐξολοθρευτικὸν κύμα. Ὁ καλὸς πηδαλιούχος ἐννοήσας τὰς σκέψεις του εἶπε πρὸς αὐτὸν.

—Θεόδωρε, ὑπάρχει ἀκόμη ἐλπίς!

—Ποία; Ἠρώτησεν ἐκεῖνος.

—Ἡ ἐλπίς ὅτι ἡ θύελλα θὰ παρέλθῃ ταχέως. Αὐτὸ ἄλλως τε συμβαίνει κατὰ τὰς τρικυμίας ἐν καιρῷ θέρους.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ πλοίαρχος ἦλθε πλησίον αὐτῶν.

—Δὲν θὰ ἐπαθαίνομεν ἔλα αὐτὰ, εἶπεν, ἐὰν ἠθέλομεν ὑπακούσει εἰς τὸ βαρόμετρόν μας! Σὺ δὲ μικρέ, εἶπε κατόπιν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Θεόδωρον μὲ ὕφος ψυχρὸν, ἐὰν φοβῆσαι, νὰ ὑπάγῃς νὰ κοιμηθῆς!

—Ὅχι! ἀπήντησεν οὗτος θαρραλέως, δὲν κοιμοῦμαι! Ἐὰν ὑπάρχη κίνδυνος θὰ μείνω μαζί σας ἢ διὰ νὰ σᾶς βοηθήσω, ἐὰν δυ-

νηθῶ, ἢ διὰ τὴν ὑπερασπίσω τὸν ἑαυτὸν μου! Καὶ λέγων ταῦτα ἀνεκάθισεν ἐπὶ τοῦ σωροῦ τῶν σχοινίων ἀνδροπρεπῶς.

Ἐν τούτοις ἡ πρόβλεψις τοῦ πηδαλιούχου ἐπηλήθευσεν.

Ἡ μεγάλη ὄρμη τῆς θυέλλης ἔπαυσεν ἀποτόμως καὶ μετὰ μίαν ὥραν ὁ οὐρανὸς εἶχεν εὐδιάσει, ὡς καὶ πρότερον.

Ὁ πλοίαρχος ἔδωκε τότε διαταγὴν, ὅπως ἀναπετάσωσιν τὸ μικρὸν ἰστίον καὶ ἐπανεέλθωσι πρὸς τὴν ἀκτὴν, ἀπὸ τῆς ὁποίας εἶχον ἀπομακρυνθῆ περιτὰ ἕξ ναυτικὰ μίλια.

Εὐτυχῶς εἰς τὴν ἀποθήμην δὲν εἶχον εἰσέλθει τὰ ὕδατα.

§ 50. Ὁ πηδαλιούχος περιγράφει τὴν Γαῦδον καὶ τὰ Σφακία.

Ἡ τάξις δὲν ἐβράδυνε τὴν ἀποκατασταθῆ ἔν τῃ πλοίῳ.

Ὁ Θεόδωρος, πλήρης χαρᾶς διὰ τὴν ἀπροσδέκτητον σωτηρίαν, ἐκάθισε τότε καὶ πάλιν πλησίον τοῦ γηραιοῦ πηδαλιούχου.

— Ποία εἶναι, Καπετάν-Παῦλε, ἡ νησίς ἐκεῖνη, ἡ ὁποία φαίνεται ἐκεῖ ὀπισθὲν μας; Ἡρώτησεν αὐτὸν μετ' ὀλίγον.

— Εἶναι ἡ Γαῦδος, νήσος μικρὰ καὶ ἄγονος, ἀλλὰ κατωκημένη.

— Ἀπὸ μερικοῦς ἡσως ποιμένας, ἔ;

— Ὅχι ἀπὸ τόσοσιν ὀλίγους. Ἔχει ἕξ μικρὰ χωρία, κατοικούμενα ὑπὸ 150 περίπου οικογενειῶν. Τὸ βόρειον μέρος αὐτῆς εἶναι ὅπως δὴποτε πεδινὸν καὶ καλλιεργήσιμον, τὸ νότιον ὅμως εἶναι τραχὺ, πετρώδες καὶ διασχίζεται ὑπὸ πολλῶν χαραδρῶν.

— Ταξειδεύετε συχνὰ ἕως ἐκεῖ;

— Σπανίως, ἀλλ' εἰς τὸ ταξειδίον τοῦτο θὰ παράσωμεν, ἀφ' οὗ ἐπιδιορθώσωμεν τὸν ἰστόν, διότι θὰ πάρωμεν ζῆλα.

— Γνωρίζετε, Καπετάν-Παῦλε, τὰ μοῖ περιγράφητε καὶ τὰ Σφακία, τὰ ὁποία ἐγὼ διὰ πρώτην φοράν ἐπισκέπτομαι;

— Μάλιστα! Τὰ Σφακία, σοὶ λέγω ἐν πρώτοις, ὅτι εἶναι ἡ πλέον ὄρεινὴ ἐπαρχία τῆς Κρήτης. Τὰ Λευκὰ Ὄρη καταλαμβάνουσι τὴν καρδίαν καὶ ἔλην τὴν ἑκτασίαν τῆς. Ἐκτὸς πέντε μικρῶν ὄροπεδίων τοῦ Καλλικράτους, τοῦ Ἀσκήφου, τῆς Ἀνωπόλεως, τῆς Ἀράδαινας καὶ τοῦ Ὀμαλοῦ, τὰ ὁποία ὀπισθὴν δύνανται τὰ καλλιεργηθῶσιν, ἔλη ἢ ἄλλη χώρα εἶναι εἰς βράχος ἀποτομώτατος, τρα-

χύτατος, με κορυφὰς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὑπερυψήλους καὶ με βαθυτάτας χαράδρας καὶ φάραγγας.

Τὸ ὄροπέδιον τοῦ Καλλικράτους ἔχει ὕψος περί τὰ 700 μέτρα καὶ περιλαμβάνει 4 μικρὰς συνοικίας, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι διαχειμιάζουσι εἰς τὰ κατὰ μῆκος τῆς παραλίας χωρία.

ΒΔ. τούτου καὶ μεταξύ ὑψηλοτάτων κορυφῶν, σχηματίζεται τὸ δεύτερον ὄροπέδιον, τὸ τοῦ Ἀσκύφου, εἰς ὕψος 670 μέτρων. Τοῦτο ἔχει ἔκτασιν 6—7 π. χιλιομέτρων καὶ περιλαμβάνει 7 συνοικίας, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι διαχειμιάζουσιν ἐπίσης εἰς τὰ χαμηλὰ χωρία ἕνεκα τῶν χιόνων.

Τὸ ὄροπέδιον τοῦ Ἀσκύφου συνδέεται πρὸς Ν. διὰ μιᾶς ὀμαλῆς στενωποῦ μετὰ τὴν ὄρεινὴν λεκάνην τῆς Νήμπρου, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι εἶναι σχεδὸν πάντες κτηνοτρόφοι.

ΝΔ. τῆς λεκάνης ταύτης ἐκτείνεται ἡ ἀπότομος ἀκτὴ τῆς Χώρας τῶν Σφακιῶν, εἰς τὸν ὄρμον τῆς ὁποίας θὰ ἀγκυροβολήσωμεν μετ' ὀλίγον.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ πλοίαρχος ἐκάλεισε τὸν πηδαλιούχον πλησίον του. Οὗτος ἀφίσας τὸ πηδάλιον εἰς τὰς χεῖρας ἐνὸς αὐτοῦ, εἰσήλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ πλοίαρχου.

§ 51. *Ἡ αὐτοδικία, ἣτις ἄλλοτε ἐθεωρεῖτο ἠρωϊσμός, σήμερον εἶναι βαρβαρότης.*

Ἐν τσοσούτῃ ὁ ἥλιος ἤρχισε νὰ κλίνη πρὸς τὴν δύσιν του βάφων με χρυσὰ χρώματα τὰς κορυφὰς τῶν Λευκῶν Ὀρέων.

Ὁ πηδαλιούχος μετὰ μικρὰν ἀπουσίαν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν θέσιν του.

— Ἄλλ', εἰπέ μοι, Θεόδωρε, τί ἔρχεσάι νὰ κάμῃς εἰς τὰ Σφακιά; Ἠρώτησεν.

Ὁ ἥρωας μας, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὁποίου ἡ ἐρώτησις αὕτη ἀνεκίνει θλιβεράς ἀναμνήσεις ἐστὲναξεν, εἶτα δὲ διηγήθη τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς. Ὁ πηδαλιούχος, κινήσας θλιβερῶς τὴν κεφαλὴν εἶπε.

— Δὲν εἶναι μόνος ὁ θεῖος σου, ὁ ὁποῖος ἔπεσε θῦμα τοῦ βαρβάρου τούτου ἐθίμου! Δὲν παρέρχεται ἔτος, χωρὶς νὰ ἀκούσῃ κανεὶς ὅτι εἰς τὸ τάδε χωρίον ἐφόνευσαν ἕνα, εἰς τὸ τάδε ἐτραυμάτισαν ἄλ-

λον, εις τὸ τάδε ἐκακοποίησαν ἄλλον. Καὶ κλαίουσι τοιουτοτρόπως γυναῖκες τοὺς ἀνδρας των, ἀδελφαὶ τοὺς ἀδελφούς των, μητέρες τὰ τέκνα των. Καὶ ἐξ ὧν κλαίει περισσότερον ἢ δύσμοιρος Πατὴρ, τὰ ἀδίκως χανόμενα τέκνα τῆς!

Διατί δὲ νομίζεις ὅλαι αὐταὶ αἱ χειροδικίαι καὶ ἀντεκδικήσεις δίκαιαι ἢ ἀδικοὶ; Διότι δὲν ὑπάρχουσι δικαστήρια, εἰς τὰ ὅποια νὰ καταφύγωσιν οἱ προσβληθέντες ἢ ἀδικηθέντες;

Ὅχι! Κάθε ἄλλο. Καὶ δικαστήρια ὑπάρχουσι καὶ τὸ δίκαιόν του ἕκαστος ἐκεῖ θὰ τὸ λάβῃ, ὅταν τὸ ζητήσῃ. Ἄλλ' οἱ ἀκόλουθοι τοῦ βαρβάρου ἔθιμου θεωροῦσι ἀτιμωτικὸν καὶ μικροπρεπὲς τὸ νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰ δικαστήρια. Ἐχουσι τὴν στρεβλὴν ἰδέαν ὅτι εἰς τὰ δικαστήρια καταφεύγουσι μόνον οἱ δεῖλοὶ. Καὶ ἐπομένως ὅτι τὸ παλλικάρει πρέπει νὰ πάρῃ τὸ δίκαιόν του μὲ τὸ χέρι του. Αὐτὴν τὴν στρεβλὴν καὶ ὀλεθρίαν ἰδέαν ἔχουσιν!

Ἡ αὐτὴ στρεβλὴ καὶ ὀλεθρία ἰδέα ἐκίνησε καὶ τὴν σκανδάλην τοῦ ὄπλου, τὸ ὅποῖον ἔχουσε τὸ ἄθῳον αἷμα τοῦ θεοῦ σου! Ἡ αὐτὴ αἱματωμένη ἰδέα, ἐὰν δὲν ἐκρίζωθῇ τὸ ταχύτερον, θέλει καταστρέφει ὀλόκληρα τὰ Σφακιά μίαν ἡμέραν.

Καὶ μετὰ μικρὰν σιωπὴν ἐξηκολούθησε.

Πόσῃν λάμπειν θὰ ἐσκόρπιζεν ἡ Ἐπαρχία αὕτη εἰς ὅλον τὸν κόσμον μὲ τὰ ὑπερήφανα καὶ δοξασιμένα ὄρη τῆς καὶ μὲ τὰ ἡρωϊκὰ τέκνα τῆς, ἐὰν ἔλειπεν αὐτὸ τὸ βάρβαρον ἔθιμον! Διότι εἶναι ἡ μόνη ἐπαρχία τῆς Κρήτης, ἡ ὅποια ἐγέννησε τοὺς περισσοτέρους ἥρωας καὶ ἐξέθρεψε τὰς γενναιοτέρας καρδίας.

Ἄγαπῶ, ναι ἀγαπῶ πολὺ, τὰ τιμημένα Σφακιά. Αἱ χιονοσκεπεῖς κορυφαίων μὲ συγκινούσι. Σέβομαι τοὺς σιωπηλοὺς ἐκείνους βράχους, οἱ ὅποιοι γνωρίζουσι καλύτερον ἀπὸ ὅλους μας τοὺς Σφακιανοὺς ἥρωας.

Ἄλλὰ καὶ μισῶ, ὦ ναι μισῶ πολὺ, τοὺς χειροδικούντας ἐκείνους ἐκδικητὰς, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ βάρβαρον ἔθιμόν των προσπαθοῦσι νὰ ἀποδιώξωσι τὴν δόξαν ἢ ὅποια, μαζὺ μὲ τὰς χιόνας ἐκεῖ ἐπάνω στεφανώναι τὰ ὑπερήφανα βουνὰ τῶν Σφακιῶν.

— Πῶς ἐπεκράτησε, Καπετὰν-Παῦλε, τὸ ἔθιμον αὐτό;

— Ἐπὶ τῆς μαύρης ἐποχῆς τῆς τυραννίας, παιδί μου, οἱ Ἕλληνας εἰς τὰς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν τυράννων διαφορὰς ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ λαμβάνωσι τὸ δίκαιόν των μὲ τὸ χέρι των. Διότι καταφεύ-

γοντες εις τὰ Ὄθωμανικὰ Δικαστήρια δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὸ λάβωσιν. Ἐθεωρεῖτο δὲ καὶ ἦτο πράγματι ἡρωϊσμός, τὸ νὰ λάβῃς τὸ δίκαιόν σου μόνος σου, φονεύων ἢ κακῶν ἐκείνων, ὁ ὁποῖος σὲ προσέβαλε.

Τώρα ὅμως τὰ πράγματα ἤλλαξαν διτῶς. Καὶ οἱ ἐχθροί, κατὰ τῶν ὁποίων ἐπετρέπετο καὶ ἐπεβάλλετο ἡ χειροδικία, ἐξέλιπον καὶ τὰ δικαστήρια δὲν εἶναι πλέον Ὄθωμανικά, ἀλλ' Ἑλληνικά. Ὡστε ὁ τότε ἡρωϊσμός οὐδὲν ἄλλο εἶναι σήμερον ἢ βαρβαρότης.

§ 52 Ἡ Ἀνώπολις. Ἡ ἀνάγκη τῶν τεχνῶν.

Ἦτο ἡ ἡν καὶ ἡμίσεια μ.μ. ὥρα, ὅτε ἠγκυροβόλησαν ἐν τῇ ὄρμῃ τῆς μικρᾶς κωμοπόλεως τῆς Χώρας τῶν Σφακιῶν.

Ὁ Θεόδωρος κατὰ τὴν συμφωνίαν ἐδοξήθησεν εἰς τὴν ἐντεῦθεν φόρτωσιν δερμάτων καὶ φλοιοῦ πεύκης. Μετὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἀποχαιρετίσας τὸν πλοίαρχον καὶ τὸν ἀγαθὸν πηδαλιούχον ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἀποβάθραν.

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην διενυκτέρευσε ἐν τινι πανδοχείῳ τὴν ἐπομένην δὲ ἴλιαν πρωΐ, ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τῶν διαβατῶν, ἠκολούθησε τὴν σχολιὰν ἀτραπὸν, ἧτις ὑπερθεν ἀποτόμων καὶ δυσβάτων βράχων ἄγει εἰς τὸ ὄροπέδιον τῆς Ἀνωπόλεως.

Ἡ Ἀνώπολις ἀποτελεῖται ἐκ διακεκριμένων συνοικιῶν ἐκτισμένων γύρω τοῦ κυκλοτεροῦς ὄροπέδιου.

Ὁ Θεόδωρος ἐλθὼν εἰς τὴν συνοικίαν τῆς θείας τοῦ ἐπληροφορήθη παρὰ τινος τῶν γειτόνων, ὅτι τὴν προτεραίαν συγγενῆς τις ἐκ Καντάνου ἦλθε καὶ παρέλαβε τὴν χίραν. Ὁ αὐτὸς γείτων ἐφιλοξένησε τὸν Θεόδωρον ἐν τῇ οἴκῳ του συστήσας εἰς αὐτὸν νὰ περιμείνη μίαν ἢ δύο ἡμέρας, ὅπως εὔρεθῇ κανεὶς καὶ συνοδοιπορήσῃσι μέχρι τῆς Καντάνου.

Ὁ φιλόξενος οὗτος Ἀνωπολίτης εἶχε δύο υἱούς. Ὁ μεγαλύτερος ἦτο ποιμὴν καὶ ἔδωσκε τὰ πρόβατα εἰς τὸν Ὀμαλόν, ὁ δὲ μικρότερος ὁμήλικος τῷ Θεοδώρῳ μας, διέμενεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ὠνομάζετο Ἰωσήφ.

Μετὰ τὸ γεῦμα ὁ Ἰωσήφ παρέλαβε τὸν Θεόδωρον καὶ ἐξῆλθον εἰς τὰ πέριξ.

— Πότε ἀπετελείωσας τὸ σχολεῖον; Ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Θεόδω-

ρος, καθ' ὃν χρόνον περιειργάζοντο τὰ ἐρείπια τῆς Ἀρχαίας Ἀνωπόλεως.

— Πρὸ δύο ἐτῶν. Εἶπεν ὁ Ἰωσήφ.

— Καί τῶρα τί ἐργασίαν κάμνεις;

— Τίποτε! Σὺ τί κάμνεις;

— Εἶμαι φανοποιός.

— Ἐγὼ ὅμως δυστυχῶς δὲν ἔμαθον καμμίαν τέχνην. Εἶπεν ὁ Ἰωσήφ μετὰ λύπης.

— Θὰ καλλιεργήῃς ὅμως τὰ κτήματά σας!

— Δὲν ἔχομεν κτήματα, ἔχομεν μόνον πρόβατα καὶ αὐτὰ τὰ βόσκει ὁ ἀδελφός μου.

Τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις προσέφεραν ὁ Ἰωσήφ σιγαλῇ τῇ φωνῇ, ὡς εἰ δὲν ἠθελε νὰ ἀκουσθῶσιν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς δὲ ταύτης ἔγεινε κατηφής, συναισθανθεὶς τὸ πόσον ἦτο κατώτερος τοῦ Θεοδώρου, ὅστις γνωρίζων μίαν τέχνην ἠδύνατο νὰ ζήσῃ πανταχοῦ καὶ πάντοτε.

§ 53 Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1770. Ὁ Δασκαλογιάννης.

Ὅτε ἐπέστρεψαν εἰς τὴν οἰκίαν, ὁ Θεόδωρος λύσας τὸ δέμα του ἐξήγγαγε τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης.

— Ἀνάγνωσέ μας, Ἰωσήφ, τὴν ἱστορίαν τοῦ Δασκαλογιάννη. Εἶπεν ὁ πατήρ, ἀφ' οὗ προηγουμένως περιειργάσθη τὸ κομψὸν βιβλίον.

Ὁ Ἰωσήφ ἤρχισε τότε νὰ ἀναγινώσκῃ τὰ ἐξῆς περίπου.

«Εἶχε παρέλθει εἰς αἰὼν καὶ πλέον, ἀφ' οὗ ἡ Κρήτη ἐστέναζεν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς Τουρκικῆς τυραννίας, ὅτε ἡ Ρωσσία, κηρύξασα κατὰ τῇ 1768 τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐκάλεσε τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν.

Οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀπὸ μακροῦ χρόνου διψῶντες ἐλευθερίαν, μετὰ χαρᾶς ἀπεδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν, ἐνθαρρυνόμενοι ἐξ ἄλλου ἐκ τῶν περὶ βοήθειας ὑποσχέσεων τῆς Δυνάμεως ταύτης.

Ὁ Μαυρομιχάλης μετὰ τοῦ Μπενάκη ἀνέλαβον νὰ ἐξεγείρωσι τὴν Πελοπόννησον, ὁ δὲ Δασκαλογιάννης τὴν Κρητικὴν Πατρίδα. Ὁ τελευταῖος οὗτος κατήγετο ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἀρχοντικῆς οἰκογενείας τῶν Βλάχων ἐν Ἀνωπόλει τῶν Σφακιῶν. Ἦτο δὲ ναυτικὸς

καὶ κύριος τεσσάρων πλοίων, διὰ τῶν ὁποίων ταξίδευόν καὶ ἐμπορευόμενος ἀνὰ τὰ παράλια τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Εὐξείνου εἶχεν ἀποκτήσει πλοῦτη πολλὰ.

Ἄλλὰ τὰ πλοῦτη του ταῦτα δὲν ἐδίστασε νὰ τὰ θυσιάσῃ χάριν τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος του ὁ γενναῖος καὶ ἐνθουσιώδης Δασκαλογιάννης νῦν, ὅτε ἐπέστη ἡ κατάλληλος στιγμή. Ἀγοράσας δι' αὐτῶν ὄπλα καὶ πολεμφοδία ὥπλισε τοὺς ἐπαρχιώτας του καὶ τὸ ἔαρ τοῦ 1778 ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ

Οὐχ ἦπτον ἡ ἀναμενομένη ῥωσικὴ βοήθεια δὲν ἦρχετο. Λαβόντες ἐκ τούτου θάρρος οἱ Πασάδες τῶν Χανίων, τῆς Ρεθύμνης καὶ τοῦ Ἡρακλείου συνενοῦσι τὰ στρατεύματά των, ἀποτελούμενα ἐκ 30 χιλ. ἀνδρῶν καὶ εἰσβάλλουσι εἰς τὰ Σφακιὰ ἐκ τριῶν μερῶν.

Οἱ Σφακιανοὶ μάχονται ὡς λέοντες καὶ βῆμα πρὸς βῆμα ὑπερασπίζονται τοὺς τετιμημένους βράχους των, ἀλλὰ τί δύναται νὰ κάμῃ μέχρι τέλους εἰς κατὰ εἰκοσι:

Ἐν τινι μάχῃ φονεύεται ὁ ἀδελφὸς τοῦ Δασκαλογιάννη Νικόλαος, ἐν ἄλλῃ πληγώνεται ἡ σύζυγός του καὶ αἰχμαλωτίζονται δύο του θυγατέρες, ἡ Μαρία καὶ ἡ Ἀνθούσα καὶ ἐν πάσαις πίπτει ἀθρόον τὸ ἄνθος τῶν Σφακιανῶν ἡρώων, οἱ ὁποῖοι ὠρκίσθησαν «Ἐλευθερίαν ἢ θάνατον!»

Τοιουτοτρόπως περιέρχονται μικρὸν κατὰ μικρὸν εἰς χεῖρας τοῦ

ἐχθροῦ ὀλόκληρα τὰ ὀχυρὰ Σφακιά. Μόνον τὴν φάραγγα τῆς Σαμαρειᾶς, περικλείουσαν περὶ τὰς 6 χιλ. γυναιοπαίδων, διασώζουσιν ἀκόμη οἱ φιλοπάτριδες Σφακιανοί, καὶ ταύτην κατόπιν ὑπερανθρώπων θυσιῶν καὶ ἀγώνων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πασᾶς τοῦ Ἡράκλειου δὲν ἔπαυε γράφων ἀπὸ τῶ Φραγκοκράστελλον καὶ καλῶντὸν Δασκαλογιάννην εἰς ὑποταγὴν ὑπισχνόμενος ἀμνηστῆσαι καὶ ἀσφάλειαν ζωῆς.

Ὁ Δασκαλογιάννης οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἀμφέβαλε περὶ τῆς ἀναμενούσης αὐτὸν τύχης, ἀλλ' ἐλπίσας νὰ ἀπελευθερώσῃ τὸν ἀδελφὸν καὶ τὰς θυγατέρας του καὶ νὰ σώσῃ πᾶν ὅ,τι ὑπελείπετο ἀκόμη εἰς τὰ Σφακιά ἔλαβε τὴν ἡρωϊκὴν ἀπόφασιν νὰ παραδοθῆ. Νὰ δώσῃ δηλ. τὴν ζωὴν του, ὡς ἄλλος Κόδρος, χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος! Ἀλλὰ καὶ τι ἄλλο, ἐκτὸς τῆς ζωῆς, ἀπέμενε πλέον εἰς τὸν ὑπέροχον Πατριώτην, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ πλοῦτου του καὶ τὸν ἐξανδραποδισμόν τῆς οἰκογενείας του;

Τὸν ἥρωα ἠκολούθησαν καὶ περὶ τοὺς 70 ἀρχηγοὶ καὶ πρόκριτοὶ τῶν Σφακίων, ἐν οἷς καὶ ὁ Πρωτόπαπας ἵνα δηλώσωσιν ὑποταγὴν καὶ ἐξευμενίσωσι τὸν νικητήν. Ἀλλ' ὁ ἄπιστος πασᾶς παρασπονδῶν, ἐδέσμευσε πάντας καὶ τοὺς ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ἡράκλειον. Καὶ τὸν μὲν Δασκαλογιάννην ἔδωκε διαταγὴν, ἀφ' οὗ τὸν ἐκδάρωσι ζωντανόν, νὰ τὸν θανατώσωσι τοὺς δὲ λοιποὺς νὰ βίψωσιν εἰς ὕγρὰς καὶ σκοτεινὰς φυλακάς.

Τὸ φρικαλέον μαρτύριον ὑπέστη ὁ ὑπέροχος ἀνὴρ τῇ 17ῃ Ἰουνίου τοῦ 1771 ἀγογγύστως καὶ καρτερικῶς, ἀψίσας εἰς ἡμᾶς ἔν ἐτι παράδειγμα αὐτοθυσίας καὶ ἡρωϊσμοῦ χάριν τῆς Πατρίδος.

Ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἡρώων ἡ τύχη δὲν ὑπῆρξε καλυτέρα. Μετὰ τριετὴ ἀπηνῆ φυλάκισιν, καθ' ἣν πολλοὶ ἀπέθανον ἐκ τῶν κακουχιῶν, οἱ ἐπιζῶντες κατάρθρωσαν μὲν νὰ ἀποδράσωσι κολυμβῶντες, ἀλλ' ἐννοηθέντες κατεδιώχθησαν καὶ οἱ πλείστοι μὲν ἐφονεύθησαν, ἐλάχιστοι δὲ διεσώθησαν καὶ μὲ πολλὰ βάσανα ἐφθασαν εἰς τὰ Σφακιά. Ὁ Πρωτόπαπας ἀπέθανε καθ' ὁδὸν ἐντὸς σπηλαίου ἐκ τῶν κακουχιῶν.

Τὸ θλιβερὸν τέλος τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης θρηνοῦσα ἡ δημῶδες μούσα λέγει :

Ποῦναι οἱ ἄντρες τῶν Σφακιῶν οἱ ἄξιοι κι' ἀντρωμένοι
Σοῦλο τὸν Κόσμο ξακουστοὶ περίσσα τιμημένοι ;
"Ἄλλους ἔφασε ὁ πόλεμος κι' ἄλλοι ξενιτευτῆσαν
Κ' ἔρρημα καὶ παντέρρημα καὶ τὰ Σφακιὰ τ' ἀφῆσαν».

Βαθὺς ἀναστεναγμὸς πόνου ἐξηλθεν ἀπὸ τὰ στήθη τοῦ πατρὸς
τοῦ Ἰωσήφ, ὅτε ἐτελείωσεν ἡ ἀνάγνωσις.

— Αὐτὸς εἶναι, Ἰωσήφ, εἶπε, ὁ Δασκαλογιάννης μας, τὴν ἱστο-
ρίαν τοῦ ὁποῖου σοὶ διηγήθη πολλάκις ὁ μακαρῆτης πάππος σου.

— Τὸν ἡγάπων ἀπὸ τότε τὸν Δασκαλογιάννην μας, ἀλλ' εἰς τὸ
ἔξῃς θὰ τὸν ἀγαπῶ περισσότερο! Εἶπεν ὁ Ἰωσήφ.

§ 54. Ἐκ τῆς Ἀνωπόλεως εἰς Ὀμαλόν.

Ἡ φάραγξ τῆς Σαμαρειᾶς.

Τὴν ἐπομένην ὁ πατήρ τοῦ Ἰωσήφ καλέσας τὸν Θεόδωρον εἶπε
πρὸς αὐτόν.

— Θεόδωρε, μετ' ὀλίγον ἀναχωρεῖ κάποιος ἀπ' ἐδῶ διὰ τὸ ὄρο-
πέδιον τοῦ Ὀμαλοῦ. Ἐπειδὴ ὁ συντομώτερος δρόμος ἀπ' ἐδῶ εἰς
τὴν Κάντανον εἶναι ὁ διὰ τοῦ ὄροπέδιου, σοὺ συνιστῶ νὰ ἀκολου-
θήσῃς τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, ἐὰν βιάζῃσαι νὰ συναντήσῃς τὴν θείαν
σου. Ἐγὼ τοῦ τὸ εἶπα καὶ ἐδέχθη νὰ σὲ πάρῃ μαζί του.

Ὁ Θεόδωρος ἠὺχαρίστησε θερμῶς καὶ περὶ τὴν 10ην π.μ. ἀνε-
χώρει μετὰ τινος νεανίου, ὠραίου καὶ εὐσταλοῦς, Νικολάου ὀνο-
μαζομένου, ὅστις εἰς τὸν Ὀμαλὸν εἶχεν ἀδελφὸν ποιμένα καὶ μετέ-
βαινε, ὅπως τὸν ἀντικαταστήσῃ ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας.

Ἡ ἀπὸ Ἀνωπόλεως μέχρι Ὀμαλοῦ ὁδὸς δὲν εἶναι τόσο μακρά,
ὅσον δυσβατοτάτη. Διερχομένη κατὰ πρῶτον τὴν φάραγγα τῆς
Ἀράδαινας, ἣτις διαχωρίζει τὸ ὁμώνυμον ὄροπέδιον, ἀπὸ τὸ τῆς
Ἀνωπόλεως, καθίσταται κατόπιν παράλιος, βαίνουσα κάτωθεν ὑ-
ψηλῶν καὶ ἀποκρήμνων βράχων μέχρι τοῦ στομίου τῆς περιφήμου
φάραγγος τῆς Σαμαρειᾶς. Πρὸ τοῦ στομίου τῆς φάραγγος ταύτης
εἶναι ἐκτισμένον τὸ χωριδιὸν Ἀγ. Ροῦμέλη.

Οἱ δύο συνοδοιπόροι, ἀφ' οὗ ἐγευμάτισαν ἐν Ἀγίᾳ Ρουμέλῃ, ἐ-
ξηκολούθησαν τὸν δρόμον των διὰ μέσου τοῦ βυθοῦ τῆς ἀνωφεροῦς
φάραγγος.

Ἡ φάραγξ τῆς Σαμαρειᾶς ἔχει μῆκος 8 χιλιομέτρων περίπου καὶ πλευρὰ ὕψους 400—500 μέτρων. Τὸ μέσον πλάτος αὐτῆς εἶναι 20—25 μέτρα, εἰς τίνα ὅμως μέρη ἐπὶ τοσοῦτον στενοῦται, ὥστε τὸ πλάτος αὐτῆς εἰς μὲν τὸν πυθμένα δὲν ὑπερβαίνει τὰ 3—4, εἰς δὲ τὸ ὕψος τὰ 10—15 μέτρα. Ὁ πυθμὴν αὐτῆς γέμει πελωρίων βράχων, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατακυλῶν ὁ δι' αὐτῆς βέων ῥυαξ σχηματίζει μικροὺς γραφικοὺς καταρράκτας. Τὰ πλευρὰ τῆς παρασιάζουσιν εἰς πολλὰ μέρη δάση πυκνά, ἐκ πελωρίων πεύκων, δρυῶν, κυπαρίσσων καὶ πρίνων, ἀπὸ τῶν ὁποίων λαμβάνεται φλοιὸς πεύκων καὶ ξυλεία οἰκοδομήσιμος ἢ ναυπηγήσιμος.

Ὁ Θεόδωρος ἔππευε τὸν ἡμίονον τοῦ συνοδοῦ τοῦ προχωρῶν ἀργὰ ἀργὰ καὶ μετὰ προφυλάξεως ἐπὶ τοῦ ἀλλοκότου ἐκεῖνου τόπου, ὅστις συνήγου ἐπὶ τῇ αὐτῇ ὄλας τὰς ἀγρίας καλλονὰς τῆς φύσεως. Ὁ συνοδὸς ἠκολούθει πεζός, ὅτε μὲν συρίζων ὅτε δὲ ἄδων ἄσμα τι, τὸ ὅποιον, ὡς διὰ μυρίων στομάτων, ἐπανελάμβανεν ἢ ἴχῳ τῆς φάραγγος.

Μετὰ πορείαν μιᾶς καὶ ἡμισίας ὥρας διήρχοντο παραπλευρῶς τοῦ μικροῦ συνοικισμοῦ τῆς Σαμαρειᾶς, ὅστις εἶναι ἐκτισμένος ἐν τῷ τῆς φάραγγος παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ῥυακος. Μετὰ ἰσοχρόνιον δὲ πορείαν ἄνωθεν τοῦ συνοικισμοῦ ἐξήρχοντο τῆς φάραγγος.

§ 55. Τὸ ὄροπέδιον τοῦ Ὀμαλοῦ.

Ὑπεράνω τῆς ἐξόδου τῆς φάραγγος ἄρχονται αἱ δασώδεις καὶ ἀποτομώτατοι κλιτύες τοῦ Ὀμαλοῦ. Δυσβατοτάτη ἀτραπὸς ἀναρριχωμένη τὰς κλιτύς ταύτας φέρει διὰ τοῦ ἀχένος τοῦ Ξυλοσκάλου (1) ἐντὸς τοῦ ὄροπέδιου.

Ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ συνοδὸς ἀνήλθον πεζῶν τὴν ἀτραπὸν καὶ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἦσαν ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου τοῦ ἀχένος. Εἰκὼν ἐξαισίας ὠραιότητος ἐξωγραφῆθη τότε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των.

Κάτω, ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν, ὅμοιον πρὸς πελώριον ἀλώνιον, καταπράσινον καὶ ἀνθόσπαρτον, ἐξαπλοῦται τὸ εὐρὸν καὶ ὀμαλὸν

Σημ. (1). Ὀνομάζεται οὕτω ἐκ τῶν ξύλων, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἐμπτήξει ἐκεῖ, ὅπως εὐκολύνωσι τὴν διάβασιν.

δροπέδιον, περιστεφόμενον ὑπὸ ἀνισούφων κορυφῶν, τὰς ὁποίας χρυσάνουσιν αἱ τελευταῖαι ἀκτῖνες τῆς δύσεως.

Εἰς τὰς ἐσωτερικὰς κλιτύς τῶν κορυφῶν τούτων θάλλουσι παχῆαι βοσκαί, μονώροφοι δὲ τινες οἰκίσκοι παρὰ τὸ βόρειον καὶ τὸ νοτιοδυτικὸν χεῖλος τῆς πεδιάδος ἀποτελοῦσι τὰς κατοικίας τῶν ποιμένων καὶ τὰ τυροκομεία τοῦ Ὀμαλοῦ.

Ὁ Θεόδωρος σταματήσας ἐπὶ τινα λεπτὰ ἐπὶ τοῦ ὕψους ἐνεῖνου τῶν 1200 μέτρων παρετίρει ἀπλήστως τὴν μεγαλοπρεπῆ, εἰκόνα, τὴν ὅποیان δὲν θὰ ἐπανέβλεπεν πλέον εἰς ἄλλην τοῦ τὴν ζωὴν. Στρέφων δὲ τὸ βλέμμα ἐναλλάξ ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω ἐόλεπε καὶ ἐθαύμαζεν, ὅτε μὲν τὸ περικαλλὲς ὄροπέδιον, ὅτε δὲ τὰς ὀπισθεν αὐτοῦ ὑπερψάνους κορυφὰς τῶν Λ. Ὀρέων, αἵτινες χιονοσκεπεῖς εἰσέτι ἀπέστελλον ἀνὰ πάσαν στιγμὴν παγερὰς πνοάς, ἀναγκάζουσας τὸν μὴ ὀρεσίβιον νὰ ριγῇ, ὡς ἐν ὥρᾳ χειμῶνος.

Κατόπιν, καταβάντες τὸν αὐχένα, εἰσήλθον ἐντὸς ταινιοειδούς ὄρομίσκου, τὸν ὁποῖόν του καὶ του ἀπέφρασεν ἡ πρασίνῃ χλόῃ. Δεξιὰ τῶν ἡδῆ ἀπλοῦνται ἐκτεταμέναι φυτεῖαι γεωμήλων κρομμύων καὶ σιτηρῶν, ἀριστερὰ δ' αὐτῶν, ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν λόφων, ἀναπαύονται κατὰ διαστήματα ἀγέλαι αἰγῶν καὶ προβάτων.

§ 56. Πῶς κατασκευάζεται τὸ ἀνθόγαλα καὶ ὁ τυρός.

Ἡ καθαριότης.

Μετὰ τριῶν τετάρτων πορείαν ἐπὶ τοῦ ὄροπέδιου εὐρίσκοντά πρό χαμηλοῦ οἰκίσκου.

— Ἐδῶ εἶναι τὸ τυροκομεῖόν μας! Εἶπεν ὁ Νικόλαος καὶ εἰσελθὼν πρῶτος ἤναψε τὸ φῶς.

Μετ' ὀλίγον ἔφθασαν δύο ἄνδρες, ὑψηλοὶ καὶ ῥωμαλέοι, φέροντες καὶ οἱ δύο ὄπλον ὑπὸ τὴν μασχάλην. Ὁ εἰς ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Νικολάου, ὁ δὲ ἄλλος Σελυνιώτης, συνεταιρὸς τῶν εἰς τὸ ποίμνιον.

Ὁ Νικόλαος ἐξήγησεν εἰς αὐτοὺς δι' ὀλίγων τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοδώρου. Κατόπιν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Νικολάου ἔφερεν διπυρρίτην ἄρτον, κρέας βραστὸν καὶ τυρόν. Ὁ Θεόδωρος ἔφαγε μὲ περισσὴν ὄρεξιν, ὁ δὲ τυρὸς τοῦ ἐφάνη ἐξαίσιος.

Μετὰ τὸν δείπνον οἱ δύο ποιμένες ἔφερον ξύλα καὶ ἤρχισαν νὰ

θερμαίνωσι τὸ ἐπὶ τῆς ἐστίας γάλα. Ἄφ' οὗ ἔθρασε καλῶς, τὸ ἐκένωσαν ἐντὸς πηλίνων ἀγγείων πλατυστόμων καὶ ἀβαθῶν, τὰ ὁποῖα προηγουμένως ἐπλυνεν ὁ ἕτερος μὲ πολλὰ νερά.

— Διατὶ ἔθεσαν τὸ γάλα εἰς τὰς λεκάνας αὐτάς; Ἡρώτησεν ὁ Θεόδωρος τὸν Νικόλαον.

— Τὸ γάλα μέσα εἰς αὐτάς θὰ πύξῃ κατὰ τὸ ἐπάνω μέρος καὶ θὰ σχηματίσῃ τὴν τσίπαν. Τὴν τσίπαν δὲ αὐτὴν θὰ τὴν συλλέξωμεν αὖριον τὸ πρωὶ, θὰ τὴν θέσωμεν εἰς τὰ κουρούπια καὶ αὐτὴ θὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἀνόθηγαλα.

— Καὶ τὸ γάλα κατόπιν τί θὰ τὸ κάμητε;

— Μὲ τὸ γάλα κατόπιν κατασκευάζομεν τὸν τυρὸν καὶ τὴν μυζιθραν.

— Πῶς κατασκευάζετε τὸν τυρὸν;

— Ἄφ' οὗ τὸ ζεταίπισωμεν, τὸ ξαναθερμαίνομεν καὶ ἔπειτα τοῦ ῥίπτομεν ἀνάλογον ἀγαστέραν, ἣ ὁποῖα ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ το χωρῆξῃ εἰς δύο μέρη, τὸν ὄρρον καὶ τὴν μαλάκαν. Τὴν μαλάκαν κατόπιν τὴν ἀνασύρομεν καὶ τὴν θέτομεν εἰς τὰ τουπία, αὕτη δὲ εἶναι ποῦ θὰ ἀποτελέσῃ κατόπιν τὸν τυρὸν. Ἐκ τοῦ ὄρρου δέ, προσθέτοντες καὶ ἄλλο γάλα, κατασκευάζομεν τὴν μυζιθραν.

Τυπία, ἀγγεῖα, λέβητες καὶ λοιπὰ χρεῖωδη ὑπήρχον ὅλα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν διαμέρισμα τοῦ τυροκομείου, οἰκοκυρικώτατα τοποθετημένα καὶ λάμποντα ἀπὸ καθαριότητα. Πάντα ταῦτα ἔδειξεν ὁ Νικόλαος εἰς τὸν Θεόδωρον, ἀφ' οὗ ἐτελείωσεν ἡ ἐργασία τῶν δύο ποιμένων καὶ ἀπεσύρθησαν οὗτοι πλησίον τοῦ ποιμνίου των.

Τὴν ἐσπέραν ἐκαίνην ὁ Θεόδωρος ἐκοιμήθη ἐντὸς τοῦ τυροκομείου εἰς ὕψος 1,050 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν.

§ 57. Οἱ εὐγενεῖς μαθηταί. Ἡ Κάντανος.

Τὴν ἐπομένην ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου ὁ Θεόδωρος, ἀφ' οὗ ἔπιεν ὀλίγον γάλα, ἀπεχαιρέτισε τοὺς φιλοξένους ποιμένας καὶ ἀνεχώρησεν. Ὁ Νικόλαος συνώδευσεν αὐτὸν μέχρι τοῦ ἀυχένος τοῦ Ἄγ. Θεοδώρου καὶ τοῦ ἔδειξε τὴν ἀτραπὸν, δι' ἣς θὰ κατήρχετο ἐκ τοῦ ὄροπεδίου.

Ἡ ἀτραπὸς αὕτη φέρει κατ' εὐθείαν ἐντὸς τοῦ λεκανοπεδίου τῆς

Ἄγ. Εἰρήνης, τὸ ὅποιον μετὰ τοῦ πρὸς Δ. μεγάλου λ. τῆς Καντάνου ἀποτελεῖ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Σελίνου.

Ὁ Θεόδωρος καταβάς εἰς τὸ λ. τῆς Ἄγ. Εἰρήνης συνήντησε πρῶτον τὸ χωρίον Ἁγία Εἰρήνη. Τὸ χωρίον τοῦτο κείμενον ἐντὸς κοιλάδιου περιβάλλεται ὑπὸ ἀμπέλων, κήπων, καστανεῶν καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων καὶ χωρίζεται κατὰ τὸ μέσον ὑπὸ τοῦ Ἁγιορηνιώτου ῥύακος.

Ὁμιλος μαθητῶν ἀναμενόντων τὸν σχολικὸν κώδωνα ἔπαιζεν εἰς μίαν πλατείαν ἔξω τοῦ χωρίου. Ὁ Θεόδωρος πλησιάσας ἠρώτησεν αὐτοὺς περὶ τῆς ὁδοῦ. Τὰ παιδιά, παραιτήσαντα ἀμέσως τὸ παιγνίδιόν των, τῇ ἔδειξαν τὸν ἀνηφορικὸν δρόμον, ὅστις φέρει διὰ τῶν χωρίων Ἀπανοχώρι καὶ Πρινὲ εἰς Καμπανόν.

—Ὅταν φθάσῃς εἰς Καμπανόν, εἶπεν ὁ μεγαλύτερος ἐξ αὐτῶν, θὰ ἀκολουθήσῃς κατόπιν τὸ ῥιζωμα.

Ὁ Θεόδωρος, κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῶν παιδίων, ἐξακολουθήσας τὸν δρόμον του, εὗρίσκετο μετὰ τρεῖς ὥρας εἰς τὴν κωμόπολιν τῆς Καντάνου.

Ἡ Κάντανος ἀποτελεῖται ἐκ 10 περίπου χωριστῶν συνοικιῶν ἐκτισμένων ἐπὶ μικρᾷ ἁμαλῆς κοιλάδος, τὴν ὅποιαν διαρρέουσιν δύο παραπόταμοι τοῦ Κακοδικιανοῦ καὶ καλύπτουσι, πυκνοὶ ἐλαιῶνες, θαλεροὶ κήποι καὶ ἀγροὶ γονιμώτατοι. Τὰ ἐλαιόδενδρα τῶν ἐλαιῶνων τῆς εἶναι τὰ μεγαλύτερα καὶ τὰ πλέον καρποφόρα εἰς ὅλην τὴν Κρήτην, δίδοντα ἕκαστον περὶ τὰ 18 μύστατα ἐλαίου.

ΚΩΝΣΤ. ΠΑΡΑΣΙΔΗΣ

§ 58. Ἡ θεία Ζαμπία. Τὸ πληρεξούσιον ἔγγραφον.

Τὴν οἰκίαν τοῦ ἐν Καντάνῳ συγγενοῦς ὁ Θεόδωρος εὔρεν ἀμέσως. Μόλις δὲ ἀντίκρουσε τὴν μελανεμιμονοῦσαν θείαν του καὶ ἀμέσως ἀνεγνώρισεν αὐτήν. Ὁμοίαζε πολὺ πρὸς τὸν πατέρα του, καὶ κατὰ τὸ ἀνάστημα, καὶ κατὰ τὴν φωνήν, καὶ κατὰ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου. Ἀλλὰ καὶ ἐκείνη δὲν ὑστέρησεν εἰς τὸ νὰ ἀναγνώρισῃ πάραυτα τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ της, ὅστις οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ μία μικρογραφία τοῦ πατρὸς του.

Ἐρρίφθησαν κλαίοντες εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων.

— Θεία μου, καλή μου θεία, ἔλεγεν ὁ Θεόδωρος ἀσπαζόμενος τὴν λευκὴν κόμην της, τώρα δὲν θὰ εἶσαι πλέον μόνη καὶ ἔρημος.

Εὐχαριστῶ, παιδί μου, εὐχαριστῶ! ἔλεγεν ἐκείνη καὶ σφίγγουσα αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας της τὸν ἐκάλυπτε διὰ δακρῶν καὶ φιλημάτων.

Ἦτο ἡ 11 π. μ. ὥρα, ὅτε ἔλαβε χώραν ἡ συγκινητικὴ αὕτη συνάντησις. Ὁ κύριος τοῦ οἴκου, ἡ σύζυγός του καὶ τὰ τρία μεγαλύτερα τέκνα του ἦσαν ἔξω εἰς τοὺς ἀγρούς. Εἰς τὸν οἶκον ἀπέμειναν τὰ δύο μικρότερα, τὸ ἐν τετραετῆς νήπιον καὶ τὸ ἄλλο βρέφος. Τῶν δύο τούτων μικρῶν τὴν ἐπίβλεψιν, ὡς καὶ τὴν φροντίδα τῆς μαγειρικῆς, εἶχεν ἀναλάβει ἡ Ζαμπία.

Ἀφοῦ παρήλθον αἱ πρῶται στιγμαὶ τῆς σφοδρᾶς συγκινήσεως, ἡ θεία τοῦ Θεοδώρου διηγήθη εἰς αὐτὸν λεπτομερῶς τὰ τοῦ δυστυχήματος, καθὼς καὶ τὰ τῆς προστασίας, ἣς ἔτυχεν ἐν Καντάνῳ.

— Καλή μου θεία, εἶπε τότε ὁ Θεόδωρος, ἐτοιμάσθητι λοιπὸν νὰ ἀναχωρήσωμεν τὸ ταχύτερον, ὅπως μὴ δίδωμεν περισσότερον βάρος εἰς τὸν καλὸν τοῦτον ἄνθρωπον. Ἄς ὀρίσωμεν δὲ ἀμέσως τὸ δρομολόγιόν μας.

— Πρὶν ὀρίσωμεν τὸ δρομολόγιόν μας, εἶναι ἀνάγκη νὰ κανονίσωμεν μίαν ἄλλην ὑπόθεσιν. Εἰς τὴν Ἀνώπολιν ἔχω μίαν μικρὰν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν, πρὶν φύγω, πρέπει ἢ νὰ πωλήσω, ἢ νὰ ἐνοικιάσω. Ἐσκέφθην λοιπὸν νὰ διορίσω πληρεξούσιόν μου ἓνα ἄνθρωπον εἰς τὴν Ἀνώπολιν τίμιον καὶ ἱκανόν, ὁ ὅποιος νὰ κάμῃ τὸ ἐν ἓκ τῶν δύο. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἀποφεύγομεν καὶ κόπον καὶ ἔξοδα νὰ ἐπιστρέφωμεν πάλιν ἐκεῖ.

Τὸ ἀπόγευμα ἡ Ζαμπία, καλέσασα κατ' οἶκον τὸν συμβολαιογράφον τῆς περιφέρειας, ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν σύνταξιν τοῦ πληρεξουσίου ἐγγράφου. Τὸ ἐγγράφον τοῦτο μαζὺ μὲ μίαν βραχίαιαν σημειώσιν ἔδωκεν ὁ Θεόδωρος εἰς τὸ Ταχυδρομεῖον τὴν ἰδίαν ἡμέραν. Ἡ σημειώσις ἔλεγεν εἰς τὸν πληρεξούσιον νὰ ἐνεργήσῃ, ὅσον τάχιστα, τὴν ὑπόθεσιν.

§ 59. Ὁ πρὸς τὴν μελέτην σεβασμός.

Ὅτε ὁ Θεόδωρος ἐπέστρεψεν ἐκ τοῦ ταχυδρομείου, ὁ φιλόξενος οἰκοδεσπότης μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τριῶν θυγατέρων του εἶχον ἐπανέλθει ἐκ τῶν ἀγρῶν. Ἡ μήτηρ εἶχεν εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς τὸ βρέφος καὶ τὸ ἐθύλαζεν, ἐν ᾧ ἡ Ζαμπία βοηθουμένη ὑπὸ τῆς μεγαλυτέρας κόρης, ἡ ὁποία θὰ ἦτο ἕως 14 ἐτῶν, ἠτοίμαζε τὸ δεῖπνον.

Μετ' ὀλίγον ἐκάθηντο εἰς τὴν τράπεζαν ὅλοι. Τὰ μικρὰ ἔφαγον μὲ πολλὴν κοσμιότητα καὶ τάξιν χωρὶς νὰ ρυπάνωσι τὰ φορέματά των καὶ χωρὶς νὰ συνερρίζωνται τὴν μεγαλητέραν μερίδα.

Μετὰ τὸ δεῖπνον τὸ μικρότερον κοράσιον ἀνέλαβε νὰ κοιμίσῃ εἰς τὸ λίκνον του τὸ βρέφος. Τὰ ἄλλα δὲ τρία μετὰ τῆς μητρός των ἤρχισαν τὰς νυκτερινὰς ἐργασίας των. Ἦτοι ἡ μὲν μήτηρ ἐμβαλώματα ἐσωρούχων, τὰ ὁποία ἡ μεγαλυτέρα κόρη ἐδίπλωνε καὶ ἐφύλασσε, ἡ δευτέρα καλτσοπλέξιμον καὶ ἡ τρίτη, ἡ ὁποία ἦτο μαθήτρια, τὸ σχολικὸν ἔργον τῆς. Ὁ πατὴρ περισσότερον κουρασμένος ἀπὸ ὄλου μετέβη ἀμέσως δι' ὕπνον.

— Δὲν ἐκάματε σήμερον μάθημα; Ἠρώτησεν ὁ Θεόδωρος τὴν μαθήτριαν, καθ' ὃν χρόνον ἀνεγίνωσκεν αὐτὴ χαμηλοφώνως τὸ μάθημά της.

— Ὅχι, διότι ἡ διδασκάλισσά μας ἦτο ἀσθενής. Ἀπήντησε τὸ κοράσιον μὲ σεμνότητα καὶ ἐπανέλαβεν ἀμέσως τὸ ἔργον του.

— Εἰς ποίαν τάξιν πηγαίνεις; Ἠρώτησε πάλιν ὁ Θεόδωρος.

— Εἰς τὴν Τετάρτην! Ἀπήντησεν ἐκείνη, χωρὶς νὰ ἐγείρῃ διόλου τὴν κεφαλὴν.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον πάντες ἐσιώπων, ὅπως μὴ ἐνοχλῶσι τὴν μικράν. Καὶ ὁ Θεόδωρος σεβόμενος τὸ ἔργον τῆς μαθητρίας δὲν ὠμίλησε περισσότερον.

§ 60. Τὰ φαντάσματα.

Ἄφ' οὗ ἡ μαθήτρια ἐτελείωσε τὴν μελέτην τῆς, ἔκλεισε τὸ βιβλίον τῆς καὶ τὸ ἐφύλαξε μὲ προσοχὴν εἰς τὴν σάκκην τῆς. Διακόπτουσα δὲ αὐτὴ πρώτη τὴν σιωπὴν, ἠρώτησε.

— Μητέρα, δὲν μοῦ εἶπες ἄλλοτε ὅτι δὲν ὑπάρχουσι φαντάσματα;

— Ἐ! σοῦ τὸ εἶπα! Ἀπήντησεν ἡ μήτηρ ἑκπληκτος διὰ τὴν ἀπότομον ἐρώτησιν τῆς κόρης τῆς.

Ἄλλὰ ἡ συμμαθήριά μου, ἡ Καλλιρρόη, μᾶς ἔλεγε σήμερον εἰς τὸ περιβόλι ὅτι ὑπάρχουσι φαντάσματα καὶ ὅτι αὐτὴ τὰ εἶδε καὶ τὰ ἤκουσε.

— Ναί, μητέρα, μᾶς τὸ ἔλεγεν! Εἶπον συγχρόνως καὶ αἱ δύο μεγαλύτεραι ἀδελφαί.

— Ἐ! τί σᾶς ἔλεγεν;

— Μᾶς ἔλεγεν, εἶπεν ἡ μαθήτρια, ὅτι χθὲς βράδυ κατὰ τὰς 10 εἶχε καταβῆ εἰς τὸν ποταμὸν, διὰ νὰ φωνάξῃ τὸν πατέρα τῆς. Καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν ποταμὸν, ἤκουσε, λέγει, αἰφνης τραγουδι παράξενον καὶ εἶδε καὶ κάτι τι, ὡς ἄνθρωπον ἀσπροφόρον, νὰ χορεύῃ ἵνα παράξενον χορόν. Μόλις δὲ αὐτὴ ἐφώνασε, τὸ φάντασμα ἔγινεν ἄφαντον.

— Αὐτὸ τὸ φάντασμα εἶδε καὶ ὑποθέτει τώρα ὅτι ἦτο ἡ Νεραίδα τοῦ ποταμοῦ ἢ κανεὶς ἀποθαμμένος! Ἐφοβήθη δὲ πολύ, ὥστε, λέγει, δὲν θὰ ξαναπεράσῃ πλέον ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο.

— Ἐγὼ, μητέρα, τὸ πιστεύω, διότι ἡ Καλλιρρόη δὲν λέγει ποτὲ ψεύματα! Εἶπεν ἡ δευτέρα ἀδελφή.

— Καὶ ἐγὼ συμφωνῶ, εἶπεν ἡ μήτηρ, ὅτι ἡ Καλλιρρόη δὲν λέγει ψεύματα. Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν τώρα, αὐτὸ ποῦ εἶδε, ἦτο πραγματικῶς φάντασμα;

Ὁ ἀσπροφόρος ἐκεῖνος δὲν ἦτο οὔτε ἀποθαμμένος οὔτε Νεραίδα. Ἦτο ἀπλῶς ὁ τρελλός, ὁ ὁποῖος συχνὰ ἐκδύεται καὶ μένει μὲ τὰ νυκτικά του καὶ γυρίζει τοὺς ποταμούς. Τὸν γνωρίζετε καὶ σεῖς τὸν τρελλὸν αὐτόν, διότι ἔρχεται συχνὰ ἐδῶ. Ὅταν δὲ ἤκουσε τὴν φωνὴν τῆς, καθὼς λέγει ἡ Καλλιρρόη, ἔγινεν ἄφαντος. Ἄλλὰ ποῦ ἄρά γε ἔγινεν ἄφαντος, εἰς τὸν οὐρανόν, εἰς τὴν γῆν; Ἄν ἦτο ὀλίγον

γενναία ἢ Καλλιρρόη, θὰ ἐπλησίαζε καὶ θὰ τὸν ἔβλεπεν, ὅτι ἀπὸ τὸν φόβον του, εἶχε κρυβῆ ὀπίσω ἀπὸ τὰ δένδρα.

— Τὰ φαντάσματα τὰ βλέπουνσι μόνον οἱ δειλοὶ! Εἶπεν ἡ Ζαμπία.

— Οἱ δειλοὶ καὶ οἱ ἀνόητοι! Προσέθηκεν ἡ μήτηρ.

§ 61. Ἡ πληρωμὴ τῆς φιλοξενίας. Ἀπὸ Καντάνου εἰς Βουκολιαῖς.

Τὴν ἐπομένην ἀμέσως ὁ Θεόδωρος προσεφέρθη νὰ βοηθήσῃ τὸν φιλόξενον οἰκοδεσπότην εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας του. Ἐσκέφθη ὅτι οὕτω θὰ ἐπλήρωνεν ἐν μέρει τὴν τροφήν, ἣν θὰ ἔτρωγεν ἐν τῇ οἴκῳ τοῦ πτωχοῦ οἰκογενειάρχου μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως, καὶ αἱ ἡμέραι θὰ παρήρχοντο ταχύτερον. Ἐκεῖνος ἐν ἀρχῇ ἀντέστη, ἀλλ' ἡ μεγάλη προθυμία τοῦ Θεοδώρου τὸν ἔκαμε τέλος νὰ συγκατατεθῆ καὶ ἡ ἐργασία ἤρχισε.

Τὴν πρωΐαν ἔφευγον μαζύ, τὸ ἑσπέρας ἐπέστρεφον μαζύ. Κατὰ τὴν μεσημβρίαν ἢ μαθητήρια τοῖς ἔφερε τροφήν ἔξω εἰς τὸν κήπον ἢ εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ὁ τῆς πρώτης ἑσπέρας βίος, ἡσυχος καὶ ἀρμονικός, ἐξηκολούθει.

Τέλος τὴν 10ην ἡμέραν ἡ ἐξ Ἀνωπόλεως ἀναμενομένη ἀπάντησις ἦλθεν. Ἦτο μία ταχυδρομικὴ ἐπιταγὴ τῶν 500 δρ. καὶ μία βραχεῖα ἐπιστολή, ἣτις ἔλεγεν ὅτι ὁ πληρεξούσιος εἶχε πωλήσει τὴν περιουσίαν τῆς Ζαμπίας ἀντὶ 1000 δρ., ὅτι ὁ ἀγοραστὴς κατέβαλε τὸ ἡμισυ, τὸ δὲ ἄλλο ἡμισυ θὰ ἐπλήρωνε μετὰ ἐν ἔτος.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ ἐν Καντάνῳ διαμονὴ τοῦ Θεοδώρου καὶ τῆς θείας του ἦτο περιττή. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἐξημέρωσεν ἡ ἐπομένη—Σάββατον—ἀποχαιρέτισαντες τοὺς ἐν Καντάνῳ φιλιτάτους συγγενεὺς ἀνεχώρησαν.

Τὸ δρομολόγιον τοῦ Θεοδώρου τὴν φορὰν αὐτὴν ἦτο νὰ μεταβῶσιν εἰς Χανία καὶ ἐκεῖθεν διὰ θαλάσσης νὰ διευθυνθῶσι εἰς τὸ Ἡράκλειον. Ἦρχισαν λοιπὸν νὰ ἀναβαίνωσι τὸν αὐχένα τοῦ βουνοῦ, ὑπερχωρίζει τὰς ἐπαρχίας Σέλινον καὶ Κίσσαμον. Ἡ ὁδὸς εἶναι μία στενὴ ἀτραπὸς, ἐκατέρωθεν τῆς ὁποίας φύονται δάση ἐκ πρῶτων ἀζηλάκων, πεύκων κλπ., ἐξ ὧν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριδίου

Σπίνα τεχνουργοῦσι τὰ ὠραία ἄροτρα καὶ τὰ τελλᾶρα τῆς ὑφαντικῆς.

Μετὰ πορείαν μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας εὐρίσκοντο ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου τοῦ αὐχένος εἰς ὕψος 800 μέτρων. Τὸ κυρίως λεκανοπέδιον τῆς Κισσάμου μετὰ τοῦ πρὸς Α. λεκανοπέδιου τοῦ Ταυρωνίτου ἀπλοῦνται ἤδη ὑπὸ τοῦς πόδας αὐτῶν κατάφυτα ἐξ ἐλαιῶνων, ἀμπελώνων καὶ καστανεῶνων.

— Ἄπ' ἐδῶ βλέπει κανεὶς δλόκληρον τὴν Κίσαμον! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος πρὸς τὸν ἐκ Καντάνου ἀγωγέα των.

— Ὅχι δλόκληρον ἀκριβῶς, διότι δὲν φαίνεται ἡ μεγάλη κοιλάς τοῦ Ἰναχωρίου.

— Πρὸς ποῖον μέρος κεῖται ἡ κοιλάς αὕτη;

— Ὁ ἀγωγεὺς δείξας διὰ τῆς ράβδου του τὴν διεύθυνσιν εἶπεν.

— Ἡ κοιλάς τοῦ Ἰναχωρίου κεῖται μεταξὺ τῶν βουνῶν Ἄγιου Δικαίου καὶ Κουτρούλη, ἔχει 14 χωρία καὶ ἐξάγει τὰ ὠραιότερα τῆς πατρίδος μας κάστανα.

Κατελθόντες τὸν αὐχένα τοῦ βουνοῦ ἦσαν περὶ τὴν 10ην π. μ. εἰς τὸ χωρίον Παλαιὰ Ρούματα. Ἐδῶ ἐστάθμευσαν ἐπὶ τινα χρόνον, ὅπως ἀναπαυθῆ ἡ γηραιὰ Ζαμπία, εἶτα δὲ, ἐξακολουθήσαντες τὴν πορείαν των κατὰ μῆκος τοῦ Ταυρωνίτου, εὐρίσκοντο περὶ τὴν μεσημβριαν εἰς Βουκολιαῖς.

Καθ' ἣν στιγμὴν εἰσῆρχοντο εἰς τὸ χωρίον τοῦτο διελύετο ἡ ἐμποροπανήγυρις, ἥτις τελεῖται καὶ ἐδῶ κατὰ Σάββατον.

Προέλαβε ὁμοῦς ὁ συνοδός των καὶ ἠγγόρασε δύο φορτία κριθῆς τῆς νέας ἐσοδείας, τὰ ὅποια ἀφίσας εἰς τὸ πανδοχεῖον παρήγγειλε νὰ φυλάξῃσι μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του.

§ 62. Ἄπὸ Βουκολιῶν εἰς Χανία.

Μετ' ὀλίγον, ἀφίσαντες ταῖς Βουκολιαῖς εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν Κυδωνίαν.

Τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ταυρωνίτου ἐξακολουθεῖ καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ μέχρι τῆς λοφοσειράς, ἡ ὅποια ὑψοῦται εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περίπου ὥρας παραλλήλως τοῦ ποταμοῦ.

Ὑπερβάντες καὶ τὴν λοφοσειρὰν ταύτην οἱ τρεῖς ὁδοιπόροι μας εἰσῆλθον εἰς τὸ περικαλλῆς λεκανοπέδιον τοῦ Ἀλικιανοῦ. Τὸ λ.

τούτο είναι κατάφυτον ὑπὸ ἀμπελώνων, ἐλαιώνων, πορτοκαλλεώνων κλπ. καὶ ὁμοιάζει πρὸς ἓν γλοσερὸν ἄλσος.

— Πέσον εἶναι ὄραϊον τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ἀλικιανοῦ! Ἐπανελάμβανα συχνὰ ὁ Θεόδωρος, ἐφ' ὅσον κατήρχοντο εἰς τὴν ὄραλὴν αὐτοῦ πεδιάδα.

Περὶ τὴν ὄρην μ.μ. εἰσήρχοντο εἰς τὴν κοιμόπολιν τοῦ Ἀλικιανοῦ. Ἡ εὐανδρος καὶ ὄραϊα αὕτη κοιμόπολις ἀποτελεῖται ἐκ χωριστῶν συνοικιῶν, τὰς ὁποίας καθιστῶσι συσκίους κῆποι μαγευτικοί. Πλησίον τῆς ἀγορᾶς ἐντὸς περιβολίου ἔδειξεν ὁ συνοδὸς εἰς τὸν Θεόδωρον τὰ ἐρείπια τοῦ Πύργου τοῦ Καντανολέου.

Ἄφ' οὗ ἀνεπαύθησαν καὶ ἐδῶ ἐπὶ τινὰ χρόνον, χάριν τῆς Ζαμπίας, ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν των καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀμαξιτὴν λεωφόρον Χανίων — Κισσάμου.

— Ἐχομεν ἀκόμη δρόμον τεσσάρων περίπου ὥρων! Εἶπεν ὁ ἀγωγεὺς.

— Τέσσαρες ὄραι ἀκόμη! Ἀνέκραξεν ἡ Ζαμπία μετὰ στενωχωρίας.

— Ὁ δρόμος εἶναι συντομώτερος, ἀλλ' ἡμεῖς προχωροῦμεν πολὺ ἀργά! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος, ὅστις ἐπειδὴ εἶχεν αἰμωδιάσει ἐπὶ τοῦ ζώου, εἶχεν ἀφιππεύσει ἐν τῇ μεταξὺ καὶ ἐβάδιζε πεζός.

Κατὰ μικρὰ διαστήματα ἀμαξίαι, φέρουσαι ἐκδρομείς, συνηντῶντο μὲ τὴν μικρὰν συνοδείαν μας. Ὅτε διήρχοντο ἀπὸ τὰ Περβόλια, τὴν ὄραϊαν ταύτην καὶ σύνδενδρον κοιμόπολιν τῆς πεδιάδος τῶν Χανίων, ὁ ἥλιος εἶχε δῦσει ἐντελῶς.

Ἦδη ἀπείχον περὶ τὰ τρία τέταρτα τοῦ φρουρίου.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΑΛΗΣ

§ 63. Φιλοξενία ἀντὶ φιλοξενίας. Μία καλὴ σύζυγος.

Ἦτο ἡ 8η μ.μ. ὥρα, ὅτε εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Πρωτεύουσαν τῆς Κρήτης. Ὁ ἐκ Καντάνου ἀγωγεὺς τοῦς ὠδήγησεν εἰς τι μικρὸν ξενοδοχεῖον παρὰ τὸ φρούριον, ὅπου κατέλυσαν τὸ ἑσπέρας ἐκεῖνο.

Τὴν ἐπομένην τὸ πρωΐ, παραλαβὼν ὁ Θεόδωρος τὴν θείαν του, κατήλθον εἰς τὸν λιμένα πρὸς ζήτησιν ἀτμισπλοίου. Γραμμὴ ὅμως διὰ τὸ Ἡράκλειον δὲν ὑπῆρχε κατ' ἐξαίρεσιν τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἦρχισαν τότε νὰ περιδιαδάζωσι κατὰ μῆκος τῆς ἀποβάθρας παρατηροῦντες τὰ διάφορα ἱστιοφόρα, ἐμπορικὰ καὶ ἀλιευτικά, τὰ ὅποια ἦσαν ἠγκυροβολημένα ἐντὸς τοῦ τεχνητοῦ λιμένος.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον νεαρός τις κύριος ἐπλησίασε καὶ ἀχαιρέτισε τὴν Ζαμπίαν. Ἦτο εἰς Χανιώτης ἔμπορος, λίαν μεμορφωμένος καὶ ἀρκετὰ πλούσιος, φιλοξενηθεὶς ποτὲ ἐν τῇ οἴκῳ τῆς. Οὐχ ἴττον ἡ Ζαμπία δὲν τὸν ἀνεγνώρισε.

— Εἶμαι ὁ κ. Ἡλίας, εἶπεν ἐκεῖνος, πού ἦλθον πέρυσι τὸν Αὐγουστον εἰς τὴν Ἀνώπολιν. Τί κάμναι ὁ σύζυγός σας;

Ἡ Ζαμπία κλαίουσα διηγῆθη τὸ θλιβερὸν συμβάν ὡς καὶ τὰ τῆς ἀναχωρήσεώς τῆς τῇ συνοδείᾳ τοῦ Θεοδώρου.

— Ἐφ' ὅσον θὰ μένητε, κυρὰ Ζαμπία, ἐδῶ, εἶπε τότε ὁ κ. Ἡλίας συγκεκριμένως, μέννατε τοῦλάχιστον ἐν τῇ οἴκῳ μου. Εἶναι δὲ πιθανὸν καὶ νὰ συνταξιδεύσωμεν, διότι σκοπεύω καὶ ἐγὼ νὰ μεταβῶ κατ' αὐτὰς εἰς Ἡράκλειον δι' ἐμπορικὰς μου υποθέσεις.

Ἡ Ζαμπία ηὐχαρίστησε μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐκεῖνος τοὺς ὠδήγησε τότε εἰς τὸν οἶκόν του, παραγγείλας εἰς ἕνα ἀχθοφόρον νὰ μεταφέρῃ τὰ πράγματά των ἐκ τοῦ ξενοδοχείου. Καθ' ὃν χρόνον εἰσῆρχοντο εἰς τὴν οἶκταν ἡ νεαρὰ σύζυγος τοῦ κ. Ἡλίας ἐκάθητο εἰς τὸ γραφεῖον καὶ ἐδιπλογράφει εἰς τὰ ἐμπορικὰ βιβλία τοῦ συζύγου τῆς.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκην ὑπαλλήλου, διότι ἡ σύζυγός μου μὲ βοηθεῖ! Εἶπεν ὁ κ. Ἡλίας συνιστῶν τὴν σύζυγόν του εἰς τὴν Ζαμπίαν.

Πράγματι ἡ μεμορφωμένη αὕτη γυνή, καίτοι πλουσίως προικοδοτηθεῖσα, οὕτως ἐργαζομένη ἐκέρδιζε διὰ τὸν ἄνδρα τῆς ἔως 1000 δρ. κατ' ἔτος.

§ 64. Ἡ Σοῦδα. Ἡ κωπηλασία καὶ ἡ κολυμβητική.

Τὸ ἀπόγευμα ὁ κ. Ἡλίας, ἐνοικιάσας μίαν ἄμαξαν, ἐξῆλθε μετὰ τῆς συζύγου του, τῆς Ζαμπίας καὶ τοῦ Θεοδώρου εἰς περιπάτον.

— Ποῦ θέλεις, Θεόδωρε, νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὰ Περιβόλια ἢ εἰς τὴν Σοῦδα; Ἠρώτησεν, ὅτε ἐξῆλθον τοῦ φρουρίου.

— Ἐγὼ προτιμῶ εἰς τὴν Σοῦδα, διότι δὲν τὴν εἶδον ἀκόμη, ἀλλ' ἐφ' ὅσον θέλετε καὶ σεῖς!

Ὁ κ. Ἡλίας ἔδωκε τότε διαταγὴν εἰς τὸν ἄμαξηλάτην, ὅπως τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν Σοῦδα. Μετὰ ἄμαξοπορείαν δὲ τριῶν τετάρτων εὐρίσκοντο εἰς τὸ τέρμα τοῦ περιπάτου των. Ἡ Σοῦδα ἢ Τοῦζλα εἶναι ὠραιότατος συνοικισμός, κείμενος εἰς τὸν μυχὸν τοῦ περιφύμιου κόλπου τῆς Σούδας.

Κατελθόντες ἐκ τῆς ἀμάξης ἐκάθισαν εἰς τι παρὰ τὴν θάλασσαν καφενεῖον. Ὁ ἥλιος ἔδυε τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Αἱ ῥοδόχροσι ἀκτίνες τῆς δύσεως ἀντανέκλων τὰ ὠραιὰ των χρώματα ἐπὶ τῶν ὑδάτων τοῦ εὐρέος κόλπου. Τὰ πολεμικὰ σκάφη τῆς Εὐρωπαϊκῆς κατοχῆς ἦσαν προσωρμισμένα ἐν αὐτῇ. Ὅμοια πρὸς πελώριον σκάφος φαίνεται καὶ ἡ ὀμόνυμος βραχίωδος νησίς, ἣ ἐγειρομένη κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ.

— Ὁ Θεόκτιστος οὗτος λιμὴν, Θεόδωρε, εἶπεν ὁ κ. Ἡλίας, εἶναι τὸ ἀμετρήτου ἀξίας κόσμημα τῆς ὠραίας μας Πατρίδος. Δύναται νὰ περιλάβῃ ὀλόκληρον στόλον καὶ νὰ τον προφυλάξῃ ἀπὸ παντὸς ἀνέμου, εἶναι δὲ ἀπόρθητος, ὀχυρούμενος μὲ πυροβολεῖα τοῦ νέου συστήματος.

Ἐν τοσοῦτῃ διάφοροι περιπατηταὶ κατέφθανον διαρκῶς εἰς τὸν ὠραῖον συνοικισμὸν. Τινὲς τούτων, ἐπιβιβαζόμενοι τῶν λέμβων τῆς ἀποβάθρας, ἐπεχείρουν λειμοδρομίας ἀνὰ τὸν ὑπερμεγέθη λιμένα. Ὁ Θεόδωρος ἠὺχαριστεῖτο πολὺ παρατηρῶν τοὺς εὐσταλεῖς κωπηλάτας, οἵτινες, ἐν ᾗ διηγωνίζοντο εἰς ἐν ὠραῖον καὶ εὐγενὲς ἀγώνισμα, ἤσκουν συνάμα τοὺς βραχίονάς των.

— Ἡ κωπηλασία, εἶπεν ὁ κ. Ἡλίας, εἶναι μία τελεῖα γυμναστική, ἔταν δὲ γνωρίζῃ κανεὶς καὶ τὴν κολυμβητικὴν, δύναται νὰ σωθῇ ἐν ὧρα θαλασσοῦ κινδύνου.

Ἀφ' οὗ ἤρχισεν νὰ νυκτώνῃ, ὁ κ. Ἡλίας παραλαβὼν τὴν σύζυγον του καὶ τοὺς ξένους του ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν.

§ 65. Τὸ σαπωνοποιεῖον. Τὸ συνεταιρικὸν πνεῦμα.

Καθ' ἕλλην τὴν ἐπομένην ὁ Θεόδωρος ἐβούθησεν εἰς τὸ κατὰ-
στιγμα τοῦ κ. Ἡλίας.

Πρὸς τὸ ἐσπέρας, ἀφ' οὗ ἔκλεισαν, ὁ κ. Ἡλίας παρέλαβεν αὐ-
τὸν καὶ μετέβησαν εἰς τὸ γειτονικὸν σαπωνοποιεῖον.

— Θὰ ἀγοράσω, εἶπε, μερικὰς ὀκάδας σάπωνος διὰ τὴν οἰκίαν.

— Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ θὰ ἴδω καὶ ἐγὼ τὸν τρόπον τῆς κα-
τασκευῆς τοῦ σάπωνος, εἶπεν ὁ Θεόδωρος.

Μία μεγάλη αὐλή, πλήρης σχεδὸν ἐκ καυσοξύλων, ἐχρησίμειεν
ὡς εἴσοδος εἰς τὸ σαπωνοποιεῖον. Πρὸς τὸ βάθος αὐτῆς ὑπῆρχεν ἡ
κάμινος, ὑπεράνω δ' αὐτῆς ἦτο τοποθετημένος εἰς ὑπερμεγέθους
λέβης σχήματος κολούρου κώνου ἀνεστραμμένου.

Ἐντὸς τοῦ λέβητος τούτου τίθεται τὸ ἔλαιον, τὸ ὁποῖον πρό-
κειται νὰ γίνῃ σάπων. Εἶπεν ὁ κ. Ἡλίας.

— Πῶς μεταβάλλεται τὸ ἔλαιον εἰς σάπινα;

— Βράζεται μὲ ἀνάλογον πότασσαν ἢ σόβαν, ἡ ὁποία ἔχει τὴν
ιδιότητά νὰ ἐνώνηται μὲ τὰ παχέα ὀξέα τοῦ ἐλαίου (1) καὶ νὰ ἀπο-
τελεῖ νέον σῶμα, τὸν σάπινα. Ὁ σάπων οὗτος κατὰ τὴν ἐξαγω-
γὴν του ἐκ τοῦ λέβητος εἶναι εἰς βρευστὴν κατάστασιν. Διὰ νὰ πῆξῃ
δὲ καὶ ἀποτελέσῃ ἰσοπαχεῖς πλάκας, τὸν ἐξαπλώνουσι ἐπὶ τοῦ
πλαιοιωτοῦ πατώματος τῶν στεγνωτηρίων δωματίων καὶ κατόπιν,
ἀφ' οὗ τὸν σφραγίσωσι, τὸν κόπτουσι εἰς ἰσομεγέθη τεμάχια.

Τὰ στεγνωτήρια δωμάτια, τὰς ξυλῖνας σφραγίδας καὶ τὰ κοπτή-
ρια ἐργαλεῖα ἐδειξεν εἰς ἐργάτης εἰς τὸν Θεόδωρον.

— Ἡ ἀρχαιοτέρα βιομηχανία ἐν Κρήτῃ, εἶπεν ὁ κ. Ἡλίας, ὅτε
ἀπῆρχοντο τοῦ σαπωνοποιεῖου, εἶναι ἡ τοῦ σάπωνος. Εἶναι δὲ ὁ
σάπων τῆς Κρήτης ἀρίστης ποιότητος, διὰ τοῦτο καὶ γίνεται με-
γάλη ἐξαγωγή αὐτοῦ.

— Τὰ Χανία ἔχουσι ἄλλην βιομηχανίαν ἐκτὸς τοῦ σάπωνος;

— Ἐχουσι μικρὰν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν καὶ ἐλαίων. Εἰς
ὅλα ὅμως τὰ λοιπὰ εἶδη ἡ Βιομηχανία ὑστερεῖ τόσοσιν ἐδῶ ὅσον καὶ
εἰς τὴν λοιπὴν Κρήτην. Καὶ ὁ λόγος, ὅχι διότι ἐλλείπουσιν αἱ

Σημειώσεις (1). Τὸ ἕτερον στοιχεῖον τοῦ ἐλαίου εἶναι ἡ γλυκερίνη.

πρώται ὕλαι, ἀλλά, διότι ἔλλειπει τὸ συνεταιρικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον θὰ συνεισφέρει τὰ πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν ὑλῶν κεφάλαια.

Εἰς τὴν Εὐρώπῃν τούναντιον, τὸ συνεταιρικὸν πνεῦμα εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένον καὶ τὸ βλέπει κανεῖς εἰς τὰς χιλιάδας τῶν ὑψηλῶν καπνοδόχων, αἱ ὅποια ἀνορθοῦνται εἰς τὸν οὐρανὸν ἐκάστης Εὐρωπαϊκῆς πόλεως.

§ 66. Κων. Κριάρης.

Μετὰ τὸ δεῖπνον ὁ κ. Ἡλίας ἐπεθεώρησε τὴν ἐργασίαν, τὴν ὁποῖαν ἡ σύζυγός του εἶχε κάμει εἰς τὰ βιβλία τοῦ καταστήματος. Ἐπειτα εἶπεν εἰς τὸν Θεόδωρον νὰ ἀναγνώσῃ καὶ τι ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Κρήτης. Ὁ Θεόδωρος ἤρχισε τότε νὰ ἀναγινώσκῃ τὰ ἐξῆς περίπου.

«Μεταξὺ τῶν ἡρώων, τοὺς ὁποίους ἐγέννησεν ἡ εὐάνδρος ἐπαρχία τοῦ Σελίνου, τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ὁ Κων. Κριάρης.

Ὁ Κριάρης ἐγεννηθῆ τῷ 1796 ἐν Κουστογεράκῳ, νεαρῶτατος δὲ ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς Πατρίδος του κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ γενναίου πατρὸς του, καπετάνιου τότε τοῦ Κουστογεράκου. Διὰ τοὺς ἀγῶνας του τούτους καὶ τοὺς κατόπιν, ἐπὶ τοῦ κινήματος τοῦ 1841, ἡ Ἐλευθέρα Πατρις ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ δύο παρασήμων καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ λοχαγοῦ τῆς φάλαγγος.

Ἄλλ' ἡ ὑπέροχος δοῶσις τοῦ Κριάρη ἐδείχθη ἰδίᾳ κατὰ τὴν τριετῆ τοῦ 1866 γιγαντομαχίαν. Πεπροικισμένος ὁ σπουδαῖος οὗτος ἀνὴρ μὲ ὅλα τὰ προσόντα τῶν μεγάλων πολεμιστῶν, προσόντα, τὰ ὁποῖα ἐμεγάλυνεν καὶ συνάμα ἐπέβαλλεν εἰς πάντας ἡ σιδηρᾶ αὐτοῦ θέλησις, ἀπέβη κατὰ τὸν τριετῆ τούτον ἀγῶνα τὸ φόβητρον τῶν Τούρκων, τὸ θάρρος δὲ καὶ ἡ ἐλπίς τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων. Ἀεικίνητος, ἀκατάβλητος, ἔτρεχε πανταχοῦ, ἐμάχετο, ἐπροστάτευεν, ἐξεδικείτο. Δεῖγμα τῆς ὑπερόχου γενναιοψυχίας του εἶναι ἡ ἀπάντησις, ἣν ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀναγγειλαντας αὐτῷ τὸν θάνατον τοῦ γενναίου ἀδελφοῦ του Θεοδώρου κατὰ τὴν μάχην τῆς 17ης Αὐγούστου 1866 παρὰ τὴν Κάντανον. «Δὲν πειράζει-εἶπεν-ὁ ἀδελφός μου ἔχει παιδιὰ καὶ θὰ πάρουν τὸ αἷμά του». Καὶ ἐξηκολούθησε τὴν μάχην.

Λίαν συγκινητικῆ, ὡς καὶ εἰς ἄκρον ἐνδεικτικῆ τοῦ ἀτρομήτου ἡρωισμού τοῦ Κριάρη, εἶναι καὶ ἡ ἱστορία τῆς εἰς τοὺς Τούρκους παραδόσεώς του μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ ἀγῶνος καὶ τὴν ὑποταγὴν καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν. Ὅτε κατόπιν δέσμιος καὶ αἰμόφυρτος ἐκ τῶν τραυμάτων προσήχθη ἐνώπιον τοῦ Γεν. Διοικητοῦ Χουσεῖν Πασᾶ, ὅπως ἀπολογηθῆ,

πάντες δ' ἐφοβοῦντο ὅτι ἡ ἐλαφροτέρα ποινή του θὰ ἦτο ἡ ἀγχόνη, ὁ Κριάσης οὐδὲ τότε δὲν ἀπεδειλίασεν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΡΙΑΡΗΣ

— Ένα Σουλτάνο, μωρὲ ἦθελες νὰ πολεμήσης; Τὸν ἠρώτησεν ὁ Πα-
σᾶς λυσσῶν ἐξ ὀργῆς.

— Τιμὴ μου τόγα νὰ πολεμῶ μ' ἕνα Σουλτάνον γιὰ τὴν Πατρίδα μου!
Ἀπῆντησεν ἀφόβως ὁ Κριάσης.

Ὁ Πασᾶς ἐξοργισθεὶς διέταξε νά τον ὀρίωσιν εἰς τὰς φυλακὰς μέχρι τῆς καταδίκης του. Οἱ Πρόξενοι ὁμῶς ἐπεμβάντες ἔσωσαν αὐτὸν μετὰ 9μηνον φυκίαισιν. Ὁ Κριάσης ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὴν κατοπιν ἐπανάστασιν τοῦ 1878, ἀπέθανε δὲ τῷ 1884 ἐν Ἀθήναις. Ἡ ἐλευθέρα Πατρις ἀμείβουσα τὰς ὑπηρεσίας τοῦ ἀνδρὸς ἐκήδευσεν αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ καὶ μὲ τιμὰς στρατηγοῦ.

— Αἰωνία ᾄς εἶναι ἡ μνήμη καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων, οὔτινες ἐθυσίασαν τὰ πάντα χάριν τῆς Πατρίδος! Εἶπεν ὁ κ. Ἡλίας.

§ 67. Ἡ ἐκ Χανίων ἀναχώρησις. Τὸ ἀτμόπλοιον.

Ὁ πρῶτος ἐφευρέτης τῆς ἀτμομηχανῆς. Ὁ φάρος.

Τὴν μεθεπομένην ὁ κ. Ἡλίας, ἀγοράσας τρία εἰσιτήρια Βασ θέσεως, ἐν δι' ἑαυτὸν καὶ δύο διὰ τοὺς ξένους του, ἐπεδιδάσθη μετ' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πλοίου.

Ἦτο ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ὁ Θεόδωρος ἀνέβαινεν ἐπὶ ἀτμοπλοίου. Τὸ μέγεθος τοῦ πλοίου, τὰ ἐκκωφαντικὰ συρίγματα του, οἱ ἀτμοκίνητοι ἀνελκυστήρες του, ἡ ὑψηλὴ μαύρη καπνοδόχος του, τὰ κομφᾶ διαμερίσματά του, τῷ ἔκαμον μεγίστην ἐντύπωσιν.

Ἡ Ζαμπία, ἀμέσως ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, ἤρχισε νά καταλαμβάνηται ὑπὸ ναυτίας. Ὁ κ. Ἡλίας τότε μετὰ τοῦ Θεοδώρου τὴν παρέλαβον καὶ τὴν ἐτοποθέτησαν εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς Βασ θέσεως ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς. Μετὰ ταῦτα, ἀνελθόντες οὗτοι ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, περιῆλθον ἐν πρὸς ἐν ὄλα τὰ ἀξιοθέατα μέρη τοῦ πλοίου. Εἰς τὴν πρύμνην εἶδον τὸ πηδάλιον, ὅμοιον πρὸς ἐκεῖνο τῶν μεγάλων ἰστιοφόρων. Πλησίον αὐτοῦ ἠγγείρευτο τὸ πολυτελὲς διαμέρισμα τῆς Ἀγῆς θέσεως. Κατὰ τὸ μέσον δὲ περίπτου τοῦ πλοίου ὑψοῦτο σιδηρόφρακτον διαμέρισμα, ἀντὸς τοῦ ὁποίου ἐλειτούργει ἡ ἀτμομηχανή. Θερμότης καυστικὴ ἀνεδίδετο ἐξ αὐτοῦ ὡς καὶ ἰδιάζουσά τις ὄσμη, ἡ ὄσμη τῶν καιομένων γαιανθράκων.

— Ἡ ἀτμομηχανὴ αὕτη, εἶπεν ὁ κ. Ἡλίας κινεῖ εἰς τὸ βάθος τοῦ πλοίου ἓνα μεγάλον τροχόν, ὁ ὁποῖος δίδει τὴν κίνησιν εἰς τὸ πλοῖον. Ὁ τροχὸς δὲ οὗτος ὀνομάζεται ἔλιξ.

Παρὰ τὴν πρῶραν εἶδον τὸ διαμέρισμα τῶν ναυτῶν ὡς καὶ τὸν ἀτμοκίνητον ἀνελκυστήρα τῆς ὀγκώδους ἀγκύρας, ἥτις μέχρι τῆς

στιγμῆς ἐκεῖνης ἀνεπαύετο ἀκόμη εἰς τὸν μαῦρον βυθὸν τοῦ λιμένος.

Ἡ Εἰσοδος τοῦ Λιμένος Χανίων

— Εἰς τοὺς ἀνεγκυστήρας τῶν πλοίων, Θεόδωρε, εἶπεν ὁ κ. Ἡλίας, δύναται τις νὰ ἴδῃ καλῶς τὴν δύναμιν τοῦ ἀτμοῦ καὶ νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν μεγάλην εὐεργεσίαν, τὴν ὁποίαν προσέφεραν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὁ πρῶτος ἐφευρέτης τῆς ἀτμομηχανῆς.

— Ποῖος εἶναι ὁ πρῶτος ἐφευρέτης τῆς ἀτμομηχανῆς;

— Εἰς Γάλλος, ὀνόματι Παπίνος, ζήσας κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα μετὰ Χριστόν.

Ἐν ᾧ ἔλεγον ταῦτα, εἰς ναύτης, πλησιάσας εἰς τὸν ἀνεγκυστήρα, ἔλαβε τὸν χειριστήρα αὐτοῦ καὶ ἤρχισε νὰ ἀνεγκύη τὴν ἀγκυραν ἐν μέσῳ δαιμονιώδους πατάγου. Μετὰ ταῦτα τὸ πλοῖον ἐσύριξε διὰ τελευταίαν φοράν καὶ ἤρχισε νὰ ἐκπλήη βραδέως τοῦ λιμένος. Δεξιὰ τῶν ὑψώθη τότε ὁ πυργοειδὴς φάρος τοῦ λιμένος καὶ μετ' ὀλίγον τὸ πλοῖον ἔπλεον εἰς τὸν ἀνοικτὸν κόλπον τῶν Χανίων.

**§ 68. Αἱ περὶ τοῦ μέλλοντος σκέψεις. Ἡ Πατρίς
εἶναι ἡ γλυκεῖα μήτηρ.**

Εἶναι ἡ 10η π. μ.

Ἦδη τὸ πλοῖον τρέχει ὀλοταχῶς πρὸς βορρᾶν. Ὁ οὐρανὸς εἶναι αἴθριος καὶ ἡ θάλασσα γαληνιαία. Ὁ Θεόδωρος ἵσταται ἐπὶ τοῦ

καταστρώματος πλησίον τοῦ κ. Ἡλίας καὶ παρατηρεῖ ἐν θαυμασμῷ τὰ γραφικὰ τοπεία, ἅτινα τρέχουσι κατ' ἀντίθετον πρὸς τὸ πλοῖον διεύθυνσιν. Ὁ καθαρὸς ἀὴρ τῆς θαλάσσης ζωογονεῖ αὐτόν, ἡ ἰδέα δὲ ὅτι ἐξεπλήρωσε τὸ καθήκόν του καὶ ὅτι φθάνει μετ' ὀλίγον πλησίον τῆς ἡγαπημένης του οἰκογενείας, τὸν καθιστᾷ φαίδρὸν καὶ εὐτυχῆ.

«Καὶ τώρα δὲν ἀπομένει τίποτε ἄλλο-ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν-παρὰ νὰ ἐπιδοθῶ μετὰ περισσοτέρου ζήλου εἰς τὴν τέχνην μου καὶ νὰ τελειοποιηθῶ εἰς αὐτήν. Τότε μὲ ὀλιγώτερον κόπον θὰ κερδίζω περισσότερα καὶ θὰ δύναμαι νὰ ἀνταποκριθῶ εὐκολώτερον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας μου. Ὁ κυρ-Παναγιώτης εἶναι ἀριστοτέχνης φανοποιὸς καὶ ἂν μαθητεύσω πλησίον του, θὰ διδαχθῶ ὅσα μοῦ ἐλλείπουν καὶ μίαν ἡμέραν θὰ ὑπερέχω μεταξὺ τῶν συντεχνιῶν μου».

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ κ. Ἡλίας εἶχεν ἀνοίξει τὸ σημειωματάριόν του καὶ ἔγραφε λογαριασμούς.

— Ποῦ εὐρισκόμεθα τώρα; Ἡρώτησε μετ' ὀλίγον ὁ Θεόδωρος.

— Τώρα κάμπτομεν τὴν Χερσόνησον τοῦ Ἀκρωτηρίου.

— Αὕτη φαίνεται ὡς ὀροπέδιον!

— Καὶ εἶναι πράγματι τοιοῦτον, χαμηλὸν ὅμως καὶ ξηρὸν, διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι ἔχουσι κατασκευάσει δεξαμενάς τῶν ὀμβρίων ὑδάτων.

Περὶ τὴν 1ην μ.μ. τὸ πλοῖον διήρχετο ἔξωθεν τοῦ κόλπου τῆς Σούδας, ἀλλὰ μικρὰν τῆς ἀκτῆς.

— Ἴδου ὁ κόλπος τῆς Σούδας! Εἶπε τότε ὁ κ. Ἡλίας. Ἴδου καὶ τὸ βραχὺδες ἀκρωτήριον Δρέπανον, τὸ βορειότερον ἄκρον τοῦ Ἀποκωρώνου!

— Ἐπεσκέφθητε ποτὲ τὴν ἐπαρχίαν αὐτήν;

— Πολλάκις.

— Τὶ προϊόντα ἐξάγει;

— Κτηνοτροφικὰ καὶ ξυλοκέρατα· αἱ δύο δὲ κοιλάδες τῆς, ἡ τοῦ Κοιλιάρη καὶ ἡ τοῦ Βρυσανοῦ ποταμοῦ, δίδουσι μικρὰν ποσότητα ἐλαίου οἴνου καὶ σιτηρῶν.

— Ἐχω ἀκούσει ὅτι οἱ πλείστοι τῶν κατοίκων τῆς λείπουν εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Εἶναι τοῦτο ἀληθές;

— Δυστυχῶς ἀληθέστατον! Καὶ φεύγουσι καὶ καθημερινῶς. Τὸ

λυπηρὸν δὲ εἶναι ὅτι οἱ Ἀποκωρωνιῶται, ἐν ᾧ ἔχουσι χύσει τόσον αἷμα καὶ ἔχουσιν ὑποστῆ τόσα χάριν τῆς ἀγαπητῆς Πατρίδος, μόλα ταῦτα ἐγκαταλείπουσι σήμερον τὴν γλυκεῖαν αὐτὴν Μητέρα, ὅπως προσφύγωσιν εἰς τὰς ἀγκάλας μιᾶς ἀστόργου Μητρῴας.

§ 69. Ἡ πόλις καὶ ἡ Ἐπαρχία τῆς Ρεθύμνης.

Τὸ ἀτιμόπλοιον ἐξακολουθεῖν ὀλοταχῶς τὸν ὑδάτινον δρόμον τοῦ ἠγγυροβόλου· περὶ τὴν ἴην μ.μ. ἔξωθεν τοῦ λιμένος τῆς Ρεθύμνης.

Ἡ μικρὰ καὶ σεμνὴ πόλις τῆς Ρεθύμνης φαίνεται ἤδη καλῶς.

Ἡ ΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ

Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ γλίσσης ἐδάφους προεχούσης εἰς τὴν θάλασσαν καὶ περιβάλλεται ὑπὸ χαμηλοῦ πεπαλαιωμένου τείχους. Εἰς τὴν βορειοδυτικὴν ἄκραν τοῦ τείχους, ἐπὶ βράχου, εἶναι ἐκτισμένη ἡ ἀκρόπολις (Φορτέτσα), δεσπόζουσα τοῦ λιμένος καὶ τῆς πόλεως.

— Τὸ πλοῖον θὰ σταματήσει ἴσως πλέον τῆς ὥρας ἐδῶ. Εἶπεν ὁ κ. Ἡλίας.

Θὰ ἐξέλθω λοιπὸν διὰ νὰ συναντήσω κάποιον φίλον μου. Ἄν θέλῃς, Θεόδωρε, ἐλθὲ μαζί μου, νὰ ἴδῃς καὶ τὴν πόλιν.

Ὁ Θεόδωρος περιχαρῆς εἰδοποίησε περὶ τούτου τὴν θεῖαν του καὶ μετ' ὀλίγον μία ταχύπλος λέμβος τοὺς ἀπεβίβαζεν εἰς τὴν ἀποβάθραν.

Καταστήματά τινα καὶ οἰκοδομαὶ νεόκτιστοι στολίζουσι τὴν εὐ-

ρείαν προκυμαίαν. Μία δὲ ώραία λεωφόρος ἀναχωροῦσα ἐντεῦθεν καὶ καμπτομένη δις κατ' ὀρθὴν γωνίαν, διασχίζει τὴν πόλιν κατὰ μῆκος καὶ φέρει ἐκτὸς τοῦ φρουρίου. Εἶναι ἡ ἐδὸς Τσάρου, ὀνομασθεῖσα οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας, εὐεργέτου τῆς Ρεθύμνης.

Ἐν τῇ λεωφόρῳ ταύτῃ ὁ κ. Ἡλίας συναντήσας τὸν φίλον του συνδιελέχθη μετ' αὐτοῦ ἐπὶ μακρόν. Κατόπιν παραλαβὼν τὸν Θεόδωρον ἐπανήλθεν εἰς τὸ πλοῖον.

— Εἶναι πολὺ μικρὰ ἡ Ρεθύμνη! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος, καθ' ὃν χρόνον κατήρχοντο εἰς τὸν λιμένα.

— Εἶναι μικρὰ, ἀλλὰ κατοικεῖται ἀπὸ ἀνθρώπους ἐργατικούς καὶ φιλοπάτριδας, οἱ ὅποιοι θὰ τὴν κάμωσι μίαν ἡμέραν μεγάλην καὶ πλουσίαν!

Μετ' ὀλίγον τὸ ἀτμόπλοῖον, ἀνελκύσαν τὴν ἄγκυραν καὶ συρίζαν διὰ τελευταίαν φοράν, ἀνεχώρησεν. Ἦδη ὁ ἥλιος ἔχει κλίνει ἀρκετὰ πρὸς τὴν δύσιν του. Ἐν ᾧ τὸ πλοῖον τρέχει, ἡ ὄροσερὰ ἀπογευματινὴ αὐρα διαλύει τὰς πυκνάς τολύπας τοῦ μαύρου καπνοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξέρχεται ἐκ τῆς καπνοδόχης.

Ὁ Θεόδωρος καθήμενος ἐπὶ τῆς γεφύρας, πλησίον τοῦ κ. Ἡλίας διεσκέδαζε παρατηρῶν τὰς χθαμαλὰς ἀκτὰς, αἰτνές που καὶ που ἐπρασίνιζον ἀκόμη ἐκ τῶν ὀφθίμων σιτηρῶν καὶ τῶν ἀμπέλων.

— Τί προϊόντα ἐξάγει ἡ ἐπαρχία τῆς Ρεθύμνης; Ἠρώτησε μετ' ὀλίγον.

— Ποικίλα, ἰδίως ὅμως ἔλαιον, βαλανίδιον, ξυλοκέρατα καὶ σῖνον.

— Ποῖος εἶναι ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἐδάφους τῆς;

— Εἶναι μᾶλλον ὄρεινῆ! Τρεῖς μεγάλοι ὄρεινοὶ ὄγκοι, ἡ Ἰδη, τὸ Κέδρος καὶ τὰ Δ, Ὀρη, τὴν περιβάλλουσιν ἐκ τριῶν μερῶν, οἱ

ΝΙΚΟΛΛΗΣ ΤΣΙΚΑΛΗΣ

δὲ κλάδοι τῶν εἰσερχόμενοι ἐντὸς αὐτῆς, τὴν χωρίζουσιν εἰς 4 διακεκριμένα τμήματα. Πρῶτον τὴν δασώδη κοιλάδα τοῦ Μουσέλλα. Δεύτερον τὸ ὄρεινόν λεκανοπέδιον τοῦ Πετρέ. Τρίτον τὴν μεταξὺ τοῦ Πετρέ καὶ Πλατανὲ ἐκτεινομένην ἀνώμαλον χώραν. Καὶ τέταρτον τὴν ὄρεινὴν κοιλάδα τοῦ Ἀρκαδίου, τὰς ἀπὸ τῆς ὁποίας θὰ διέλθωμεν μετ' ὀλίγον.

§ 70. Τὸ Ἀρκάδιον.

Μετὰ τινα χρόνον ὁ κ. Ἡλίας ἔδειξεν ἀπὸ τοῦ πλοίου τὴν τοποθεσίαν τῆς μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου καὶ ἠρώτησε.

— Γνωρίζεις, Θεόδωρε, τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς ταύτης;

— Ἀεπτομερῶς ὄχι, τὸ βιβλίον μου ὁμῶς ἀναφέρει περὶ αὐτῆς.

Ἐίπε καὶ ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ κόλπου του τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης ἤρχισε νὰ ἀναγινώσκῃ τὰ ἐξῆς περίπου.

Ἐπὶ μικροῦ βραχώδους ὄροπέδιου, σχηματιζομένου ἐπὶ τῶν κλιτύων τῆς βορειοδυτικῆς δευράδος τῆς Ἰδης, εἶναι ἐκτισμένη ἡ περιδοξὸς μονὴ τοῦ Ἀρκαδίου. Ἡ μονὴ αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ναοῦ, ἀφιερωμένου εἰς τὴν μνήμην τῶν ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, καὶ ἐκ τοῦ περιβάλλοντος τὸν ναὸν διωρόφου τετραγώνου οἰκοδομήματος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο, κατεσκευασμένον ἐξ ὀχυρωτάτων τοίχων, ἀποτελεῖ ἐν μικρὸν φρουρίον καὶ χρησιμεύει ὡς κατοικία τῶν μοναχῶν.

Τὴν μονὴν ταύτην ἴδρυσεν τῷ 395 μ. Χ. ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἀρκάδιος, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Σωζομένη δὲ ἀκεραία μέχρι τοῦ 1866, κατεστράφη ἐν μέρει κατὰ τὴν τότε ἐπανάστασιν βραδύδερον, δὲ ἐπεσκευάσθη. Ἡ καταστροφὴ ἐκείνη ἔλαβε χώραν ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 ὁ Μουσταφᾶ—Πασᾶς, θέλων νὰ προλάβῃ τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἐπαναστατῶν ἐν τῷ τμήματι τῆς Ρεθύμνης, ἐξῆλθεν ἐν σπουδῇ τὴν νύκτα τῆς 7ης πρὸς τὴν 8ην Νοεμβρίου ἐκ τοῦ φρουρίου τῆς Ρεθύμνης μετ' 12 τάγματα στρατοῦ καὶ πολλὰ ὄρεινὰ πυροβόλα καὶ κατέλαβε τὰς ἐπιταίρους θέσεις. Οἱ Ἕλλητες, φοβηθέντες ἐκ τῆς αἰφνιδίας ἐμφανίσεως τοῦ ἐχθροῦ, πολλοὶ μὲν ἀποσύρονται εἰς τὰ ὄρη, τινὲς δὲ κλείουσι τὰς οἰκογενεῖας των εἰς τὸ ὄχυρόν Ἀρκάδιον. Εἰς τὸ Ἀρκάδιον ἐκλείσθησαν ὡσαύτως καὶ 250 πολεμισταί, ὑπερασπισταὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ζωῆς τῶν γυναικοπαίδων.

Τὴν πρωΐαν τῆς 8ης Νοεμβρίου φθάσας ὁ Μουσταφᾶς πρὸ τῆς μονῆς, ἀρχίζει ἀμέσως νὰ πολιορκῇ αὐτήν. Οἱ ἐντὸς ὀλιγάριθμοι πολεμισταί, ἐφραδιασμένοι καλῶς μετ' ὄπλα καὶ πολεμφοδία, μάχονται ὡς λέοντες. Μέ-

χει τῆς μεσημβρίας πολλοὶ ἐκ τῶν Τούρκων ἔχουσι πέσει νεκροὶ καὶ ἡ πεποιθήσις τοῦ Μουσταφᾶ πρὸς τὰς δυνάμεις καὶ τὰ πυροβόλα του ἀρχίζει νὰ κλονίζεται. Εἶναι ἔτοιμος νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, ὅτε αἴφνης ἐνθυμεῖται δύο ἰσχυρὰ πεδινὰ πυροβόλα, τὰ ὁποῖα κατέκειντο ἄπρακτα ἐπὶ τοῦ φρουρίου τῆς Ριθύμης. Στέλλει ἀμέσως στρατιώτας, ὅπως μετακομίσωσιν αὐτά, καὶ τὴν πρωΐαν τῆς ἑτομένης τὰ ἔχει εἰς χεῖράς του.

Ἦδη ὁ βρόντος αὐτῶν ἀντηγεῖ τρομακτικὸς ἐπὶ τῶν πέριξ κορυφῶν καὶ αἱ σφαῖραὶ των ἀνοίγουσι πληγὰς χιῶδεις ἐπὶ τῶν τοίχων. Μία σφαῖρα κτυπᾷ ἐπὶ τῆς πύλης καὶ θραύει αὐτήν. Ἐφοδὸς τῶν ἐχθρῶν λυσσαλέα ἐπακολουθεῖ τότε. Οἱ ζῶντες ὑπερασπισταὶ τρέχουσι πρὸς τὴν εἴσοδον, ὅπως ἐμποδίσωσι τοὺς εἰσορμῶντας.

Ἄγὼν τρομερὸς συνάπτεται ἐκεῖ!

Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι διασκελίσαι τὸ κατώφλιον καὶ κτυπῶσιν ἀπέλιπδες μὲ μαχαίρας, μὲ πελέκεις μὲ ξύλα καὶ τὸ αἷμα τρέχει, ὡς ποτάμιον! Ἄλλ' ὁ ἐχθρὸς δὲν ἀποδελιᾷ.

Μετὰ μικρὸν λίπτουσι καὶ οἱ τελευταῖοι πρόμαχοι. Ὁ ἐχθρὸς εἰσέρχεται τώρα ἀνεμποδίστως, ὅπως ἀρχίσῃ τὴν ἀτίμωσιν καὶ τὴν σφαγήν! Κατὰ τὴν στιγμήν ὅμως ταύτην μία βροντώδης φωνὴ ἀκούεται. Εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ ἡγουμένου Γαβριήλ, ἣτις λέγει : « Ἄς προτιμήσωμεν τὸν θάνατον ἀπὸ τὴν ἀτίμωσιν καὶ τὴν σλαβιάν! »...

Ὀλίγα δευτερόλεπτα παρήλθον. Αἴφνης βρόντος τρομερὸς ἀντήχησε καὶ τὸ Ἀρκαδίον ἀνεντάχθη εἰς τὰ ὕψη!

Κατὰ τὴν φοβερὰν ἀνατίναξιν ἔγιναν θρούμιατα ὄλοι, ὑπερασπισταὶ καὶ ἐχθροὶ, σφαζόμενοι καὶ σφαγεῖς.

— Διὰ τῆς αὐτοθυσίας τῶν μαρτύρων τούτων διεσώθη ἡ τιμὴ

Ο ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΒΡΚΑΔΙΟΥ ΓΑΒΡΙΗΛ

τοῦ Ἀρκαδίου καὶ ἐδοξάσθη ἡ Πατρίς. Εἶπεν ὁ κ. Ἡλίας συγκεκινημένος.

§ 71. Τὸ ὄροπέδιον τῆς Νίδας. Τὸ Ἰδαῖον ἄντρον.
Τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Μυλοποτάμου. Τὰ Ἀνώγεια.

Ἐν ᾧ τὸ πλοῖον διέσχισε μετὰ σπουδῆς τὰ γαληνιαῖα ὕδατα, ὁ κ. Ἡλίας ἐδειξεν ἐπὶ τῆς χθαμαλῆς παραλίας τὰς ἐκβολὰς τοῦ ῥύακος Σταυρωμένου, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ σύνορον Μυλοποτάμου καὶ Ρεθύμνης καὶ εἶπεν.

— Ἀπ' ἐδῶ καὶ πέραν θὰ παραπλέωμεν τὰ βραχῶδη παράλια τοῦ Μυλοποτάμου.

— Ἐπεσκέφθητε καὶ τὴν ἐπαρχίαν αὐτὴν κ. Ἡλία;

— Δὲν τὴν ἐπεσκέφθην μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν περιώδευσα βῆμα πρὸς βῆμα, ὡς ἐπαναστάτης τῆ 1897.

Τότε ἀνέβην καὶ εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῆς Ἰδῆς, τὸν Τίμιον Σταυρὸν, ἣτις ἔχει ὕψος 2500 μέτρα.

Πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς σχηματίζεται τὸ ὄροπέδιον τῆς Νίδας. Ἀνέβην καὶ ἐκεῖ ἐπάνω. Τὸ ὄροπέδιον τοῦτο ἔχει ὕψος 1500 μέτρα καὶ εἶναι μία λεκάνη μὲ διάμετρον 3—4 χιλιομέτρων. Ἐπ' αὐτοῦ βόσκουσι τὰ ποιμνία των οἱ ποιμένες τῶν περίεξ ἐπαρχιῶν ἀπὸ τῆς Ἀνοίξεως μέχρι τοῦ Φθινοπύρου. Οἱ φιλόξενοι ποιμένες τῆς Νίδας μὲ ὠδήγησαν τότε καὶ εἰς τὸ Ἰδαῖον ἄντρον.

— Τὶ εἶναι αὐτό;

— Εἶναι τὸ σπήλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον μυθολογεῖται ὅτι ἀνετράφη ὁ Ζεὺς. Τὸ ἄντρον τοῦτο ἀνεκάλυψε κατὰ τύχην τῆ 1884 κάποιος ποιμὴν.

Ἐκτοτε πολλοὶ διάσημοι ἀρχαιολόγοι τὸ ἐπεσκέφθησαν καὶ, γενομένων ἀνασκαφῶν πρὸ τινων ἐτῶν, εὗρέθησαν ἐντὸς αὐτοῦ μεγίστης ἀξίας ἀρχαιότητες.

Ἐξακολουθῶν κατόπιν ὁ κ. Ἡλίας τὴν περιγραφὴν του εἶπε. Τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Μυλοποτάμου διαρρέει κατὰ μῆκος ὁ χειμάρρος Μυλοπόταμος, ἐκατέρωθεν τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένα τὰ χωρία εἰς δύο σειράς. Ἡ μία σειρά κατὰ μῆκος τῶν ἀρκτικῶν κλιτύων τῆς Ἰδῆς, ἡ δὲ ἄλλη κατὰ μῆκος τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων τοῦ Κουλούκουνα.

—Τὶ προϊόντα ἐξάγει τὸ Μυλοπόταμον;

—Ἰδίως κτηνοτροφικά, ἀλλὰ καὶ ξυλοκέρατα δίδει ἄφθονα, καὶ ἔλαιον, καὶ βαλανίδιον, καὶ μέλι καὶ λάδανον καὶ ὀπωρικά. Τὰ καρπούζια μάλιστα τῆς Δαμάστας εἶναι περίφημα διὰ τὴν γλυκύτητα καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ φλοιοῦ των, τὰ δὲ πορτοκάλια τῆς Φοδελιανῆς Κοιλιάδος εἶναι ἐπίσης περίφημα διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν γλυκύτητά των.

—Ἐπασκέφθητε καὶ τὰ Ἐνώγεια κ. Ἡλία;

—Μάλιστα, ἔμεινα ἐκεῖ 15 ἡμέρας. Τὰ Ἐνώγεια εἶναι μία με-

ἘΝΩΓΕΙΑ ΜΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ

γάλη, ὠραία καὶ εὐάνδρος κωμόπολις, διατρέφουσα τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν προβάτων ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἄλλους ποιμενικοὺς συνοικισμοὺς τῆς πατρίδος μας. Οἱ Ἐνωγειανοὶ εἶναι πολὺ φιλόξενοι ἄνθρωποι, ὁμιλοῦσι δὲ τὴν γλῶσσαν μὲ μίαν ἰδιάζουσαν προφορὰν.

§ 72. Ἡ ἠλεκτρικὴ δύναμις. Ὁ λύχνος τοῦ "Ἐδισον.

Ἐν τσοῦτην ὁ ἥλιος ἔδυσεν ἐντελῶς. Ἡ πρότερον ἡρεμὸς θάλασσα ἤρχισεν ἤδη νὰ γίνηται ταραχώδης. Ὁ ὑγρὸς καιρὸς καὶ τὸ ἀρξάμενον νὰ ἀπλώνηται σκότος τῆς νυκτὸς καθίστων δυσάρεστον τὴν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος διαμονήν.

—Ἄς κατέλθωμεν εἰς τὸ διαμέρισμά μας! Εἶπεν ὁ κ. Ἡλίας. Εἶναι καιρὸς νὰ δειπνήσωμεν καὶ νὰ περιποιηθῶμεν καὶ τὴν κυρά

— Ζαμπιαν, ἡ ἑποία, ὡς ἐκ τῆς θαλασσοταραχῆς, θά ὑποφέρει πολύ.

Τὸ πλοῖον ἐν τοσοῦτῳ εἶχεν ἀνάψει τὰ φῶτά του. Ἡ κομπή αἰθουσα τοῦ Βου διαμερίσματος ἐφωτίζετο ἤδη ὑπὸ δύο μικρῶν, ἀλλὰ λαμπροτάτων ἠλεκτρικῶν λαμπτήρων, κρεμασμένων ἀπὸ τῆς ὀροφῆς.

Ἡ Ζαμπία χωρὶς νὰ μετακινήθῃ ἀπὸ τὴν θέσιν τῆς, ἔπιεν ἐν ποτήριον ζωμοῦ, ὃ Θεόδωρος δὲ μετὰ τοῦ κ. Ἡλία ἔφαγον κρέας βραστὸν καὶ σοῦπαν.

— Εἰπέτε μοι, σὰς παρακαλῶ, κ. Ἡλία, εἶπεν ὁ Θεόδωρος, ἀφ' οὗ ἔτελειώσαν τὸ δεῖπνόν των, πῶς ἀνάπτουσιν οἱ λαμπτήρες οὗτοι τῆς αἰθούσης μας;

— Διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ.

— Τὶ εἶναι ἠλεκτρισμός;

Ἡλεκτρισμός εἶναι μία φυσικὴ δύναμις, ἡ ὁποία εἶναι διακεχυμένη ἐφ' ὅλης τῆς γῆς καὶ ἐφ' ὅλων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς σωμάτων, μὴ ἐξαιρουμένης οὐδὲ τῆς ἀτμοσφαιρας. Καὶ ἐν ὕψι μὲν ἡ δύναμις αὕτη μένει ἀπλῶς διακεχυμένη εἰς τὴν φυσικὴν τῆς κατάστασιν, οὐδόλως ἢ σπανίως βλέπομεν τὴν ἐνέργειάν τῆς. Ἐὰν ὅμως διὰ μὴχανικῶν ἢ χημικῶν μέσων συγκεντρώσωμεν μέρος αὐτῆς κάπου, τότε δυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν αὐτὴν ἢ ὡς κινήτηριον δύναμιν ἢ πρὸς φωτισμὸν ἢ δι' ἄλλας ἐργασίας.

Ἐδῶ εἰς τὸ πλοῖον, μέσον συγκεντρώσεως εἶναι ἐν μηχανήμα πλησίον τῆς ἀτμομηχανῆς. Ἀπ' ἐκεῖ δὲ μεταφέρεται ἐδῶ διὰ τοῦ μεταλλικοῦ σύρματος, τὸ ὁποῖον βλέπομεν εἰς τὴν ὀροφήν.

— Τὸ σύρμα ὅμως, τὸ ἐντὸς τοῦ γλόμπου, θά κατ' ἄλλο γρήγορα, ὡς ἐκ τοῦ περισσοῦ φωτός, τὸ ὁποῖον δίδει! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος.

— Δὲν καίεται ποτέ, διότι ὁ γλόμπος εἶναι κενὸς ἀέρος.

— ὦ! τότε εἶναι θαυμάσιος ὁ λύχνος οὗτος, ἀφ' οὗ δὲν ἐξαντλεῖται ποτέ! Ποῖος τὸν ἐφεύρεν;

— Εἰς Ἀμερικανὸς ὀνομαζόμενος Ἔδισον. Ἡ ἀνθρωπότης ὅμως εἰς τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν ὀφείλει μεγάλην εὐγνωμοσύνην, διότι ἐκτὸς τοῦ λύχνου ἔχει ἐφεύρει καὶ ἄλλα σπουδαιότατα μηχανήματα.

§ 73. Ἡ συλλογὴ τῶν βομβυκίων. Ὁ μικρὸς γεωργός.

Περὶ τὴν θῆν καὶ ἡμίσειαν τῆς νυκτὸς οἱ τρεῖς ταξειδιῶται μας εὐρίσκοντο εἰς τὸ Ἡράκλειον, κατέλυσαν δὲ καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ αὐτὸ ξενοδοχεῖον.

Τὴν ἐπομένην ὁ Θεόδωρος καὶ ἡ θεία του, ἀφ' οὗ ἐξέφρασαν εἰς τὸν κ. Ἡλίαν τὴν αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην των, ἐπλήρωσαν εἰς αὐτὸν τὰ ἐξοδα τοῦ ταξειδίου καὶ ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Μεσαρὰν.

Καθ' ὃν χρόνον ἐκεῖνοι προχωροῦσι βραδέως, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ ἡλικία τῆς γραίας Ζαμπίας, ἃς τρέξωμεν ἡμεῖς πρῶτοι εἰς τὸ χωρίον τοῦ Θεοδώρου.

Ἐφθάσαμεν.

Εἶναι ἡ 9η π. μ. ὥρα. Ὁ Ἀθανάσιος ἐργάζεται εἰς τὸ ἐργαστήριόν του. Ὁ Ἀνδρέας μὲ τὴν Μαρίαν εἶναι εἰς τὸ ἀνώγειον καὶ συλλέγουσι τὰ βομβύκια ἐκ τῶν καλαμιωτῶν. Ὁ Ἀνδρέας δὲν ἔχει σήμερον μάθημα. Ἐχει τριήμερον διακοπὴν μαθημάτων πρὸς μελέτην διὰ τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις. Ἐπειδὴ ὅμως ἔκαμε τὴν μελέτην του κατὰ τὰς δύο πρώτας ἡμέρας, βοηθεῖ σήμερον τὴν ἀδελφὴν του εἰς τὸ ξεκουκούλισμα.

Τὰ συλλεγόμενα βομβύκια ρίπτονται εἰς δύο μεγάλα καλαμιόπλεκτα κοφίνια.

— Ἐφέτος ἔχομεν, Μαρία, διπλάσια κουκούλια ἀπὸ πέρυσι. Λέγει ὁ Ἀνδρέας.

— Καὶ πολὺ μεγαλύτερα καὶ ὠραιότερα! Ἄλλ' εἰξεύρεις διατὶ ἔχομεν ἐφέτος αὐτὴν τὴν διαφορὰν;

Ὁ Ἀνδρέας σκεφθεὶς ἐπ' ὀλίγον ἀπήντησε.

— Διότι τὰ μεταξόδενδρα μας ἦσαν ἐφέτος καλύτερα.

— Καὶ αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ διότι ἐφέτος περιεποιήθημεν ἐν γένει καλύτερον τοὺς μεταξοσκώληκας. Πρῶτον τοὺς ἀνεθιβάσαμεν ἐδῶ ἐπάνω, ὅπου τὸ δωμάτιον ἀερίζεται καλύτερον. Δεύτερον ἐκαθαρίζομεν τὴν στρωμνὴν των τακτικὰ. Καὶ τρίτον τοὺς ἐτρέφομεν τακτικὰ μὲ τροφήν ἄφθονον καὶ καλύτερας ποιότητος.

— Πόσον θὰ χαρῶσι, Μαρία, ὁ Θεόδωρος καὶ ἡ θεία, ὅταν ἴδωσι τὰ κουκούλια μας! Ἄραγε θὰ ἔλθωσι σήμερον; Καθ' ἡμέραν περιμένω ὅτι θὰ ἔλθωσι καὶ δὲν ἔρχονται. Σήμερον ὅμως, ὡς νὰ μοῦ λέγη κανεὶς, ὅτι θὰ ἔλθωσιν.

— Ἰσως! Ἀπήντησεν ἡ Μαρία καὶ ἐξηκολούθει νὰ συλλέγῃ τὰ χρυσὰ κομβύκια, τὰ ὁποῖα ἀποσπώμενα ἀπὸ τὰ ξηρὰ κλαδιά ἐγκατέλειπον ἐπ' αὐτῶν νήματα χρυσᾶ, πίπτοντα δὲ εἰς τὰ κοφίνια ἀφινον ἓνα ψίθυρον λεπτόν.

Χάρις εἰς τὴν ἐπιμελῆ συνδρομὴν τοῦ Ἀνδρέου τὸ ἔργον ἐτελείωσε μετὰ μίαν ὥραν. Ἡ Μαρία, ἐσκέπασε τότε μὲ δύο λευκὰ μανδύλια τὰ κοφίνια καὶ κατήλθεν εἰς τὸ μαγειρεῖον, ὥπως ἀνάψῃ τὸ πῦρ, ἐν ᾧ ὁ Ἀνδρέας ἔτρεξεν εἰς τὸ κηπάριον, ὅπως συλλέξῃ τὰ φασόλια, τὰ ὁποῖα θὰ ἀπετέλουν τὸ μεσημέρινόν γεῦμά των.

Εἰς τὸ κηπάριον εἶχον φυτεύσει καὶ ἐφέτος κοκοκύνθας, φασολέας, ντομάτας καὶ μελιτζάνας. Τὰς φασολέας τὰς εἶχον στηρίξει μὲ ξύλα καὶ καλάμια καὶ ἦσαν ὑψηλαὶ ὡς δενδρύλλια. Ὅλα αὐτὰ τὰ φυτὰ τακτικῶς ποτιζόμενα καὶ περιποιούμενα ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου ἦσαν θαλερώτατα.

Ὁ Ἀνδρέας ἐφαίνετο ἀπὸ τοῦδε ὅτι θὰ ἐγίνετο ἄριστος γεωργός, ἂν καὶ μικρὸς ἀκόμη εἶχεν ἐννοήσει ὅτι, διὰ νὰ φάγῃ τις πολλοὺς καὶ καλοὺς καρπούς, πρέπει νὰ κοπιάσῃ καὶ νὰ ἐργασθῇ.

§ 74. Τὸ πρόχειρον λίπασμα. Ἡ ἀθῶα ζηλοτυπία τοῦ Ἀνδρέου.

Ὀλίγον μετὰ τὸ γεῦμα ὁ Ἀνδρέας λαβὼν ἐπ' ὤμου τὸ σκαλιστήριόν του καὶ ἐν κοφίνιον, ἐξῆλθεν ὅπως συλλέξῃ κόπρον. Τὴν ἐργασίαν ταύτην ὁ Ἀνδρέας ἔκαμινε τακτικῶς εἰς τὰς ὥρας τῆς σχολῆς του. Εἶχεν ἀνοίξει ἓνα βαθὴν λάκκον εἰς μίαν γωνίαν τοῦ ἐλαιοφύτου καὶ ἔρριπτεν ἐκεῖ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ξηρὰ χόρτα, κόπρους ζώων καὶ ἄλλας ὀργανικὰς οὐσίας, τὰ ὁποῖα εὐρισκεν εἰς τοὺς δρόμους. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἀποσυντιθέμενα μετὸν καιρὸν ἀπετέλουν κατόπιν ἓν πρόχειρον λίπασμα.

Ἦδη ὁ λάκκος τοῦ ἐλαιοφύτου ἀπῆτει δύο ἕως τρία κοφίνια, ὅπως πληρωθῇ μέχρι χειλέων. Ἀφ' οὗ συνέλεξεν αὐτά, ἐκάθισεν ὑπὸ τὴν σκιάν μιᾶς ἐλαίας λέγων καθ' ἑαυτόν:

«Μὲ τὴν κόπρον αὐτὴν θὰ κοπρίσω ἕως ἡ δένδρα. Ἀφ' οὗ ὁμοίως κάμω ἐξετάσεις, θὰ ἀνοίξω καὶ ἄλλον μεγαλύτερον λάκκον. Ἐντὸς αὐτοῦ θὰ ρίψω τὴν κόπρον τοῦ σταύλου καὶ τοῦ ἀποπάτου καὶ ὁ-

στην ἡμπορέσω νὰ μαζεύσω ἀπ' ἔξω. Τοιουτοτρόπως τὸ ἐπόμενον ἔτος θὰ ἔχω νὰ κοπρίσω τὰ περισσότερα δένδρα».

Ἦτο τότε ἡ 5η μ. μ. ὥρα. Αἱ ἀκτίνες τοῦ δύνοντος ἡλίου πίπτουσαι ἐπὶ τῶν περίεθερισμένων ἀγρῶν, ἔκαμνον νὰ χρυσαίωσιν αἱ ὠραῖαι θημωνιαὶ εἰς τὰ πλάγια τῶν ἀλωνίων. Εἰς ἓνα ἐκεῖ πλησίον ἐθέριζον ἀκόμη. Ἦτο ὁ ἀγρὸς τοῦ συμμαθητοῦ τοῦ Ἀντωνίου. Ὁ στυλπνὸς χάλυψ τῶν δρεπάνων ρίπτει ἀστραπὰς εἰς τὰς στιβαρὰς χεῖρας τῶν θεριστῶν. Θερισταὶ ἦσαν ὁ πατὴρ τοῦ Ἀντωνίου, εἰς θεῖος του, ἡ μήτηρ του καὶ αἱ δύο μεγαλύτεραι ἀδελφαὶ του. Ὁ Ἀντώνιος συλλέγει τὰ δράγματα τοῦ σίτου καὶ σχηματίζει δεμάτια, τὰ ὁποῖα περιδένει κατόπιν ὁ πατὴρ του.

Αἱ καλοθρεμμένοι κεφαλαὶ τοῦ σίτου τρέμουσι ζωηρῶς εἰς ἐκάστην κλίσην τῶν δεματίων. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἀγροῦ πυκνὴ ἀπιδέα ρίπτει παχειὰν σκιάν. Ὑπὸ τὴν σκιάν κάθηται ζωηρὸν τετραετὲς κοράσιον. Εἶναι ἡ μικρὰ ἀδελφὴ τοῦ Ἀντωνίου, ἡ ὁποῖα παίζει μὲ τὴν πανίνην κούκλαν τῆς. Ὅτὲ μὲν τὴν νανουρίζει, ὅτὲ δὲ τὴν στολιζει μὲ κυανόχροα ἀνθύλλια, τὰ ὁποῖα ἔχουσι φυτρώσει ἀπαράτηρητα ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ἀπιδέας.

Ὁ Ἀνδρέας ἀφηρημένος δὲν παρετήρησεν ἀμέσως τὴν ὠραίαν εἰκόνα τοῦ θεριζομένου ἀγροῦ. Μόλις ὅμως τὴν ἀντελήφθη, αἰσθημα ἀθῶας ζηλοτυπίας τὸν κατέστησε σκυθρωπὸν.

«Εἶναι εὐτυχὴς ὁ συμμαθητὴς μου Ἀντώνιος — ἐπιθύρσειν — ἀλλ' ὅταν θὰ μεγαλώσω, θὰ ἔχω καὶ ἐγὼ ἰδικόν μου χωράριον, τὸ ὁποῖον θὰ θερίζω μαζὺ μὲ τὸν Θεόδωρον καὶ τὴν Μαρίαν!».

Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἠγέρθη, ἐκρέμασε τὸ κοφίνιον ἐπὶ τοῦ ὤμου διὰ τῆς λαβῆς τοῦ σκαλιστηρίου καὶ ἐβάδισε πρὸς τὸ χωρίον.

§ 75. "Αφιξις εἰς τὸ χωρίον. Ἡ οἰκογενειακὴ ἀγάπη.

Ἦτο ἡ 9η καὶ ἡμίσεια ἑσπερινὴ ὥρα. Ὁ Ἀνδρέας καὶ ἡ Μαρία εἶχον κατακλιθῆ. Ὁ Ἀθανάσιος ἠτοιμάζετο νὰ κατακλιθῆ ἐπίσης, ὅτε κρότος ἰσχυρὸς εἰς τὴν θύραν ἀνήγγειλε τὴν ἀφίξιν τοῦ Θεοδώρου καὶ τῆς Ζαμπίας.

Ὁ Ἀθανάσιος λαβὼν τὰ δοκανικιά του μετέβη καὶ ἤνοιξε. Συγκινητικωτάτη ὑπῆρξεν ἡ συνάντησις τῶν δύο ἀδελφῶν. Ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐνηγκαλισμένοι ἔμενον ἄφωνοι. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ Μαρία

καὶ ὁ Ἄνδρέας ἐξυπνήσαντες ἀπὸ τὸν ἀσυνήθη θόρυβον τοῦ κατωγείου ἐνεδύθησαν ἐν τάχει καὶ κατήλθον.

Ἰδοῦ, Ζαμπία, καὶ τὰ ἄλλα δύο μου τέκνα, τὰ ὅποια σὲ περιέμενον ἀνυπομότως. Ἐλθετε νὰ φιλήσητε τὴν χεῖρα τῆς θείας σας! Εἶπε κατόπιν ἀποτεινόμενος πρὸς αὐτά! Εἰς τὸ ἐξῆς ἡ θεία σας θὰ γίνῃ ἡ μήτηρ σας. Θέλω νὰ τὴν ἀγαπάτε, ὡς ἠγαπάτε καὶ τὴν μητέρα σας!

Ἡ Ζαμπία, ἀνεγερθεῖσα ἐκ τῆς θέσεώς της, ἔσφιγγε τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον εἰς τὰς ἀγκάλας της.

— Θὰ σὲ ἀγαπῶ, θεία μου, πολὺ, πολὺ! Εἶπεν ὁ Ἄνδρέας περιβάλλων τὸν τράχηλόν της μὲ τοὺς βραχίονάς του.

Κατόπιν ὁ Θεόδωρος διηγήθη γενικῶς τὰ τοῦ ταξιδίου, ἐπιφυλαχθεὶς νὰ κάμῃ λεπτομερῆ περιγραφὴν αὐτοῦ εἰς τὰς κατόπιν ἡμέρας.

— Εἰπέ μᾶς τα ἔλα, Θεόδωρε! Εἶπεν ὁ Ἄνδρέας ἀνοίγων μεγάλους τοὺς ὀφθαλμούς. Δὲν νυστάζω διόλου καὶ θέλω νὰ τὰ ἀκούσω ἔλα!

— Σὺ δὲν νυστάζεις, ἀλλ' ὁ Θεόδωρος καὶ ἡ θεία πρέπει νὰ ἀναπαυθῶσι, διότι εἶναι ἀπὸ τὸν δρόμον! Εἶπεν ἡ Μαρία.

— Βέβαια, τώρα θὰ κοιμηθῶμεν ἔλοι. Εἶπεν ὁ πατήρ. Ὁ Ἄνδρέας δὲν ἀντέτεινε περισσότερον. Ἡ Μαρία τότε ἠτοίμασε τὴν κλίνην τῆς θείας της καὶ μετὰ τινὰ χρόνον ἔλη ἡ οἰκογένεια ἐκεῖνη ἐκοιμάτο εὐτυχῆς.

Εἶναι ὄντως εὐτυχῆς ἡ οἰκογένεια ἐκεῖνη, τῆς ὁποίας τὰ μέλη συνδέει ἡ εἰλικρινὴς ἀγάπη καὶ τὰς σχέσεις τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς κανονίζουσιν ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ὑπακοή.

§ 76. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κύρ-Παναγιώτου. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἀθανασίου.

Εἶχε παρέλθει εἰς μὴν περίπου ἀπὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ Θεοδώρου, ὅτε ὁ Ἀθανάσιος ἔλαβε τὴν κατωτέρω ἐπιστολήν.

Ἐν Ἡρακλείῳ 17 Ἰουλίου 19..

Φίλε κ. Ἀθανάσιε,

Ἐπειδὴ σκέπτομαι κατ' αὐτὰς νὰ προσλάβω εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ

μαγαζείου μου ἓνα ἀκόμη ὑπάλληλον, ὁ υἱός σας δὲ μοι εἶπεν ἄλλοτε ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἐργασθῆ πλησίον μου, σὰς τὸ καθιστῶ γνωστόν. Εἰς τὸν Θεόδωρον προσφέρω φαγητὸν καὶ ὕπνον καὶ ἡμερομίσθιον μίαν δραχμὴν. Ἐὰν εὐρίσκητε ἢ ὄχι συμφέροντας τοὺς ὄρους τούτους, λάβετε τὸν κόπον νὰ μοι ἀπαντήσητε, διὰ νὰ γνωρίζω τι θὰ πράξω.

Ὁ φίλος σας

Παναγιώτης Παναγιώτης.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐχαροποίησε πάντας ἐκτὸς τοῦ Θεοδώρου, ὅστις ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἀναγνώσεως ἔγινε σκεπτικὸς.

— Μήπως δὲν εὐρίσκετε συμφέροντας τοῦ ὄρου; Ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ πατήρ του.

— Ὅχι, ἀλλὰ σκέπτομαι, ποῖος θὰ ἀναλάβῃ νὰ περιοδεύῃ. ἀφ' οὗ θὰ φύγω ἐγώ!

— Τὸ πρᾶγμα διορθοῦται, ἐὰν μὲ τὰ χρήματα τῆς θείας σου εὐρύνωμεν τὸ μικρὸν μας ἐμπόριον.

— Τότε βέβαια δὲν θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ περιοδεύῃ κανεὶς. Εἶπεν ἡ Ζαμπία.

Ὁ Ἀθανάσιος τότε συνέταξεν ἰδιοχείρως τὴν ἐξῆς βραχείαν ἀπάντησιν.

«Φίλε κ. Παναγιώτη,

Τὴν ἐπιστολὴν σας ἔλαβον καὶ σὰς εὐχαριστῶ πολὺ. Ὁ υἱός μου περὶ τὰ μέσα τῆς ἐβδομάδος θὰ εἶναι αὐτόθι, ἔχω δὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι δὲν θέλει διαφεύσει τὰς ἐλπίδας, τὰς ὁποίας καὶ σεῖς καὶ ἐγὼ θὰ στηρίζωμεν ἐπ' αὐτοῦ.

Ὡς πρὸς τοὺς ὄρους δὲν ἔχω καμμίαν ἀντίρρησην, διότι εἶμαι πεπεισμένος ὅτι δὲν θέλετε τὸν ἀδικήσει.

Ὁ φίλος σας

Ἀθανάσιος Ἐκκορδύνης.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἔρριψαν αὐθημερὸν εἰς τὸ ταχυδρομεῖον.

§ 77. Ὁ κύρ-Παναγιώτης, ὡς τεχνίτης καὶ ὡς ἄνθρωπος.

Περὶ τὰ μέσα τῆς ἐβδομάδος συμφώνως τῇ ἀπαντήσῃ ὁ Θεόδωρος εὐρίσκετο εἰς τὸ Ἡράκλειον. Πλησίον τοῦ Κύρ-Παναγιώτου ἦτο ἡδὴ εὐτυχής. Διότι ἐκτὸς τῆς τέχνης, εἰς ἣν ἐτελειοποιεῖτο καθ' ἡμέραν, ὁ καλὸς προϊστάμενός του τὸν ἐδίδασκε καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός του.

Ὁ Κύρ-Παναγιώτης ἦτο ἄνθρωπος τακτικὸς εἰς τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας του καὶ τακτικὸς εἰς τὰς ὥρας τῆς σχολῆς του. Τὰς ἐργασίμους ἡμέρας ἤνοιγεν ἐνωρίτερον καὶ ἔκλειε βραδύτερον ἀπὸ ὅλους τὸ κατάστημά του. Τὰς ἐξαιρέσιμους πάλιν ἀνεπαύετο σφρόνως. Δὲν ἔκαμνεν, ὡς ἄλλοι τεχνίται, οἱ ὅποιοι κατὰ πάσαν Κυριακὴν ἢ ἑορτὴν ἐπιδίδονται εἰς τὸ χαρτοπαίγιον ἢ εἰς τὴν οἰνοποσίαν καὶ τρώγουσιν εἰς αὐτὰ τὰς εἰσπράξεις τῆς ἐβδομάδος.

Ὁ Κύρ-Παναγιώτης κατὰ τὰς Κυριακὰς ἤνοιγεν ὀλίγας ὥρας π. μ. κατὰ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον ἀνεγίνωσκεν ἐφημερίδας ἢ συνεβουλεύετο φυλλάδια τῆς τέχνης του. Τὸ ἀπόγευμα δὲ ἢ ἐξήρχετο μετὰ τῆς οἰκογενίας του εἰς περίπατον ἢ μετέβαινεν εἰς τὸ καφενεῖον.

Εἰς τοὺς πελάτας του ἦτο πολὺ εὐγενὴς καὶ περιποιητικὸς συνεπῆς δὲ πάντοτε εἰς τὸν λόγον του, ὡσάκις ἀνελάμβανε παραγγελίαν τινά. Ἦτο δὲ τόσο ἐπιτήδειος, ὥστε κατώρθωνε νὰ κατασκευάζῃ μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν κομψότητα ὅ,τι τῇ ἐζήτουν.

Ἐνεκα τῶν ἀρετῶν του τούτων εἶχε πολλοὺς φίλους καὶ πελάτας, οἵτινες τὸν ἠγάπων καὶ τὸν ἐξετίμων. Τὰ βιβλία τοῦ καταστήματός του, ἂν καὶ ἐγνώριζεν ὀλίγα γράμματα, τὰ ἐκράτει μόνος του, ἐκτάκτως δὲ τὸν ἐβοήθει ὁ υἱός του Ἀλέξανδρος.

Ἄλλὰ τοιοῦτος ὢν ὁ κύρ-Παναγιώτης καὶ τοιοῦτον σῶφρονα καὶ τακτικὸν βίον διάγων, δὲν ἐβράδυνε νὰ σχηματίσῃ περιουσίαν καὶ νὰ ἀγοράσῃ μαγαζεῖον καὶ οἰκίαν ἐντὸς τῆς πόλεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς ἐκέκτητο πρὸ τῆς ἐν Κρήτῃ ἐγκαταστάσεώς του.

ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν δὲ τοιοῦτου ἀξιομιμήτου παραδείγματος εὐρεθεὶς ὁ Θεόδωρος καὶ ἔχων ἀπὸ χαρακτῆρος καὶ ἀνατροφῆς πᾶν ὅ,τι καλὸν καὶ εὐγενές, ἀπέβη σιγὰ-σιγὰ, ὡς θὰ ἴδωμεν, τεχνίτης τέλειος καὶ ὁμοίασε κατὰ πάντα πρὸς τὸν προϊστάμενόν του.

§ 78. Οἱ μωροὶ καὶ κακοήθεις ὑπάλληλοι.

Τὸ ταμειυτήριο. Ὁ Θεόδωρος καταθέτει ἐν αὐτῷ 7 δραχ.

Εἰς τὸ κατάστημά του ὁ κύρ-Παναγιώτης ἐκτὸς τοῦ Θεοδώρου εἶχε καὶ τρεῖς ἄλλους μαθητευομένους. Ἐκ τῶν τριῶν ὁ μικρότερος μόνον εἶχε προθυμίαν νὰ μάθῃ, ὡς ἐφάνετο ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς του. Οἱ ἄλλοι δύο ἦσαν ἀπρόθυμοι καὶ ὀκνηροὶ καὶ ἐφέροντο βαναύσως πρὸς τοὺς πελάτας.

Ὁ κύρ-Παναγιώτης δὲν ἦτο ποσῶς εὐχαριστημένος ἐκ μέρους των, μίαν δὲ Κυριακὴν ἔλεγεν εἰς τὸν Θεόδωρον περὶ αὐτῶν.

— Θεόδωρε, τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς πολλάκις συνεβούλευσα καὶ πολλάκις τοῖς ὑπέδειξα τὸ συμφέρον των, αὐτοὶ ὅμως μένουσιν ἀδιόρθωτοι καὶ θὰ μείνωσι, φαίνεται, πάντοτε πρὸς ζημίαν των. Διότι εἰς τὸ τέλος θὰ τοὺς ἐκδιώξω ἐγώ, θὰ τοὺς ἐκδιώξωσι καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα καταστήματα καὶ θὰ μείνωσιν εἰς τὸν δρόμον. Ἐμαθὸν πάλιν ὅτι τὴν Πέμπτην τὸ ἑσπέρας ὁ μεσαιὸς, ἀφοῦ ἐσχόλασεν ἀπ' ἐδῶ, ἐπήγγε καὶ συνανεστράφη μὲ ἀνθρώπους τοῦ χειρίστου εἶδους, καὶ, ἀφοῦ ἐμέθυσε μαζὺ των εἰς ἓν καταγώγιον, ἐπήγγε κατόπιν καὶ διεπληκτίζετο μὲ τὸν κόσμον. Ἡ ἀστυνομία τότε τὸν συνέλαβε καὶ τὸν ἐκλείσεν εἰς τὴν φυλακὴν ἐπὶ 24 ὥρας. Δι' αὐτὸ, ὡς ἐνθυμείσαι, δὲν ἤλθε τὴν Παρασκευὴν.

Μίαν ἡμέραν, ἐξηκολούθησε περίλυπος ὁ κύρ-Παναγιώτης, ὅταν πρωτοῦλθον, μεταξὺ τῶν ἄλλων τοῖς ἔδωκα καὶ τὴν ἐξῆς συμβουλήν. Τοῖς εἶπον ὅτι, διὰ νὰ οἰκονομῶσι τὰ χρήματά των, τὰ ὅποια ἔπρωγον πρὶν νὰ τὰ ἐργασθῶσι, καλὸν θὰ ἦτο νὰ τὰ καταθέτωσιν εἰς τὸ Ταμειυτήριον ἢ εἰς καμμίαν τράπεζαν. Ἄλλ' οὔτε αὐτὸ ἔκαμον.

— Τί εἶναι τὸ Ταμειυτήριον; Ἠρώτησεν ὁ Θεόδωρος.

— Τὸ Ταμειυτήριον εἶναι ἓν εἶδος Τραπεζῆς ἐντὸς τοῦ Ταχυδρομείου, ἀλλ' ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἐγγύησιν τῆς Κυβερνήσεως. Εἰς τὴν Τράπεζαν δὲ αὐτὴν δύνασαι νὰ καταθέτῃς τὰ ἐκάστοτε περισσεύματά σου, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶναι. Ὁ ὑπάλληλος ἐπὶ τοῦ Ταμειυτηρίου σοὶ δίδει ἐπὶ τούτῳ ἓν βιβλιάριον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου γράφονται αἱ καταθέσεις σου. Τοκίζονται δὲ τὰ χρήματά σου ἐκεῖ πρὸς 3 1)2 ο/ο. Ἐξακολουθῶν νὰ καταθέτῃς τοιοῦτοτρό-

πως, εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους εὕρισκεσαι αἴφνης μὲ ἔν ποσόν, μέγα ἢ μικρόν, τὸ ὅποιον νομίζεις ὅτι σοὶ ἐδώρησαν.

— ὦ εἶναι θαυμάσιος ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ νὰ οἰκονομῇ τις τὰ χρήματά του. Ἔχω περίσσευμα 7 δρ. Τὸ ποσὸν τοῦτο λοιπὸν θὰ καταθέσω καὶ ἐγὼ ἀμέσως.

Μετὰ τινὰ χρόνον, ἐπιστρέφων ὁ Θεόδωρος ἐκ τοῦ Ταχυδρομείου, ἐκράτει περιχαρῆς εἰς χεῖράς του τὸ βιβλιάριον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐσημειώτο ἡ κατάθεσις τῶν 7 δραχμῶν.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

§ 79. Μετὰ τρία ἔτη. Αἱ πρόοδοι τοῦ Θεοδώρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος δεκανεύς.

Εἶχον κλείσει τρία περίπου ἔτη, ἀφ' ἧς ὁ Θεόδωρος εἰργάζετο εἰς τὸ Κατάστημα τοῦ κύρ-Παναγιώτου.

Τὸ ἡμερομίσθιον τοῦ ἐσχάτως εἶχεν ἀυξηθῆ εἰς τρεῖς δραχμάς, χωρὶς ἔμως φαγητὸν καὶ ὕπνον.

Ἦδη ἔτρωγεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον καὶ ἐκοιμάτο εἰς ἓν δωμάτιον, τὸ ὅποιον εἶχεν ἐνοικιάσει ἀντὶ 5 δραχ. μηνιαίως. Τὸ νὰ ἀφίσῃ τὴν οἰκίαν τοῦ προϊσταμένου τοῦ τὸ ἐζήτησε μόνος του, διότι παρτήρησεν ὅτι, ἐφ' ὅσον ἐμεγάλωνεν, ἐμεγάλωνε καὶ τὸ βᾶρος, τὸ ὅποιον ἔδιδεν εἰς τὴν καλὴν αὐτὴν οἰκογένειαν.

Κατὰ τὸ τριετὲς τοῦτο διάστημα ἐξηκολούθει, ὡς ἀρχικῶς, νὰ οἰκονομῇ τὰ χρήματά του, καταθέτων αὐτὰ εἰς τὸ Ταμιευτήριον. Ἦδη δὲ αἱ οἰκονομίαι τοῦ ἀνέρχοντο εἰς τὸ ποσὸν τῶν 1000 περίπου δραχμῶν.

Κατὰ τὸ αὐτὸ διάστημα δις μόνον ἐπεσκέφθη τὸ χωρίον τοῦ καὶ τὰς δύο φορές κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα, διότι αἱ ἐργασίαι τοῦ καταστήματος δὲν τῆ ἐπέτρεπον νὰ ἀπουσιάσῃ συχνότερον. Ἐμάνθανεν ἔμως τὰ καθέκαστα τῆς οἰκογενείας τοῦ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀνδρέου.

Ἐν μιᾷ τούτων ὁ Ἀνδρέας τῆ εἶχεν ἀναγγεῖλαι καὶ τὴν λήψιν τῶν 500 δρ., τὰς ὁποίας ὄφειλεν εἰς τὴν Ζαμπιάν ὁ ἀγοραστής τῶν ἐν Ἀνωπόλει κτημάτων τῆς, καὶ τὴν δι' αὐτῶν ἀγορὰν ἐνὸς ἀγροῦ.

Ὁ Ἀνδρέας ἐξ ἄλλου κατὰ τὸ τριετὲς τοῦτο διάστημα εἶχε μεταβληθῆ πάρα πολύ. Ἐκτὸς τοῦ περιπλέον ἀναστήματος, τὸ ὅποιο

τῷ προσέθησαν τὰ τρία ἔτη, καὶ ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἤλλαξε ριζικῶς. Ὁ πρότερον λεπτοφυῆς καὶ μικροκαμωμένος Ἀνδρέας ἦτο ἤδη μείραξ εὐτραφῆς καὶ ζωηρὸς καὶ μὲ γραμμὰς ἀθλητικὰς. Ὁ Θεόδωρος ἐξεπλάγη, ὅτε τὸν εἶδε τὴν τελευταίαν φοράν. Ἦτο σχεδὸν ἴσος κατὰ τὸ ἀνάστημα καὶ τὸν σωματικὸν ὄγκον πρὸς αὐτόν.

Ἄλλὰ τί ἔκαμινεν ὁ Ἀνδρέας κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο;

Δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἤσκειτο ἀκόμη εἰς τὸ μέλλον ἐπάγγελμά του. Ἀπὸ τὰς βαρεῖας γεωργικὰς ἐργασίας οὐδεμίαν εἶχεν ἀκόμη ἐπιχειρήσει. Ἐκαλλιέργει ὅμως τὸ κηπάριόν του, ἐβοήθει τὴν ἀδελφήν του εἰς τὴν σηροτροφίαν, συνέλεγε τὸν ἐλαιόκαρπον, ἐβοήθει εἰς τὴν ἄλσειν αὐτοῦ, ἐκόπριζε τὰ δένδρα του διὰ τῆς μεθόδου, τὴν ὁποίαν εἶδομεν καὶ περιεποιεῖτο τὰς ἀμυγδαλάς, τὰς ὁποίας εἶχε φυτεύσει περὶ τοῦ ἐλαιοφύτου.

Τὰς ἡμισείας τῶν ἀμυγδαλῶν τούτων εἶχεν ἐγκεντρίσει μὲ ἐξηυγενισμένον εἶδος, ὅτε δὲ ὁ Θεόδωρος ἐξῆλθε τὴν δευτέραν φοράν, τὸν παρέλαβε καὶ τῷ ἔδειξε τὰ ἐπιτυχή κέντρια. Κατόπιν τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸ χωράφιον, τὸ ὁποῖον εἶχον ἀγοράσει μὲ τὰ χρήματα τῆς Ζαμπίας. Τὸ χωράφιον τοῦτο ἦτο ἐκτάσεως 10 περίπου μουζουρίων. Τμῆμα αὐτοῦ δύο μουζουρίων εἰς τὸ ἐπάνω μέρος ἦτο πετρῶδες καὶ ἀδιάσχιστον ὑπὸ τοῦ ἀρότρου.

— Τί θὰ τὸ κάμῃς τὸ ἀγρονον αὐτὸ μέρος; Ἠρώτησεν ὁ Θεόδωρος.

— Εἰς αὐτὸ θὰ φυτεύσω κυπαρίσσια, χρήσιμα διὰ ξυλείαν. Ἐν μέρος ἄλλων δύο μουζουρίων θὰ φυτεύσω μὲ ἀμπέλιον καὶ τὸ ὑπόλοιπον θὰ ἀφίσω διὰ σποράν.

Ἄλλ' ἄς εἴπωμεν δι' ὀλίγων, τί ἀπέγινε κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο καὶ ὁ καλὸς φίλος τοῦ Θεοδώρου, Ἀλέξανδρος.

Οὗτος, ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τὸ γυμνάσιον, κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν ἤδη δὲ εἶχε τὸν βαθμὸν τοῦ δεκανέως, καὶ ἦτο πολὺ ὑγιής, καὶ εὐρωστος. Οἱ ἰατροί, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπετάθη πρὸ τῆς κατατάξεώς του, ὅπως θεραπεύσωσι τὴν φυσικὴν του καχεξίαν, τὸν συνεβούλευσαν νὰ γυμνάζεταιται, νὰ πεζοπορῇ, νὰ κολυμβᾷ καὶ νὰ ἐλαφρώσῃ βαθμηδὸν τὰ πολλὰ φορέματα, μὲ τὰ ὁποῖα εἶχε κακοσυνειθίσει τὸ σῶμά του.

Τὰς συμβουλὰς ταύτας ἀκολουθήσας κατὰ γράμμα ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε σκληραγωγηθῆ εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον.

§ 80. Ὁ Θεόδωρος καλεῖται νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν Πατρίδα.

Ἡ συμβουλὴ καὶ τὸ σχέδιον τοῦ κύρ-Παναγιώτου.

Αἱ θυσίαι τῆς Πατρίδος διὰ τὰ τέκνα της.

Πρωῖαν τινὰ μιᾶς τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Ἰουνίου ἔλαβεν ὁ Θεόδωρος ἐκ τοῦ χωρίου του τὴν κατωτέρω βραχίαιαν ἐπιστολὴν.

« Ἀγαπητέ μοι ἀδελφέ, Θεόδωρε,

Διὰ τῆς παρούσης μου ἔρχομαι νὰ σοὶ ἀναγγείλω, ὅτι συμφώνως πρὸς τοὺς καταλόγους τῶν νέων στρατευσίμων, οἱ ὅποιοι ἐτοιχοκλήθησαν σήμερον, προσκαλεῖσαι νὰ καταταχθῆς εἰς τὸν στρατὸν τὴν 1ην προσεχοῦς Ὀκτωβρίου. Ἐγὼ νομίζω ὅτι πρόκειται περὶ λάθους ἐν τῇ ὑπολογισμῇ τῆς ἡλικίας σου, διότι σὺ δὲν εἶσαι ἀκόμη 21 ἐτῶν.

Ἐντὸς ὅμως 10ημέρου προθεσμίας ἀπὸ σήμερον δύνασαι νὰ κάμῃς ἐνστάσεις κατὰ τῶν καταλόγων καὶ νὰ ἀποδείξῃς τὴν πραγματικὴν ἡλικίαν σου. Ἀπάντησόν μας τι σκοπεύεις νὰ πράξῃς.

Ὁ ἀδελφός σου Ἀνδρέας

Ὁ Θεόδωρος, ἀφ' οὗ ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν, τὴν ἐνεχείρισεν ἀμέσως εἰς τὸν προϊστάμενόν του.

— Θεόδωρε, εἶπεν ὁ κύρ-Παναγιώτης ἀφ' οὗ ἀνέγνωσε, τὸ συμφέρον μου εἶναι νὰ σὲ ἐμποδίσω καὶ νὰ σοῦ συστήσω, ὅπως κάμῃς ἐνστάσεις κατὰ τῶν καταλόγων. Τὸ ἰδικόν σου ὅμως συμφέρον εἶναι νὰ προσέλθῃς ἀμέσως εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ καὶ νὰ ἐξοφλήσῃς τὸ ταχύτερον τὴν ὑποχρέωσίν σου πρὸς τὴν Πατρίδα! Εἶσαι τόσον ὑγιής καὶ ῥωμαλέος, ὥστε, καὶ ἂν εἶσαι κατὰ ἔν ἢ δύο ἔτη μικρότερος τῶν συναδέλφων σου, δύνασαι νὰ ἐκτελῆς ἀκόπως τὰ στρατιωτικά σου καθήκοντα.

Ἐγὼ, ἐξηκολούθησε, ἐπειδὴ εἶχον λησιμονήσει τὸν στρατὸν, ἐσκεπτόμην κατὰ τὸ ἐρχόμενον ἔτος νὰ σοῦ ἀνοίξω ἰδιαιτέρον μαγαζίον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου νὰ θέσωμεν, ὡς κεφάλαια, σὺ μὲν τὰς ἐν τῇ ταμειυτηρίῳ οἰκονομίας σου, ἐγὼ δὲ ἴσης ἀξίας ὑλικά καὶ νὰ μοιραζώμεθα τὰ κέρδη. Τὸ μαγαζίον δὲ τοῦτο θὰ τὸ ὑπεστήριζον ἐγὼ διὰ τῆς πελατείας μου. Τώρα βεβαίως θὰ ἀναβάλωμεν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου τούτου μέχρι τῆς ἀπαλλαγῆς σου. Ἐν

τῆ μεταξὺ δέ, τοικιζόμενα καὶ τὰ χρήματά σου εἰς τὸ ταμειευτήριον, θὰ γίνωσι περισσότερα, ἐὰν ἐννοεῖται δὲν τὰ ἐγγίσγης.

— Οὐδέποτε θὰ ἐγγίσω τὰ χρήματα αὐτά, ἐκτὸς ἐὰν ἀνάγκη μεγάλη τῆς οἰκογενείας μου τὸ ἀπαιτήσῃ!

— Εὐχομαι νὰ μὴ παρουσιασθῇ τοιαύτη ἀνάγκη!

— Ἄλλως τε εἰς τὸν στρατόν, κύρ. Παναγιώτη, θὰ μὲ τρέφῃ, θὰ μὲ ἐνδύῃ καὶ θὰ μὲ στεγάσῃ ἡ Πατρίς. Θὰ μοὶ δίδῃ δὲ προσθέτως καὶ 15 λεπτὰ καθ' ἡμέραν διὰ καθαρισμόν τῶν ὑποδημάτων καὶ δι' ἀλληλογραφίαν μου. Τί ἄλλο θέλω;

Τὸ ἑσπέρας, ἀφ' οὗ ἔκλεισαν τὸ κατάστημα, ὁ Θεόδωρος μετέβη εἰς τὸ ξενοδοχεῖον καὶ ἐδειπνήσε. Μετὰ ταῦτα ἦλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ συνέταξε τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀδελφοῦ του.

Διὰ τῆς ἀπάντησεως αὐτῆς ἀνεκοίνου εἰς τὸν πατέρα του καὶ εἰς τὸν ἀδελφόν του τὴν ἀπόφασίν του, ὅπως προσέλθῃ εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, ἄνευ ἐνοστάσεων.

«Θὰ ὑπηρετήσω καὶ ἐγὼ τὴν ἀγαπητὴν Πατρίδα-ἔγραψεν ἐκεῖ εἰς μίαν φράσιν-τὴν Πατρίδα ἐκείνην, χάριν τῆς ὁποίας ἀγωνιζόμενος καὶ σὺ, σεβαστέ μοι Πάτερ, ἔχασες τὸν ἕνα σου πόδα».

§ 81. Ἡ κατάταξις. Αἱ ἀσκήσεις. Ἡ θεωρία.

Ὅτε ἦλθεν ἡ ὀρισμένη ἡμέρα, ὁ Θεόδωρος, προσελθὼν εἰς τὸ Τάγμα μετὰ τῶν ἄλλων στρατευσίμων ἐξητάσθη ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ καὶ κατατάχθη. Μεταξὺ τῶν στρατευσίμων τῆς ἡλικίας ἐκείνης ἦτο καὶ ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ἀγγειοπώλης ἐκ Θραψανοῦ. Ἡ Πατρίς ἐνέδυσσε τότε πάντας μὲ τὴν ὀραίαν στολὴν τοῦ στρατιώτου καὶ ἡ διδασκαλία τῶν προκαταρκτικῶν ἀσκήσεων ἤρχισε.

Τὰς ἀσκήσεις ταύτας ἐξετέλουν ἐπὶ ἐξάωρον καθ' ἡμέραν πάντες οἱ λόχοι τῶν νεοσυλλέκτων, κατὰ τὰ πρῶτα μαθήματα ἄνευ ὅπλου, εἶτα δὲ μεθ' ὅπλου.

Τὴν πρακτικὴν διδασκαλίαν ἐπηκολούθει καθ' ἡμέραν καὶ μιὰς ἢ δύο ὥρων θεωρητικὴ διδασκαλία ἐντὸς τοῦ στρατῶνος. Κατὰ ταύτην ὁ λοχίας ἐκάστης διμοιρίας ἀνέπτυσεν εἰς τοὺς νεοσυλλέκτους διὰ προφορικοῦ λόγου τὰ καθήκοντα τοῦ στρατιώτου ἀπέναντι τῶν συναδέλφων του, τῶν ἀνωτέρων του καὶ τῆς Πατρίδος.

Μίαν ἡμέραν ὁ λοχίας τῆς διμοιρίας τοῦ Θεοδώρου, ἀφ' οὗ ἀνεπτυξεν εἰς τοὺς ἄνδρας του τὰ περι πειθαρχίας, ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς τὴν κυανόλευκον καὶ εἶπε.

— Στρατιῶται ἰδοὺ ἡ σημαία μας! Χαιρετίσατέ την!

Οἱ στρατιῶται ἔφερον μετὰ σεβασμοῦ τὴν χεῖρα πρὸ τοῦ πηλικοῦ καὶ ἐχαιρέτισαν τὸ ἐθνικὸν λάβαρον.

— Ἡ σημαία αὕτη, ἐξηκολούθησεν ὁ λοχίας, εἶναι τὸ σύμβολον τῆς Πατρίδος! Ἀντὶ τῆς Πατρίδος, τὴν ὁποῖαν ὁ στρατιώτης δὲν δύναται πάντοτε νὰ βλέπῃ κατὰ τὰς μάχας, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃται καὶ ἐνθυμῆται τὴν ἀποστολὴν του, βλέπει τὴν σημαίαν. Τὴν ἀναστηλώνει ἐκεῖ κάπου καὶ, μαχόμενος πλησίον αὐτῆς, τὴν ἀτενίζει κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς μεγάλης ἀγωνίας καὶ ἀντλεῖ θάρρος καὶ ἡρωισμόν ἀπὸ τὰς πτυχὰς τῆς.

Ἐφ' ὅσον κυματίζει ὑπερηφάνως ἐπὶ τοῦ κέντου τῆς ἡ Ἑλληνικῆς σημαία, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ψυχὴ τοῦ Ἑλληνος στρατιώτου κυματίζει ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν καὶ αὐταπάρνησιν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος.

Καὶ, ὅταν αἱ ἐχθρικοὶ σφαῖραι διατρυπήσωσι τὸ στήθος του, πίπτει ὑπερηφάνως, διότι θὰ τὸν σαβανώσῃ τὸ σύμβολον τῆς Πατρίδος. Ἡ σημαία ἐν ταῖς μάχαις εἶναι ἡ Πατρίς καὶ ὁ ἀποθνήσκων ὑπὲρ τῆς σημαίας ἀποθνήσκει ὑπὲρ τῆς Πατρίδος!

Εἰς τὰς τελευταίας λέξεις τοῦ λοχίου ῥίγος ἐνθουσιασμοῦ διεχύθη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν στρατιωτῶν.

— Θὰ πέσωμεν ὅλοι ὑπὲρ τῆς Σημαίας μας, ὅταν γίνῃ ἀνάγκη! Εἶπεν εἰς ἕκ τῶν ἀνδρῶν.

— Θὰ πέσωμεν ὅλοι! Ἐπανάλαβε καὶ ὁ Θεόδωρος.

Ὅτε τὸ μάθημα ἐτελείωσε καὶ ἐξῆλθον τοῦ στρατῶνος, ὁ Θεόδωρος

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΓΙΑΜΠΗΣ

δωρος συνήντησε καθ' ὁδὸν δεκανέα τινά. Τὸν ἐχαιρέτισε μετὰ σεβασμοῦ στρατιωτικῶς καὶ ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του.

Ὁ δεκανεὺς ἦτο ὁ φίλος του Ἀλέξανδρος.

§ 82. Ἡ διαταγὴ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως. Ἀπὸ Σίσι εἰς Ἅγιον Νικόλαον.

Ἴχον παρέλθει τρεῖς περίπου μῆνες, ἀφ' ἧς ὁ Θεόδωρος ὑπηρετεῖ εἰς τὸν στρατόν, ὅτε ἦλθε διαταγὴ ἐκ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως ἕως εἰς οὐλαμὸς τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ τάγματος ἀποσταλῆ εἰς τὸν Νομὸν Λασηθίου πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐκεῖ χωροφυλακῆς, ἰδιαίτερος δὲ εἰς Σητεῖαν πρὸς φρουρήσιν τῶν παραλίων αὐτῆς.

Ὁ διοικητὴς τοῦ Τάγματος ἐξέλεξε τότε διὰ μὲν τὴν Σητεῖαν τὸν οὐλαμὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ δὲ τὸ Λασηθιον τὸν οὐλαμὸν τοῦ Θεοδώρου.

Ὁ διὰ τὴν Σητεῖαν ἀνεχώρησε πρῶτος, ἡμέρας δὲ τινὰς κατόπιν ἀνεχώρει καὶ ὁ διὰ τὸ Λασηθιον κατευθυνόμενος εἰς Ἅγιον Νικόλαον. Ἡμεῖς θὰ παρακολουθήσωμεν τὸν τελευταῖον, διότι μετὰ τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ συγκαταλέγεται καὶ ὁ ἥρωϊς μας.

Ἦτο πρωΐα τῆς 22ας Δεκεμβρίου, ὅτε τὸ ἀτμόπλοιον τὸ φέρον τοὺς ἀνδρας διέσχισε τὰ ὕδατά τοῦ κόλπου Χερσονήσου—Μαλλίων. Ὁ καιρὸς, καίτοι χειμερινὸς καὶ συννεφώδης, ἦτο γλυκὺς καὶ ἥσυχος. Ὁ Θεόδωρος καθήμενος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος μετὰ δύο συναδέλφων του, ἐνὸς πρῆφην διδασκάλου καὶ τοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ ἀγγειοπώλου, ἐθεάτο τὰς σκυθρωπὰς ἀκτὰς, ἐπὶ τῶν ὀπείων ὁ οὐρανὸς ἀντανέκλα τὸ μολύβδινον χρομῆμά του καὶ τὴν κατῆφειάν του.

Εἰς τὸ βάθος τῆς στερεᾶς διαγράφονται ἀόριστα καὶ σγκεχυμένα τὰ σχήματα τῶν ὑψηλῶν καὶ ἀποκρῆμνιων ὄρεων τῆς Δίκτης, ἧτις ἀποτελεῖ τὸν τρίτον ὄρεινὸν ὄγκον τῆς Πατρίδος μας.

Μετ' ὀλίγον ὁ στρατιώτης διδάσκαλος δεῖξας ἐπὶ τῆς ἀκτῆς εἶπεν.

— Ἴδου τὸ Σίσι, ὁ μικρὸς συνοικισμὸς, εἰς τὸν ὁποῖον καταλήγει ἡ κοιλὰς τοῦ Βραχασίου. Ἀπ' ἐδῶ ἄρχονται αἱ ἀκτὰι τοῦ Μεραμβέλλου.

Καθόσον τὸ πλοῖον προὐχώρει, εἶδεν ὁ Θεόδωρος καὶ τὴν βασιαν κοιλάδα Μιλιάτου—Λατσιδάς μὲ τοὺς ἐκτεταμένους χαρουπεῶνας καὶ ἀμυγδαλεῶνάς της. Ἐντεῦθεν τῆς κοιλάδος ταύτης, μέχρι τοῦ Ἀκρωτηρίου « Ἀφωρεσμένον », ἐκτείνεται ἀνώμαλος, ξηρὰ καὶ ἀγονος χώρα, ἀποτελουμένη ἐξ ἀλλεπαλλήλων λοφοσειρῶν καὶ χαραδρῶν.

Μετά τινα χρόνον, κάμφαντες τὸ τρικυμῶδες ἀκρωτήριο, εἰσηλθον εἰς τὸν μέγαν καὶ γραφικὸν κόλπον τοῦ Μεραμβέλλου. Τὸ μελαγχολικὸν φρούριον τῆς νησίδος Σπιναλόγγας ἐνεφανίσθη τότε ὅμοιον πρὸς πελωρίαν οἰκίαν, ἐπιπλέουσαν τῶν ὑδάτων.

Η ΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΣΠΙΝΑΛΟΓΓΑΣ

— Ἴδου ἐν φρούριον, εἶπεν ὁ στρατιώτης διδάσκαλος, τὸ ὁποῖον δὲν ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἐξεχωρήθη εἰς αὐτοὺς διὰ συνθήκης ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν 46 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἡρακλείου. (1) Ἐντὸς αὐτοῦ ἐγκλείονται σήμερον οἱ πάσχοντες ἀπὸ τὴν νόσον λέπραν.

— Ἀλλὰ δὲν εἶναι σκληρὸν νὰ κλείωνται ἐδῶ, ὡς κατὰδικιοι, πλάσματα ἀθῶα καὶ ἐπὶ πλέον πάσχοντα; Ἡρώτησεν ὁ Κωνσταντῖνος.

— Εἶναι σκληρὸν βεβαίως, σκληρότερον ὅμως εἶναι τὸ νὰ ἀφίνωνται οἱ λεπροὶ ἐλεύθεροι καὶ νὰ μεταδίδωσι τὴν φοβερὰν ἀσθένειαν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, τοὺς ὑγιεῖς.

Σημ. (1) Διὰ τῆς αὐτῆς συνθήκης ἐξεχωρήθη καὶ τὸ φρούριον τῆς Σούδας.

— Βεβαίως, εἶπεν ὁ Θεόδωρος, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πρέπει νὰ ἀπομονῶνται χάριν τῶν πολλῶν!

Πρὸς Ν. τῆς περιτετειχισμένης νησίδος τῶν λεπρῶν ἐκτείνεται ἡ βραχώδης χερσόνησος τῆς Σπιναλόγγας. Ἡ χερσόνησος αὕτη εἶναι ξηρὰ καὶ ἀκατοίκητος καὶ μόνον ἀραιαὶ τινες χαρουπέαι καὶ ἄλυκαὶ ὑπάρχουσιν ἐπ' αὐτῆς.

Παραπλεύσαντες καὶ τὴν χερσόνησον ταύτην ἠγκυροβόλουν περὶ τὴν 11ην καὶ ἡμίσειαν ἐντὸς τοῦ ἀσφαλούς λιμένος τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τὸν ὁποῖον καθιστῶσι ἔτι ἀσφαλέστερον δύο μικραὶ νησίδες κείμεναι κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ.

§ 83. Οἱ παράλιοι συνοικισμοὶ καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαί τῆς Πατρίδος.

Μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς τοῦ Θεοδώρου, ὅτε ἀπεβιδάσθησαν καὶ εἶδε τὴν μικρὰν κωμόπολιν τοῦ Ἁγ. Νικολάου. Περιέμενε νὰ ἴδῃ χωρὸν καὶ εἶδε Εὐρωπαϊκὴν μικρόπολιν. Ἡ λαμπρὰ ῥυμοτομία τῆς, αἱ ὠραῖαι καὶ καινουργεῖς οἰκοδομαὶ τῆς ἐδίδον εἰς αὐτὴν ἕν ἔνδυμα εὐρωπαϊκόν, τοῦ ὁποῖου στεροῦνται καὶ αἱ τρεῖς μεγαλουπόλεις τῆς Κρήτης.

— Πόσον ὠραία κωμόπολις! Ἀξίζει νὰ εἶναι πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος.

— Εἶναι ὠραία, εἶπεν ὁ διδάσκαλος, διότι εἶνε νέα καὶ ἐπὶ σχεδίου ἐκτισμένη. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον ἡ ὠραία διασκευὴ τῆς, ἕνεκα τῆς ὁποίας πρέπει νὰ διατηρῆται πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ. Εἶναι πρὸ πάντων ἡ παραλία θέσις τῆς. Οἱ παράλιοι συνοικισμοὶ πρέπει πάντοτε νὰ ὑποστηρίζωνται πρὸς τὸ γενικὸν ὄφελος. Διότι οἱ παράλιοι συνοικισμοὶ ἔρχονται πρῶτοι εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ πᾶσαν πρόσοδον. Καὶ διότι οἱ παράλιοι συνοικισμοὶ ἀποτελοῦσι τρόπον τινα τὰ θυλάκια τῆς Πατρίδος, εἰς τὰ ὁποία πίπτει ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον τὸ χρῆμα τῶν ξένων. Ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ ἦτο ἡ Νεάπολις, μεγάλη καὶ ὠραία κωμόπολις καὶ αὕτη. Ἀλλ' ἡ Νεάπολις εἶναι μεσόγειος καὶ τοῦτο ἤρκεσεν ὅπως τεθῆ εἰς δευτερεύουσαν μοῖραν.

Εἴμεθα νησιῶται, Θεόδωρε, καὶ πρέπει τὸ μέλλον μας νὰ τὸ ζη-

τήσωμεν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης! Μ' ὄλα ταῦτα ποῦ εἶναι τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἔχομεν; Ἐννοῶ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα κομίζουσι τὸν ἀληθῆ πλοῦτον εἰς ἓνα τόπον.

— Δυστυχῶς δὲν ἔχομεν πλοῖα, ἐκτὸς ὀλίγων ἀλιευτικῶν πλοιαρίων! Εἶπεν ὁ Κωνσταντῖνος.

— Ἐὰν δὲν ἔχομεν πλοῖα μεγάλα, ἐμπορικά, εἰς τοῦτο συνετέλεσε βεβαίως ἡ μακρὰ δουλεία ἀφ' ἑνός, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις ἀκμαίων παραλίῶν συνοικισμῶν ἐξ ἄλλου.

§ 84. Ἀπὸ Ἁγίου Νικολάου εἰς Νεάπολιν. Τὰ ἐσκληρωγαγωγημένα σώματα.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐν Ἁγίῳ Νικολάῳ ἀφίξεως τοῦ οὐλαμοῦ, ὁ μοίραρχος, διαμοιράσας τοὺς ἄνδρας αὐτοῦ, τὸν μὲν Θεόδωρον μαζὺ μὲ 4 ἄλλους ἀπέστειλεν εἰς τὸν σταθμὸν τῶν Τζερμιάδων, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον μαζὺ μὲ 3 ἄλλους εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Βιάννου. Ὡς ὀδηγόν, ἔδωκεν εἰς ἐκάτερον ἀπόσπασμα ἓνα χωροφύλακα γνώστην τῶν μερῶν.

Ἡ ὁδός, τὴν ὁποῖαν ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Θεοδώρου, ἦτο ἡ ἀπὸ Ἁγίου Νικολάου εἰς Νεάπολιν καὶ ἀπὸ Νεαπόλεως εἰς τὸ ὄροπέδιον. Ἡ ὁδὸς αὕτη διασχίζει κατὰ μῆκος τὸ καθ' αὐτὸ λεκανοπέδιον τοῦ Μεραμβέλλου, ὅπερ διαρρέει παραλλήλως τῆς ὁδοῦ ὁ χεῖμαρρος Ξηροπόταμος.

Ἦτο ἡ 8η πρωΐνῃ ὥρα, ὅτε οἱ ἔξ ἄνδρες ἀφῆκαν ὀπισθὲν τῶν τῆν παράλιον κομποπόλιν. Ὁ καιρὸς ἦτο βροχερὸς καὶ χιονῶδες φύχος κατήρχετο ἀπὸ τὰ πλάγια τῶν βουνῶν. Αἱ ἀραιαὶ χαρουπέαι καὶ ἀμυγδαλαὶ, αἵτινες φύονται εἰς τὰς ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ χαλικώδεις ἐκτάσεις, ἔφρυσσον εἰς τὰς πνοὰς τοῦ παγεροῦ ἀνέμου.

Ὁ Θεόδωρος καὶ οἱ λοιποὶ ἄνδρες, τετυλιγμένοι ἐντὸς τῶν στρατιωτικῶν μανδύων των, αἰσθάνονται μὲν τὸ φύχος, ἀλλὰ δὲν τρέμουσιν οὔτε ἐμποδίζονται εἰς τὴν πορείαν των, διότι τὰ σώματά των εἶναι ἐσκληρωγαγωγημένα καὶ βωμαλέα.

Μετὰ δίωρον πορείαν εἰσέρχοντο εἰς τὴν ὠραίαν κοιλάδα τῆς Νεαπόλεως. Κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς κοιλάδος ταύτης ἐγείρονται δύο μικραὶ, ἀλλ' ὠραῖαι κομποπόλεις, ὁ Χουμεριάκος καὶ αἱ Λίμναι, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἄκρον αὐτῆς καὶ ἐπὶ τοῦ αὐχένος, ὅστις συνδέει τὰ

βουνά Καβαλλαρὰν καὶ Σταυρόν, ὑψοῦται ἢ ὁμόνυμος κωμόπολις. Ἡ Νεάπολις ἔχει πολλὰς ὠραίας οἰκοδομὰς διατηρεῖ δὲ εἰσέτι τὸ Εἰρηνοδικεῖον, τὸ Γυμνάσιον καὶ τὴν Ἐπισκοπὴν.

Γευματίσαντες οἱ ἕξ ἄνδρες ἐν τῷ ἐνταῦθα σταθμῷ ἐγκατέλειψαν πρὸς τὴν μεσημβριαν τὴν κωμόπολιν. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ βροχὴ εἶχε παύσει, ἀλλὰ τὸ δριμύ ψῦχος ἐξηκολούθει.

— Χωρὶς ἄλλο θὰ χιονίτζῃ ἐπάνω εἰς τὸ ὄροπέδιον! Εἶπεν ὁ ὀδηγὸς χωροφύλαξ.

— Τόσον τὸ καλῦτερον! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος. Θὰ ἴδωμεν τὸ ὄροπέδιον κατὰλευκόν! Ἐγὼ ἀκούσει ὅτι εἶναι ἕκτακτος ἢ θεὰ τοῦ ὄροπεδίου, ὅταν ἔχῃ χιονισθῆ.

— Θὰ ὑποφέρωμεν ὅμως ὀλίγον! Εἶπεν εἰς στρατιώτης.

— Δὲν πειράζει, εἴμεθα ὅλοι νέοι καὶ βρωμαλέοι! Εἶπεν ὁ χωροφύλαξ.

Πράγματι, τὸ σφρίγος τῆς νεότητος καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς σκληραγωγίσεως ἀνεκλῶντο εἰς τὰ πρόσωπα καὶ τὰς κινήσεις ὄλων. Αἱ ἐρυθραὶ παρειαὶ τῶν ἀπέσταζον τὸ αἷμα τῆς ὑγείας καὶ εἰς τὸ ἀνδροπρεπὲς θάδισμά των ἔδλεπες κυματίζουσαν τὴν ἀκαταγώνιστον βώμην.

Μετά τινα χρόνον, διασχίσαντες τὸ ὄρεινὸν κοιλάδιον τοῦ Δράσι, ἀνῆλθον εἰς τὴν βαθεῖαν καὶ κατάρρυτον κοιλάδα τῶν Ποτάμων, τὴν κατὰφυτον ἐκ μηλεῶν καὶ ἀπιδεῶν. Ἐντεῦθεν ἀρχεται ἡ ὁδός, ἡ ὁποία ἀναρριχωμένη τὰ ὑψηλὰ καὶ ἄδενδρα πλευρὰ τοῦ βουνοῦ, φέρει ἐντὸς τοῦ ὄροπεδίου.

§ 85. Ὁ χιονοστρόβιλος. Τὸ ὄροπέδιον τῆς Δίκτης.

Ὁ χῶνος. Τὸ Τζερμιάδω.

Τὴν ἀνωφερῆ ὁδὸν ἤρχισαν νὰ ἀναβαίνωσιν οἱ σφριγώδεις καὶ βρωμαλέοι στρατιῶται ἀνευ κόπου καὶ ἄσθματος, φαίνόμενοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὑπὸ ἀραιῶν χιονονιφάδων, αἵτινες καθὼς ἐπιπτον, ὁμοίαζον τὰ λευκὰ ἄνθη τῆς ἀμυγδαλῆς, ὅταν τὰ παρασύρῃ ὁ ἄνεμος.

— Δὲν σὰς τὸ ἔλεγον ὅτι χιονίτζει εἰς τὸ ὄροπέδιον; Εἶπεν ὁ χωροφύλαξ.

— Είχατε δίκαιον! Είπεν ὁ Θεόδωρος. Ἄλλ' ἰδέτε τὸ πηλήκιόν μου καὶ τὸν μανδύαν μου! Ἔγιναν ὅλα λευκά. Καὶ γελῶν ἐξέβαλε τὸ πηλήκιόν του καὶ τὸ ἐξετίναξεν. Ἔτεροι ὁμῶς νιφάδες ἤλθον καὶ τὸ ἐλεύκαναν ἀμέσως.

Αἱ στολαὶ καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ἦσαν κατάλευκοι ἐκ τῆς χιόνος.

Ἐπλησίαζον πλέον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ὅτε αἰφνης ρεῦμα ἀέρος, στροβιλισθὲν ἐντὸς τῆς κοίτης τῆς ὁδοῦ, ἔφερε πυκνὸν στρώμα χιόνος καὶ τὸ ἔρριψεν ἐπάνω των. Ἡ ὁδὸς καὶ οἱ ἑξ' ἄνδρες κατακαλύφθησαν ὑπ' αὐτοῦ.

— Στρέψατε τὴν κεφαλὴν ἀντιθέτως τοῦ ἀνέμου! Ἐκραύγασεν ὁ χωροφύλαξ.

Οἱ στρατιῶται στρέψαντες ἀπέφυγον τὴν παχειὰν χιονοβολίην, ἥτις θὰ ἦτο πολὺ ἐπικίνδυνος, εἰὰν τὸ ρεῦμα τοῦ ἀέρος δὲν ἦτο στιγμιαίον. Ἐκτινάξαντες δὲ ἀμέσως τὴν παχειὰν χιόνα, ἐξηκολούθησαν τὴν ἀνάβασίν των καὶ μετὰ τινα λεπτὰ εὕρισκόντο εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ αὐχένος.

Θάλαμα, ἐκτάκτως ὠραῖον καὶ μεγαλοπρεπές, ἐξετέθη τότε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των.

Ἡ ὑπερμεγέθης ἄδενδρος λεκάνη τοῦ Ὀροπεδίου, πανταχόθεν περικεκλεισμένη ὑπὸ ὑψηλῶν κορυφῶν, ἠπλοῦτο σύμπασα ἀπέραντος καὶ κατάλευκος πρὸ τῶν ποδῶν των. Τὸ πάλλευκον ἐκ χιόνος κάλυμμα τῆς ὁμοίαζε πρὸς παμμεγίστην σινδόνα, μήκους 9 χιλιομέτρων καὶ πλάτους 5, ὅσαι εἶναι καὶ αἱ διαστάσεις τοῦ πυθμένος αὐτῆς.

ΤΟ ΟΡΟΠΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΛΑΣΗΘΙΟΥ

— Ἡ λεκάνη αὕτη, κύριοι, εἶπεν ὁ χωροφύλαξ, ἀποτελεῖ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Λασηθίου, τὴν ὁποῖαν ἔρχεσθε νὰ ὑπηρετήσητε!

Πάντα τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας ταύτης κείνται εἰς τοὺς πρόποδας τῶν πέριξ κορυφῶν, τὸ μόνον δὲ κτίριον ἐντὸς τῆς λεκάνης εἶναι ὁ ναῖσκος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

— Βλέπετε τὸ ἐκκλησιδίων αὐτό; Ἐρώτησε κατόπιν ὁ χωροφύλαξ. Αὐτό, ὅταν συμβῆ νὰ πλημμυρίσῃ τὸ ὄροπέδιον, ὁμοιάζει, ὡς νησιδίων ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑδάτων!

— Καὶ ποῦ ἐκβάλλουσι κατόπιν τὰ ὕδατα αὐτά; Ἐρώτησεν εἰς στρατιώτης.

— Ὑπάρχει χῶνος, διὰ τοῦ ὁποίου χωνευόμενα ἐκβάλλουσιν ἄνωθεν τοῦ χωρίου Ἀβδοῦ καὶ ἐκείθεν συρρέουσιν εἰς τὸν Ἀποσελέμην ποταμὸν.

Μετὰ ταῦτα κατελθόντες τὸν αὐχένα, ἀφῆκαν πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὰ χωρία Φαρσάρω καὶ Μαρμακέτω καὶ περὶ τὴν 4ην μ. μ. ἦσαν εἰς τὸν ἐν Τζερμιάδῳ σταθμὸν των.

Τὸ Τζερμιάδω εἶναι ὄρατα καὶ πλουσία κωμόπολις ἀμφιθεατρικῶς ἐκτισμένη εἰς τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ ἐν μέσῳ μηλεῶν, ἀπιθεῶν καὶ καρυδεῶν.

Ἀφ' οὗ ὁ Θεόδωρος ἀνεπαύθη καὶ ἐστέγνωσε τὰ ἐνδύματά του, ἐκάθισε καὶ ἔγραψεν εἰς τὸν ἀδελφόν του μίαν μακρὰν ἐπιστολὴν, ἐν τῇ ὁποίᾳ περιέγραψεν ἅπαν τὸ μέχρι Τζερμιάδω ταξίδιον.

§ 86. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἀνδρέου.

Εἶχον κλείσει τρεῖς ἀκριβῶς μῆνας, ἀφ' οὔτου ὁ Θεόδωρος ὑπηρετεῖ εἰς τὸν ἐν Τζερμιάδῳ σταθμὸν. Ἡ ὑπηρεσία του κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ὡς καὶ ἡ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν, συνίστατο εἰς περιουδαίας ἀνὰ τὸ ὄροπέδιον, πρὸς πρόληψιν τῶν ἀδικημάτων. Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης οὐδεμίαν ἀπάντησιν εἶχε λάβει εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολῇ του καὶ τοῦτο τὸν ἀνησυχεῖ πολὺ. Αἰφνης τὸ ἑσπέρας τῆς 24ης Μαρτίου ἔλαβε τὴν κατωτέρω ἐκτενῆ ἐπιστολὴν.

« Ἀγαπητέ μοι ἀδελφε Θεόδωρε,

Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἀνησυχῆς περὶ ἡμῶν, ἀφ' οὗ ἔχεις νὰ λάβῃς εἰδήσεις τώρα τόσον καιρόν! Ἡ αἰτία ὅμως τῆς σιωπῆς μου

ἦτο ἀσθένεια σοδαρά τῆς θείας, διαρκέσασα δύο καὶ πλέον μῆνας. Εὐτυχῶς τώρα εἶναι ἐντελῶς καλά.

Ὡς πρὸς τὸν πατέρα, σοὶ λέγω, ὅτι αἱ ἐργασίαι του πηγαίνουσιν ἀρκετὰ καλά.

Ἡ Μαρία ἀσχολεῖται κατ' αὐτὰς μὲ τοὺς μεταξοσκώληκας τῆς, οἱ ὅποιοι ἐξεκολάφθησαν πρὸ τινῶν ἡμερῶν. Τὸ φύλλον τὸ μαζεύω καὶ πάλιν ἐγὼ καὶ τοὺς περιποιεῖται ἐκαίην μὲ τὴν θείαν. Ἐὰν τὸ μετὰξιον ἐπιτύχη ἐφέτος καὶ ἔχῃ τιμὴν καλὴν, θὰ τῆς ἀγοράσωμεν μίαν βραπτομηχανήν.

Καὶ αἱ ἰδικαὶ μου ἐργασίαι πηγαίνουν δόξα τῷ Θεῷ καλά. Πρὸ 10 ἡμερῶν ἀπεκλάδευσα τὰ ἐλαιόδενδρα. Ἐφύτευσα καὶ τὰ κυπαρίσσια εἰς τὸ χέρσον τμήμα τοῦ ἀγροῦ, εἰς τὴν ἀμέσως δὲ κατόπιν λωρίδα, τὸ ἀμπέλιον. Ἐντὸς τῆς ἀμπέλου κατὰ διαστήματα ἐφύτευσα 4 δαμασκηνέας, 6 κερασέας καὶ 5 ἀπιδέας. Μετὰ τρία ἢ τὸ πολὺ τέσσαρα ἔτη θὰ τρώγωμεν ἀπὸ αὐτὰ καρπούς. Ἡ ἀμπελος θὰ δώσῃ καρπὸν ἀπὸ τὸ μεθεπόμενον ἔτος.

Τὸ ἐπιλοιπον μέρος τοῦ ἀγροῦ, τὸ ἔσπειρα σίτον. Τὴν ἀροτριωσίν του δὲν τὴν ἔκαμα ὁ ἴδιος, διότι, ὡς γνωρίζεις, δὲν ἔχω οὔτε ἄροτρον οὔτε ξευγάριον, τὸ ἐδωλοκόπησα ὅμως καὶ τὸ ἔσπειρα. Εἰς τὸ κηπάριον ἐφύτευσα καὶ ἐφέτος ὅλα τὰ συνήθη λαχανικά, εἰς τοὺς γύρους δὲ ἔβαλα ἄνθη καὶ ἰδίως τριανταφυλλέας καὶ κρίνους. Τὰ ἄνθη αὐτὰ μοὶ τὰ ἔδωκεν ὁ διδάσκαλος ἐκ τοῦ ἀγροκηπίου.

Ἐσχάτως εἶχομεν καὶ ἐν λυπηρὸν περιστατικόν. Ὁ γέρον ὄνος μας ἀπέθανε! Τὸν ἔθαψα εἰς τὸ χέρσον μέρος τοῦ ἀγροῦ, ὅπου τοῦ ἔσκαψα ἓνα βαθὺν λάκκον. Τὸν ἐλυπήθην πολὺ, τὸν δυστυχή! Εἰς τὰ τελευταῖα του οὔτε ἔτρωγε πλέον, οὔτε ἔπινεν. Ἐμμενε μαζευμένος εἰς μίαν γωνίαν τοῦ στάβλου καὶ ἤθελεν ἡσυχίαν, ὡς ἄνθρωπος, ποῦ μέλλει νὰ ἀποθάνῃ. Εἰσηρχόμεθα εἰς τὸν στάβλον του τακτικὰ μὲ τὴν Μαρίαν καὶ τὸν ἐβλέπομεν. Μᾶς ἐκύταζε τότε μὲ τοὺς μεγάλους ὀφθαλμούς του καὶ ἐφαίνετο, ὡς νὰ μᾶς ἔλεγε : « Καλοὶ μου κύριοι, ἐξεπλήρωσα τὸ καθήκον μου, εἰργάσθην διὰ σᾶς ὅσον ἠδυνήθην, τώρα μέλλω νὰ ἀποθάνω! » Μετὰ πέντε ἡμέρας ἡ ζωὴ του ἔδυσεν ἐντελῶς. Ἐχω ὅμως, ἀδελφέ μου, ἦσυχον τὴν συνείδησίν μου, διότι οὐδέποτε τὸν ἐκτύπησα ἢ τὸν ἐβασάνισα.

§ 87. Συνέχεια τῆς ἐπιστολῆς.

Με ἐρωτᾷς εἰς τὴν ἐπιστολήν σου τί κάμνω καὶ πῶς περνῶ. Ἴδου λοιπόν! Ἐργάζομαι ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ Ἥλιου εἰς τὴν μικρὰν μας περιουσίαν. Ἄλλ' αἱ γεωργικαὶ ἐργασίαι εἶναι τόσοσ ὠραῖαι, ὥστε ὁ κόπος τῶν εἶναι εὐχάριστος καὶ γλυκὺς. Ἐχῶ ἕμως καὶ ἓν φάρμακον, διὰ τοῦ ὁποῖου λησιμονῶ τὸν κόπον. Ἴδου αὐτό!

Τὸ βράδυ, ὅταν ἐπιστρέφω ἀπὸ τοὺς ἀγρούς, πλύνω τοὺς πόδας μου ἀπὸ τὸν ἰδρώτα, λούω τὴν κεφαλὴν μου μὲ ἄφθονον νερόν, ἀλλάσσω τὸ πανταλόνιον τῆς ἐργασίας μὲ ἄλλο καθαρὸν καὶ ἀμέσως γίνομαι ἀκμαῖος, ζωηρὸς καὶ ἑτοιμος, ὅπως ἀρχίσω νέαν ἐργασίαν. Τὴν συνταγὴν τοῦ φαρμάκου τούτου μᾶς ἔδωκεν ὁ διδάσκαλος εἰς ἓν νυκτερινὸν μάθημα.

Ἄλλοτε ἐνύσταζον εἰς τὰ νυκτερινὰ μαθήματα, τώρα μὲ τὸ φάρμακον αὐτὸ δὲν νυστάζω πλέον. Φοιτῶ τακτικὰ εἰς αὐτὰ μὲ 30 ἄλλους παλαιούς συμμαθητάς σου καὶ συμμαθητάς μου. Εἶναι ὠραϊότατα τὰ νυκτερινὰ μαθήματα! Ὁ εἰς διδάσκαλος μᾶς διδάσκει τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, ὁ ἄλλος δὲ τὴν Φυσικὴν. Ἀπὸ τὰ μαθήματα αὐτὰ ἔμαθον, τί εἶναι ἀτμός, μαγνητισμός, ἠλεκτρισμός καὶ ἄλλα πολλά. Ἄμα σχολάζω ἀπὸ τὸ μάθημα, πηγαίνω ἀμέσως καὶ κοιμοῦμαι, διὰ νὰ ἐξυπνῶ λίαν πρωί. Κατὰ τὰς ἑσπέρας, ποῦ δὲν γίνεταί μάθημα, πηγαίνω εἰς τὴν βιβλιοθήκην καὶ μελετῶ.

Τώρα ἔχομεν διπλάσια βιβλία εἰς τὴν βιβλιοθήκην μας, ἀπὸ ὅσα ἐγνώριζες. Ἡ Κοινότης ἔδωκε παραγγελίαν καὶ ἔφερον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας 60 νέους τόμους.

Ἵστερον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ. Θεόδορε, θεωρῶ τὸν ἑαυτὸν μου πολὺ εὐτυχεῖ. Ναί, εἶμαι εὐτυχής, διότι ἔχω τὴν ὑγείαν μου καὶ ἐργάζομαι καὶ ἔχω γονεῖς καὶ ἀδελφούς, τοὺς ὁποῖους ἀγαπῶ καὶ οἱ ὁποῖοι μὲ ἀγαπῶσιν. Ἀγαπῶ πολὺ τὰ ἄνθη μου, ἀγαπῶ τὰ δένδρα μου, ἀγαπῶ καὶ τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα μᾶς ὑπηρετοῦσιν.

Ἐργάζομαι καὶ ἀγαπῶ!

Εἰς αὐτὰ τὰ δύο ἡῦρα τὴν εὐτυχίαν μου.

§ 88. Συνέχεια τῆς ἐπιστολῆς.

Ἐν τῇ παρουσίᾳ θὰ σοὶ ἀναφέρω ἀκόμη καὶ ἓν θλιβερὸν περιστατικόν, ξένον μὲν πρὸς τὴν οἰκογένειάν μας, ἀλλὰ σχετικὸν πρὸς τὴν κοινωνίαν τοῦ χωρίου μας.

Ἐνθυμῆσαι τὸν Χαριδῆμον, τὸν ποτὲ συμμαθητὴν σου, ὅστις ἔφυγε πρὸ δύο ἐτῶν διὰ τὴν Ἀμερικὴν: Ἐπέστρεψε πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος καὶ ἀπέθανε χθὲς τὴν πρωΐαν. Ἐπέστρεψεν ἄρρωστος, ὁ δυστυχῆς, βαρέως ἄρρωστος, διότι ἔπασχεν, ὡς ἔμαθον κατόπιν, ἀπὸ φθίσιν. Μόλις ἤλθεν ἐπήγα καὶ τὸν ἔχαιρέτισα. Ἦτο κατακίτρινος καὶ ἀδύνατος ὡς σκελετός. Οἱ ὀφθαλμοὶ του εἶχον βαθουλωθῆ, ἀπὸ τὰς χεῖράς του δὲ εἶχον ἀποχυθῆ αἱ σάρκες, ὥστε δὲν ἔβλεπες ἄλλο παρά δέρμα καὶ κόκκαλα.

Ἐὰν τὸν ἔβλεπες, δὲν θὰ τὸν ἀνεγνώριζες! Τὸ ρόδινον χρῶμά του, τὴν εὐρωστίαν του, τὸ σφρίγός του, τὰς δυνάμεις του, τὰ ἀφῆκεν ὅλα εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Μὲ φωνὴν βραχνὴν καὶ ἀδύνατον, μὲ φωνὴν ἀνθρώπου, ὅστις ψυχομαχεῖ, μοῦ διηγήθη τὴν ἱστορίαν του.

«Ἐκαμα πολὺ ἄσχημα νὰ φύγω ἀπὸ τὴν Πατρίδα» —μοῦ εἶπε, «διότι ἐδῶ εἶναι ὁ πλοῦτος καὶ ἡ εὐτυχία. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐργαζόμεν εἰς μίαν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν καὶ ἐλάμβανον ἀρκετὸν ἡμερομίσθιον. Ἀλλὰ τί τὰ θέλεις! Ἐὰν ἤθελον νὰ ζῶ, ὡς ἄνθρωπος, ἔπρεπε νὰ τὰ ἐξοδεύω ὅλα καὶ πάλιν δὲν ἔφθανον! Ἐὰν ἤθελον νὰ οἰκονομῶ τὰ χρήματά μου, ἔπρεπε νὰ ζῶ χειρότερον ἀπὸ κτήνος. Ἐπροτίμησα ὁμῶς τὸ δεύτερον, διότι ἐσκέφθην ὅτι ἔφυγον ἀπ' ἐδῶ μὲ τὸν σκοπὸν νὰ πλουτήσω. Ἠρχισα λοιπὸν νὰ τρέφωμαι μὲ πτωχοτάτην καὶ κακῆς ποιότητος τροφὴν καὶ διὰ νὰ ἀποφύγω τὸ ἀκριδὸν ἐνοίκιον, νὰ ζῶ καὶ νὰ κοιμῶμαι μαζὺ μὲ ἕξ ἄλλους μετανάστῃς εἰς ἓν μικρὸν καὶ ἄθλιον δωμάτιον, τὸ ὁποῖον τὴν νύκτα ὁμοίαζε πρὸς βαρέλιον, γεμάτον σαρδέλλας. Πρόσθεσε εἰς τὰ δύο αὐτὰ κακὰ καὶ μίαν ἀβάστακτον καθημερινὴν ἐργασίαν, τριπλασίαν ἐκείνης, τὴν ὁποῖαν κάμνετε σεῖς ἐδῶ.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ὅτι ἓν παραμικρὸν κρυολόγημα, —κρυολόγημα, τὸ ὁποῖον οὔτε κἂν θὰ ἠσθανόμην ἐδῶ — μὲ ἔρριψεν εἰς τὸ κρεβάτι, διὰ νὰ μὴ σηκωθῶ φαίνεται ποτέ!»

Και ἐν ᾧ ἔλεγε ταῦτα, Θεόδωρε, ἤρχισε νὰ κλαίῃ, ὡς μικρὸν παιδίον.

«Θὰ γίνῃς πάλιν καλά, Χαρίδημε!». Τοῦ εἶπα διὰ νὰ τὸν παρηγορήσω.

«Θὰ γίνῃς καλά, παιδί μου!». Τοῦ εἶπον καὶ δύο δυστυχισμέναι γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ἐκάθηντο παρὰ τὴν κλίνην του, ἡ μάννα του καὶ ἡ ἀδελφή του.

Ἐκεῖνος μᾶς ἐκύταξε μὲ δυσπιστίαν καὶ ἐξηκολούθησεν.

«Ἦλθε τότε εἰς ἰατρὸς Ἀμερικανὸς καὶ με εἶδε. Μοῦ εἶπε δὲ νὰ φύγω ἀμέσως διὰ τὴν Πατρίδα, ὅπως ἀλλάξω τὸν ἀέρα. Ἔως ὅτου ἔμωσ φύγω, εἰς φάρμακα, καλὴν τροφήν καὶ περιποίησιν, εἶχον ἐξοδύσει τὸ ἥμισυ ἐκ τῶν οἰκονομιῶν μου. Μοῦ ἀπέμενον δὲ 60 εἰκοσάφραγκα, ὅταν εἰσῆλθον εἰς τὸ ὑπερωκεάνειον. Μὲ αὐτὰ ἔκαμα τὸν ναυλὸν μου καὶ ἠγόρασα καὶ τὰ λοιπὰ χρειώδη.

Μοῦ ἐπερίσσευσαν δὲ 20 εἰκοσάφραγκα, ἕως ὅτου φθάσω ἐδῶ. Τὰ 20 αὐτὰ εἰκοσάφραγκα εἶναι ὁ πλοῦτος, τὸν ὅποιον ἔφερον ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν! Καὶ διὰ νὰ ἀποκτήσω τὸν πλοῦτον αὐτὸν ἐπώλησα τὴν ζωὴν μου καὶ τὸ μεριδίόν μου ἐκ τῆς πατρικῆς κληρονομίας! Εἶμαι ἄθλιος, εἶμαι δυστυχής!»

Καὶ εἰπὼν τὰς λέξεις ταύτας ἔπεσε λιπόθυμος.

Τὸν ἐσηκώσαμεν τότε ἐγὼ καὶ ἡ ἀδελφή του καὶ τὸν ἐθέσαμεν εἰς τὴν κλίνην του. Παρήλθε πολὺς χρόνος, διὰ νὰ συνέλθῃ. Ὅταν συνήλθε, τὸν ἐχαιρέτισα, τοῦ ἠνυχήθη ταχεῖαν ἀνάρρωσιν καὶ ἔφυγον.

Εἰς τὸν δρόμον συνήντησα τὸν ἰατρὸν μας, ὅστις ἐπήγγαινε νὰ τὸν ἴδῃ.

«Θὰ ζήσῃ ἰατρέ;» Τὸν ἠρώτησα.

«Ἐχει ἀκόμη 5—6 ἡμερῶν ζωὴν!» Μοὶ ἀπήντησε.

Μετὰ 6 ἡμέρας πράγματι ἐτελείωσεν. Χθὲς βράδυ τὸν ἐσκέπασεν ἡ γῆ! Τὰ ρουχὰ του διέταξεν ὁ ἰατρὸς νὰ τὰ φέρωσι μακρὰν καὶ νὰ τὰ καύσωσι, διότι ἡ ἀσθενεία του ἦτο μεταδοτικὴ. Μὲ τὰ 20 δὲ εἰκοσάφραγκα, τὰ ὅποια τοῦ ἐπερίσσευσαν, ἐπληρώθησαν τὰ θαπτικὰ καὶ αἱ ἐπισκέψεις τοῦ ἰατροῦ. Αὐτὰ εἶχα νὰ σοὶ γράψω.

Ἐὸ ἀδελφός σου Ἀνδρέας Ἐκορδύλης».

§89 Ἀπὸ Τζερμιάδω εἰς Βιάννον. Τὸ Δικταῖον ἄντρον.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἦλθε διαταγὴ ἐκ τῆς Μοιραρχίας, ἕπως δύο ἄνδρες τοῦ σταθμοῦ Τζερμιάδω ἀποσταλῶσιν εἰς τὸν ἐν Βιάννῃ σταθμόν, πρὸς ἀντικατάστασιν δύο ἀσθενούντων ἀνδρῶν τοῦ ἐκεῖ σταθμοῦ.

Ὁ σταθμάρχης ἐξέλεξε τότε τὸν Θεόδωρον καὶ τινὰ ἄλλον Πέτρον καλούμενον. Ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Πέτρος, ἀποχαιρετίσαντες τοὺς συναδέλφους των, ἀνεχώρησαν ἀμέσως ὑπὸ τὴν συνοδείαν ἐνὸς χωροφύλακος.

Τὸ μέχρι Βιάννου ταξεῖδιον δὲν ἦτο τόσον μακρὸν, ὅσον δυσχερὲς ἔνεκα τῶν ἐδαφικῶν ἀνωμαλιῶν.

Ὁ Ἀπριλιος εἶχεν ἐνδύσει τὴν λεκάνην τοῦ ὄροπεδίου μὲ ἐν καταπράσινον ἔνδυμα. Αἱ μηλέαι, αἱ ἀπιδέαι καὶ αἱ κυδωνεαὶ ἤρθουν ἐπὶ τῶν πέριξ κλιτύων καὶ τὸ λεπτὸν ἄρωμά των διεχόνατο μαζὺ μὲ τὰς πνοὰς τῆς δροσερᾶς αἰθρας.

Οἱ τρεῖς φύλακες τῆς Πατρίδος, ἐκκινήσαντες ἐκ Τζερμιάδω, διέσχισαν κατὰ γραμμὴν εὐθείαν τὴν χλοερὰν πεδιάδα, κρυπτόμενοι μέχρι γονάτων ἐντὸς τῆς πυκνῆς χλόης καὶ τῶν σπαρτῶν, καὶ περὶ τὴν 10ην π.μ. ἦσαν εἰς τὸ χωρίον Ψυχρόν. Εἰς δέκα λεπτῶν ἀπόστασιν ἄνωθεν τοῦ χωρίου τούτου ἔδειξεν ὁ ὀδηγὸς χωροφύλαξ μίαν σπηλαιώδη ὀπήν καὶ εἶπεν.

— Ἐδῶ εἶναι τὸ Δικταῖον ἄντρον, ὅπου μυθολογεῖται ὅτι ἐγεννήθη ὁ Ζεὺς.

Ἐντεῦθεν, ἀφ' οὗ ὑπερέβησαν τὸν αὐχένα τῆς Φασκομηλιάς, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀπέτομον καὶ σκολιὰν ἐδῶν, ἣ ὁποῖα διατέμνει τὰ ἀνώτερα μέρη τῆς κοιλάδος τῆς Ἐμπάρου καὶ φέρει μέχρι τοῦ βουνοῦ Ἀπλῆκι.

Τὸ βουνὸν τοῦτο χωρίζει τὴν Βιάννον ἀπὸ τῆς Ἐμπάρου. Κρημνώδης καὶ δύσβατος ἀτραπὸς ἐπ' αὐτοῦ ὀδηγεῖ ἐντὸς τῆς κοιλάδος τοῦ Κεράτου, ἐνθα κεῖται ἡ μεγάλη καὶ πλουσία κωμόπολις Βιάννος, ἀμφιθεατρικῶς ἐκτισμένη εἰς τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ.

Περὶ τὴν 3ην μ.μ. οἱ τρεῖς ἄνδρες εὗρισκοντο ἐν τῇ ἐνταῦθα σταθμῷ. Γευματίσαντες τότε ἀνεπαύθησαν καθ' ὄλην τὴν λοιπὴν ἡμέραν.

Πρὸς τὸ ἑσπέρας εἰς χωροφύλαξ μετὰ δύο στρατιωτῶν ἦλθον εἰς

τὸν σταθμὸν. Ἦσαν καὶ οἱ 3 ἄνδρες τοῦ σταθμοῦ τῆς Βιάννου ἐπιστρέφοντες ἐκ τῆς ἡμερησίας περιόδου των. Ὁ εἰς ἐκ τῶν στρατιωτῶν ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ἀγγελιοπόλης.

Ὁ Θεόδωρος ἐχάρη μεγάλως συναντήσας ἐν μέσῳ ἀγνώστων ἀνθρώπων καὶ τόπων τὸν καλὸν Κωνσταντῖνον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος δὲν ἐχάρη ὀλιγώτερον συναντῶν τὸν Θεόδωρον. Ἐρρίφθησαν εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων καὶ ἐφιλήθησαν ὡς ἀδελφοί.

Ἡ ΚΩΜΟΠΟΛΙΣ ΒΙΑΝΝΟΣ

§ 90 Ὁ ἐξ ἀμελείας φόνος ἐν ὥρᾳ διασκεδάσεως.

Τὸ ἑσπέρας ἐκεῖνο ὁ Θεόδωρος κατεκλίθη εἰς τὸ αὐτὸ δωμάτιον μὲ τὸν Κωνσταντῖνον.

Ἄς συνομιλήσωμεν ὀλίγον, μέχρις ὅτου μᾶς πάρῃ ὁ ὕπνος! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος, καθ' ὃν χρόνον ἐξεδύετο.

— Ἄς συνομιλήσωμεν! Εἶπεν ὁ Κωνσταντῖνος ἀνακαθίζων ἐπὶ τῆς κλίνης του.

— Πῶς πηγαίνει ἡ ὑπηρεσία, ἔχετε πολλὰ ἀδικήματα ἐδῶ;

— Ἐχομεν ἰδίως ἀγροζημίας πολλὰς. Ζωουλοπάς εἶχομεν δύο κατὰ τὴν ἐνταῦθα διαμονήν μου καὶ φόνον ἓνα. Ἀλλὰ φόνον πολὺ τραγικόν.

— Ὑπὸ ποίας περιστάσεις ἐτελέσθη ὁ φόμος οὗτος;

— Θὰ σοὶ εἶπω ὅλην τὴν ἱστορίαν. Ἦτο ἡ δευτέρα ἢ ἡ τρίτη

ἡμέρα ποῦ εἶχον ἔλθει ἐδῶ. Ἡμεῖς ἐδῶ εἰς τὸν σταθμὸν εἶχομεν κατακλιθῆ, ὅτε αἴφνης περὶ τὸ μεσονύκτιον συνεχεῖς πυροβολισμοὶ μᾶς ἔκαμαν νὰ ἐνδυσθῶμεν καὶ νὰ ἐξέλθωμεν, ὅπως μάθωμεν τί συνέβαιναν. Οἱ πυροβολισμοὶ ἐρρίπτοντο ἐκ μιᾶς οἰκίας εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ χωρίου, ἐντὸς τῆς ὁποίας διεσκέδαζον πολλοὶ συγγενεῖς οἰκογενειακῶς. Ἀφορμὴ δὲ τῶν πυροβολισμῶν ἦτο ἡ ὑπερβολικὴ εὐθυμία, τὴν ὁποίαν φέρει ὁ οἶνος, ὅταν δὲν πίνηται ἐν μέτρῳ. Ἡμεῖς συνεστήσαμεν τότε εἰς τοὺς διασκεδάζοντας νὰ παύσωσι πυροβολοῦντες καὶ ὑπεδείξαμεν εἰς αὐτοὺς τοὺς μυρίους κινδύνους, τοὺς ὁποίους δύναται νὰ ἔχη τὸ τρισδάρβαρον αὐτὸ ἔθιμον. Ἐτοιμαζόμεθα δὲ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν σταθμὸν μας, καὶ εἶχομεν κάμψει τὸν ὀπισθεν τῆς οἰκίας δρόμον, ὅτε αἴφνης εἰς ἓκ τῶν ἀνδρῶν ἀνακαλύπτει ἐπάνω εἰς τὸ δῶμα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο εἶναι πολὺ χαμηλόν, ἓνα μαῦρον ὄγκον, ὡς σῶμα ἀνθρώπου. Ἠνάψαμεν τότε τὸ φανάριόν μας. Ὁ ἀνθρώπινος ἐκεῖνος ὄγκος ἦτο σῶμα νεκρὸν. Τὸ στῆθος τοῦ ὅμως ἦτο ἀκόμη ὀλίγον θερμόν, σημεῖον ὅτι εἶχεν ἐκπνεύσει μόλις πρὸ ὀλίγου. Εἰς τὸ φῶς τοῦ φανarioῦ εἶδομεν τὸ στόμα του γεμάτον ἀπὸ ἀφροὺς αἵματος, χαμηλὰ δὲ εἰς τὸν λαιμὸν ἔφερε μίαν μεγάλην πληγὴν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξήρχετο μαῦρον καὶ ὑπόπνηκτον αἷμα. Ἐγὼ τότε καὶ δύο ἄλλοι στρατιῶται ἐσηκώσαμεν τὸν νεκρὸν καὶ τὸν κατεβιδάσαμεν εἰς τὸν δρόμον. Ὁ δὲ χωροφύλαξ, πηδήσας ἐντὸς τῆς αὐλῆς, εἰδοποίησε τοὺς διασκεδάζοντας περὶ τοῦ τραγικοῦ φόνου καὶ τὰς ἐπρόσταξε νὰ μὴ ἀποκρύψωσι τὸν ἔνοχον.

Τὸ τί συνέβη τὴν στιγμὴν ἐκείνην, Θεόδωρε, εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὴν δὲν περιγράφεται. Τὰ ἄσματα διεδέχθησαν αὐτοστιγμῆι σπαρακτικὰ μοιρολόγια, τοὺς χοροὺς ὄδυροισὶ καὶ μαθήματα τριχῶν, τὴν δὲ τράπεζαν μὲ τὰ φαγητὰ καὶ τὰ ποτήρια ὁ νεκροκράββατος.

— Ὁ φονεὺς ἀπέδρασεν ἐν τῷ μεταξύ; Ἠρώτησεν ὁ Θεόδωρος.

§ 91. Συνέχεια τῆς θλιβερᾶς ἱστορίας.

— Ὁ φονεὺς, ἐξηκολούθησεν ὁ Κωνσταντῖνος, ὅστις ἄλλωστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποδράσῃ, οὔτε κἂν ἐσκέφθη τοῦτο. Δυστυχῆστερος οὗτος τοῦ φονευθέντος ἔλαβε τὸ ἴδιον ὄπλον καὶ ἀπεπειράθη νὰ αὐτοκτονήσῃ. Ὀλόκληρος πάλι συνήφθη μεταξύ ἡμῶν καὶ ἐ-

κείνου, ὅπως τοῦ ἀφαιρέσωμεν τὸ ὄπλον. Μὲ τὴν πρόχειρον δὲ ἀνάκρισιν, εἰς τὴν ὁποῖαν ὑπέβαλε κατόπιν ὁ σταθμάρχης τὸν φονέα καὶ τοὺς λοιποὺς συμπότας, ἐμάθομεν ὅτι ὁ φονευθεὶς ἦτο ἐξάδελφος τοῦ φονέως καὶ ὅτι ὁ φόνος συνετελέσθη ὑπὸ τὰς ἐξῆς περιστάσεις.

Ὁ φονευθεὶς, λέγει, ἐκάθητο 10 λεπτὰ πρὸ τοῦ θανάτου του καὶ συνδιασκέδαζε μετὰ τῶν ἄλλων, εὐρίσκετο δὲ καὶ αὐτὸς εἰς εὐθυμίαν Αἴφνης ἐσηκώθη καὶ ἔφυγε διὰ νὰ φέρῃ, καθὼς ἔλεγεν, ἀπὸ τὴν οἰκίαν του οἶνον. Ἀντὶ ὅμως νὰ κάμῃ, ὡς εἶπεν, ἀφ' οὗ ἐξήλθεν εἰς τὸν δρόμον, ἀνέβη ἐπάνω εἰς τὸ δῶμα, καὶ ἐκρύβη ὀπισθεν τῆς καπνοδόχης, μὲ τὸν σκοπὸν, φαίνεται, νὰ ἀστειευθῇ πρὸς τοὺς διασκεδάζοντας. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ φονεὺς ἔλαβε τὸ ὄπλον, ἐξήλθεν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ ἐπυροβόλει πρὸς τὰ ἐπάνω. Ἄλλ' ἄλλοίμονον! Ἡ ζάλη τοῦ οἴνου διηύθυνε τὸ ὄπλον κακῶς καὶ μὲ τὸν πρῶτον πυροβολισμὸν ἐκτύπησε τὸν ὀπισθεν τῆς καπνοδόχης ἰστάμενον καὶ τὸν ἔρριψεν ἄπνουν. Μὴ ἀντιληφθεὶς δὲ τὸ φοβερὸν τοῦ κακούργημα, εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἐξηκολούθησε τὴν διασκέδασιν. Ἀνύποπτοι καὶ οἱ λοιποὶ ἐξηκολούθησαν νὰ διασκεδάζωσι μέχρι τῆς στιγμῆς ποῦ ἐφθάσαμεν ἡμεῖς καὶ ἀνεκαλύψαμεν ἐπὶ τῆς στέγης τὸν ἀτυχῆ νεκρὸν.

— Τὶ ἀπέγινεν ἔπειτα ὁ φονεὺς;

— Ἦδη στενάζει καὶ μετανοεῖ εἰς τὰς φυλακάς, ἀλλ' οἱ στεναγμοὶ καὶ ἡ μετάνοιά του οὐδόλως ὀλιγοστεύουσι τὸν πόνον καὶ τὰ δάκρυα μιᾶς δυστυχεστάτης μητρὸς, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀφῆρεσε τὸν μόνον υἱὸν καὶ προστάτην τῆς.

— Ὁ ἄνθρωπος τώρα αὐτὸς κατέστησε δυστυχῆ μίαν οἰκογένειαν. Εἶπεν ὁ Θεόδωρος.

— Καὶ συγχρόνως τὸν ἑαυτὸν του! Εἶπεν ὁ Κωνσταντῖνος τελειώνων τὴν θλιβερὰν ἱστορίαν.

§ 92. Ἐμμ. Κοκκίνης.

Τὴν ἐπομένην ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Πέτρος δὲν ἐστάλησαν εἰς ὑπηρεσίαν. Ὁ Θεόδωρος ἐκάθισε τότε καὶ ἔγραψε δύο ἐπιστολάς, μίαν πρὸς τοὺς οἰκείους του καὶ μίαν πρὸς τὸν κύρ-Παναγιώτην. Ἐν τῇ

τελευταία ταύτη ἐσώκλεισε καὶ ἐν ἐπιστόλιον διὰ τὸν φίλον του Ἀλέξανδρον.

Μετὰ ταῦτα ἤνοιξε τὴν ἱστορίαν του καὶ ἤρχισε νὰ ἀναγινώσκη χαμηλοφώνως.

—Τὶ ἀναγινώσκεις αὐτοῦ; Ἠρώτησεν ὁ Πέτρος.

—Τὴν ἱστορίαν τοῦ Κοκκίνη!

—Ἀνάγνωσε μεγαλοφώνως διὰ νὰ ἀκούω καὶ ἐγώ!

Ἐκεῖνος ἀνέγνωσε τότε τὰ ἑξῆς περίπου.

«Τέκνον φιλόστοργον τῆς Κρητικῆς Πατρίδος, προσεεγχὸν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ αἷμά του ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς, εἶναι ὁ Ἐμμαν. Κοκκίνης.

Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Νεαπόλει τοῦ Μεραμβέλλου τῷ 1825 περίπου. Ὁ Κοκκίνης ἠτύχησε νὰ ἔλθῃ πατέρα, ἄνδρα ἐνθουσιώδη καὶ φιλοπατρίδα, ὁπτις πολὺ ἐνωρὶς ἐφρόντισε νὰ ἐξυπνίσῃ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τὸ αἶσθημα τῆς Ἐλευθερίας καὶ τὸν πόθον τῆς ἐκδικήσεως κατὰ τῶν τυράννων. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἐξεργάγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1841 ὁ Ἐμ. Κοκκίνης, μόλις ἄγων τὸ 16ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, δὲν ἐδίστασε νὰ πολεμήσῃ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ γενναίου πατρός του ὑπὲρ τῆς φιλατῆς Πατρίδος.

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην ἀπέδειξεν ὁ νεαρὸς τολμητῆς τὰς περιφανεῖς πολεμικὰς ἀρετὰς του, τὰς ὁποίας ἐκτιμῶσα ἡ ἰδιαιτέρα Ἐπαρχία του, τὸν ἀνεγνώρισε βραδύτερον, κατὰ τὴν μεγάλην τοῦ 1866 ἐπανάστασιν, ὡς γενικὸν ἀρχηγόν της. Ὡς ἀρχηγὸς κατὰ τὸν τριετῆ τοῦτον ἀγῶνα, ὁ Κοκκίνης, δὲν διέψευσε τὰς ἐλπίδας, τὰς ὁποίας οἱ ἐπαρχιωταὶ του ἐστήριξαν ἐπὶ τῆς ἀνδρείας του. Λαβὼν μέρος εἰς πλείστας μάγας διέπρῃφεν ἐν αὐταῖς καὶ πολλάκις ὁ ὑπέροχος ἡρωϊσμός του ἐγένεν ἡ αἰτία τῆς νίκης τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων.

Ἐκτοτε μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1897 παρήλθον ἔτη πολλά. Ὁ

ΕΜΜ. ΚΟΚΚΙΝΗΣ

λυγηρός τοῦ 66 ἀγωνιστῆς ἔγινεν ἐν τοσοῦτῳ γέρον λευκός, γέρον ἑβδομηκοντούτης! Ἄλλὰ τὸ γῆρας δὲν ἐμποδίζει τοὺς γενναίους ἀπὸ τοῦ εὐγενεῖς ἀγῶνας. Τὸ γῆρας ἴσως ἀφαιρεῖ σωματικὰς δυνάμεις, δὲν παραβλάπτει ὅμως τὸ σθένος τῆς ψυχῆς. Ὁ Κοκκίνης εἶχε τὸ σθένος νὰ πολεμήσῃ καὶ πάλιν ὑπὲρ τῆς ἠγαπημένης του Πατρίδος. Καὶ ἐπολέμησε δὺς καὶ τὸ αἷμά του ὑπὲρ αὐτῆς.

Εἶναι ἡ 22α Φεβρουαρίου τοῦ 1897. Οἱ Τοῦρκοι τοῦ Νομοῦ Λασηθίου εἶναι κεκλεισμένοι ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς Ἱεραπέτρας, τὸ ὁποῖον προασπίζουσι κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν ἀρκετὰ ἰσχυρὰ πυροβόλα καὶ προσθέτως τὸ Ἴταλικὸν θωρηκτὸν Λάουρα! Οἱ Ἕλληνες κατέχοντες ἅπασαν τὴν ὑπαίθριον χώραν καὶ διαθέτοντες δύο ἀσθενῆ ὄρεινὰ πυροβόλα ἔχουσιν ἀποτολμήσει τὴν πολιορκίαν αὐτοῦ. Ὁ γηραιὸς Κοκκίνης εἶναι ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πολιορκητῶν, διευθύνων τὰς ἡρωϊκὰς αὐτῶν ἐφοδούς, καθ' ὃν χρόνον τὰ δύο μικρὰ πυροβόλα, εὐστόχως βάλλοντα, πληγώνουσιν ἀκαταπαύστως τὸ φρούριον. Αἶφνης ὤηγμα μέγα ἀνοίγεται ἐπ' αὐτοῦ. Ὁ τολμητῆς γέρον τρέχει τότε, ἵνα ἐμπλήξῃ ἰδίᾳ χειρὶ τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν ἐπὶ τῶν ἐκπολιορκηθέντων τειχῶν, ἐν ᾧ οἱ ὀπλιταὶ του τὸν ἀκολουθοῦσιν, ὅπως εἰσορμήσωσιν εἰς τὸ φρούριον. Τὴν στιγμήν ἐκείνην σφαῖρα ἐχθρική βάλλει αὐτὸν κατὰστηθα καὶ τὸν ὀπίκει νεκρόν. Πίπτων ὅμως ὁ γενναῖος γέρον εἶχε τὸ μεδίαιμα εἰς τὰ χεῖλη, τὸ μεδίαιμα ἐκαῖνο, τὸ ὁποῖον ἐκδηλώνει τὴν χαρὰν τῆς ἐκκληρώσεως τοῦ καθήκοντος.

— Ὡ πόσον εὐτυχῆς εἶναι ἐκείνος, ὅστις φονεῦται ὑπὲρ τῆς πατρίδος του! Εἶπεν ὁ Πέτρος.

— Ὁ ὑπὲρ τῆς πατρίδος θάνατος εἶναι ὁ γλυκύτερος τῶν θανάτων! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος.

§ 93. Ἄλιεϊα διὰ δυναμίτιδος.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Θεόδωρος, ὁ Κωνσταντίνος καὶ εἰς χωροφύλαξ ἐστάλησαν εἰς περιοδεῖαν ἀνά τὰ Νότια μέρη τῆς ἐπαρχίας.

Καθ' ὃν χρόνον οἱ τρεῖς ἄνδρες εὕρισκοντο παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ βύακος Κρυσποτάμου, θέαμα φρικαλέον παρουσιάσθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των.

Νέος τις δεκάοκταέτης, μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα τεθρυμματισμένην καὶ πυρίκαυστον ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος καὶ κάτω, ἐκάθητο παρὰ τὴν ἀκτὴν καὶ ὠλόλυξε γοερῶς. Τὸ ἐκ τῆς πληγῆς βέον αἷμα εἶχε

πλημμυρίσει ἕνα λακκίσκον χαμαὶ καὶ εἶχε σχηματίσει βυάκιον πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ὠχρότης δὲ τοῦ ἐπικειμένου ἐκ τῆς αἱμορραγίας θανάτου εἶχεν ἀρχίσει νὰ καλύπτῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.

—Τὶ ἔπαθες; Ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Θεόδωρος.

—Βοηθήσατέ με, δι' ἀγάπην Χριστοῦ, βοηθήσατέ με! Ἐπρόφθασε νὰ εἶπῃ καὶ ἐλιποθύμησεν.

—Ἐρριψε φυσίγγιον ὁ ἄθλιος καὶ ἐπληγώθη! Εἶπεν ὁ χωροφύλαξ.

—Εἶναι ἄξιος τῆς τύχης του! Εἶπεν ὁ Κωνσταντῖνος.

—Ἄλλ' ἄε προσπαθήσωμεν νὰ τὸν σώσωμεν, ἐὰν ὑπάρχῃ καιρὸς! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος.

Καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ σακκιδίου τοῦ πληγωμένου ἕν φλασκίον, πλήρες οἴνου, ἤρχισε νὰ τοῦ πλύνῃ τὴν πληγὴν. Ταυτοχρόνως ὁ Χωροφύλαξ, σχίσας ἕν μέρος τῆς ζώνης του, περιέδεσε σφιγκὰ τὴν πληγωμένην χεῖρα ἄνωθεν τοῦ ἀγκῶνος. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἡ αἱμορραγία ἐσταμάτησεν ἐντελῶς καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ ἄθλιος ἄλιεὺς συνήλθεν εἰς ἑαυτὸν. Ἀνακαθίσας δὲ διηγῆθη διὰ φωνῆς τρεμούσης καὶ ἐξησθενημένης τὸ πῶς ἔλαβε χώραν τὸ φρικαλέον του πάθημα, τὸ ὁποῖον προὐκάλεσεν ἡ ἀφροσύνη του.

—Καθ' ὃν χρόνον, εἶπεν, ἀπεκαίετο τὸ φυτίλιον, ἐγὼ ἐξηκολούθουν νὰ προσέχω ἀκόμη τὸ κυνήγιόν μου, ὅπως μὴ μοῦ διαφύγῃ, καὶ τοιοῦτοτρόπως, ὅταν ἐξεπυρσοκρότει ἡ δυναμίτις, τὸ φυσίγγιον εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς χεῖρας μου.

—Δὲν ἐγνώριζες ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ ἀλιεῖα διὰ δυναμίτιδος; Ἠρώτησεν ὁ Κωνσταντῖνος.

—Τὸ ἐγνώριζον ὁ ἐλεεινός, ἀλλ' ἤλπιζον ὅτι δὲν θὰ μὲ ἔβλεπε κανεὶς!

—Ἄλλ' ἐὰν δὲν ἐφοβείσο τοὺς νόμους, δὲν ἐφοβείσο τοὺλάχιστον τὸν φοβερὸν κίνδυνον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀναπόφευκτος εἰς τὴν τοιούτου εἶδους ἀλιεῖαν;

Ἐκεῖνος δὲν ἀπήντησεν, ἀλλ' ὑποβαστάσας τὴν τεθρυμματισμένην χεῖρα του διὰ τῆς ἐτέρας ἐστέναξε, προσπαθὼν νὰ πνίξῃ τὰς φρικώδεις ἀλγηδόνας τῆς πληγῆς.

—Ἐμπρὸς τώρα! Εἶπεν ὁ χωροφύλαξ. Ἐμπρὸς πῆγαινε εἰς κανένα ἱατρὸν νὰ σοῦ δέσῃ καλύτερον τὴν πληγὴν καὶ μὴ συνεχίσῃς

εἰς τὸ μέλλον τὸ ἀπαίσιον αὐτὸ ἐπάγγελμα, ἐὰν θέλῃς νὰ μὴ χάσης καὶ τὴν ἄλλην χεῖρά σου!

— Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ καταντήσῃ ἐπαίτης μίαν ἡμέραν. Εἶπεν ὁ Θεόδωρος καθ' ὃν χρόνον ἐκεῖνος ἀπεμακρύνετο.

— Βεβαίωτατα, καὶ αὐτὸς καὶ ὅλοι οἱ συνάδελφοί του καταντῶσιν ἐπαῖται! Εἶπεν ὁ χωροφύλαξ.

— Ἄλλ' ἐν πράγμα μοὶ φαίνεται περίεργον. Εἶπεν ὁ Κωνσταντῖνος. Πῶς τὰ παθήματα τῶν μὲν δὲν σωφρονίζουσι τοὺς δέ!

— Διότι, εἶπεν ὁ χωροφύλαξ, ὁ καθεὶς ἐλπίζει εἰς τὴν ἐπιτηδειότητά του, ἀδιάφορον τώρα ὅτι ὅλοι ἐξέρχονται ἠπατημένοι.

Τὸ ἑσπέρας, ὅτε ἐπέστρεψαν εἰς τὸν σταθμὸν, ὁ χωροφύλαξ ἀνέφερεν εἰς τὸν Σταθμάρχην τὸ ὄνομα τοῦ παραβάτου ἀλιέως, ὅπως τιμωρηθῆ καὶ κατὰ τοὺς Νόμους τῆς Πατρίδος.

§ 94. Ἡ ἐπαρχία καὶ ἡ Κωμόπολις τῆς Ἱεραπέτρας.

Ἡμέραν τινὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαΐου ἢ ἀνωτέρω τριάς τῶν ἀνδρῶν, ἐκτελοῦσα τὴν πρὸς τὰ βόρεια τῆς ἐπαρχίας περιουσίαν της, εὕρισκετο περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸ χωρίον Χριστόν. Τὸ χωρίον τοῦτο, κείμενον εἰς τὰς ὑπορείας τῆς Δίκτης παρέχει εὐρὴν ὄριζοντα εἰς τὸν παρατηρητήν.

Οἱ τρεῖς ἄνδρες, καθίσαντες εἰς τὰς κλιτὺς ἐνὸς λόφου πλησίον τοῦ χωρίου, ἐγευματίσαν. Μετὰ τὸ γεῦμα ἀνήλθον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ὅπως ἐπισκοπήσωσι τὰ περίξ.

— Πόσον ὠραία καὶ ἐκτεταμένη εἶναι ἡ θεὰ ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος παρατηρῶν ἐν θαυμασμῶ τὰς περίξ χλοεράς κοιλάδας ὡς καὶ τὴν κατάφυτον πεδιάδα τῆς Ἱεραπέτρας.

— Ἀπ' ἐδῶ φαίνεται ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ ἐπαρχία τῆς Ἱεραπέτρας! Εἶπεν ὁ Κωνσταντῖνος.

— Τὸ λεκανοπέδιον τῆς Ἱεραπέτρας ἀποτελεῖ τὸ στενότερον μέρος τῆς Πατρίδος μας! Εἶπεν ὁ Θεόδωρος.

— Ἄν καὶ μικρὸν ὅμως τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο, εἶναι εὐφορώτατον. Εἶπεν ὁ χωροφύλαξ. Τὰ ἀπέραντα ἐλαιόφυτα καὶ οἱ ἀμπελιῶνές του εἶναι παραγωγικώτατα. Ἔνεκα τούτου καὶ ἡ Κωμόπολις Ἱεραπέτρα διεξάγει σπουδαῖον ἐμπόριον.

— Ἐπεσκέφθητε τὴν κωμόπολιν αὐτήν; Ἠρώτησεν ὁ Θεόδωρος.

— Ὑπηρέτησα ἐκεῖ πρὸς τριῶν ἐτῶν. Εἶναι μεγάλη καὶ πλουσία κωμόπολις. Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1897 ἦτο περιτειχισμένη διὰ χαμηλοῦ τείχους, τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐκρημνίσθη ὑπὸ τῶν κατοίκων. Τὴν θέσιν δὲ τοῦ τείχους κατέχει σήμερον μίᾳ ὥραϊα λεωφόρος. Ἡ Ἱεραπέτρα ἔχει πολλὰς ὥραϊας

Ἡ ΚΩΜΟΠΟΛΙΣ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ

οἰκοδομὰς, στρατῶνα εὐρύτατον καὶ ἀγορὰν συγκεντρωμένην. Τὸ μόνον τῆς μειονέκτημα εἶναι ὅτι δὲν ἔχει λιμένα καὶ ὅτι προσβάλλεται πολὺ ὑπὸ τῶν νοτίων ἀνέμων, οἱ ὁποῖοι, ὅταν εἶναι ἰσχυροί, φέρουσι τὰ κύματα τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους ἐντὸς τῶν οἰκιῶν. ΒΑ τῆς κωμοπόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἐπὶ λόφου κείται τὸ χωριὸν Κεντρί. Οἱ κάτοικοι τοῦ Κεντρί, ὡς καὶ οἱ ὁμοχώριοι τοῦ Κωνσταντίνου ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κεραμοποιίαν καὶ τὴν ἀγγειοπλαστικὴν.

— Οἱ Θραφαιμῶται ὅμως εἶναι ἀνώτεροι εἰς τὴν τέχνην. Εἶπεν ὁ Κωνσταντίνος μαιδιῶν.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ποιμὴν τις, βόσκιων ἐκεῖ πλησίον, ἔφερεν εἰς αὐτοὺς τυρὸν καὶ ἀνθόγαλα.

Οἱ φύλακες τῆς πατρίδος ἠὲ χαρίστησαν τὸν καλὸν ποιμένα διὰ τὰ φιλόξενα αἰσθήματά του, δὲν ἐδέχθησαν ὅμως τὸ δῶρον, του ὑπακούοντες εἰς τοὺς Νόμους τῆς Πατρίδος. Μετὰ ταῦτα ἤρχισαν γὰ ἐπιστρέφωσιν εἰς τὰ ἴδια.

§ 95. Ἡ ἀγελάς. Τὸ εὐρωπαϊκὸν ἄροτρον. Τὰ ἔργα
τῆς Κοινότητος.

Τὴν Ζαν τοῦ μηνὸς Ἰουνίου ὁ Θεόδωρος ἔλαβεν ἐκ τοῦ χωρίου
του τὴν κατωτέρω ἐπιστολήν.

« Ἀγαπητέ μοι ἀδελφὲ Θεόδωρε,

Εἴμεθα ὅλοι καλὰ καὶ αἱ ἐργασίαι μας πηγαίνουνσι δόξα τῷ Θεῷ
καλὰ.

Ἐγὼ ἠγγόρασα ἄροτρον Εὐρωπαϊκὸν καὶ μίαν ἀγελάδα. Τοιοῦτο-
τρόπως τὸ ἐρχόμενον ἔτος θὰ καλλιεργήσω μόνος μου τὸν ἀγρὸν
μας.

Ἄλλὰ νὰ ἴδῃς τὴν ἀγελάδα μου πόσον εἶναι ὠραία! Ἔχει τρί-
χωμα καστανόν, ἐν ᾧ ὁ λαιμὸς καὶ οἱ πόδες τῆς εἶναι λευκά, ὡς
χιών. Τὴν περιποιῶμαι ὅμως ὅσον δὲν φαντάζεσαι! Τῆς καθαρίζω
τακτικὰ τὸν στάβλον καὶ τὸν ἀσβεσῶντω ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος. Ἐ-
κείνη ἐννοεῖ τὴν καθαριότητα αὐτὴν καὶ εὐχαριστεῖται. Τὴν τρέφω
μὲ ἀφθονον καὶ ἐκλεκτὴν τροφήν. Τὴν ποτίζω τακτικὰ καὶ τὴν
καθαρίζω ἀπὸ τὰ παράσιτα ζῷα.

Τὸν ἐρχόμενον Μάιον, ἂν θέλῃ ὁ Θεός, θὰ μᾶς δώσῃ μὴ σχάριον.
Πρὸ μηνὸς εἶχε πέσει ἐπιζωστία εἰς ὅλην τὴν Μεσαρὰν καὶ ἀπέ-
θανον πολλὰ ζῷα.

Κατὰ τὴν περίστασιν αὐτὴν παρετήρησα καλῶς τὴν ἀξίαν τῆς
καθαριότητος.

Τῆς Μαρίας ἠγοράσαμεν τὴν βραπτομηχανὴν ἀπὸ τὰ κουκούλια.
Τώρα δὲ βλέπει μὲ αὐτὴν ἰδικὰ μας καὶ ξένα φορέματα. ὦ! εἶναι
τόσον ὠραία ἡ βραπτομηχανὴ αὕτη καὶ τόσον συμφέρουσα ἡ ἐργα-
σία τῆς! Ἐργασίαν μιᾶς ὥρας τῆς χειρὸς, ἡ μηχανὴ τὴν ἐκτελεῖ
εἰς 10 λεπτὰ τῆς ὥρας. Θαυμάζει δὲ κανεὶς τὸ συμμετρικόν τῆς
ράψιμον.

Ἄλλὰ καὶ τὸ ἄροτρόν μου εἶναι τόσον ὠραῖον! Διαφέρει πολλὴ
ἀπὸ τὰ παλαιὰ ξύλινα ἄροτρα. Πρῶτον εἶναι μικρόν, κομψόν καὶ ὡς
ἐκ τούτου πολλὴ εὐχείριστον. Δεύτερον ἔχει δύο μεγίστης ἀξίας
βοηθητικὰ ἐργαλεῖα, τὸν τροχὸν καὶ τὴν μάχαιραν. Καὶ τρίτον τὸ

τὸ ὕψιον τοῦ ἀναστρέφει ἀληθῶς τὸ χῶμα καὶ σιάπτει βαθύτερον τὴν γῆν.

Πρὶν κλείσω τὴν παροῦσαν μου θὰ σοὶ εἶπω ὀλίγας λέξεις καὶ περὶ τῶν προόδων, τὰς ὁποίας ἡ Κοινότης τοῦ χωρίου μας ἔκαμε κατὰ τὴν ἀπουσίαν σου.

Γνωρίζεις ὅτι τὰ νερὰ τοῦ χωρίου μας ἦσαν μὲν ἀρκετά, ἀλλ' οὐχὶ καὶ καλῶς διανενημεμένα ἐντὸς τοῦ χωρίου. Τώρα τὰ ὕδατα καὶ τῶν τριῶν πηγῶν τὰ συνέλεξεν ἡ Κοινότης καὶ τὰ ἀπεθήκευσεν ἐντὸς μεγάλης δεξαμενῆς, τὴν ὁποίαν ἐκοδόμησεν εἰς τὴν ὑψηλοτέραν συνοικίαν τοῦ χωρίου. Ἐκ τῆς δεξαμενῆς δὲ ταύτης τὰ διεμοίρασε κατὰ πλιν διὰ σιδηροσωλήνων εἰς ὅλον τὸ χωρίον.

Ἄλλο ἔργον τῆς Κοινοτήτός μας εἶναι οἱ ὑπόνομοι, ὑπὸ τοὺς ὁποίους βρέουσι σήμερον τὰ ἀκάθαρτα καὶ βρωμερὰ ὕδατα, τὰ ὁποία ἐχύνοντο ἄλλοτε εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἐρρῦπαινον αὐτούς, ἐν ᾧ συγχρόνως προδικάλουν τόσας ἀσθενείας.

Προσέτι ἡ Κοινότης προέβη εἰς τὴν θεμελίωσιν δύο ἀκόμῃ σχολικῶν αἰθουσῶν, παραπλεύρως τοῦ παλαιοῦ σχολείου, ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ λειτουργήσωσιν αἱ δύο ἀνώτεραι τάξεις τοῦ ἑξατάξιου σχολείου μας.

Τώρα τὸ χωρίον μας μὲ τὰ ἔργα αὐτὰ καὶ μὲ τὴν δενδροφύτευσιν τῶν ὁδῶν καὶ τῶν πλατειῶν του ἔγινε πολὺ ὡραῖον. Τὰ ἄγρια δενδρόλλια, τὰ ὁποία ἡμεῖς, ὡς μαθηταί, ἐφυτεύσαμεν πρὸ 4 ἐτῶν, κάμνουσι σήμερον ὡραῖαν καὶ δροσερὰν σκιάν.

Τὰ ἀνωτέρω ἔργα ἐξετέλεσεν ἡ Κοινότης ἐκ τῶν χρημάτων, τὰ ὁποία εἶχεν ἀποταμιεύσει καὶ ἐκ τινος μικροῦ δανείου, τὸ ὁποῖον συνήψε πρὸ 5 μηνῶν. Εἰς ἀντιστάθμισμα δὲ τοῦ δανείου τούτου ἐπέβαλε φόρον ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος 1 ο).
ΝΟΣΙΝ

Ἐὸ ἀδελφός σου

Ἀνδρέας Ἐκορδύνης».

§ 96. Ἡ ἀντικατάστασις τοῦ Οὐλαμοῦ. Αἱ χεῖρες
τῆς ἐργασίας.

Τὴν 26ην ἰδίου μηνὸς ἡ Μοιραρχία Ἁγ. Νικολάου ἐκοινοποίησε διαταγὴν πρὸς τοὺς σταθμάρχας τοῦ Νομοῦ, ὅπως ἐντὸς 5 ἡ-

μερῶν ἀποστείλωσι τοὺς παρ' αὐτοῖς ὑπηρετοῦντας ἄνδρας εἰς Ἅγιον Νικόλαον, ἵνα ἀντικατασταθῶσιν ὑπ' ἄλλων.

Οὕτω τὴν 1ην Ἰουλίου ὁ οὐλαμὸς τοῦ Θεοδώρου συγκεντρωθεὶς εἰς Ἅγιον Νικόλαον ἀνεχώρησε τὴν ἰδίαν ἡμέραν διὰ τὸν ἐν Ἡρακλείῳ στρατῶνά του.

Τὸν Θεόδωρον, μόλις φθάσαντα εἰς τὸ Ἡράκλειον, ἐπισκέφθη ὁ Ἄνδρέας, ὅστις ἔτυχε νὰ εὑρίσκηται τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐν τῇ πόλει.

Ὁ Θεόδωρος ἐχάρη ὑπερβολικὰ ἰδὼν τὸν ἀδελφόν του, τὸν σφριγώδη ἐκείνον νεανίαν, μὲ τὸ ἀρρενωπὸν καὶ λυγερὸν ἀνάστημα, μὲ τὸ ἥλιοςκαὲς πρόσωπον καὶ μὲ τὰς τραχεῖας καὶ τυλώδεις χεῖρας, τὰς μαρτυρούσας τὴν ἀκάματον φιλεργίαν του, ὡς καὶ τὴν ἐντιμον διαγωγὴν του.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐπισκέφθη τὸν Θεόδωρον καὶ ὁ καλὸς προστάτης καὶ προϊστάμενός του, συνεννοηθεὶς μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ μέλλοντος συνεταιρισμοῦ των.

— Εἶναι ἔτοιμα ἔλα! Εἶπεν ὁ κύρ-Παναγιώτης ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ στρατῶνος. Μόλις ἀπαλλαγῆς, θὰ ἀνοίξωμεν τὸ μαγαζεῖον.

§ 97. Ἡ ἐκ Σητείας Ἐπιστολή.

Μίαν ἐβδομάδα μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὸ Ἡράκλειον ἔλαβεν ὁ Θεόδωρος τὴν κατωτέρω ἐπιστολήν.

« Ἐν Λιμένι Σητείας τῇ 5ῃ Ἰουλίου 19..

Φίλιτάτε μοι Θεόδωρε,

Τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Οὐλαμοῦ σας ἐπληροφορήθην.

Τώρα ὀλίγον ἀκόμη καὶ ἡ Πατρίς σὲ ἀποδίδει εἰς τὴν οἰκογενεῖάν σου καὶ εἰς τὸ ἔργον σου, ἀπαλλάττουσά σε τῆς ὑπηρεσίας τῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ πολλὰ μὲν ἐκοπίασας, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐδιδάχθης.

Δὲν θ' ἀρνηθῆς βεβαίως ὅτι ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τοῦ νὰ γνωρίσῃς ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν ἀνατολικὴν Κρήτην, τὴν ὁποίαν ἄλλως δὲν θὰ ἔβλεπες ἴσως ποτέ. Τὸ ἐπάγγελμά σου καὶ διάφορα ἄλλα αἴτια σὲ ἔκαμαν νὰ ἴδῃς ἀπὸ πολλοῦ τὴν μέσην καὶ δυτικὴν Κρήτην. Ἦδη δὲ εἶσαι εὐτυχής, διότι γνωρίζεις ὀλο-

κληρον τὴν Κρητικὴν Πατρίδα. Ἄλλ' ὄχι, σοὶ μένει ἀκόμη μία Ἐπαρχία, ἡ Σητεία. Τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἀμυδρὰν σκιαγραφίαν θὰ σοὶ δώσω ἐγὼ ἐν τῇ παρούσῃ μου, διὰ νὰ ἔχῃς εἰς τὸν νοῦν σου πλήρη τὴν εἰκόνα τῆς ὡραίας νήσου μας.

Σοὶ λέγω λοιπὸν ἐν πρώτοις ὅτι ἡ Σητεία ἀποτελεῖ μίαν μικρὰν ὄρεινὴν χερσονήσον, ἐνούμενην μετὰ τῆς λοιπῆς Κρήτης διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Τεραπέτρας.

Τὰ βουνὰ τῆς χερσονήσου ταύτης ἀποτελοῦσι δύο διακεκριμένα συμπλέγματα, ἐν δυτικὸν καὶ ἐν ἀνατολικόν. Τὸ δυτικὸν ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ὄρους Ἀφέντι—Καβούσι καὶ ἐκ τῶν ἀπὸ τούτου πρὸς Ν. καὶ ΒΑ. ἐκπεμπομένων βουνοσειρῶν. Τὸ δὲ ἀνατολικὸν ἐξ ἑνὸς κεντρικοῦ ὄγκου, τοῦ ὄροσπεδίου τοῦ Χαντρῶ, καὶ ἐκ τῶν ἀπὸ τούτου ἐκπεμπομένων βουνοσειρῶν, αἵτινες ἀπολήγουσιν εἰς τὰ ἀκρωτήρια Σίδερον, Πλάκα καὶ Τραγόσταλον.

Ἡ ἐκ τῶν δύο τούτων ὄρεινῶν συμπλεγμάτων ἀποτελουμένη χώρα τῆς Σητείας αὐλακοῦται ὑπὸ πολλῶν χαραδρῶν, κοιλαδίων καὶ κοιλάδων, καταφύτων κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ ἐλαιῶν, κερατεῶν, ἀμπέλων καὶ ἐσπεριδοειδῶν.

Ὁ ἀξιολογώτερος συνοικισμὸς ἐν αὐτῇ εἶναι [ὁ Λιμὴν - Σητείας.

Ο ΛΙΜΗΝ-ΣΗΤΕΙΑΣ

Οὗτος καίται παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Παντέλη ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ἐρείπειων τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἡτείας, ἐθμελιώθη δὲ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866. Ἐχει εὐρύχωρον καὶ ἀσφαλῆ φυσικὸν λι-

μένα, ωραίης οίκοδομάς και είναι τὸ ἐμπορικὸν κέντρον συμπάσης τῆς ἐπαρχίας.

Πρὸς Α. τῆς κοινοπόλεως ταύτης μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Σιδέρου ἐκτείνεται ἀνώμαλος καὶ χαλαρῶδης χώρα, ἐπὶ ἐνὸς λόφου τῆς ὁποίας ἐγείρεται τὸ κοινόβιον Μοναστήριον «Τοπλοῦ». Ἡ μονὴ αὕτη, ἀφιερωμένη εἰς τὴν Παναγίαν, εἶναι μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων καὶ πλουσιωτέρων μονῶν τῆς Κρήτης. Ἀποτελεῖται δὲ ἐξ ἐνὸς εὐρυτάτου οἰκοδομήματος, ὅπερ περιβαλλόμενον ὑπὸ ὑψηλῶν καὶ ὀχυρῶν τοίχων, ὁμοιάζει ἐκ πρώτης ὄψεως πρὸς φρούριον. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ κατελύσαμεν μίαν νύκτα, ὅτε ἐπιστρέφομεν ἔκτινος πορείας μας εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σίδερον.

Τοιαύτη εἶναι περίπου ἐν γενικαῖς γραμαῖς ἡ τοπογραφία τῆς Σητείας.

Ὡς πρὸς τοὺς κατοίκους παρατηρῶ ὅτι θὰ ἠυπόρουν οὗτοι περισσότερο, εἰάν ἐπεδίδοντο μετὰ μείζονος ζήλου εἰς τοὺς δύο μεγάλους τῆς βιοτεχνίας κλάδους, τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Σήμερον ὅμως ἔχουσι ἀφίσει μεγάλας ἐκτάσεις ἀκαλλιεργήτους, πολλὰ ἄγρια δένδρα ἀξημέρωτα καὶ παχείας βροσκῆς ἀχρησιμοποίητους.

Ἐλπίζω ὅτι μέχρι τέλους τοῦ μηνὸς θὰ εἶναι καὶ ὁ ἰδικός μας οὐλαμὸς αὐτόθι, εὐχομαι καλὴν ἀντάμωσιν.

Ἀλέξανδρος Πανζίδης, ἑκαταεὺς.

§ 98. Ἡ ἀφυπηρέτησις. Τὰ δένδρα καὶ ἡ ἀγελὰς τοῦ Ἀνδρέου.

Ὅτε ἦλθεν ἡ 30ῃ Σεπτεμβρίου, ὁ Θεόδωρος ἀπηλλάγη ἐκ τοῦ στρατοῦ. Ἐνδοθεὶς τότε τὴν πολιτικὴν ἐνδυμασίαν του μετέβη τὴν ἰδίαν ἡμέραν παρὰ τῆ κῆρ - Παναγιώτῃ, συνωμίλησε μετ' αὐτοῦ ἐπὶ μακρὸν περὶ τῆς ὑποθέσεώς των καὶ τέλος τῇ ἐζήτησεν ὀκταήμερον ἄδειαν ἀπουσίας, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν οἰκογένειάν του. Οὗτος ἔδωκε προθύμως τὴν ζητηθεῖσαν ἄδειαν, εἰπὼν ὅτι ἐν τῇ μεταξὺ θὰ ἡτοίμαζε τὰ τοῦ νέου μαγαζείου.

Τὸν Θεόδωρον, φθάσαντα εἰς τὸ χωρίον του, ὑπεδέχθησαν οἱ

οικειοί του με δάκρυα χαρᾶς. Ἀλλὰ καὶ ἡ χαρὰ τοῦ Θεοδώρου ὑπῆρξε μεγίστη, ὅταν ἰδίους ὄμμασιν ἀντελήφθη τὰς προόδους καὶ τῆς οἰκογενείας του καὶ τῆς Κοινότητος τοῦ χωρίου του.

Αἱ ἐλαίαι τοῦ ἐλαιοφύτου των ἔθριθον κατὰ τὸ ἔτος ἐκαίνο ἐλαι-οκάρπου. Αἱ γύρωθεν δὲ πεφυτευμένοι ἀμυγδαλαὶ δοῦσαι πρὸ πολλοῦ τὸν καρπὸν των καὶ ἐκδυθεῖσαι τὸ πράσινον ἔνδυμά των ἀνεπαύοντο ἤδη ἀναμένουσαι τὸ νέον ἔαρ.

Εἰς τὸ ἄγονον τμήμα τοῦ ἀγροῦ αἱ μικραὶ κυπάρισσοι, κατὰ κανονικοὺς στίχους πεφυτευμέναι, ἀνέμενον τὰς βροχὰς, ὅπως ριζώσῃσι καὶ ἀναπτυχθῶσιν. Ἐντὸς δὲ τῆς νεωστὶ φυτευθείσης ἀμπέλου ἴσταντο κατὰ διαστήματα τὰ τρυφερά δενδρύλλια τῶν κερασεῶν, τῶν μηλεῶν καὶ τῶν ἀπιδεῶν, προσδεδεμένα ἐπὶ προστατευτικῶν πασσάλων, ὅπως εὐθυκορμήσῃσι καὶ συγχρόνως μὴ ἐκριζωθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνέμων.

Ὅτε ὁ Θεόδωρος ἐπεσκέφθη τὴν ὡραίαν ξανθὴν ἀγελάδα, τὴν εὖρεν ἐξηπλωμένην ἐπὶ τοῦ καθαρίου σταύλου τῆς καὶ ἀναμασῶσαν τὴν τροφήν τῆς. Ἦτο ὡραία, ὡς μία ὡραία κόρη καὶ τὸ τρίχωμά τῆς ἔστιλβεν ἀπὸ καθαριότητα.

— Τὸν σταῦλον τὸν ἠσodέστωσα πάλιν χθὲς μαζὺ μετὰ τὰ ἄλλα δωμάτια τῆς οἰκίας. Εἶπεν ὁ Ἀνδρέας ἐπιδεικνύων τὴν ζηλευτὴν καθαριότητα.

§ 99. Αἱ ἀρεταὶ δι' ὧν ἀνέρχεται τις τὰς κοινωνικὰς βαθμίδας. Τὸ μέγα δικαίωμα τῆς ψήφου.

Τὴν περκαμονὴν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Θεοδώρου, ἀπ' οὗ ἐδείκνησαν, ὁ Ἀθανάσιος εἶπε πρὸς αὐτόν.

— Θεόδωρε, ἀπὸ αὐρίων ἀφίνεις τὴν βαθμίδα τοῦ ὑπαλλήλου καὶ ἀνέρχῃσαι εἰς τὴν βαθμίδα τοῦ συγκυρίου καὶ συνεταίρου. Ὁ προδιεασμὸς σου οὗτος ὀφείλεται εἰς τὴν τιμιότητα, τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν ἀποταμειυτικότητά σου. Ἐὰν ἐξακολουθῆς νὰ ἔχῃς καὶ εἰς τὸ μέλλον τὰς ἀρετὰς ταύτας, θὰ ὑψωθῆς εἰς ἀνωτέραν βαθμίδα καὶ μίαν ἡμέραν θὰ γίνῃς ἀπόλυτος κύριος καὶ προϊστάμενος. Μὴ λησμονῆς ὅμως ὅτι ὀφείλεις νὰ σέβῃσαι καὶ νὰ ὑποτάσῃσαι, ὡς καὶ πρότερον, εἰς τὸν τέως προϊστάμενόν σου. Διότι καὶ πρε-

σβύτερός σου είναι και πλέον πεπειραμένος καθ' ὅλα και εἰς αὐτὸν χρεωστέεις τὴν ἀνύψωσίν σου. Διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο μάλιστα ἀνάγκη νὰ εἶναι ἄπειρος ἢ πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνη σου!

Ἐν πράγμα σοὶ ὑπενθυμίζω προσέτι. Ἡ Πατρίς ἀπὸ σήμερον σοὶ δίδει ἐν μέγα και ὑψηλὸν δικαίωμα, τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου. Μὴ λησμονήσης λοιπὸν νὰ κάμης καλὴν χρῆσιν τοῦ δικαιώματός σου τούτου! Διὰ τῆς ψήφου σου, τῆς ἰδικῆς μου, τοῦ ἄλλου και τοῦ ἄλλου, ἡ Πατρίς δύναται νὰ ἀνυψωθῆ ἢ νὰ ταπεινωθῆ, νὰ προσδεύσῃ ἢ νὰ ὀπισθοδρομήσῃ. Τὰ πρόσωπα, τὰ ὅποια θὰ ἐκλέξωμεν διὰ τῆς ψήφου μας, θὰ εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια θὰ τὴν ταπεινώσωσιν ἢ θὰ τὴν προαγάγωσι. Μεθαύριον, τὴν Κυριακὴν, ἔχομεν ἐκλογάς. Σὺ θὰ ψηφίσῃς εἰς τὸ Ἡράκλειον, ἐγὼ θὰ ψηφίσω ἐδῶ.

Ἄς ψηφίσωμεν λοιπὸν και σὺ και ἐγὼ πρόσωπα τοιαῦτα, τὰ ὅποια, ὡς ἐκ τῆς ἰκανότητος και τῆς καλῆς διαγωγῆς των, εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ προαγάγωσι τὴν Πατρίδα!

Και μετὰ μικρὰν σιωπὴν ἐξηκολούθησε.

Πολλοὶ ἀπερίσκεπτοι και ἄεεσινοὶ ἄνθρωποι δέχονται χρήματα και ψηφίζουν ὀρισμένα πρόσωπα. Τὰ πρόσωπα ὅμως αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὠφελήσωσι ποτὲ τὴν Πατρίδα. Διότι μόλις καταλάβωσι τὴν ἐξουσίαν, ἡ πρώτη των φροντίς εἶναι πῶς νὰ ἀρπάξωσιν ἐκ τοῦ Ταμείου τῆς Πατρίδος ὅσα ἔδωκαν εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν ψήφων. Καὶ ὄχι μόνον ὅσα ἔδωκαν, ἀλλὰ και διπλάσια ἐνίοτε και τριπλάσια.

Υπάρχουσιν ἐπίσης ἄλλοι, οἱ ὅποιοι δίδουσι τὴν ψήφόν των εἰς πρόσωπα συγγενικά ἢ φιλικά, ἀδιαφοροῦντες ἂν οἱ φίλοι ἢ συγγενεῖς οὔτοι θὰ βλάψωσι τὴν Πατρίδα. Καὶ οἱ τελευταῖοι οὔτοι ὡς και οἱ πρώτοι, εἶναι ἀξιοκατάκριτοι, ὡς ἐχθροὶ τῆς Πατρίδος!

— Τὰς συμβουλὰς ταύτας δὲν θὰ λησμονήσω εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν. Εἶπεν ὁ Θεόδωρος.

§ 100. Ἡ κατάθεσις τῶν συνεταιρικῶν κεφαλαίων.

Τὸ ἐπίσημον ἔγγραφον.

Ὁ Κύρ-Παναγιώτης, ἐνοικιάσας ἐν τῇ μεταξὺ τῶ συνεταιρικῶν μαγαζεῖον, τὸ διεσκεύασεν ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς τέχνης

καὶ ἠγόρασε τὰ βιβλία τοῦ συνεταιρισμοῦ. Ὅτε δὲ ἐπέστρεψεν ὁ Θεόδωρος, τὸ νέον φανοποιεῖον ἦτο ἐντελῶς ἔτοιμον καὶ δὲν ἀπέμενεν ἄλλο τι ἢ ἡ κατάθεσις τῶν συνεταιρικῶν κεφαλαίων καὶ ἡ ἀγορὰ τῶν ὑλικῶν.

Τότε ὁ μὲν Θεόδωρος ἀπέσυρεν ἀπὸ τὸ Ταμειυτήριον τὰ χρήματά του, συμποσούμενα ἐν ὄλῃ μετὰ τῶν τόκων εἰς 1150 δρ., καὶ κατέθηκεν αὐτά, ὁ δὲ κύρ-Παναγιώτης κατέβαλε τὰ ὑλικά καὶ τὰ ἐργαλεία καὶ ἐν συμπληρωματικὸν ποσὸν πρὸς τελείαν ἐξίσωσιν τῶν δύο κεφαλαίων.

Ἄφ' οὗ ἐτακτοποιήσαν ὄλα, μετέβησαν εἰς τὸ συμβολαιογραφεῖον καὶ συνέταξαν ἔγραφον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐξέθησαν σαφῶς καὶ ἐγκύριως πάντας τοὺς ὅρους τοῦ συνεταιρισμοῦ, ἦτοι τὰ ἀμοιβαία δικαιώματα καὶ τὰς ἀμοιβαίας ὑποχρεώσεις. Τοῦ συνεταιρικοῦ δὲ τούτου ἐγγράφου ἔλαβεν ἑκάτερος καὶ ἐν ἀντίγραφον πρὸς γνῶσιν καὶ ἀσφάλειαν.

Ὅτε ἐπέστρεψαν ἐκ τοῦ συμβολαιογραφείου εἰς τὸ νέον κατάστημα, ὁ κύρ-Παναγιώτης εἶπεν εἰς τὸν Θεόδωρον.

— Θεόδωρε, δὲν πρέπει νὰ παρεξηγήσης τὸ ὅτι ἐζήτησα νὰ ἐξασφαλίσω τὸν συνεταιρισμὸν μας διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου. Διότι εἶδον πολλάκις συνεταιρισμοὺς, οἵτινες ἐγίναν μεταξὺ φίλων, συγγενῶν ἢ ἀδελφῶν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀμοιβαίας πίστεως.

Καὶ μετὰ τινα χρόνον, βραχὺν ἢ μακρόν, εἶδον τοὺς συνεταιρισμοὺς τούτους διαλυομένους οἰκτρῶς. Καὶ εἶδον τοὺς πρότερον σφιγκτὰ ἐνηγκαλισμένους, ὡς ἀδελφοὺς, συνεταιροὺς νὰ γίνωσιν ἐχθροὶ ἀδιάλλακτοι, νὰ ἐγείρωσι χεῖρα ἐναντίον ἀλλήλων καὶ νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰ δικαστήρια. Ἐφθασαν δὲ εἰς τὴν ἀξιοδάκρυτον αὐτὴν θέσιν, διότι δὲν προσέλαβον νὰ ἀσφαλίσωσιν ἀλλήλους δι' ἐνὸς ἐπισήμου ἐγγράφου.

Ὅταν συνῆπτον τοὺς συνεταιρισμοὺς τούτους, ὑπῆρχεν, ὡς πάντοτε συμβαίνει, ἡ φιλία καὶ ἡ πίστις, ἐφαντάσθησαν δὲ ἀπερισκέπτως ὅτι οἱ δύο οὗτοι τῆς συνεργασίας δεσμοὶ δὲν θὰ διεσπῶντο ποτέ!

Ἄλλὰ ποῖος μᾶς ἐγγυᾶται ὅτι ὁ σήμερον φίλος δὲν θὰ γίνῃ αὔριον ἐχθρὸς; Καὶ ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει σήμερον ἀφορμὴ διχονοίας, δὲν θὰ ὑπάρξῃ οὔτε αὔριον;

Σήμερον εἰσθε ἀδελφικοὶ φίλοι μὲ ἓνα, αὔριον ὅμως μία λέξις, ἢ

παρ' ὑμῶν τῶν ἰδίων λεγομένη ἢ παρὰ τρίτου, σὰς κάμνει θανασιμους ἐχθρούς! Ἐξασφαλίσατε λοιπὸν ἀλλήλους προκειμένους νὰ συνεταιρισθῆτε καὶ διὰ νὰ προλάβητε ἐν πολλοῖς τὴν διχόνοιαν καὶ διὰ νὰ ζημιωθῆτε ὀλιγώτερον ἐξ αὐτῆς, ἐὰν μοιραίως ἐπέλθῃ.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω αἰτίων εἶναι καὶ ὁ θάνατος, ὁ αἰφνίδιος θάνατος, ὅστις δημιουργεῖ τὰ μεγαλῆτερα κενὰ εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ἀνθρώπων.

§ 101. *Ο συντρέχων τὰς Κοινότητας συντρέχει τὴν Πατρίδα.

Εἶχε παρῆλθαι μὴν ἀπὸ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ συνεταιρικοῦ μαγαζείου. Δὲ ἐργασίαι τοῦ νέου καταστήματος, μικραὶ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, ἠῦξανον σὺν τῇ χρόνῳ, χάρις εἰς τὴν τιμιότητα καὶ τὴν ἐμπειροτεχνίαν τοῦ νεαροῦ διευθυντοῦ.

Αἰφνης μίαν πρωίαν τοῦ Νοεμβρίου, καθ' ὃν χρόνον ὁ Θεόδωρος ἴστατο εἰς τὸν πάγκον του καὶ προυπελόγιζε μίαν ἐργολαβίαν, καθ' ἣν ἀνέλαθε νὰ περάσῃ ὅλους τοὺς ὑελοπίνακας μιᾶς καινουργοῦς οἰκίας, δύο ὁμοχώριοι του εἰσῆλθον.

— Κύριε Θεόδωρε, τῇ εἶπον, ἐρχόμεθα ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς Κοινότητος τοῦ χωρίου μας, ὅπως ζητήσωμεν τὴν προαιρετικὴν συνδρομὴν σου, ἵνα ἀποτελειώσωμεν τὰς δύο συμπληρωματικὰς αἰθούσας τοῦ σχολείου μας.

— Δυστυχῶς, ἀπήνητησεν ἐκεῖνος, αἱ δυνάμεις τοῦ ἀρτισυστάτου μαγαζείου μου δὲν μοὶ ἐπιτρέπουν νὰ φανῶ γεναιόδωρος εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν. Διὰ τοῦτο προσφέρω μόνον 10 δραχμὰς, εὐχομαι δὲ ὅπως ἄλλοι οἰκονομικῶς εὐρωστώτεροι προσφέρωσι περισσότερα.

Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ ἐρμαρίου τοῦ πάγκου του δύο ἀργυρὰ πεντάδραχμα καὶ τὰ ἐνεχείρισεν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Κοινότητος.

Οὗτοι, λαβόντες τὰ χρήματα, τὰ ἐσημείωσαν μετὰ τοῦ ὀνόματος του συνδρομητοῦ εἰς τὸ βιβλίον τῶν ἐράνων, ταυτοχρόνως δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος ἐχρέωσεν ἑαυτὸν μὲ 10 δραχμὰς εἰς τὰ βιβλία τοῦ Καταστήματος.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν ὁ κύρ-Παναγιώτης. Ἦρ-
χετο νὰ καταστρώσωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς ῥη-
θείσης ἐργολαβίας. Ἀφ' οὗ δὲ ἔμαθε τὰ τῆς ἐπισκέψεως τῶν ἀντι-
προσώπων εἶπεν:

— Θεόδωρε, ἐφάνης προσδευτικὸς καὶ φιλόπατρις ἄμα, προσφέ-
ρων τὴν συνδρομὴν σου εἰς τὴν Κοινότητα τοῦ χωρίου σου. Διότι
ἀπὸ τὰς Κοινοτήτας ἐξαρτᾶται σήμερον ἡ πρόοδος τῆς Πα-
τρίδος.

Αἱ Κοινότητες εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι θὰ κάμωσι τὰ καλὰ σχο-
λεῖα καὶ τὰς σχολικὰς βιβλιοθήκας, τὰ κατάλληλα ὑδραγωγεῖα
καὶ τοὺς ὑπονόμους, τὰς συγκεντρωμένας ἀγορὰς καὶ τοὺς κοινοὺς
ὑποστέγους σταθμοὺς τῶν ὀχημάτων. Αἱ Κοινότητες εἶναι ἐκεῖναι,
αἱ ὁποῖαι θὰ ἐνεργήσωσι τὸν ἐξωραϊσμὸν τῶν κωμοπόλεων καὶ τῶν
χωρίων μας, καθιστῶσαι οὕτως εὐχάριστον τὴν ἐντὸς αὐτῶν δια-
μονὴν καὶ τῶν ἐγχωρίων καὶ τῶν ξένων. Οἱ τελευταῖοι μάλιστα θὰ
γίνωσι πολὺ περισσότεροι, προσελκυσμένοι ὑπὸ τῶν φυσικῶν καὶ
τεχνητῶν θελγῆτρων τῆς Πατρίδος μας καὶ τὸ χρῆμα, τὸ ὅποιον
σήμερον σκορπίζεται ὑπ' αὐτῶν μακρὰν, εἰς χώρας ἄλλας, θὰ πί-
πτη τότε ἐδῶ, εἰς τὸν ἰδικὸν μας τόπον.

— Καὶ ἐγὼ ἐλπίζω ὅτι ὅλα αὐτὰ θὰ γίνωσιν ὑπὸ τῶν Κοινο-
τήτων. Ἡ ἰδική μας δὲ ἔχει κάμει πολλὰ ἐξ ὧν εἶπατε.

— Καὶ ὄχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ θὰ κάμωσιν αἱ
Κοινότητες, ἀναλόγως τῶν πόρων καὶ τῆς ἱκανότητος τῶν ἀντι-
προσώπων αὐτῶν.

§ 102. Ἡ καλὴ φήμη τῶν ἀδελφῶν καλοῦπανδρεῦει τὰς ἀδελφάς.

Ἡ φήμη τῶν προδῶν τοῦ Θεοδώρου, φθάσασα εἰς τὸ χωρίον διὰ
τῆς ἐπανόδου τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Κοινοτήτος, διέτρεξεν ἀ-
στραπιαίως ὀλόκληρον τὸ χωρίον, ὡς καὶ τὰ γειτονικὰ τοιαῦτα.
Μικροί, μεγάλοι, γέροντες, νέοι, ἄνδρες, γυναῖκες, ἔχοντες ἐπὶ συ-
νεχεῖς ἡμέρας εἰς τὸ στόμα τῶν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοδώρου, ἐξύμνον
τοῦτον καὶ ἐμακάριζον τὸν πατέρα του, ὅστις ἠτύχησε νὰ γεννήσῃ
τοιούτον υἱόν.

Εἰς τὸν γέροντα Ἀθανάσιον μετέβησαν προσωπικῶς καὶ ἐξέφρασαν τὰ συγχαρητήριά των οἱ πρόκριτοι τῶν συνδημοτῶν του. Εἰς δὲ τούτων ἐζήτησε συγχρόνως καὶ τὴν χεῖρα τῆς Μαρίας διὰ τὸν υἱόν του.

Ὁ Ἀθανάσιος, πρὶν ἢ ἀπαντήσει, ἐζήτησε τὴν γνώμην τῶν τέκνων του καὶ τῆς ἀδελφῆς του.

Πάντες ἐπεκρότησαν τὸ συνοικέσιον τοῦτο, ὃ δὲ Θεόδωρος, γράφας εἰς τὸν πατέρα του, συνίστα εἰς αὐτὸν νὰ δεχθῇ ἀνεπιφυλάκτως τὸν εὐπορον καὶ ἐργατικὸν νέον, τὸν ὁποῖον ἡ καλὴ τύχη ἐξαπέστειλεν, ὡς σύζυγον, εἰς τὴν πτωχὴν ἀλλὰ καλοκάγαθον Μαρίαν.

Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης μόνον ἡ Μαρία ἠγνόει τὴν ὑπόθεσιν. Κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀθανασίου ἡ θεία Ζαμπία ἀνέλαβε νὰ ζητήσει τὴν γνώμην της.

— Καλὴ μου θεία, ἀπήντησε τότε ἐκείνη, ἀφ' οὗ ὁ πατήρ μου καὶ τὰ ἀδελφία μου καὶ σεῖς εὐρίσκετε τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν ἱκανὸν νὰ μὲ ζήσει, ἐγὼ τὸν ἀποδέχομαι.

Μετὰ ὀκτῶ ἡμέρας οἱ γονεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς του γαμβροῦ, συνελθόντες εἰς σεμνὴν οἰκογενειακὴν ἐσπερίδα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἀθανασίου, παρέστησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ δακτυλίου ἀρραβῶνος.

Εἰς τὴν σεμνὴν ταύτην χαρὰν τοῦ οἴκου των δὲν ἠδυνήθη νὰ παρευρεθῇ ὁ Θεόδωρος, ἐνεκεν ἐπειγουσῶν ἐργασιῶν του, διὰ θέρμης ὅμως ἐπιστολῆς ἠδύχηθη καὶ συνεχάρη τοὺς μελλονύμφους.

§ 103. Πένθος καὶ χαρά.

Ἀμέσως μετὰ τοὺς ἀρραβῶνας της ἡ Μαρία ἤρchiσε πυρετωδῶς νὰ ἐργάζεται πρὸς ταχύτεραν συμπλήρωσιν τῆς προικὸς της.

Διὰ τὴν συμπλήρωσιν ταύτην προσέφερον τὴν συνδρομὴν των ὁ Θεόδωρος, ὁ Ἀνδρέας καὶ ἡ Ζαμπία, οἱ μὲν πρῶτοι εἰς χρῆμα, ἡ δὲ τελευταία εἰς ἐργασίαν.

Ἦδη τὰ πάντα ἔβαινον καλῶς. Ἐν τῇ τέως μελαγχολικῇ καὶ κατηφεί οἰκίᾳ τοῦ Ἀθανασίου εἶχον ἀρχίσει νὰ εἰσδύωσιν ἀκτινῆς τινας χαρᾶς. Ὁ χαρῖεις Ἀνδρέας εἶχε γίνει τώρα πολλῶν χαριέστε-

ρος ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ τῆς προσεγγιζούσης μεγάλης χαρᾶς, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ φίλους καὶ συγγενεῖς εἰς τὴν ἔρημον καὶ ξένην οἰκογένειαν τοῦ Ἀθανασίου.

Αἴφνης ἐν ἀπόγευμα τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου, τρεῖς μῆνας μετὰ τοὺς ἀρραβῶνας τῆς Μαρίας, ὁ Ἀθανάσιος προσεδλήθη ὑπὸ ἡμιπληγίας καὶ ἔπεσε κλινίρης.

Ὁ προσκληθεὶς ἰατρὸς εἶπεν ἰδιαίτερος εἰς τὸν Θεόδωρον ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ πατρὸς του ἦτο ἀμφίβολος, καθόσον περιέμενε καὶ δευτέραν προσβολήν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀθανάσιος ἀντελήφθη τὸ σοβαρὸν τῆς θέσεώς του, διὰ τοῦτο καὶ συνέστησεν εἰς τὰ τέκνα του καὶ τὸν γαμβρόν του, ὅπως γίνωσιν οἱ γάμοι τὸ ταχύτερον.

Ὁ γαμβρὸς ἐδέχθη καὶ τὴν ἐπομένῃν ἀμέσως ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι ἐν στενωπᾷ οἰκογενειακῆ κύκλῳ. Ὁ γέρον Ἀθανάσιος ἠλόγησε τοὺς νεονύμφους ἐκ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης του.

Πρὸς τὸ ἑσπέρας τῆς ἰδίας ἡμέρας δευτέρα προσβολὴ τῆς νόσου ἀπέκοψε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Μόλις ἐγνώσθη ὁ θάνατος τοῦ ἐναρέτου καὶ φιλοπάτριδος ἀνδρός, δλόκληρον τὸ χωρίον συνέρρευσε εἰς τὴν οἰκίαν του τὸ μὲν ὅπως παρηγορήσῃ τὰ τέκνα του, τὸ δὲ ὅπως ἀποχαιρετίσῃ τὸν ἔνδοξον νεκρόν. Ἡ Κυβέρνησις δὲ τῆς Κρητικῆς Πατρίδος, ἀμείβουσα τοὺς ἀγῶνας τοῦ γενναίου Ἀθανασίου, διέταξεν, ὅπως ἡ ταφὴ του γίνῃ δημοσίᾳ δαπάνῃ.

§ 104. Ἐπίλογος.

Ἐκτοτε τὰ τέκνα τοῦ Ἀθανασίου μένουσιν ὄρφανὰ πατρὸς καὶ μητρὸς μὲ μίαν μόνην στενὴν συγγενὴ τὴν γηραιάν θείαν Ζαμπιάν. Ἀλλ' ἡ δευτέρα ὄρφανία δὲν ὑπῆρξε τόσον ἐπαχθῆς καὶ σκληρᾶ, ὡς ἡ πρώτη. Διότι ἡ μὲν Μαρία εὑρίσκεται ἤδη πλησίον εὐγενοῦς καὶ φιλοστόργου συζύγου, ὁ δὲ Θεόδωρος καὶ ὁ Ἀνδρέας ὅμοιοι πρὸς δύο μεγάλα πτηνά, τὰ ὁποῖα ἐπτερώθησαν καὶ ἀνε-

πτύχθησαν ὑπὸ φιλοστόργους πατρικὰς πτέρυγας, δύνανται ἤδη
να ζήσωσι μόνοι των. Εὐτυχῶς δὲ ἔλαβον ἀμφοτέροι τὸν δρόμον
τῆς Ἀρετῆς, τὸν ὁποῖον εὐχομαι νὰ ἀκολουθήσητε καὶ ὑμεῖς πάν-
τες, μικροί μου ἀναγνώσται!

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς «Κρητικῆς Πατρίδος» γενομένην ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ καὶ μετὰ μεγάλης σπουδῆς, παρεισέφερον ἕνια τυπογραφικὰ σφάλματα, ὧν σημειούμεθα τὰ κυριώτερα:

Ἐν σελ.	50	στίχ.	20	ἀντὶ	ἀπὸ	τὰ	ὁδηγῶν	ἀνάγν.	ὁδηγῶν		
»	»	50	»	21	»	Ἦτο	πλησιόχωρα	»	Ἦτο	ἀπὸ	τὰ
										[πλησιόχωρα	
»	»	64	»	13	»	ταξιδίου		»	ταξιδίου		
»	»	89	»	11	»	τοῦ	Ἰναχωρίου	»	τῶν	Ἰναχωρίων	
»	»	112	»	5	»	σῆς		»	τῆς		

